AYŞE KULİN

KÖPRÜ

ROMAN

AYŞE KULİN, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Edebiyat bölümünü bitirdi. Çeşitli gazete ve dergilerde editör ve muhabir olarak çalıştı. Uzun yıllar televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak görev yaptı.

Öykülerden oluşan ilk kitabı Güneşe Dön Yüzünü 1984 yılında yayınlandı. Bu kitaptaki "Gülizar" adlı öyküyü, Kırık Bebek adı ile senaryolaştırdı ve bu sinema filmi 1986 yılının Kültür Bakanlığı Ödülü'nü kazandı.

1986'da sahne yapımcılığını ve sanat yönetmenliğini üstlendiği Ayaşlı ve Kiracıları adlı dizideki çalışmasıyla Tiyatro Yazarları Derneği'nin En İyi Sanat Yönetmeni Ödülü'nü kazandı.

1996 yılında Münir Nureddin Selçuk'un yaşamöyküsü-nün anlatıldığı Bir Tatlı Huzur adlı kitabı yayınlandı. Aynı yıl, Foto Sabah Resimleri adlı öyküsü Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, bir yıl sonra aynı adı taşıyan kitabı Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı.

1997'de yayınlanan Adı: Aylin adlı biyografik romanı ile, İstanbul Üniversitesi iletişim Fakültesi tarafından yılın yazarı seçildi.

1998 yılında Geniş Zamanlar adlı öykü kitabı, 1999'da İletişim Fakültesi tarafından yılın romanı seçilmiş olan Sevdalinka ve 2000'de yine bir biyografik roman olan Füreya yayınlandı.

AYŞE KULİN
KÖPRÜ
24. Basım
Remzi Kitabevi
Köprü / Ayşe Kulin
© Ayşe Kulin
birinci basım: Nisan, 2001
yirmi dördüncü basım: Ekim, 2001

Vali, Bayram ve Öksüz (1993) 7
Köprü (1950-1972) 12
Han Gediği Olayı 58
Viran Olayı ve Şeyh Sait 60
Hoşabe'nin Evinde 62
Zilan'ın Evinde 65
Umut Köprüsü: İlk Gün 94

Bu öykünün geçtiği topraklarda yasayanlara ve köprünün yapımını gerçekleştiren,
Cumhuriyet tarihinin en renkli Valisine selam olsun.

Ankara'da duran beyler, Erzincan'a vardınız mı? Yol gitmeyen garip köyler, Hallerini gördünüz mü?

ÂŞIK REYHANI

VALİ, BAYRAM VE ÖKSÜZ (1993)

Üç günden beri dur durak tanımadan esen deli rüzgâr birden kesiliverince, kar, Munzur ve Keşiş dağlarının koynuna sere serpe uzanmış Erzincan'ın üstüne, tül cibinlik gibi inmişti. Karla kaplı çıplak ağaçlarından, saçakları buz tutmuş evlerine kapanmış insanlarına, dam altlarına sığınmış bezgin sokak köpeklerine kadar tüm canlılarıyla uzun bir kış uykusuna dalmış gibiydi şimdi şehir.

Erzincan'ın ne zaman ne yapacağı belli olmazdı. Ne istediğini hiç bilmeyen şımarık bir kadın gibiydi. Karın bembeyaz örtüsü altında uyuşmuş yata dururken, birdenbire miskinliğinin öcünü almak ister gibi çalkalamaya başlardı kalçalarım. O böyle beşik gibi sallandı mı, yüce dağların yamaçlarını tutan kar, yükseklerden aşağılara iner, ovalarda çağıldayan akarsularla buluşur, yerle gök birbirine geçerdi. Toz, duman, çığlık ve kar arasında savrulurdu canlar. Üstelik daha çok da yeniydi böylesine kudurup azması. Evleri yerle bir etmiş, kurbanlarını yutmuş, tüm hırsını kustuktan sonra, durulmuştu. Erzincanlılar, bir süre sessiz kalacağını bilirlerdi şehirlerinin. Tekrar ne zaman azacağı pek belli olmazdı ama... Daha değil... daha değil. Onca cana kıydıktan, onca ocağı söndürdükten, onca binayı, ağacı devirdikten sonra, iyice yorgun düşmüştü şehir. Dinlenme sürecindeydi. Belki de o yüzden, gevşek bir miskinlik içindeydi Erzincanlılar.

Buza kesmiş kentin sokaklarını koşarak geçen köylü, göğsüne bastırdığı yüküyle şimşek gibi daldı taş binanın kapısın-10 dan. Nefes nefese ve soğuğa rağmen ter içindeydi. Gövdesinden yükselen sıcaklık ve ekşi koku, Hoş Ali ile İsmail'in yüzüne, keskin bir bıçak gibi çarptı.

“Vali nirde?” diye sordu kapı girişini tutanlara. Hoş Ali başıyla yukarı katı işaret etti. Adam merdivenlere hamle etti hemen. Geniş beyaz basamakları üçer dörder atlayarak çıkmaya başladı. “Hop! Hop! Yavaş ol ula, aburaya gel, yükünü göster önce,” diye bağırdı ismail.

“Bırak getsin. Gızar şimdi yugardaki,” dedi Hoş Ali.

Az mı zılgıt yemişlerdi yukardakinden, vatandaşı sorgu sual ettikleri için. Neresinden çıkıyor bunca ses bu ufak tefek gövdenin diye düşünürdü Hoş Ali, yukardaki kükrediği zamanlar. Şu binanın kapısından içeri, bina Vilayet binası oldu olalı, denetim yapılmadan kimseler bırakılmazken, bu tutturmuştu odamın kapısı açık duracak, her gelen ille de engellenmeden merdivenleri çıkıp yanıma girecek, diye. Acayip adamdı vesselam. Keyfi meyfi kalmamıştı, Vali makamında odacı ya da nöbetçi olmanın. Her önüne gelen hışır hışır girmeye başlamıştı makama, kapı ardına kadar açık durduğundan, vuracak kapı bile bulamamaksızın.

İlk geldiği günlerde söylediklerini ciddiye almamış, yine eski tas eski hamam davranmışlardı cümle kapısındaki nöbetçiler. Ama, çabuk öğrenmişlerdi. Atik tavırları, cin bakışlı gözleri, kızıla çalan kahverengi saçlarıyla, aceleci bir genç tilkiyi andıran adam, her sözünün arkasında duruyor, emirlerine kesin itaat istiyordu. Asabiydi, biraz da çatlaktı, kesin!

“iyi de, göhsünün üstünde bir poh sahlirdi. Sileh mileh ölmesin?” dedi İsmail endişeli bir sesle.

Hoş Ali, “Ben azardan neyi bıhtım gayri, aga. îstirsen sen düş herifin peşine,” der demez, atıldı ismail. Ama köylü çoktan uçup gitmiş, görünmez olmuştu yukarı çıkan merdivenlerde.

Vali, koltuğunda sol yanına doğru kaykılmış, sol omzuyla kulağının arasına sıkıştırdığı telefonda konuşurken, bir eliyle önündeki defteri karıştırıyor, diğer eliyle de not alıyordu küçük bir kâğıda. Hoş Ali'nin hep arkasından konuştuğu gibi, “Gıçına da bi zurna dagsa da çalsa barim,” dediği pozdaydı tam. Tek bir iş yaptığı görülmemişti ki hiç... On işi birden yürütürdü illa. içeri gireni hemen fark edemedi bu yüzden. Ancak, masasının üzerine âdeta fırlatılan bohçanın gürültüsüyle başını kaldırınca gördü gözlerinden ateş ve acı fışkıran köylüyü. Omzundan düşen telefonu zor yakaladı ve önünde dikilen adama baktı, gözlüklerinin üstünden.

“Hayrola hemşerim?” dedi.

ismail tam o anda daldı içeri ve Vali'nin önündeki masada duran alacalı bez yığınını kapmak istedi. Köylü göğsünden itekledi ismail'i.

“Bombe filen mi goydin ula sen bu çaputa?” diye avaz avaz bağırdı ismail.

Vali de ayaklanmıştı şimdi. Aynı anda Hoş Ali yanında bir-iki kişiyle odada bitmiş, köylüyü

derdest edivermişlerdi.

“Ne bu? Bomba mı var burada?” diye sordu Vali, gözleriyle çıkını işaret ederek ve sakin olmaya çalışarak. Çıkından yükselen tuhaf koku tüm odayı tutmuştu. Vali'ye yanıt vermek istermişçesine, ince, keskin bir ses yükseldi bezlerin arasından. Herkes susup kulak kesildi. Önce bir hayvan iniltisini andıran çığlık, giderek çok ince bir insan sesine dönüştü ve doldurdu odayı.

“Nedir bu?” diye sordu Vali.

“Bebedür,” dedi köylü.

Odadakiler ferahladılar ve yavaşça, masanın üzerinde duran bohçaya yaklaştılar, ismail uzak durmaya çalışarak, elini uzatıp bohçayı kurcaladı. Aralanan bezlerin içinden, yeni doğmuş bir bebenin kurabiye büyüklüğündeki yüzü gözüktü.

“Nedir bu?” diye tekrarladı Vali, gözlerine inanamayarak.

“Dedüh ya, benim bebedür. Vali sensin mi?”

“Benim.”

“Madem oksüzliği hökümetin yüzündendir, sen de hökümetin adamiysin, al sen bah!”

“Ben sadece hükümete değil, halka da hizmet ederim.”

“Nessen ne! Ben annamam. Senin patron değel mi, korpiyi yaptır miyen...”

“Ne diyorsun kardeşim? Ne köprüsü?”

“Sulara gömüliviren korpi.”

“Nereden gelirsin?”

“Başpınar'dan.”

“Haa, şu köprüden söz ediyorsun,” dedi Vali. “Haklısın, oradaki köprü su altında kaldığından beri... ulaşım zorluğu var... evet...” Masanın üzerindeki bebenin çığlıkları dayanılmaz bir hal almıştı.

“Baksana, anası nerede bu bebenin? Bu açlıktan bağırıyor herhalde,” dedi Vali.

“Anasının cani suyin orda kaldı.”

“Hangi suyun?”

“Karasuyun.”

Vali yaklaştı, çığlıkların geldiği bezleri araladı. Paçavraların arasında çıplaktı bebek. Göbeğinin taşla kesilmiş olduğu belliydi, kanı yeni kurumuştu göbeğinden sallanan bir parmak boyundaki kordon parçasının ucunda. Sıska buruşuk bedeni açık yeşil, vıcık vıcık bir yağla kaplıydı. Gözleri bir çift çizgi gibiydi. Yapış yapış, simsiyah saçları vardı. Vali'nin, yüzünde dolaşan işaretparmağını küçücük ağzı, minik bedeninden beklenmeyen bir güçle sımsıkı kavradı ve emmeye başladı. Vali zor kurtardı parmağını. Yine ağlamaya başladı bebe.

“Amma da gür sesi varmış!” dedi Vali. “Adı ne bunun?”

“Öksüz.”

“Anlaşıldı,” dedi Vali, yanındakilere döndü. “Ne dikilip duruyorsunuz karşımda! Bohçada bomba filan yokmuş işte. Hemen haber salın Sağlık Ocağı'na, ya ebeyi ya da baş hemşireyi çabuk yollasınlar buraya. Vali çağırıyor, çok acil deyin. Al bu bebeyi de bizim Semiha Hanım'a ver. ismail, bir emzik memzik bulsun ebe gelene kadar, oyalasın bebeyi. Adın ne hemşerim, senin?”

“Bayram.”

“Bayram Ağaya da bir demli çay söyle. Haydi durmayın, herkes işinin başına!”

Oda boşaldı. Köylü ve Vali karşı karşıya kaldılar.

“Otur hele Bayram,” dedi Vali, “otur da anlat bakalım başına gelenleri.”

Bayram, Güllü'nün, doğumu köydeki birkaç kadının yardımıyla yapamayacağını anladığında, taş arabasını öküze koşmuş, suyun kenarına getirmişti karısını. Onları karşı yakaya ulaştırması gereken feribot, aşağıda terk edilmiş, geçkin bir kadın gibi melül melül duruyordu öylece, sahile yaslanmış, yapayalnız. Kaptanı meydanda yoktu. Feribotun çalışamadığı zamanlarda devreye giren kayığın motorcusu da gözükmüyordu ortalarda. Kasılmaları artık dakikada bire inen kadını, fırtına sonrası ölü dalgaya tutulmuş deniz gibi bir yandan öte yana sürekli oynaşan kocaman karnıyla arabada çığlık çığlığa bırakıp kaptanın evini aramaya koşmuştu Bayram. Evi bulmuştu ama kaptan yoktu evinde. Malatya'ya gitmişti bozulan motorun onarımı için, kayıkçıyla birlikte. Güllü'yü atar kayığa, kendim geçiririm karşı yakaya, diye düşünmüştü. Kürek çekmeyi bilmiyordu ama kollarını suya sokar, iteleye iteleye yol alabilirdi. Karşı sahile ulaşabilirse, kolaylar- di işi. Gelen-geçen arabalardan birini durdurur,

Kemaliye'ye veya Elazığ tarafına giderlerdi. Orada sağlık ocağı, ebe, doktor bulurlardı. Kurtarırlardı Güllü'yü yükünden, öyle demişlerdi, Avcı'daki köylü kadınlar. Bebe ters geliyor sanki, bizim becereceğimiz iş değil, hem bebeyi rahim içinde döndüremeyiz, hem kanama olursa durduramayız, demişlerdi.

Başpınar'daki yazlıkçılar gitmişlerdi Eylül sonunda. Köyde bir-iki bekçinin dışında kimseler kalmamıştı. Aküsü çıkartılmış bir otomobilden başka hiç araç yoktu etrafta. Her kapıyı çalmıştı teker teker. Pancurları sımsıkı örtülü olan evlerin bile kapılarını yumruklamıştı can havliyle. Bir kamyonet olsun bulamamıştı. Geri dönmüştü kaptanın evine, ne zaman geleceğini sormak için.

"Motor bozuh," demişti evdeki kocakarı, "Tamir olmayınca gelmez gayrı. Bekliyem işte. Belkim ahşama belkim de yarın geli... gimbilir?"

Bayram, gerisin geriye Güllü'nün yanına koşmuştu. Arabadan inmiş, yerde kıvranıp duran kadına bakmıştı gözlerini kısarak. Öküze koşulu arabayla hiçbir yere yetişemezlerdi. Fırat'ın bu yakası sarp dağlara dayamıştı sırtını, öküz arabasıyla aşılamaz dağlara. Anasını bellediğinin köprüsü... Ağzına sıçtığının köprüsü... Bok vardı yıkılıp gidecek! Bok vardı sulara gömülecek! İndi su kenarına Bayram. Bir zamanlar asma köprünün bulunduğu yerde şimdi cılız bir halat vardı, bu kıyıdan ötekine uzanan.

"Ula biz ip cambazı mıyık?" dedi içinden. "Ne işe yarar bu ip? Üstünde mi yürük, ne idek?"

Varsın işlemesindi feribot. Kayığa binecekti. Güllü'yü de alacaktı kayığa. Kollarını kürek gibi kullanamazsa, ipe tutuna tutuna geçecekti öbür yakaya. Yarısı kayaların üstüne çekilmiş tekneyi ite kaka suya indirmeye çalıştı. Sırsıklam oldu üstü başı. Bir ara dizlerine kadar girdi suya. Aceleden paçalarını bile sıvayamamıştı. Ayağı kaydı yosunlu kayaların üzerinde. Zor tutundu teknenin kıçından sarkan ipe. Karasu aldı mıydı geri vermezdi insanı. Hele kış aylarında azgın boğa gibi kızgın, masal canavarı gibi acımasız olurdu. Yutar giderdi kurbanını. Sımsıkı yakaladığı ipe tutuna tutuna çekti kendini yukarı. Güllünün aralıksız çığlıklarını duyuyordu rüzgâra rağmen. O kadar çabalıyordu ki, bacaklarında taşlara, kayalara sürtünmekten açılan sıyrıkların acısını, parmaklarının donduğunu hissetmiyordu bile. Ne kadar zamandır çabaladığının da farkında değildi. Sonunda kaydırdı tekneyi suya. Elleriyle ipe asıla asıla biraz ilerledi suyun üzerinde. Bir ara iyice havada kaldı, ayakları kesildi yerden. Korktu, gerisingeriye döndü, yine elleriyle ipe tutuna tutuna. Bağladı tekneyi tahta iskelenin üzerindeki çengele. Ne tuhaf, bir süredir ses gelmiyordu karıdan. Rüzgâr yön değiştirmiş olmalıydı. Güllü'yü bıraktığı yere koştu. Sırt üstü devrilmiş yatıyordu bıraktığı yerde Güllü. Sessizdi. Kadına yaklaşınca yavaşladı. Ayaklarının ucuna basa basa yürüdü yanına, uyandırmaktan korkar gibi. Şalvarı dizlerine inmişti Güllü'nün. Yanlara açılmış bacaklarının arasında, pırıltılı kaygan bir balık gibi duruyordu bebe. Başaşağı, kımıldamadan, ağlamadan. Göbeğinden hâlâ bağlı sandı anasının içine. Yarı yarıya dışarda duran sonu sonra gördü. Yerden kaptığı taş parçasıyla kesti kopardı bebeği sona bağlayan kordonu. Köylü kısmı ineğini, koyununu, köpeğini kendi doğurturdu. Bayram, hiç hayvan doğurtmamıştı gerçi ama, ne tuhaf, biliyordu ne yapması gerektiğini. Ve yine aynı içgüdüyle bildi Güllü'nün karası yukarı kaymış gözlerinin artık bir şey görmediğini. Kanı bacaklarının arasından löpür löpür soğuk toprağa akıyordu hâlâ, ama yüzü bembeyazdı, hareketsizdi karısının. Yüreği buz gibi oldu Bayram'ın. Bir saate yakın suda kalmış ayaklarından, buza kesmiş ellerinden daha soğuk oldu yüreği. Hiçbir şey hissetmiyordu. Ne acı, ne üzüntü, ne kızgınlık. Karısından sıyırdığı şalvarı, eteği, hırkayı ve en sonra da başörtüsünü sarmaladı bebeğe. Taş arabasındaki çuvalı, arabaya taşıdığı Güllü'nün üzerine serdi. Arabaya bindi, bebeyi göğsüne bağladı anasının başörtüsünün uçlarıyla, uzaklaştı oradan... Hiç durmadan gitti, gitti... saatlerce...

"Hökümetin adamı Erzincan'da oturur," demişlerdi birkaç yıl evvel, Cafer'in oğlu suda boğulduğunda. "Fırat'ın suyu da ondan sorulur, köprüsüzlüğün sebebi de. Tam tamına dokuz ilçenin başıdır o. En böyüh odur buralarda, hökümetin adamıdır!"

Oğlu Karasu'da boğulduğunda, ona gitmişti Cafer. Ona hesap sormuştu.

Mademki Bayram da suya kurban vermişti karısını, taa ötelerde kurulan barajdan ötürü azıp köpüren ve köprüleri, yolları, köyleri alaşağı eden suya kurban vermişti ve mademki suyun öte kenarına geçebileceği, doktorlara ebelere ulaşacağı bir başka köprü yaptırmamıştı hükümet, gider hesap sorardı hükümetin adamından.

Fırat'ın öte yanında kalan köyler, gerçi yirmi beş yıldır soruyorlardı bu hesabı hükümetin adamlarından. Kış bastırdı mıydı azgınlığından, mayıs sonrasında ise balçığa dönüştüğünden

geçit vermeyen Fırat'ın eline bırakılmış yazgılarının hesabını sora sora yorulmuşlardı.

Bayram karşısındaydı şimdi Vali'nin; köprüsüzlüğün, geçitsizliğin, ilgisizliğin kurbanı karısının hesabını sormak için. Kovulmayı, dövülmeyi göze almıştı. Bezlere sardığı bebeğe bir çare bulunmadan ayrılmayacaktı oradan. Ama ne kovulmuş ne de dövülmüştü. Bana ne senin bebenden, dememişti Vali. Köprüyü sihirli bir değnekle oturtamıyordu Fırat'ın üstüne ama en azından derdini dinliyor, acısını hafifletmek için çırpınıyor, sağa sola telefonlar edip emirler yağdırıyordu. Biraz şaşkınlıkla biraz da endişeyle izledi, Vali'nin, çaputlara sarılı bebeyi içeri giren beyaz önlüklü, beyaz başlıklı karıya teslim etmesini.

"Ne gerekiyorsa yapın Ebe Hanım," dedi Vali, "bu vatandaş uzaktan gelmiş, yeni doğmuş çocukla. Üşümüş baksana, hasta filan olmasın bebe? Doktor Hanım da bir görüversin. Isıtın, doyurun, elinizdekilerle giydirin. Yarın bizim hanımı çarşıya yollatır, aldırtırım gerekenleri. Bu gece misafiriniz olacak bebek." Sonra Bayram'a döndü:

"Adı ne demiştin oğlunun?"

"Öksüz."

"Öksüz diye isim mi olurmuş? Hele bir temizlensin etsin, karni doysun... buluruz ona münasip bir isim." Zile bastı sonra, gelen hademeye, arabasının hazır edilmesini söyledi.

"Birazdan gelirler seni almaya. Aşağıda yemeğini ye de, bizim arabayla dön köyüne, duasını filan okut karının. Bebeyi burada bırak bu gece... Sonra, işlerini yola koyunca, hafta içinde gelir alırsın... Ne var, ne bakıyorsun öyle?"

"Bebeyü sana vermişem, beg."

"Benim yeterince çocuğum var, oğlum."

"Memem yoh ki süt verem, beg. Avradim öldi. Abuna ben nasıl bakirem?"

"Anan, bacın yok mu? Ailen yok mu?"

"Yoh!"

Sustu Vali. Sessizlik uzadı. Vali, farkına varmadan yine sol tarafına doğru kaykılmıştı. Elini uzatıp telefonu aldı, omzuyla kulağı arasına sıkıştırdığı ahizeye konuştu:

"Bana Sağlık Ocağı'ndan bir yetkiliyi bağla Samimanım," dedi. "Sonra da Başpınar'ı arayıver. Bakalım oraya bağlı köylerde bir doğum olmuş mu son günlerde?"

"Bizimkine iyice oldu olanlar..." Elini başına götürüp terelelli işareti yaptı Samime Hanım etrafındakilere, "Başpınar'a bağlı köylerde yeni doğmuş bebe arıyor."

"Bizim Vali cin," dedi Hoş Ali, "bebeye süt vereceh em-zühlü garı arıyoh."

Bayram bebeyi bırakıp ayrılmıştı Erzincan'dan. Bir hafta sonra geri döndüğünde, Valilik personelinin müjdesi vardı ona verilecek.

Vali'nin istediği yanıt tez gelmişti. Başbağlar köyünde yeni doğum yapmış, emzikli bir genç kadın vardı. Muhtar, Vali'nin ricası üzerine, taa evine kadar gidip kocasına sormuştu, aileye erzak yardımı yapılacak olursa, anası doğumda ölmüş bir bebeyi Allah rızası için emzirir miydi?

"Kendine sorun," demişti kocası.

"Emziririm," demişti genç anne, nasılsa sütü boldu. "Erzak yardımı yapmasalar bile sevabına emziririm. Can yoldaşı, süt kardaşı olur benim bebeme."

Bu haber üzerine, Vali'nin karısı çarşıya çeyiz düzmeye çıkmıştı çifte bebelere, sevabına. Bayram'a sıkı sıkı tembihlemişlerdi iki ay sonra bebeyi aşıya getirmesi, buraya kadar getiremese bile kazada aşılatması için.

"Öksüze bir ad takmış ol, bir daha geldiğinde," dedi Vali.

Boynunu yana eğdi, yanıtlamadı Bayram. Paçavralar içinde getirdiği oğlunu, mavi çiçekli pazen kundağının üstüne çengellenmiş altın maşallahı, battaniyesiyle geri götürüyordu, ana kucağı yerine, yüzünü görmediği, huyunu bilmediği bir el karısının kucağına, memesine vermeye. "Geşkem çaputlara sarılı kaliydi de anasız kalmiyeydi," diyordu içinden.

Bayram gittikten sonra Vali, oturduğu yerin tam karşısına düşen pencereden taa ötede, tepeleri buz tutmuş yüce dağlara baktı uzun uzun. Sonra, Samime'yi arayarak, Başpınar köprüsünün dosyalarını istedi.

"Bana bir de Kaymakam'ı bağlayıver Samimanım," dedi, "Kemaliye Kaymakamı'nı."

Az sonra, elleri önüne yığılı dosyalarda kıpır kıpır, telefonu omzuyla kulağının arasında, Kemaliye Kaymakamı ile konuşuyor, köprü yüzünden, daha doğrusu köprüsüzlük yüzünden, geçtiğimiz hafta bir ölüm daha... Ne olacak bu işin sonu, Fırat'ın öte yanındaki köylüler teker teker boğulana kadar bekleyecek miyiz? Ben daha ilk geldiğim günlerde bu işe mim

koymuştum da, araya deprem girdi, depremden başka şey düşünemez hale geldik. Ama olmaz... vatandaş mağdur oluyor, hastasını doktora zamanında ulaştıramıyor. Devlet yapmıyorsa yapmasın. Bu ülkede her şeyi devletten mi beklemeliyiz? Biz de bir şeyler yapamaz mıyız?" diyordu.

Kaymakam, çok uzun yıllardan beri bu köprüyü tüm çabalara rağmen bir türlü kotaramadıklarını anlattı. Lanet yağmıştı sanki köprü lafının üstüne.

Hükümet maliyetini çok yüksek buluyor, yapmaya yanaşmıyordu.

"Yahu kardeşim, bu Kemaliye'nin İstanbul'a yerleşmiş zenginleri var. Onları bulup bir danışalım, ne dersin?" diye sordu Vali. "Bu hafta içinde bir vakit ayır da, enine boyuna tartışalım bu konuyu... evet, evet dosyalar önümde. Şimdi onları inceliyordum zaten... Tamam, haftaya bekliyorum... Görüşmek üzere..."

Vali telefonu kapatıp yeniden açtı, "Bana telefon bağlama Samime hanım," dedi,

"aşağıya da haber ver, salmasınlar yukarı kimseyi, bir saat için. Bir çalışma yapmam gerekiyor. Sağol kızım."

Önüne bırakılmış dosyalar dağ gibiydi. Dilekçelerin, yazışmaların yanı sıra, mahalli basında çıkan yazılar da bolca yer tutuyordu. Dosyalar, gazetelerden kesilmiş köprü yazılarıyla doluydu. Arkasına yaslanıp köprünün serüvenini okumaya başladı Vali.

KÖPRÜ (1950-1972)

Başpınar köylerinin kalabalık olduğu eski zamanlarda, Geşo köyünün tahta köprüsünü kullanmıştı insanlar gurbete varmak için. Sırat köprüsünden farksızdı asma köprü. Suların kabardığı mevsimlerde ancak şansı olanlar ulaşabiliyordu karşı yakaya. Daha sonraları bu yörenin insanları gurbete ulaşmanın umudunu, kamyon lastiklerinin üzerine koydukları kütüklerden yapılmış bir salla, bir salcıya bağlamışlardı. Eğer derme çatma salı karşı yakaya ulaştıracak salcı ortalıkta değilse, tahta bavulunu kapmış, yorganını denk edip sırtına vurmuş gurbetçilerin yolculuğu, Karasu'yun önünde sona ererdi. Salcı ortalıktaysa, yol boyunca elindeki uzun sırıkla hırçın suya karşı savaşarak ve yanık sesiyle, devrilen sallarda boğulanların, sönen ocakların öyküsünü anlatarak taşırdı yolcularını. Bu nedenle suyun öte yanında oturanlar, hep kendilerini salimen karşı kıyıya ulaştıracak bir köprünün hayaliyle yaşarlardı. Acaba onlara geçit vermediği, ocaklarını söndürüp bahtlarını kara eylediği için mi Karasu diye çağırırlardı, daha Murat suyuna kavuşmadığından, Fırat adını henüz hak etmemiş olan deli suyu?

1950'li yıllarda, iktidar nihayet el değiştirince, bir hareketlenme olmuştu memlekette. Suyun öte yanındakiler, doğa şartlarının ve unutulmuşluğun çaresizliği karşısında birleşmeye ve çözümü Ankara'da aramaya karar vermişlerdi. Ve öylesine baş koymuşlardı ki bu yola, sırf bu iş için Meclis'e soktukları bir milletvekilinin ısrarlı takipçiliği sonucunda, 1957'de köprülerine kavuşmuşlar, kış aylarında Fırat'a kurban vermekten kurtulmuşlardı.

Başpınar köprüsünün yapılmasıyla yöreden kaçış da iyice hızlanmıştı. Dağlık ve dar arazide verimsiz toprakla baş başa kalan insanlar karınlarını doyurabilmek için artık kış aylarında büyük şehirlere göçüyor, yazları memleketlerine geri dönüyorlardı.

1965 yılında Keban Barajı'nın temelleri atıldı. Başpınarlılar birkaç yıl içinde, baraj su tutmaya başladığında, köprülerinin baraj suyu altında kalacağını öğrendiler. Yüreklerine bir kez daha köprüsüz kalmanın dehşeti düştü. Köprü keyifleri topu topu on yıl sürmüştü.

1966 yılının sonbaharında bir elinde evrak çantası, diğer elinde bastonuyla bir adam çıkageldi Başpınar'a. Mühendisti. Karayolları adına araştırma yapıyordu. Çemişgezek'ten Kemaliye'ye kadar olan yörede, Keban Barajı'nın yapımıyla su altında kalacak olan köprülerin listesini çıkartıp, yeniden inşa edilecek olanları saptamaya gelmişti. Kemaliye tarafında kalan köyler, ya yine bir köprü ile bağlanacaktı Fırat'ın öte yanına ya da Çemişgezek karayolu ile. Karayolu uzun ve zor bir yolculuk gerektiriyordu. Muhtar bu olasılığa ihtimal vermediği için pek ciddiye almadı mühendisi. Hiç iyi etmedi. Çünkü mühendis yeniden yapılacak köprülerin listesine Başpınar köprüsünü yazmamıştı.

Muhtar uyanıp da önlem alana, yöre halkından topladığı imzalarla gerekli yerlere başvurana kadar, Başpınar Çemişgezek karayolunun yapımına başlanmıştı bile. Ulaşım için köprüye aktarılması gereken paralar yola yönlendirilmişti. Köprü yine bir hayal olmuştu.

Başpınar Kemaliye'ye bağlıydı. Kemaliydiler de inatçı adamlardı. Pes etmediler. İlçelerinde ne kadar dernek varsa hepsini harekete geçirdiler, makamlara telgraflar çektiler, mektuplar, dilekçeler yazdılar ve hiç usanmadan Elazığ'a gidip gelmeye başladılar, işlerini görecek olan '8. Bölge' Elazığ'daydı çünkü. Yıllarca gittiler geldiler, gittiler geldiler ve nihayet, belki de 8. Bölge yetkililerini usandırmış oldukları için, 'yeni bir köprü yerinin ve bedelinin tespit edilmesi gereğini karara bağlattılar.

Karar çıkar çıkmaz, işleri hızlandırmak maksadıyla, o yörede müteahhitlik yapan bir vatandaş, Diyarbakır'da bir mühendislik bürosuna, bir asma köprünün çizim ve maliyet hesaplarını hazırlattı. Yüz altmış metrelik bir asma köprünün maliyeti, o zamanın parasıyla üç-dört milyon kadar tutuyordu.

Kemaliydiler, bu işle uğraşmak için kurdukları Köprü ve Yol Yaptırma derneklerine, Başbakan'a yakınlığı ile bilinen birini de üye yaptılar ve iki yıl daha çabaladıktan sonra, Ankara'ya bir heyet yolladılar. Heyettekiler, Devlet Bakanı'na sundukları köprü dilekçesinin, ilgili mercilere kırmızı kalemle havale edildiğini görünce, etekleri zil çala çala döndüler memleketlerine. Nihayet bir sonuç alacaklardı. Heyecanla bekledikleri yazı birkaç ay içinde geldi... ve sevinçleri kursaklarında kaldı. Onların projesini hazırlattıkları asma köprü, ahşap zeminliydi. Oysa

köprü yapımlarında çelik malzeme kullanma zorunluğu getirilmişti ve bu da maliyeti yirmi yedi milyona çıkartmaktaydı. O günlerde, devletin, Kemaliye kazaları ve köyleri için bu yatırımı yapmaya ne gücü ne de niyeti vardı. Başpınarlılar on yıl önce başladıkları noktaya geri dönmüşlerdi. Mücadele yeniden başlıyordu.

1969 yılının Eylül ayında, Başpınar ve köylerinin muhtarlarından oluşan yirmi yedi kişilik bir başka heyet, bir kez daha düştü yollara ve bu sefer, zamanın Başbakanı Demirelin karşısında divan durup el bağladı.

Başbakan şikâyetleri dinledikten sonra, "Köprünün Karayollarınca ekonomik bulunmaması heç bir şey ifade etmez beyler," dedi. "Hükümetimiz sosyal devlet ilkesinden taviz veremez. Gereken yapılacaktır. Gidin evlerinize, gönlünüzü ferah tutun ve sabırlı olun. Dosyanızı tetkik ettireceğim."

Ziyaretçiler Başpınar'a yine sevinç ve umut içinde döndüler. Başbakan'dan köprü yapımı için söz almışlardı. Beklemeye başladılar. Uzun yıllar sabırla beklediler. O yıl doğan çocuklar büyüdüler, evlenip gerdeğe girdiler, kendi çocukları doğdu. Başpınarlılar hâlâ bekliyorlardı.

Vali uzun bir süre dosyalan karıştırıp yazışmaları okuduktan sonra, 1970 tarihli dosyayı seçti, son paragraftaki iki satırın kenarına kırmızı kalemle işaret koydu. İşaretlediği satırları ezberlemek ister gibi, yüksek sesle okudu: "...1970 yılında Başpınar'a köprü yapımına karar verilmiş..."

Vali bir an durdu, çayından bir yudum içti, önündeki kâğıtları okumayı ve kendi kendine konuşmayı sürdürdü. "Üstelik bir de protokol imzalamışlar Su işleri ile... ödenek izni bile almışlar... Eee, sonra, neden yapılamamış bu köprü?"

Sorusunun yanıtını bir başka dosyada buldu. 1971 yılının 12 Martı'nda, verilen bir muhtırayla hükümet değişmiş, yeni kurulan hükümet orada bir köprüye ihtiyaç olmadığı kararını almış ve Başpınar'a köprü yapımını tamamen iptal etmişti.

ismail, mesai saatlerinde Vilayette çay içilmesini yasaklayan ve tiryaki olduğu halde kendi koyduğu yasağa uyan Vali'nin zamansız çay istemesi üzerine, Hoş Ali'ye,

"Bi derdi vaa yukarginin," dedi, başıyla üst katı işaret ederek, "abugün ikinci gıtlamayı göttüm demin, çay üstüne çay içiyi, dağ gibim dosyeleri gariştirir durir, seetlerdir."

"Ne oldu ki? Bu sabeh, Oksüzgili bubasına verirgene heç gacuh değül idi geyfi," dedi Hoş Ali.

"Oksüzgil çeyizünü aldı da getti, gısmetli bebeymiş," dedi ismail.

"iki zıbın bir yün örti ilem gısmet mi ola? Anası yohtur garibin," diye itiraz etti Hoş Ali. Düşünceliydi. Aklı takılmıştı hani neredeyse eline doğan bebeye, acaba buldukları lohusa hakkıyla bakacak mıydı Öksüz'e, sevecek miydi onu? Onlar ki... Suda Balık, Havada Kuş Kadar Çokturlar Bayram, Bayram, taş evin kapısında, kapının tokmağını vurmadan önce bir süre dikilip bekledi. Dili damağı heyecandan kupkuru olmuştu. Başıma bu da mı gelecekti, diye düşünüyordu. Kapıyı vurduğunda, hiç tanımadığı bir karı çıkacaktı karşısına ve haftası yeni çıkmış bebesini bu hiç tanımadığı karıya teslim edecekti. Ne diyecekti karıya? Sütün yetecek midir, bol mudur? diye soramazdı. Bebeyi sakın horlamayasın, diyemezdi. Ters bir şey söyleyecek olsa, karı belki kızar almazlık ederdi bebeyi. Ne yapardı o zaman Bayram? Bebe elinde kalırsa, nice olurdu hali? Erzincan'da yanma bir erzak torbası vermişti Vali'nin karısı. "Çocuğu emzirecek kadına verirsin torbayı, o şimdi iki can birden besleyecek. İyi gıda alması lazım. Sakın kendine saklayayım deme!" demişti. "Sen genç adamsın, bir yolunu bulur doyurursun karnını. Vali bey soruşturdu, çok yoksul insanlarmış... emzirecek olan aile yani.

"Veririn, hanım."

"Ver. Ver ki, o da can-ı gönülden beslesin senin oğlanı. Ay başında bir torba daha yollarım ben."

Şimdi erzak torbası ayaklarının dibinde, bebe kollarında, kapıyı açacak olana ne söyleyeceğini bilemeden dikilip duruyordu. Vali'nin hanımı çok yoksullar demişti ama, bu taş ev, kendi kulübesinin yanında saray gibi gözüküyordu gözüne. Elini uzatıp tokmağı tuttu, usulca vurdu. Bir süre daha bekledi, bir kez daha vurdu. Koşuşturan ayak sesleri duydu içerde. Kapı açıldı, bir kadın yerine kendi boylarında, kendi yaşlarında bir adamla karşı karşıya gelince rahat bir nefes aldı.

"Mevlut Ağa'yı ararık..."

"Benim... Buyur içeri hemşerim," dedi adam. "Kapıyı hemen duyamamışım. Arkada, bostanda idim." Güleç, iyi niyetli bir yüzü vardı. Avluya girdi Bayram.

“Eviniz böyühmüş, maşelleh.”

“Ev bizim değil. Biz burada bekçilik yaparız kışın. Evin bir odasında kalırız.”

“Buralı değelsiz?”

“Tunceli'den geldik...”

“Hoş gelmişsiniz.”

“Sağılasın.”

Bayram kollarında öksüzüyle ne diyeceğini bilemeden durdu. Onun konuşmadığını görünce, yine Mevlut girdi söze.

“Gir içeri de bir tas bulamamızı iç.”

Evin üç basamaklı merdivenini çıkıp kapıyı araladı. Bayram peşinden gitti adamın. Mutfağa girdiler.

“Aha şu emeneti veren hele,” dedi Bayram, “Vali'nin hanumi yolledi. Ay başına bir torbe dehe yolliceh. Efiyetle yeyin.”

Mevlut aldı torbayı konuğunun elinden, masanın üstüne koydu.

“Bebenin anasını kaybetmişsin. Başın sağ olsun,” dedi.

Boğazına bir şey tıkandı Bayram'ın. Yutkundu.

“Doğirirkene öldi,” dedi, “dohtura yetiştiremedih. Motor bozuh imiş. Geçemedüh garşuya.”

“Eceliyle ölmüş, Allah rahmet eyleye,” dedi Mevlut. “Allah vermiş, Allah almış canını. Bizim oralarda eceli gelmeden vuruyorlar adamı, işte o hepten isyan ettirir ya.

“Ekşiya çoh sizin orelerde. Aha o yüzden mi bu taraflara düştünüz?”

“Eh, biraz da öyle...” dedi Mevlut.

“Buralerde pek yaramazlıh olmiye. Bi keç Alevi kovu vaa civarda emme onlardan heç bi gotülüh gelmez. Çelebi insanlardır,” dedi Bayram.

“Bilirim,” dedi Mevlut.

“Biz de aşağıdanıh. Mareş'ten. Gan davası... galktih geldih yugarlara. Zati heç hayri galmadi oraların. Boşaldı köyler. Sen de mi gan davasına gaçirsin?”

“Eh, öyle gibi. Kız kaçırdım. Düştük yollara. Niyetimiz İstanbul'a varmaktı ama doğum buraya denk geldi. Buralarda biraz eğlenelim, kışı geçirelim, dedik. Ele gelsin hele bebe, buzlar çözülsün, gideriz yine Allah kısmet ederse.”

“Allah benim uşaha gısmet edeceymiş sizi,” dedi Bayram, “Adı neydü yengenin?”

“Elmas.”

Elinde ayran taşıyla, başı beyaz yemenili, kapkara gözlü genç bir kadın girdi içeri.

“Hoş geldin ağam,” dedi, “buyuraydın şöyle, niye ayaktasın? Bebeyi bana ver de bulamanı iç sen.” Kollarını uzatıp kundağı aldı elinden, sevecen sesler çıkarttı. “Adı ne bunun?”

“Öksüz.”

“Adı Öksüz mü?”

“He.”

“Yaa! Erkek mi?”

“Erkek.”

“Benimki de. Ona kardeşimin adını koyduk... Erdal. Yeni uyudu da, gösterirdim yoksa.”

“Güle güle böyütün,” dedi Bayram.

“Birlikte büyürler, Allah kısmet ederse. Bizde kardeşlik çok önemlidir. Bunlar süt kardeş olacak. Kollarlar hayat boyu birbirlerini.”

Bayram, dudağının ucuna gelen soruyu soramadı, “Ben gidiyem,” dedi usulca, “Ara sıra uşahımı görmeye gelirem...” Yalvaran gözlerle baktı.

“Elbette,” dedi Mevlut.

“Kırkı çıksın, düzene girer bebe, sonra alır gidersin, istersen,” dedi kadın. Ama daha çok küçük, ağladıkça meme ister. Kalsın burda.”

“Galsın hele.”

Tuhaf bir sessizlik çöktü mutfağa. Birbirlerini hiç tanımayan bu insanlar, garip bir bağla bağlanmış gibiydi birbirlerine. Yine de konuşacak laf bulmakta zorlanıyorlardı. Sessizliği Bayram bozdu.

“Aha ben gelirem yine yenge. Bi iş tuttum midi, öderim borcumu size.”

“Acelesi yok,” dedi Mevlut, “ne masrafı olacak el kadar bebenin... daha sonra belki...” Bayram'la birlikte çıktılar mutfaktan. Konuğunu geçirip geri döndüğünde gülümsüyordu. “Vali erzak da yollamış,” dedi, masanın üzerindeki torbayı işaret ederek, “sen emzirdiğin süre, her

aybaşında bir torba erzak gönderecekmiş. Allah yardıma karar verdi bize. Haydi hayırlısı."

"Çektiğimiz yetti de ondan," dedi Elmas, "bu bebe rızkıyla geldi. Ama adını sevmedim hiç. Öksüz diye ad mı olur?"

"Acısı dinsin koyar elbet bir isim," dedi Mevlut. Mevlut'un söylediklerini onaylar gibi bir çığlık yükseldi bebeden. Memesini çıkarıp ağzına dayadı Elmas, "Sus öksüzüm," dedi, "sus, ağlama, bak şimdi hem bir anan hem de bir kardeşin oldu."

Bayram elleri boş gerisingeriye yürürken, çocuğunu teslim ettiği insanları düşünüyordu. Okumuş insanlara benziyorlardı. Dilleri doğu ağzına çalıyordu ama onun gibi köylü ağzıyla konuşmuyorlardı. Kimdiler? Kimlerdendiler? Niye kaçıyorlardı? Gerçekten kız kaçırma yüzünden mi düşmüşlerdi yollara, yoksa başka bir neden mi vardı işin içinde. Kuş uçmaz, kervan göçmez, köprü uzanmaz topraklarda ne arıyorlardı? Bir ağırlık vardı yüreğinde. Bebesini emin ellere mi bırakmıştı acaba? Kimdi bunlar, Başpınarlı bir kocakarının kulağına fısıldadığına göre, bu kimselerin tanımadığı, kimseyle dostluk kurmayan, kahveye inmeyen Mevlut ile, çarşı pazar gezmeyen, eşiklerde kanlarla sohbete oturmayan Elmas?

Elmas Hacer az uğraşmamıştı kocasını ikna etmek için. Günlerce dil dökmüş, yalvarmış yakarmış, saçını başını yolup ağlamıştı.

"Bir kızımız var. Onsuz kalıp da, gelin gelecek el kızlarına muhtaç olmayalım ihtiyar yaşımızda," demişti, "iyi düşün efendi. Geri dönüşü olmayan yollara girme."

Sözünü geçiremeyince günlerce surat sallamıştı herifine. Bir inat ki dağlara taşlara, Hurşit'te. Nuh deyip peygamber dememişti Hurşit Efendi. Dediği tek bir şey vardı: "Ben, bizden olmayana kız vermem."

Kız, sevdası açığa çıktıktan sonra, bir yıl boyunca yememiş içmemişti. Sıskası çıkmış, kara çalılara dönmüştü. Konu komşu araya girmişler, işi tatlıya bağlamaya çalışmışlar, Hurşit'in inadını sökememişlerdi yüreğinden. Birkaç ev ötede oturan aileyle bunca yıldır görüşür konuşurlardı da neden

kızını vermezdi? Bir kötülüğünü mü duymuştu, oğlanın babası Salih Efendi'nin. Bir uygunsuzluğunu mu görmüştü Salih'in oğlu Mevlut'un?

"Neden ana?" diye sormuştu Elmas tekrar tekrar. "Neden böyle yapıyor babam?"

"Kızım, onlar bizden değil," deyip durmuştu anası.

"Bizden değillerse kimlerden onlar? Hepimiz aynı dili konuşuruz. Aynı mahallede otururuz. Gâvur değiller ki, onlar da Müslüman işte."

"Bilmez gibi konuşma! Onların âdetleri, töreleri başkadır. Konuşuruz görüşürüz amma, kız alıp vermek yoktur aramızda. Mevlut'un babası da sana meraklı değildir, istemez oğluna Alevi gelin."

"Babam he derse, kimseye kulak asmayacak Mevlut, alacak beni."

"Nefesini tüketme," demişti anası, "baban he demez. Gönül düşürecek başka birini bulamadın mı? Asımların oğlu, Hüseyin Ağa'nın yeğeni ne güne duruyor? Delikanlı mı kalmadı etrafımızda?"

"Ana benim gönlüm Mevlut'a düştü."

"Mevlut'u unut."

"Unutmam," demişti kız.

"Kız inatlaşıp durma boşuna. Biz gözümüzü kapadık mıydı babanla, bir musahibin bile olmayacak. Can yoldaşsız kalınır mı bu dünyada, el kapılarında yapayalnız... dönüşün de olmayacak ne yazık. Etrafın genç adamla dolu, değer mi düşkün olmaya, a kızım..."

"Ben sizin gibi düşünmüyorum ana. insan kimi severse onunla gitmeli."

"Sevda dediğin şeyin harı bir yılda söner a kızum. Gençsin, cahilsin. Dinle ananı.

Semahsız kalma, cansız kalma, süründen ayrılma kınalı kuzum."

"Ana, hani bizim deyişlerdi, döktüğünü doldur, ağlattığını güldür. Bu sözleri boşuna mı ezber ettik? Neden ağlatır 32 durursunuz beni? Neden incitirsiniz hem beni hem sevdiğimi?"

"Sevdiğiymiş! Boyu devrilesice Mevlut, başka kız bulamadı baştan çıkaracak," demişti Hacer, "Gözü kör olmayasıca kız, zaten sen doğduğunda seni Al Karısı yoklamıştı. Bekler durdum ne zaman çıkacak oyunu diye. Al sana işte! Kötülüğünü yapmak için boyuma ermeni beklermiş. Ahhh benim çileli başım, ahhh!! Ben şimdi kimlere soracam Al Karısı'nı nasıl kovacağımızı başımızdan? Bu işleri bilen anam öldü, Cinci yengemiz göçtü gitti, Zelo Ana bunadı. Dedeye de bu işler sorulmaz."

"Ne diyorsun ana sen?"

“Ne diyeceğim, başına gelenleri anlatıyorum. Sizi sabaha karşı doğurduğumda, anam ikiz bebe beklemediği için, tek bir kırmızı kurdele hazır etmişti beşiğin başına. Ebe, Erdal'ı beşiğe yatırmış, seni koynuma vermişti. Senin kurdeleni ancak ertesi güne hazır edebildiydi anam. Al Karısı zaten kız çocuklarına musallat olur, erkek bebelere değil. Cahillik işte, hiç düşünemedik. Kırmızı kurdeleyi Erdal'a değil, sana takacaktık. Ahhh ahhh! Keşke hayvanlara musallat olaydı da seni bırakaydı. Ahırda hayvanlarımız vardı o zaman. Sonra kanun mu değişmiş ne, gâvurun etini ucuza sokmaya başlamışlar memlekete de hayvancılık para etmez olduydu, bizim oralarda. Hayvanlarımızı sattık, köyümüzden kalkıp indik kasabaya, körolası Mevlut'tan bir ev aşağı oturduk, inmez olaymışız. Al Karısı buraya kadar gelecekmiş peşimizden meğer...”

“Ana, bu Al Karısı'na gerçekten inanıyor musun sen? Ninem anlattığında ben hep masal diye dinlerdim. Niye bana musallat olsun ki?”

“insan başına gelmeden hep öyle zannediyor, masal gibi... Doğru olmasa ağızdan ağıza yürür mü yüzyıllarca. Analarımız ninelerimiz hep büktülerdi kulaklarımızı, Al Karısı'nı kızdırmaya gelmez, ocağınızı dağıtır dedilerdi. Bu yaratıklar atlara, davarlara ve kız çocuklarına musallat olurmuş. Doğduğunun ilk gecesinde kırmızı kurdelen yoktu da ondan...”

“Ana ben koca kız oldum be. Onca zaman bekler mi kötülük etmek için. Hem sen nereden çıkarıyorsun, bana musallat olduğunu?”

“Olmadıysa neden geldi bunlar başımıza a kızım? Düşkünlüğü göze alan kız var mı, senden başka, söyle? Özünden, süründen olmayan birine gönül düşüren sen değil misin? Evimizin betini bereketini kaçıran? Nasıl da aklıma gelmedi daha evvel! Yarından tezi yok Zelo Ana'ya gideceğim. Bunak da olsa, öğretse öğretse o öğretir bana bu beladan kurtulmayı. Çuvaldızı saplayacaksın omuz başına diye duymuştum. Ancak öyle yok olurmuş.”

“Çuvaldızı kime saplayacaksın ana?”

“Al Karısı'na elbet.”

“Al Karısı görünmez ki.”

“Senin yakınında duruyordur o. Bulurum ben bir yolunu. Hele danışayım Zelo'ya da...”

Hacer, kızını Mevlut'tan kurtarabilmek için Al Karısı'yla uğraşırken, evlerine bir müjde ulaşmıştı. Askere gitmek üzereydi Mevlut. Karı-koca sevinmişlerdi. Askerlikti bu, araya mesafe ve zaman girince kız soğuyabilirdi. Kız unutmasa, Mevlut gittiği yerlerde başka kızlara, karılara takılabilirdi. Giden dönmeyebilirdi. Kim öle kim kalaydı, iki yılın sonunu Allah göstereydi.

Elmas'ın ikizi Erdal ile Mevlut, aynı dönemde uğurlanmışlardı askere.

Mevlut Manisa'ya, Doğukışla'da komando eğitimi almaya yollanmıştı, Erdal Zonguldak, Devrek'te bulunan acemi birliğine.

“Allanın bildiğinden şaşmayacaksın,” demişti baba Hurşit, Mevlut'un taa Manisa'ya yollandığını öğrendiğinde, “Bura niree, ora nire! Bu iş bitti hayırlısıynan.”

Oysa bitmemişti bu iş. Elmas ile Mevlut sürekli haberleşmişlerdi. Hurşit kızının mektuplarını yakaladıkça basmıştı dayağı, basmıştı dayağı. Kızını köy okulunda okuttuğuna, okuma yazma öğrettiğine lanetler etmişti. Mevlut izinlerinde taa Tunceli'ne kadar gelememişti ama, ne yapıp edip armağan ve haber yollamıştı sevdiğine.

Sonra Mayıs gelmişti. Acemi birliklerinde eğitimleri tamamlanan erlerin usta birliklerine tayinleri çıkmıştı. Erdal Bingöl'e, Mevlut Şırnak Beytüşşebap'a doğru düşmüşlerdi yollara. Anaları, bacıları gece gündüz dua eder olmuşlardı oğullan, kardeşleri sağ salim dönsünler diye evlerine.

Hurşit, Mevlut'un Şırnak'a gideceğini öğrendiğinde, bir kez daha “Bitti bu iş,” demişti, “Şırnak'ta kim öleee, kim kala... hayırlısıynan...”

“Kimseye ecel dileme,” demişti, olacakları bilmiş gibi Hacer, “uğursuzluk getirir.”

Hurşit'in evine tez ulaşmıştı kara haber. PKK'nın döşediği mayına çarpmıştı Erdal'ın bindiği minibüs. Minibüsün içine tıkıştırılmış yirmi üç erden on ikisi parçalanarak ölmüştü. Beşi sakat kalmıştı. Kurtulanlardan biri askerden kaçmış, bir başkası çıldırmıştı. Hurşitgiller önce oğullarının kara haberini, verilmiş sadakaları varmış ki, ardından da sağ olduğu müjdesini almışlardı..

Erdal PKK baskınından sağ salim kurtulabilen birkaç kişinin arasındaydı, önemli bir yarası da yoktu ama, acayip bir dert sahibi olmuştu. Durup dururken kuru kuru öğürmeye başlıyordu, öğürme nöbetine yakalandığında, nefessiz kalıyor, gözlerinden yaşlar geliyordu, önce en

yakın devlet hastanesine kaldırmışlar, çare bulamayınca ilaçlarını yazıp iki aylık izinle evine yollamışlardı Erdal'ı. Doktorlar sinirsel demişlerdi derdine, ailesinin yanında dinlenir, bozulan asabı düzelir, iyileşebilirdi.

Erdal evine vardığında, kendini kız kardeşiyle babasının kavgasının tam ortasında bulmuştu. Elmas, sevdiği adam askerden sağ döndüğü takdirde onunla evlenmeyi kafasına koymuştu. Babası da, "Bu evden çıkıp o herife gidersen, benim kızım olduğunu unut," demiş, kestirip atmıştı.

"Hurşit Aga, ayağının altını öpem, bak oğlunun ölüsünü beklerken, kendini buldun karşında, bu sana Allah'ın bir işareti olsun. Ver gitsin kıza olurunu, bu ölümlü dünyada insanları zora koşma," diye yalvarıp duruyordu gece gündüz, Hacer.

"Hurşit benim oğluma kızını vermiyor ama ben Kızılbaş gelini hepten kabul etmiyorum, haberi ola," diye haber salmıştı Mevlut'un babası.

Büsbütün küplere binmişti Hurşit. Elmas bir-iki kilo daha vermişti. Beti benzi atmış, iskelete dönmüştü. Erdal günler geceler boyunca derdini dinlemişti gözyaşları dinmeyen ikizinin. Sonunda her şeyi göze alıp dikilmişti babasının karşısına.

"Baba," demişti, "mayına çarptığımızda ben nasıl kurtuldum biliyor musun?"

"Vaden dolmamış. Öldürmeyen Allah öldürmez."

"Sapancalı Ömer üzerime düşmeseydi, parçalanıp sağa sola saçılan ben olacaktım. Benim yerime o öldü. Ben bir kenara savrulup bayılmışım. Çalıların arasında çavuş bulmuş beni. Hiçbir tarafım tutmuyormuş. Ayağa kalkamıyormuşum. Nefes aldığımı görünce, sırtına vurup mayınların arasında seke seke taşımış karakola kadar..."

"Allah ondan razı olsun."

"Benim yerime ölen Ömer de, beni üç saat sırtında taşıyan çavuş da onlardandı, baba. Hayatımı onlara borçlu olduğumu düşün, gel vazgeç bu boş inattan."

"Sen inançlarımıza boş inat mı dersin oğul?" demişti Hurşit. Derin bir acı vardı gözlerinde.

"Elmas'ı sevdiğine ver, baba."

"Alırım şimdi seni ayağımın altına. Yıkıl git karşımdan."

Şu Allah'ın işine bak, diye düşünüyordu Hurşit, oğlu hayatını Ömer adlı birine borçlu olduğunu söylüyordu karşısına geçmiş!

"Utanmasa, oğlumun adını Ömer koyacağım diyecek, hergele," demişti karısına, "Ne günlere kaldık."

"Zaman değişiyor," demekle yetinmişti Hacer.

Aleviler, Hazreti Ali'nin hakkını yiyerek halife olduğuna inandıkları Ömer'in adını asla koymazlardı çocuklarına. Hurşit'in içinden, kendine baş kaldıran oğlunu ölesiye dövmek geçiyordu ama el kaldıramıyordu ona. Erdal'ın dayak atılacak hali yoktu. Sabah ezanından yatsıya kadar öğürüp duruyordu bir köşede. Durup dururken ağzından bir şeyler tükürmeye başlıyordu.

"Ne yedin de tükürürsün oğul?" diye soruyordu anası. "Dürümü pişirmeden mi attın ağzına yoksa?"

"Yok ana."

"Ne tükürürsün öyleyse, aşeren karılar gibi?"

Yanıtlamıyordu oğlu. 'Ana, mayına vurduğumuzda Ömer üstümde parçalandı ya, etleri ağzıma doluşmuştu. O gün bugündür onun kanlı parçalarını tükürür dururum,' diyemiyordu anasına.

Hurşit gün boyu öğüren, beti benzi solmuş oğluna, sabahlara kadar ağlayan hayalete dönmüş kızma, durmaksızın dır-dırlanan karısına bakıyor, dar atıyordu kendini evden dışarı. Salih'le karşılaşmamak için kahveye de gidemediğinden, akşama kadar dolanıp duruyordu sokaklarda aylak aylak. Sigara üstüne sigara içiyordu. Eve döndüğünde başına toplanan cinlerini, kızını döverek çıkarıyordu içinden. Basıyordu sopayı, basıyordu sopayı, anası ya da kardeşi kurtarana kadar dövüyordu, çocukluğu boyunca hiç el kaldırmadığı kızını. Beti bereketi kalmamıştı evlerinin. Hacer bile karşı gelmişti sonunda kocasına, "Görgüye vardığımızda, seni şikâyet edeceğim Dede'ye," demişti, "bu dayaklan hep anlatacağım, var hesabını onunla gör."

"Anlat da yedi düvele irezil olalım hepten," demişti Hurşit, "kızımıza söz geçiremediğimizi, kızın törelerimizi hiçe saydığını elaleme duyuralım, gitsin. Alırım şimdi seni de ayaklarımın altına, karı."

“Nedir bu düşmanlık?” diye soruyordu Elmas kardeşine. “Biz birlikte oynamadık mı büyürken bahçelerde, okula el ele gitmedik mi? Nedir bu, anlat bana?”

“Biz Aleviyiz. Aleviler dışarı kız vermez. Almaz da.”

“Neden?”

“Nedenini biliyorsun. Aptal aptal sorular sorma.”

“Bu saçmalığın düzeleceği gün hiç gelmeyecek mi?”

“Gelecek.”

“Ne zaman?”

“Bilmiyorum.”

“Sen de dayak yedin mi bu yüzden? “

“Askerde kimsenin mezhebini filan sormuyorlar. Bu işlerle uğraşmaya vakit yok, zati. ölümle burun buruna yaşıyor, hayatta kalmaya bakıyoruz sadece.”

“Soruşturmuyolarsa, Alevisini, Kürdünü, Türkünü nasıl biliyorlar da ayırıyorlar? Alnında yazmıyor ki.”

“Söylemedikçe bilmiyorlar.”

“Dayağı hep siz yemiyor musunuz, yani?”

“Söyledim ya, dayakları, tekmeleri, küfürleri, yenilmez yemekleri, kurtlanmış konserveleri hepimiz yiyiyoruz. ölüm de, bombasıyla, mayınıyla, kurşunuyla hiçbirimizi esirgemeden geliyor.”

“Askerde bile hepiniz aynıysanız, babama ne oluyor?” diyordu Elmas.

“Bu işlerin kanununu babam yazmadı. O, herkes hep ne yaptıysa onu yapıyor sadece.”

“Bu işlerin kanununu yazanların elleri kırılsın. Zaman geçtikçe her şey daha iyiye gider sanıyordum. Öyle derdi Zelo Ana. Ben çok acısını çektim ama, zaman içinde ayrımız gayrımız kalmayacak, derdi.”

“O öyle sansın. Her şey daha kötüye gidiyor...”

Elmas, gidip gelip soruyordu kardeşine, bu düşmanlığın sebebini, yan yana yaşayan insanların birbirlerine duydukları husumetin nedenlerini, sorumlularını. Kardeşi yanıtları bilmiyordu. Yanıtları birbirlerini boğazlayanlar bile bilmiyordu çoğu kez. Erdal'ın bildiği iki şey vardı sadece, birincisi çocukluğunda hiç farkına varmadığı bir kızgınlığın, bir kinin gün geçtikçe yöre insanlarının yüreğini daha fazla kemirmeye başlamış olması, ikincisi de dövüşmek istememesiydi. Etrafındakiler gün be gün vahşileşirken, o ne ölmek ne de öldürmek istiyordu. Beş yaşından beri yaşadığı kasabasında, gurbete çıkmadan yaşamak, evlenmek, bir-iki erkek evlat sahibi olmak, sakin bir hayatın içinde, torunlarını severek yaşlanmak, doğduğu toprakta ölmek ve ölünce de çok sevdiği dedesinin yanına gömülmek istiyordu. Başka hiçbir beklentisi yoktu hayattan. Hırsları, hayalleri, kızgınlıkları, idealleri yoktu. Tüm isteği, huzurlu bir yaşamdı, o kadar. “Anama çekmiş bu,” derdi babası, “dünyası bahça duvarında bitiyor herifin! Haydi anam dil bilmezdi doğru dürüst, ya bu niye böyle?”

“İkiz olduğundandır, bir canı ikiye bölmüş yüce Allah, buncağıza da nah bu kadar cehaliyet nasip etmiş,” diye savunurdu yeğenini amcası. Erdal, çocukluğundan beri az konuşur, çok düşünürdü. İkizi hiç benzemezdi oysa ona. Yerinde duramayan cıvıltı bir bebekti Elmas. Erkek kardeşinden daha önce yürümüş, daha önce konuşmuştu. Büyüdükçe tuttuğunu koparan, inatçı, azimli, tutkulu bir kız olmuştu. İlkokulu esirgememişti ondan babası. Ama, kafa tutmaya yatkın, yerinde duramayan ve hep sorgulayan kızını ortaya yollamamıştı, oğlu gibi. “Evde anana yardım et,” demişti.

Tehlikelerden koruyacağını sanıyordu kızını, evde tutarak. En büyük tehlikenin iki-üç ev ötede olduğunu bilmiyordu. Oysa ki, bembeyaz dişleri, yeşile çalan gözleriyle her gün biraz daha boy atmıştı yanı başlarında ve Hurşit'e hiç sezdirmeden, evinin içinde sakladığı kızının yüreğine, tenine ve rüyalarına sinmişti tehlike.

Kızı içerde, balkonun önünde arkası cama dönük durduğunda bile ayak seslerinden tanıyordu, gelişini. Kendi odasının tam önüne geldiğinde, Mevlut'un başını çevirip yukarı bakacağı noktayı, görmeden biliyordu. Koklamadan kokusunu, tatmadan tadını biliyordu. Mevlut'un elden yolladığı mektuplarda yazdığı her satırı ezbere biliyordu. Adını herhangi birinin ağzında duyduğunda, serçe kanatları gibi çırpınan yüreğinin, onsuz asla çarpamayacağını, başka hiç kimseye yar olamayacağını da biliyordu Elmas. Onu düşleyerek, onu isteyerek başkasının koynuna girmek... sırf anasıyla babasının gönlü olsun diye... asla... asla!

“Sen hiç adam vurdun mu, askerdeyken?” Elmas'ın kocaman gözleri kardeşine dikilmişti.

Yanıtlamamıştı Erdal.

“Sana bir soru sordum. Vurdun mu?”

“Vurmuşumdur belki.”

“Ne yani, vurup vurmadığını bilmiyor musun?”

“Zifiri karanlıkta baskın oluyor. Davranıyorsun tüfeğine, kımıldayan her şeye ateş ediyorsun. Bazen teröristi öldürüyorsun bazen katırları. Bilemezsin ki.”

“Bir insanı vuracağını bile bile nasıl ateş ediyorsun?” diye sormuştu Elmas.

“Düşünmeden yapıyorsun. Sen öldürmesen, onlar seni vuracak. Vurmakla da kalmayacak, belki gözlerini de oyacaklar. Bir gün yolda, bir öğretmen karı-kocanın cesetlerini bulduk. Otobüsle görev yerlerine gidiyorlarmış, indirmişler, kimliklerini öğrenince önce öldürmüş, sonra da gözlerini oymuş, kafalarını taşla ezmişlerdi. Bunu yapan herifleri, o an, senin de temizlemek geliyor içinden. Yani... o manzarayı gördüğüm akşam, şunlar bir elime düşse de göstersem onlara diye düşünmüştüm. Ama hep böyle hissetmiyorsun elbet.”

“Bütün bunları nasıl... nasıl...?”

“Çoğu ot çekiyor. Başka türlü olabilecek şey değil yoksa. Kafaları ezmek, gözleri oymak, insanların oralarını buralarını kesmek... Kafayı yemeden kimse yapamaz bunları,” demişti Erdal, “biliyor musun çoğu da neden savaştığının farkında değil. Git diyorlar, gidiyor, vur diyorlar, vuruyor. Çünkü gitmese, vurmasa onu vuracaklar. Aynen bizler gibi bir durumdalar. Biz isteyerek mi adam öldürüyoruz?”

“Geceleri onun için mi dolaşır durursun baykuş misali?”

“Birilerini vurduğumu sandığım geceler uyku tutmazdı beni. Çoluğu çocuğu, anası, bacısı var mıydı diye düşünürdüm. Acep kaç yaşındaydı diye düşünürdüm. Onlar da bizi vurduklarında, uyku tutturamazlar mı diye düşünürdüm. Allah'tan bu düşünceler sonra geliyor insanın aklına. Çarpışma anında hiçbir şey düşünemezsin. Kafan bomboş.”

“Ama burada evinde selamettesin. Niye uyumazsın yine?”

“Onun nedeni başka. Gözlerimi kapadım mı hep aynı kâbusu görüyorum. Minibüste havaya uçuşumuzu...” Kulaklarını elleriyle kapatmış, yere tükürmüştü.

“Mevlut da çekiyor mudur senin çektiğin acıları Erdal?” diye sormuştu kardeşi.

“Hiç şüphen olmasın,” demişti Erdal. “Kışın eksi kırk derecede nöbete duruyor, donuyordur, yazın güneşte beyni eriyor-dur. Öldürüyor ve ölmekten korkuyordur, tıpkı benim gibi.”

“Sağ dönerse, varacağım ona.”

“Babam duymasın.”

“Duyarsa duysun. Ben kararımı verdim,” demişti Elmas. Bir akşamüstü, Elmas gelmiş kardeşinin başına dikilmişti.

“Mevlut izne çıkacak haftaya. Onun yanına varacağım. Bana nikâh kıyacak. Kaçmama yardım et,” demişti.

“Babam öldürür seni.”

“Ölüm kaderim olmuş benim, ya babam beni öldürecek ya ben kıyacağım canıma.”

“Deli deli konuşma.”

“Mevlut'a kaçamazsam, asacağım kendimi. Bunu sen buradayken yapacağım ki cenazemde bulunasın. Toprağımı üstüme sen atasın. Senden başka kimsem yok derdimi paylaşan. Sen benim karın bir kardaşımsın,” demişti ikizine. “Ya kaçmama yardım edersin ya da kara toprağa gömülmeme.

Artık kararını sen ver.” Ellerini karnının üstüne kavuşturmuş, boynunu yana büküp bakmıştı gözlerinin içine. “Yüklü müsün yoksa?”

Elmas tam “hayır” diyecekken, dilini ısırıp susmuştu, yanıtlamamıştı kardeşini. O gece sabaha kadar uyumamıştı Erdal. Öğüre öğüre dolanıp durmuştu evin etrafında.

“Bizimki yine tükürüp duruyor,” demişti anası kocasına, “buna ne yedirsem de kessem bulantısını. Yarın bir varıp gidem, Dede'ye. Belki bir çaresini bilir.”

“Gebe karı gibi öğüren herife ne yapcek Dede?” demişti Hurşit. “Tıka kulağını, zıbar uyu, haydi.”

Sabah erken, arka bahçede çamaşır yıkayan kardeşinin başına varmıştı Erdal.

“Topla çıkınını Allah'ın belası,” demişti. “Yarın şehre varacağım. İşlerim var. Sen de peşime takıl benimle in, sonra ne halt edersen et. Gerisine karışmam. Babamın seni bulamayacağı bir deliğe gir de bana vicdan azabı çektirme. Yeteri kadar dayak, kötek, küfür, kan ve ceset

gördüm. Daha fazlasına dayanamam. Cehennemin dibine git ama sakın ne bana ne de babama gözük bir daha."

Ertesi gün iki kardeş erken çıkmışlardı yola.

"Kız, Erdal'ın torbasını otobosa kadar taşıyıversin. Yolluk koydumdu içine," demişti anası. Oğlu anasının siparişlerini, bir de tükenen ilaçlarını alacaktı sağlık ocağından, bankadan asker aylığını çekecekti, mektuplarını postaya verip dönecekti kasabaya.

"Erdal'ı otobüse kadar götüreyim. Dönüşte teyzemgile uğrarım," demişti Elmas, kerevetin üstünde bir karış suratla oturan anasıyla babasına.

"Gözüm görmesin zati seni," diye yanıtlamıştı babası.

Erdal kasabaya geri dönüp otobüsten indiğinde, babasını onu beklerken bulmuştu durak yerinde. Elmas henüz eve 43 dönmemişti. Teyzesigillere de gitmemişti. Onunla şehre mi inmişti acep?

"Ben otobüse bindim gittim, o eve dönecekti?" demişti Erdal, gözleri yerde.

Hurşit endişeliydi. Kızın kaçmış olabileceğini kondurmak istemiyor, hep başına bir şey geldiğine yoruyordu. Akşam evde, doğruyu söyletmek için Hacer'i eşek sudan gelene kadar dövmeye başlayınca, Erdal avluya kaçıp küsmüştü. Anasının, "Kaçırttın işte kızımın, inadın yüzünden, dayakların yüzünden kaçırttın," diyen çığlıklarını duyuyordu dövülürken.

Hurşit'in jandarmaya başvurmasını oğlu engellemişti.

"Bakarsın birkaç gün sonra pişman olur, kendiliğinden çıkar gelir, dallanıp budaklandırırsan eve alamazsın bu sefer, baba," demişti, "bekle hele."

"Ne diyeceğim ele güne?"

"Eze Hala'ya yolladık, de. Akrabalara gönderdik de. Jandarmayı karıştırma, mahallenin ağzına düşmeyelim."

Oğlunun sözünü dinlemişti ama, "Ben o herifi vuracağım," demişti sonunda. "O Mevlut denen herifi delik deşik edeceğim."

"Mevlut asker ocağında baba," demişti Erdal. "Kızını birliğe sokacak hali yok ya. Askerdeki adam kız kaçırabilir mi?"

"Salihgile varam bir yol. Belkim oraya sığınmıştır."

"Salih Amca senin rızan olmadan almaz kızı içeri."

"Belli olmaz," demişti Hurşit. Dayanmıştı Mevlut'un babasının evine.

"Dellenip durumuşun kızın oğluma gönül düşürdü diye, Alevi geline ben pek mi meraklıyım sanırsın?" demişti Salih.

"Kız içerdeyse, çıksın gelsin yanıma."

"Kız mız yok burada, git işine Hurşit, o gelse ben almam zati."

"Bir öğrenirsem burada olduğunu, yıkarım evi başınıza."

"Ağzını topla. Bilesin ki, senin kızını önce ben oğluma yar ettirmem. Dini bütün gelin isterim ben."

"Salih, koca-kafa Salih, beğenmediğin biz, sizin gibi camide namaza durmuşkene, komşunun emanetteki papuçlarını çalanların taifesinden değilik... Secdeye varırken bile günahlarınızın çokluğundan, yüz yüze bakamayıp gıçınızı dönüyonuz birbirinize..."

"Sus ulan mum söndü papazı, Allah'ın adını ağzına senede bir kere alan herif.

Salih'le Hurşit birbirlerine girmişlerdi. Azgın boğalar gibi dövüşmüşler, ancak konu komşu başlarına toplandığında, araya girenlerin sayesinde zor ayrılmışlardı, kan revan içinde.

"Oğlun kızıma elini sürerse vururum onu," demişti Hurşit topallaya topallaya evine yollanırken.

"Ben sana bunu ödeteceğim Hurşit!" diye bağırmıştı Salih arkasından, kırılmış dişi avcunda, "Ahdim olsun bunu ödeteceğim sana, ocağı dağılası!"

"Benim kızım yok artık! Bundan böyle kızım yok benim! Bunu hepiniz bilesiniz!"

demişti Hurşit evine vardığında.

"Ya benim günahım ne?" diye sormuştu anası, gözlerinden yaşlar akarak. "Benim de kızım yok artık, gitti gider Elmas'ın!"

Elmas'ın adını kimse almamıştı ağzına bir süre. Hurşit, kızın kaçması evdekilerin suçuymuş gibi kimseyle konuşmuyor, kimsenin yüzüne bakmıyordu."N'olmuş? Kızı kaçan ilk baba o mu? Herkesin kızı kaçıp kaçıp gidiyo, başlık parası derdine. Nikâhını bastırıp dönü-yo. Ne var bunda?" demişti Hacer. Kızının hayatta olduğunu, Mevlut'a kaçtığını öğrendiğinden beri sakinleşmiş, Hurşit'in üstüne gitmez olmuştu. Yüzü yerlerdeydi ama, hiç olmazsa kızının sağ old-

uğunu biliyordu şimdi. Ana-oğul, gerçeği söyleyememişlerdi Hurşit'e ama, bal gibi biliyordu Hurşit de, Elmas'ın Mevlut'a kaçtığını. Bilmezliğe geliyor ve kızının adını ağzına almıyordu. Sanki Elmas adında biri, hiç yaşamamıştı evlerinde.

Yaşam akıp gidiyordu her şeye rağmen. Evin içindeki itiş kakış, dayak ve gözyaşı sona erdiğinden beri, Erdal'ın kusmaları, öğürmeleri azalır gibi olmuştu. Bir süredir geceleri tüküre tüküre dört dönmüyordu bahçede. Yatağında kıpırdanıp duruyor ama, kendini dışarlara atmıyordu. Tam beş kutu hap tüketmiş, büsbütün durgunlaşmıştı. Onun ağzında lafı, Hurşit'in dilinde küfrü, Hacer'in de kızının ardından döktüğü gözyaşları azalmıştı zaman içinde. Hurşit'in yanında adını ağızlarına almıyorlar ama o evden çıkar çıkmaz, hemen Elmas'tan konuşuyorlardı ana-oğul.

“Nikâh basar mı Mevlut kıza?” diye soruyordu Hacer oğluna.

“Basar, ana.”

“Ya basmazsa?”

“Basar.”

“Bir de çocuk düşürürse karnına?”

“Fena mı, torun sahibi olursun işte.”

“Bir çocuk olursa, baban belki affeder. Dayanamaz, affeder.”

Yanıtlamıyordu anasını Erdal. Elmas'ın kaçışına yardım ettiği için vicdan azabı çekmeye başlamıştı için için. Zamana bırakılsa, ikna olur muydu acep inatçı babası? Hata mı etmişti kardeşine yardımcı olmakla? Ama Elmas'ın babasından yediği dayaklan düşündüğünde, pişmanlık duyguları kuş olup uçuyordu gönlünden. Çocukluğunda bile sakin olan oğlan, askere gittikten sonra, dayağa, şiddete hiç dayanamaz olmuştu.

Bir gün iki sıska, sarı benizli, sakallı genç bitti kapıda, Hacer'e Erdal'ı sordular.

“Kimsiniz?” diye sordu Hacer. “Askerden arkadaşları mısınız? Yoksa mayından kurtulanlardan mısınız siz de?”

“He ya, öyleyiz,” dedi gençlerden biri.

“Erdaal, bak asker arkadaşların gelmiş,” diye seslendi içeri Hacer, “öğürmesi azaldı Allahıma şükür, ilaçlar iyi geldi,” diye bilgi verdi kapıda dikilen gençlere. Yanına gelen oğlunun konuklarına şaşkın bakışını fark etmedi, ocakta aşı vardı kaynamakta olan. içeri girdi. Az sonra, ikramda bulunmak için mutfaktan çıktığında, gençlerin avluda konuştuklarını gördü. Erdal sinirli gözüküyor, eliyle koluyla hareketler yapıyordu. Ara sıra yükselen seslerini, duvarın önünden geçen olursa hemen indiriyorlardı. Hacer'i kapıda görünce hepten sustular. Bir süre ne yapacaklarını bilemeden durdular, sonra sarı benizli patlak gözlü olanının, “iyi düşün,” dediğini duydu Hacer. “Sonra pişman olmayasın. iyi düşün.”

Oğlu, kendine uzatılan kâğıt parçasını alıp pantolonunun cebine soktu. Gençler avlu kapısını bile arkalarından kapamadan hızlı hızlı uzaklaştılar. Erdal eve girdi, döşeğin üzerine upuzun yattı sırt üstü.

“Kimdi bunlar? Askerden değiller miydi?” diye sordu Hacer.

“Hayır.”

“Kimdiler?”

“Hiç.”

“Nasıl hiç oğul? Neyi düşünecekmişin? Elmas'tan haber mi getirdiler yoksam?”

“Yok ana.”

“Ne verdi o eğri boyunlu oğlan sana.”

“Hiçbir şey.”

“Verdi, gördüm. Cebine soktun. Kızın adresi filan olmasın?”

“Ana, öyle olsa sana söylemem mi?”

“Salih'in adamları mıydılar yoksa? Konuşup duruyormuş kahvede, ocağını kurutacağım Hurşit'in diye. Onun adamlarıysa, babana söyleme emi. Ataşa körükle gitme sakın.”

Hacer oğluna böyle dedi ama, akşama Hurşit eve döndüğünde, ilk işi, iki sakallı genci kocasına gammazlamak oldu. Bu kez Hurşit dikildi oğlunun başına. Erdal kalktı yattığı yerden, babasını alıp dışarı çıktı. Hacer dolandı durdu odada. Bir şeylerin döndüğünün farkındaydı, usulca gidip kapının dibine sindi, baba-oğulun konuştuklarını duymaya çalıştı.

“Aman oğul, sakın ha! Aman oğul sakın ha! Yakma bizi, sakın ha! Biz bu işlerde fayda görmedik, bu defterleri çoktan dürdük,” diyordu kocası.

“Amaniiin,” diye çöktü Hacer kapı dibine, “amaniin, bir bu bela eksikti başımızda. Sen bizi

koru Allahım. Sen bizi koru!" Bir süre dizlerini dövdü, sonra toparlanıp kalktı, konuşulanları hiç duymamış gibi, ayaklarının ucuna basa basa, geri geri odaya girdi. Sanki duymazlığa gelirse, sıvışacakmış gibi bela başlarından, sorgu sual etmedi ne oğluna ne de kocasına. Sabaha kadar gözünü kırpmadan yattı döşeğinde, bildiği tüm dedelere, yatırlara bildiği tüm duaları okudu, yalvardı oğlunu korumaları için. Tan ağarırken, "Zır zır zırıldanıp durma hele, zıbar uyu. Bizimkinin sinek vuracak hali yok, nerde kalmış dağa çıkmak. Gönlünü ferah tut," dedi kocası.

İhbar Erdal'ın hastalık izninin bitimine az kalmıştı. Birkaç güne kadar, birliğine dönecekti. Oğlu yakında gideceği için karalar bağlayan Hacer, sakallı piçlerin ziyaretinden beri, Erdal bir an önce orduya sağ salim teslim olsun istiyordu.

"Oğlanın gitmesine şurada ne kaldı. Artık suratını sallayıp durma da hayır dua almaya, helalleşmeye sen de katıl, oğlunla beraber git konu komşuya," demişti, Salih'le yaptığı kavgadan sonra insan içine çıkmaya utanan kocasına. Erdal'ın sevdiği gözlemeleri, keşkeki, dürümleri pişirmeye koyulmuştu.

İşte o günlerin birinde gelmişlerdi, hava karardıktan sonra. "İhbar aldık," demişlerdi. "Yataklık yapıyormuşsunuz eşkıyaya."

"Haşa! Oğlum orduda asker, eşkıyaya karşı savaşırken az kaldı öleyazdı. Biz onlardan değiliz," demişti Hurşit. "Hakkınızda ihbar var."

"Bizim kimseye düşmanlığımız yok..." derken, başını eğip susmuştu, onu ihbar edeni anlamış gibi. Gelenler yer sofrasında duran yemeklerin üzerinden yürüyüp geçerken, onları engellemeye çalışan Hacer'i göğsünden itip yere düşürmüşlerdi. Karısının yardımına koşan Hurşit'i silahların kabzasıyla yere yıkıp postallarıyla kafasına basmışlardı. Babasını ellerinden kurtarmaya, asker kimliğini göstermeye çalışan Erdal'ı tekme-leye tekmeleye duvarın yanına kadar sürümüş, ağzından burnundan kan fışkırana kadar tekmelemiş, dipçiklemişlerdi. Evde açılmadık sandık, dolap, çekmece bırakmamışlar, açamadıkları kapıları tekmeyle kırmışlar, yorganları yatakları didiklemişler, erzakı yere saçıp çiğnemişler, ellerine geçirdiklerini kırıp dökmüşlerdi. Bir manga silahlı adam! Sanki çocukluklarından beri analarından babalarından, mahallenin itlerinden, okuldaki hocalarından, askerdeki üstlerinden yedikleri tüm dayakların acısını, ellerine düşmüş bu üç kişiden çıkartıyorlardı. Tüm gönül kırıklıklarının, yoksunluklarının, ezilmişliklerinin, horlanmışlıklarının hesabını ödetiyorlardı. İçlerinde birikmiş kin, kızgınlık, umutsuzluk, düş kırıklığı ve intikam duygulan, birer yumruk veya tekme olup iniyordu yere yığılmış üç insanın sırtına, göğsüne, suratına. Erdal kafasına yediği darbeden sersemlemişti. Yattığı yerde, gerçekle rüya arasında gidip gidip geliyordu. Dipçik beline inerken, "Bu, karakol baskınında öldürülen kardeşim için," diyen sesini mi işitiyordu bir adamın?... Sonra kulakları sağır eden bir patlama... gövdesi minibüsün tavanına çarpıyordu şiddetle... Ömer'le alt alta üst üste savruluyorlardı ağaçların arasına... Pusu... alçak pusu... Yandıım, diye bağırıyordu Necati, hayal meyal duyuyordu az önce minibüste tam önünde oturan arkadaşını... Necati'nin bacağı hemen onun yanıbaşındaydı şimdi... oysa Necati'nin sesi çok uzaklardan geliyordu... bir tekme daha... "Yataklık yaparsın ha! Ocağımızı dağıtan hainlere yataklık yaparsın ha!"... bir tekme daha... Hacer'in bazlamaları uçuyordu havada... göğsünde, burnunun deliklerinde, göz çukurlarında, ağzında Ömer'in etleri... öğürüyordu... Terörist üzerime işedi, diyordu hastane koğuşunda yanında yatan çavuşun ağlamaklı sesi, keşke öldüreydi beni... çok gücüme gitti... Erdal'ın gözlerinin önünde bacaklarını yana açmış, ağzının tam ortasına işeyen biri vardı... terörist, Erdal'ın ağzına dolan Ömer'in etlerine işiyordu... terörist jandarmaya dönüşüyordu, tekrar teröriste, tekrar jandarmaya, tekrar teröriste dönüşüyordu... yüzündeki sıcak ıslaklığı silmeye çalışıyordu eliyle... kan... boş versene diyordu Erdal, yanında yatan çavuşa, hayattasın işte... öğürüyordu... öğürmemek için, yanındaki çavuş gibi yaralanmaya, ameliyat olmaya razıydı... "Yataklık yaparsın ha! Al sana, al sana"... tekme... gücüne gidiyordu ama... çok gücüne gidiyordu... tekme... eğri boyunlu oğlan bir kâğıt parçası tutuşturuyordu eline, bekliyoruz, diyordu, nasılsa geleceksin, geciktirme, yoksa karışmam... tekme... "Bu size ders olsun!" ...tekme... "Teröriste yataklık yaptığınız haberini bir kere daha alırsam, beter ederim ha!" ... Çarpan kapının sesi... annesinin kuzu meler gibi kesik kesik ince inildemeleri... uzaklaşan postal sesleri... Ömer'le alt alta üst üste savruluyorlardı... yüzü ıslaktı...

Bir zaman sonra, önce Hurşit doğrulmuştu yerinden. Duvarlara tutuna tutuna karısının yanına kadar gitmişti. Hacer ve Erdal kıvrılmış kalmışlardı yattıkları yerde. Oğlunun öğürtüsünü duyunca, o yana yürümüştü zorlukla. Günlerden beri öğürmeyen Erdal, yerde dertop

olmuş, ağzından, ağzında olmayan bir şeyleri çıkartmaya çalışıyordu, öğğğğrrr... Öööğğğrrrr... Hurşit elleriyle kulaklarını kapatmış, yeniden yere çökmüştü, içi çekiliyordu. Kulakları uğuldu-yor, elleri ayakları donuyordu.

Kendine geldiğinde, ensesinde müthiş bir ağrı vardı. Gün ışığı dolduğuna göre odaya, sabah olmuştu demek. Doğruldu, şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Sokak kapısının önünde, oğlunun uzun boyunun öne doğru eğilmiş suretini gördü. Güneş arkadan vurduğu için yüzünün hatları seçilmiyordu.

“Baba, ben gidiyorum.”

“Birliğine mi oğul?”

“Hayır baba.”

“Nereye gidiyon oğul?”

“Gidiyorum baba... gidiyorum ben.”

“Aaaahhhhh!” diye uludu Hurşit, “Aaahhhhh! Aaahhhh! Salih! Gözün kör olsun, soyun sopun kurusun Salih!”

Hurşit'le karısı, sabah güneşinin donuk ışığına karışarak, bir hayal gibi akıp giden oğullarını bir daha hiç görmediler.

Akşam Yemeği “Yahu birader,” dedi Vali, “şu bizim Başpınar köprüsünün ne biçim bir kaderi varmış? Birkaç gündür dosyaları inceliyorum da, sanki yukardan biri bu köprünün yapılmaması için, feleği özel görevlendirmiş.”

“Yetmiş bir yılından beri uğraşıyorlar bu köprü için,” dedi Başkan. “Bana sorarsanız, akıntıya kürek çekiyorlar. Her seferinde işe şeytan karışıyor.”

“Belki de her şeyi devletten bekledikleri içindir,” dedi Vali. “Azizim, araştırdım, dünyanın hiçbir yerinde bizdeki gibi her durumda başvurulan bir başka devlet yok. Deprem olur, sel basar, yangın çıkar, vatandaş devletin yakasına yapışır, ona bir diyeceğim yok, ama oğluma, torunuma, yeğenime iş bul diye de devlete gidilmez ki. Geçen gün Hilmi Dede diye, yaşlı bir adam geldi bana, ne istedi biliyor musunuz?”

“Ne?”

“Söyleyin bir şey.”

“îş.”

“Hayır.”

“Ev, barınak.”

“Yine bilemediniz.”

“Erzak.”

“Olmadı.”

“Para? Torpil?...”

“Bin yıl düşünseniz aklınıza gelmez. Karısı ölünce çok yalnız kalmış, evlenmek istiyormuş. Ona karı bulalım istedi. Yani devlet olarak bir çöpçatanlığımız eksik kalmıştı.”

“Eh, çöpçatanlığa da soyunduğunuza göre, şu buzlu rakıdan da bir yudum alın bari, efkâr dağıtın,” dedi Doktor Raşit, elindeki şişeyi Vali'ye uzatarak.

Vali, kente nazır Esentepe'deki lokantanın geniş pencerelerinden birinin önüne kurulmuş sofrasında, o gün kendini ziyarete gelmiş Kemaliye Kaymakamı'nı ağırlıyordu. Erzincan'ın Belediye Başkanı, bazı ileri gelenleri, Hüdai adında bir müteahhit ve Ankara'dan birkaç konuk, mehtaba karşı oturmuş sohbet ediyorlardı. Bulutsuz gecede Erzincan, mütevazı ışıklarıyla, ayaklarının dibine lacivert bir halı gibi serilmişti. Masadakilerin kimi rakı, kimi de bira içiyordu. Vali Yeşilaycıydı, onun bardağında soda vardı.

“Valla belki rahatlatırdı ama olmaz, prensiplerimden vazgeçmek bana yakışmaz,” dedi Vali. “Bir kere örnek olmaya karar verdik gençlere. İçemem.” başlarında dikilen garsona döndü, “Şu sodaya bir iki parça buz atsana oğlum,” dedi, “bari görüntüsü uyum sağlasın bizim Doktor'un arslan sütüne.”

Vali'nin adı, Tokat valiliği sırasında kapalı yerlerde sigara içmeyi ve meyhanelerde adam başına bir ufak rakıdan fazlasını yasakladığı için, bir zamanlar basında, Dördüncü Murat'a çıkmıştı. Fazla kaçtığında kanlı bıçaklı kavgalara, yaralanmalara, ölümlere neden olduğu için içkiyi, sağlıklı yaşama olan tutkusundan dolayı da sigarayı yasaklamıştı Tokat'ta. Erzincan'da pek içki içilmezdi. Bu kentte de kola gibi boyalı meşrubatların yerine süt ve meyve suyu, beyaz ekmeğin yerine de kepekli ekmek ve bol spor kampanyası başlatmıştı, gençler için.

“Neyse ki, benim arslan sütünü inek sütüyle değiştirmiyorsunuz, sayın Valim,” dedi Doktor.

“Raşit Bey,” dedi Vali, “bu kampanya sadece gençler ve katılmak isteyenler içindir. Zorla güzellik olmayacağını bilirim. Rahmetli Özal da Aydın'a tayinim çıktığında telaşlanmış, 'Orada turistler denize üstsüz giriyor, aman ha, Tokat'taki uygulamalarını Aydın'da yapma!' diye beni uyarmıştı. 'Bu devirde eli sopalı yönetim olur mu hiç, siz beni basında çıkan yazılardan dolayı sahiden Dördüncü Murat zannettiniz galiba, Cumhurbaşkanım,' demiştim... Afiyet olsun Doktor, keyif senin, ister arslan sütü iç, ister inek.

“Ne arslan ne de inek, en iyi süt arı sütüdür, arı!” dedi Ankaralı konuk, “Sizin Hilmi Dede'ye bile yarar. Eee, ne oldu sonra sahi, Hilmi Dede'ye karı bulundu mu bari?”

“Hilmi Dede sekseni devirmiş ama alacağı kadını kırkın altında istiyor. Hal böyle olunca, bulunamadı,” dedi Vali.

“Desenize onun durumu da bizim köprü gibi ümitsiz vaka!” dedi Kaymakam.

“Hilmi Dedenin yaş farkı, benim şahit olduğum bir olayın yanında hiç kalır,” dedi Vali. “Altmışlı yıllarda, Sungurlu'da Kaymakam Vekiliyim. Bir gün odama kızgın bir ihtiyar girdi, elindeki bir tomar kâğıdı nerdeyse fırlattı masama. Baktım, evrakta on sekizlik bir kızın fotoğrafı var, dedenin yaşı dersen, seksen beş. 'Bu torununun resmi mi?' diye sordum. 'Yahu,' dedi, 'bununla evleneceğim. Muhtar evlenme muamelemi yapmıyor, Muhtar'ı şikâyete geldim. ' Dedim, 'Nasıl evleneceksin torunun yaşındaki kızla?' 'N'apalım, kızı bana sattılar,' demez mi? Yerimden fırladığım gibi adamın yakasına yapışmışım... Sonra öğrendim ki Çorum dolaylarında 'kız satmak' sıkça kullanılan bir tabirmiş.”

“Eh, o zaman Hilmi Dedeyi öpüp başımıza koyalım,” diye lafa girdi Hüdai, “dün Belediyeye geldi, ben de oradaydım tesadüfen. Kafaya takmış ya evlenmeyi, gelinin yaş haddini kırktan elliye çıkartmış. Sebatkâr adam, tıpkı bizim gibi, kafasına koyduğunu illa yapacak. Biz de yüzümüze bir kapı kapanınca, öteki kapıya koşuyorduk ya, o günleri sen de iyi hatırlarsın Başkan. Yetmiş bir yılında, köprü yapımı iptal edildiğinde, Genelkurmaya bile başvurmuştuk da, almıştık ağzımızın payını.”

“Ne demişlerdi?” diye sordu Vali.

“ 'Lojistik bakımdan ordu için bir değeri yok, yapımı gerekli değildir,' demişlerdi,” dedi Hüdai, “ama yılmamıştık. Köprü yapımının iptali kararını Danıştay'a götürmüştük.”

“Eeee?”

“Danıştay davayı reddetmişti.”

“Ne kadersiz köprüdür bu!” dedi Doktor Raşit.

“Kadersizliği nereden geliyor, biliyor musunuz?” dedi Vali. “Demin söylediğim gibi, her şeyin devletten beklenmesinden. Yahu şu koca memlekette devletten başka kesenin ağzını açacak birkaç kurum, birkaç adam bulunmaz mı?”

“Sayın Valim,” dedi Hüdai, “bulunur. Bulunmuştu da. Yalanım varsa şuracıkta taş olayım, bu masada en az üç kişi şahidimdir. Davamız reddedildikten bir yıl sonra, sil baştan tekrar Karayollarına başvurmuştuk. Bize, sizler haklısınız beyler, demişlerdi, yasaya göre, su altında kalan köprülerin yenilerinin yapılması gerekiyor. Ama iş köprüyü yapmakla bitmiyor ki, köprünün bağlantı yolları maliyeti çok artırıyor. Ben hemen oracıkta er sözü vermiştim, siz köprüyü yapın, karşı taraftaki yolları biz hemşehriler üstlenip hazır edeceğiz, diye.”

“Edebildiniz mi bari?” diye sordu Vali.

“Etmez olur muyuz. Okumadınız mı dosyalarda?”

“Daha oraya kadar gelemedim,” dedi Vali. “Her bir dosya nah bu kadar,” baş ve işaretparmaklarıyla on santimlik bir kalınlık gösterdi- “Köprüye dair geçmiş zaman evrakı karıştırmaktan başka işlerimiz de var bizim.”

“Ben size arz edeyim de, siz dosya okumaya hiç zahmet buyurmayın,” dedi Hüdai. “Yıl 1972, aylardan Ağustos. Kurbanımızı keserek, sözünü verdiğimiz yol inşaatına başlamışız.”

“Parayı nasıl buldunuz Allah aşkına? Kaynak yaratabildiniz mi?”

“Yaratmaz olur muyuz? Çalmadığımız kapı kalmamıştı. Karınca kararınca herkesten yardım istemişiz. Yetmemiş, İstanbul'a, Ankara'ya da kol salmışız. Orada yaşayan varlıklı hemşehrilerin üstlerine gitmişiz, vicdanlarına seslenmişiz. Herkes bu kampanyaya katılmış.”

“Deme!” dedi Vali. İçinde bir umut yeşermeye başlamıştı.

“Yalanım varsa, şurada öleyim!” dedi Hüdai. “Başpınar'dan Kavacık'a kadar on dört köyden para toplamışız, para getiremeyenler yol inşaatında bizzat çalışmış. Has adam meğer bolmuş bölgemizde sayın Valim, bu dayanışmayı kolay kolay başka diyarda bulamazsınız. Biz, Kemaliydiler olarak iki yıl içinde tamamlamışız yolumuzu. Verdiğimiz sözü tutmuşuz yani.”

“Dernek olarak fazlasını bile yaptık,” dedi, Kemaliydi Necmi Bey, “biz bağlantı yollarımızı bitirdiğimizde, Keban enikonu su tutmaya başlamıştı. Başpınar ve Aksöğüt köprülerinin su altında kalacağı kesinleşti. Duyduk ki köprülerin enkazı satışa çıkıyor, hemen almak için başvurduk. Ama alamadık...”

“Niye?”

“Çünkü, köprüleri ancak bir belediye veya bir kamu kuruluşu alabilirmiş. Köprüleri isteyen belediye filan yok o sırada... çürüyüp gidecekler. Hüdai, Kemaliye Belediyesi'nden mutemetlik belgesi talep etti, vermediler.”

“Sanki fakirin oğluna zengin kız istemişiz! Ula işe bak sen, sökülen köprünün enkazını istemişiz alt tarafı,” dedi Hüdai. “Kemaliye Belediyesi vermedi de ne oldu? Arapkir Belediyesi'nden aldım belgemi ve yirmi bin lira karşılığında köprüyü söküp yol kenarına istif ettik.”

“Roman olur bu köprü uğruna çektiklerimiz, roman!” dedi Doktor.

“Köprünün enkazını ne yaptınız Allahaşkına? Elinizde kalmadı mı?” diye sordu Kaymakam.

“Hiç kalır mı! Köprü dubalarına başka dubalar ekleyip üzerlerine bir kayık yaptık. Ama doğru dürüst kürek çekmesini bilmediğimiz için aylarca suyun üzerinde bir o yana bir bu yana dolanıp durduk, o başka... Derken, bir motor hevesi çöreklendi yüreğimize. Hani bir motorumuz olsa da, şöyle yan gelip kurulsak, motor gurul gurul çalışırken, çabucak geçiversek karşı yakaya, dedik. Eşref saatine gelmiş, Karayolları bir motor verdi bize. Hurda demirlerimizin parasıyla kayığımızı büyüttük, motorumuzu taktık kıçına, başladık ufak tefek araçları taşımaya. Bu kez dikilmez mi karşımıza, 'İç Sularda Gemi Çalıştırma Tüzüğü.'“

Rakısından bir kocaman fırt çekti adam, bir lokma beyaz peynir attı ağzına, çiğnerken anlattı: “Tutturdular, hani bunun kaptanı, makinisti, personeli, diye. Ula, bizim dubalara çaktığımız kayık, gemi değil ki kaptanı olsun! Allah'tan üstümüze gelmediler fazla. Kafasına kaptan kasketi geçirdiğimiz bir hemşehrinin kumandasında, yıllarca iki yaka arasında gidip geldi bizim motorlu kayık. Hâlâ da iyi kötü hizmet veriyor işte...”

“Hüdai,” dedi Vali, “görüyorum ki sen azimli, tuttuğunu koparan bir vatandaşsın. Dernekçilik deneyimin de var. Gel, el ele verelim, her şeyi devletten bekleyeceğimize, bu köprüyü hem Özel idare'nin hem de halkın katkısıyla kotaralım. Devlet-millet işbirliğinin mümkün olabileceğini ispat edelim, ne dersin?”

“Sayın Valim,” dedi Hüdai, “iyi dersin de, benim ümitlerim kırılmış durumda. Hele bir dosyaları incele de bak, nasıl her seferinde yokuşa sürülmüşüz. Bu 'devlet-millet işbirliği' örneğini, bağlantı yollarını yaparken verdik zaten biz. Tam on altı kilometre yolu, söz verdiğimiz tarihte en güzel şekilde yapıp bitirdik. Karşılığında bize köprü vaat edenler yıllar geçmesine rağmen sözlerini yerine getirmediler. Hemşerimiz Akbulut Başbakan olduğunda, fırsatı ganimet bilip bir asma köprü projesi bile yaptırdım, cebimden ödeyerek. Ne oldu? Hiç!”

Hüdai rakısını son damlasına kadar dikti kafasına, sakinleşmek ister gibi.

Vali de buzlu sodasını dikti, bitirdi, “Bana bir buzlu soda daha al oğlum,” diye seslendi garsona. “Tamam Hüdai, bu hafta sonuna kadar inceleyeceğim dosyaları. Bakalım köprü nerelerde, kimlere takılmış. Ona göre vaziyet alırız biz de. Yeter ki, aranızda tuttuğunu koparmaya kararlı arkadaşlar olsun. Bu iş böyle gitmez, Başpınar'a kesin bir köprü lazım.”

“Efendim,” dedi Doktor Raşit, “bu köprü işi öyle bir yılan hikâyesidir ki, bitemez! Geçen yıl, ne oldu biliyor musunuz? Deprem dolayısıyla Demirel Erzincan'a gelmişti ya, bizim Şerafettin kalabalığın arasından sıyrılıp yaklaşıverdi yanına, 'Sayın büyüğüm,' dedi, 'yirmi beş yıl önce Başpınar köprüsü için size başvuran heyette ben de vardım. Siz o zaman da Başbakan'dınız. Bize, sabırlı olun, bekleyin buyurmuştunuz. Biz o gün bugündür beklemekteyiz. Ne var ki, o gün benim saçlarım arslan yelesi gibiydi. Köprüyü beklerken saçlarım döküldü, kel kaldım.' Bir de kasketini çıkartıp uzatıvermez mi kafasını Demirel'in burnuna.”

“Yapma yahu! Ne yaptı Demirel?” diye sordu Başkan.

“Çoban Sülü o, bozulduysa da hiç belli etmedi, Şerafettin'in kulağına eğilip bir şeyler söyledi.”

“Ne demiş?”

“Kelliğin de çeşitli faydaları vardır. Sen beklemeye devam et, demiş!”

Masadakiler eğlenirlerken Vali dalgınlaşmıştı, pek dinlemiyordu konuşulanları. Aklı başka yerdeydi. Masanın ucunda oturan Hüdai'yi düşünüyordu. Hüdai'yi bir dostu tavsiye etmişti Vali'ye. “Madem köprü işi için toplanıyorsunuz, mü-sade ederseniz o da gelsin. Müteahhittir,

bu yörede çok iş yaptı, köprü projesinde işinize yarayabilir," demişti. Vali yemeğin başından beri, belli etmeden tartmaktaydı karşısındaki adamı. îriyarı, cengâver yapılı, mert görünüşlü, babacan bir adamdı. Yöre şartlarını ve insanını iyi tanıyordu. Bölgesini seviyor, kalkınmasına çabalıyordu. Fırat'ın üstünde ulaşımı kolaylaştırabilmek için, bir ağzıyla kuş tutmadığı kalmıştı. Böyle sebatkâr, çalışkan ve üretken birini mutlaka katmalıydı köprü çalışmalarına.

Berrak gecede, siyah bir atlasa rasgele saçılmış pırlantalar gibi parıldayan yıldızlar o kadar yakındılar ki camın önünde oturanlara, Vali kolunu uzatsa, bir küme yıldızı avuçlayabileceğini düşünmekteydi gökyüzüne bakarken. Tam o anda, seyrettiği yıldızlardan biri, çok uzun bir akışla kaymaya başladı. Vali ellerini açtı dua eder gibi, "Tanrım," dedi içinden, "bana şu köprüyü yapabilmeyi nasip eyle. Eyle ki bu çileli beldenin cefakâr insanlarına bir parça yardımım dokunsun."

"Aaa, yıldız kaydı, gördünüz mü?" diye sordu Başkan, "Ne kadar da uzun sürdü, keşke bir şey dikseydim."

"Ben diledim," dedi Vali.

"Siz inanır mısın böyle şeylere?" diye sordu Doktor Raşit.

Vali, önce garsonun, önüne yeni bıraktığı sodadan birkaç yudum içti, sonra bakışlarını Doktor'a çevirdi. "Göreceğiz," dedi, "bu dileğim tutarsa, bulutsuz gecelerde gün ışıyana kadar oturup kayan yıldız beklemek, işimiz olsun!"

Vali pencerenin önünde durmuş dışarı bakıyordu, Vilayet'in önündeki parkta, karşısına sıralanmış devlet binalarına nazır İnönü'nün heykeliyle göz göze geldiğinde. Milli şef yıllarında, devletin gücünü kanıtlamak istercesine, yükseltilmiş ayaklar üzerine koskocaman yontulmuş anıtların tipik bir örneğiydi heykel... Soğuk, donuk ve erişilmezdi. Yine de dudaklarının kenarındaki müstehzi ifadeyi yakalayabiliyordu Vali.

Odasında aynı noktada durduğu, çaresizlikten kıvranarak, İnönü'ye seslenmeyi ve ondan medet ummayı arzuladığı bir başka günü, 92 Martı'nın o korkunç deprem gününü anımsadı. Ona her zaman ceberrut devletin simgesi gibi gözükmüş biriyle kader birliği etmiş olması, ne tuhaf bir tesadüftü.

İnönü'nün, Cumhurbaşkanı olmasının hemen ardından sırtlanmak zorunda kaldığı depreminin benzerini, Erzincan'a geldiğinin altıncı ayında, kendi yaşamıştı. Nedense hep kış aylarında vuruyordu Erzincan'ı deprem, insanları gecenin ayazında ve karanlığında, karların üstünde çıplak ve çaresiz bırakıyordu.

1992 Martı'nda Erzincan yerle bir olduktan sonra, enkazı kaldırmak, ilin en büyük mülki âmiri olduğu için, elbette Vali'den beklenmiş, tüm aksaklıkların günahı da ona yazılmıştı. Zamanında ulaştırılamayan yardımların, kifayetsiz kalan Kızılay çadırlarının, istifçi açıkgözlerin yürüttüğü erzak ve battaniyelerin hesabını, eksi yirmi derecede karların üstünde titreyen ve asla memnun edilemeyen halka vermek, ona düşmüştü. Şehri teftişe gelmiş olan Başbakan, Belediye'nin balkonunda konuşurken, sokağa toplanmış Erzincanlıların, 'Vali istifa, Vali istifa' diye bağrışmaları dün gibi kulağındaydı. Birkaç gün sonra, aynı gösteriyi Vilayet'in önünde tekrarladıklarında, inmişti kapının önüne:

"İstifa etmek kolay, hemen içeri girer yazarım istifa dilekçemi. Bunu yapmam işleri yoluna koyacak mı? Ben istifa edince başınıza gökten çadır mı yağmaya başlayacak?" diye sormuştu.

"Biz ailelerimizle sokakta yatıyoruz, çadırımız yok," diye bağırmıştı halkın arasından bir adam.

"Benim de çadırım yok. Biz de ailece sokakta, arabada yatıyoruz," diye yanıtlamıştı Vali.

"Kızılay'ın gönderdiği çadırları depoda saklıyormuşsun."

"Gir içeri, in, depoya bak. Bütün binayı gez dolaş, içerde bir tane çadır bulursan, odamın balkonuna çıkıp, 'bu Vali çadır hırsızı,' diye bağıracaksın... Ne duruyorsun, girsene içeri. Haydi buyur!"

Bu kez halk, "Vali kalsın, Hükümet istifa!" diye bağırmaya başlamıştı. "Hükümet bütün olanaklarını size seferber etti," demişti Vali. Bağırtılar, "Hükümet kalsın, milletvekilleri istifa! "ya dönüşmüştü.

Bir yıl önce bu olaya şahit olan İnönü'nün heykeli, şimdi "devlet adamlığını kolay mı sandın?" der gibiydi. "Makamın yükseldikçe, sorunların da çoğalır. Büyük başın derdi büyük olur. Deprem felaketinin kargaşasını atlattın ama daha ne vartalar, ne sınavlar bekliyor seni, bir bilsen!"

Vali, sanki heykel bunları gerçekten yüzüne haykırıyormuş gibi bir hisse kapıldı, İnönü'den

kurtulmak için pencerenin tülünü çekerken, “Sevmediğim kadar varsın, be adam,” dedi içinden.

Savaş afetini yaşamamış olan onun kuşağı, genelde kıymetini bilmezdi İnönü’nün. Din çığırtkanlarının oy avcılığına soyunduğu ellili yıllarda, İnönü’nün dışında, dini vecibelerle gösteri yapmayan devlet adamı kalmamış gibiydi. Bağnazlığın, ilkesizliğin adını 'demokrasi' diye tanıtan yeni siyasi kadrolar, alabildiğine kullanmışlardı bu metodu. İnönü'nün vahim hataları ön plana çıkarılırken, erdemleri göz ardı edilmişti. Vali'nin yetiştiği bölgede ve ortamda ise, hiç sevilmezdi İnönü. Yine de, kendine bile itiraf etmek istemediği gizli bir saygı duyardı İnönü’ye. Tıpkı kendi gibi ufak tefek, ince yapılı olan bu adamın, yine tıpkı kendi gibi, tükenmek bilmeyen bir enerji ile cesur bir yürek taşıdığını bilirdi, en azından. Bürokrasinin acımasız çarkında dönmeye başladığından beri ve yılların içinde, makamı ile yetkileri yükseldikçe, rahmetliye duyduğu antipati azalır gibi olmuştu. Ama her pencereye yaklaştığında, onun tunç suratıyla karşı karşıya gelmek de keyif vermiyordu doğrusu. Başöğretmeni tarafından sürekli göz hapsinde tutulan yaramaz bir öğrenciymiş gibi hissediyordu kendini.

Geçti, yerine oturdu. Masasının üstünü kaplayan gazeteleri eliyle bir kenara itti, birkaç günden beri karıştırıp durduğu dosyayı yeniden çekti önüne. “Nerede kalmıştık?” diye sordu kendi kendine sayfalan çevirirken. “Eveet, Karayolları Genel Müdürlüğü, 1975'te köprü yapımı için ihale açmış... Ama projenin yurtdışında yaptırılması şartı konduğundan, katılım çok az olmuş, ihale de yapılamamış. Allah Allah! Koca memlekette köprü yapacak mühendis mi kalmamış?”

Birkaç sayfa daha çevirdi. Resmi kurumlar arasındaki yazışmalar, insanı deli edecek nitelikteydi. Yöre halkı bir olumlu gelişmeye sevinirken, hemen peşinden bir olumsuz durum meydana geliyordu. O yılların ulaşım ve iletişim zorluklarına karşın, pes etmiyordu Kemaliydiler. Mahalli basın da her türlü desteği veriyor, konuyu hep gündemde tutuyordu. Vali, gelişmeleri kafasına iyice yerleştirmek amacıyla, gazetelerden kesilip dosyaya eklenmiş yazıları sesli okumaya başladı;

“1977 yılında yine Köprü Derneği ve Başpınar köylerinin temsilcileri Süleyman Bey'i ziyarete gitmişler, sonuç alamamışlar... Neden alsınlar, Isparta’nın bir köyü değil ki Başpınar! Doğuda Allah'ın unuttuğu, insanın da ancak Munzur'u saatlerce dolandıktan sonra ulaşabildiği bir garip yer!” dedi kendi kendine.

Hoş Ali elinde tepsi, üstünde çay bardağı, dikilip duruyordu kapının dibinde. “Bizimki gendü gendüne gonişip duri,” diyordu içinden.

Şu, tam makam odasının yanında sürekli şırşır akan çeşme suyu olmasa, Vali ayak seslerini duyar, birileri geliyor, aman beni deli zannetmesinler, der susardı, diye düşünüyordu. Yoksa o su, orada özellikle mi akıtılıyordu, içerde konuşulanlar duyulmasın diye? Bir keresinde Hoş Ali dayanamamış sormuştu bu suyun hikmetini.

“Su sesi insana huzur verir,” demişti Vali.

“Yaaa!”

“Evet, çok eski yıllarda sinir hastalıklarını su sesiyle tedavi ederlermiş.”

Demek ki, gün boyu içeri girip çıkan onca insanın derdini dinlerken gerilen sinirlerini yatıştırmak için akıtıyor bu suyu kapısının dibinde şırıl şırıl, diye düşünmüştü.

Vali gözlüklerinin üstünden bir bakış fırlattı Hoş Ali'ye, “Ne dikiliyorsun orada, koysana çayı masama,” dedi.

“Konuşuyordunuz da...”

“Konuşuyorum. Bu memlekette siyasilerin olumlu bir karar almak için neden on yıl beklediklerini soruyorum kendime.”

Hoş Ali, Vali'nin çayını koydu masasının üzerine. Yanıtı bilse verecekti ama, bilmiyordu.

“Bak Ali,” dedi Vali, “şu bizim köprünün yapımı için Devlet Su İşleri ile Karayollarının izni gerekiyormuş. Yetmişli yıllarda, Devlet Su İşleri’nin parası da varmış ama bir türlü bu köprüye evet dememişler. Niçin?”

“Ben bilemen,” dedi Hoş Ali.

“Başpınar’dan bıkmadan usanmadan ha babam taşınmışlar Ankara'ya. Dernek, heyet üstüne heyet yollamış. Tam işi çözeceklerken, olmuş mu sana 12 Eylül darbesi...”

“Olmuş.”

“İşte o zaman bütün derneklerin faaliyetleri durdurulmuş ve haydii, tüm emekler sil baştaan!”

“Vali begim, senin gusurin, gabahatin değel ki bu körpi meselesi, neden bu gadar üzilirsin?” diye sordu Hoş Ali. O lanet tozlu dosyaları kendi indirmişti günler önce raflardan, adam o gün bugündür köprüden başka laf etmez olmuştu.

“Köprüsüzlük can alıyor da ondan. Yarın öbür gün o taraflarda bir yaramazlık çıksa, bir yangın olsa mesela, yangın ekiplerini yetiştiremeyebiliriz. Ulaşamadığın yer sana ait değildir Hoş Ali. Oysa Başpınar ve köyleri harita üzerinde bana ait gözükmekteler.”

Hoş Ali gittikten sonra, Vali yine daldı dosyalarının içine. Başpınarlılar köprüden umutlarını kesince, Karayollarına başvurup duba tahsisi istemişlerdi. Çemişgezek tersanesinde kendi imkânlarıyla bir feribot yaptırmışlar, feribotlarını Fırat'ın üzerinde 84 yılından itibaren çalıştırmaya başlamışlardı. Vali, hatırlar gibi oldu, geçen akşam Esentepe'deki yemeğe gelen o yaşlı adamdan dinlemişti galiba... Ulaşım çileleri böylece giderilince, köprüyü tamamen unutmuşlardı. O yıllarda Baş-

bakan olan Özal, üç yıl sonra kayısı festivali için Malatya'ya gelene kadar, kimse köprü lafı etmemişti bir daha. Malatya komşu şehirdi. Allah, devrin Başbakanı'nı hemen yanı başlarındaki vilayete, neredeyse ayaklarına getirmişti. Bu fırsatı kaçırmak delilik olurdu, üstelik bir zamanlar kendilerine köprü sözü vermiş olan Yıldırım Akbulut da Meclis Başkanı seçilmişken.

Kemaliyelilerin ayranı yeniden kabarmış, yeniden kılıç kuşanmışlar, Malatya'ya kadar gidip, dertlerini bizzat Özal’a birinci ağızdan aktarmışlardı. Köprü umutlan bir kez daha yeşermişti.

Vali, önündeki dosyayı kapatıp yenisini açtı. Yeni dosyanın tarihi, Yıldırım Akbulut'un Başbakanlık yaptığı döneme aitti. Erzincanlılar, bir hemşehrilerini Başbakanlık koltuğuna oturttuklarından beri, köprü hayal olmaktan çıkmış, elle tutulur bir ihtimal haline gelmişti.

Yazışmalar, yazışmalar, yazışmalar... Hepsini gözden geçiriyordu Vali.

Başbakanlar söz veriyor, Karayolları yörede keşifler yapıyor, Erzincanlılar yüksek mevkilerde oturan hemşehrilerini kullanarak çalmadık kapı bırakmıyorlar ama köprü işi bir türlü olumlu sonuca ulaşamıyordu. O iriyarı, yaşlı adam... Neydi adı... Hüdai... o da böyle anlatmamış mıydı geçen akşam, yemekte! Ne demişti, 'Ben on milyara çıkar, dedimdi, Karayolları elli milyar civarında öngördü' ... Acayip!

Vali sekreterinden, Kemaliye Kaymakamı'nı bağlamasını istedi.

“... Birader, ben yine bu köprü dosyalarının içine düşmüş bulunuyorum, dikkatimi çeken bir şey var,” dedi, “bu Başpınar köprüsünün maliyetini Karayolları niye yüksek gösteriyordu acaba? Karayolları elli milyar civarında maliyet göstermiş, Hüdai ise taş çatlasa on milyarı geçmez demiş. Bunların hangisi doğru?”

“Merkezi idare dört dörtlük bir köprü düşünüyor. Oysa yöre halkı karşı kıyıya ulaşmak için, basit bir asma köprüye bile razı. Arada fiyat farkı oluyor, haliyle.” 65

“Orta yol için, bir-iki kişiden daha görüş alalım mı?” diye sordu Vali.

“Yöremizin üç köprüsü de su altında kaldığına göre, maliyet ne olursa olsun, Keban Yasası bizden yana. Kısacası, pahalıya da çıksa, yapılacak bu köprü.”

“Yine de maliyet bence çok önemli,” dedi Vali, “bu iş Hüdai'nin iddia ettiği gibi, on milyarla bitecekse, devletten dilenip durmaya gerek yok, bu parayı varlıklı hemşehrilerden çıkartırız evelallah. El ele verir yaparız köprümüzü, çile biter.”

“Hüdai'nin fiyatları 1990 yılına ait. Bu enflasyonla, değişmiştir rakamlar.”

“O zaman biz de maliyet hesaplarını yeniden yapacak birini bulalım.”

“Bulalım efendim.”

“Bu kişi kesinlikle siyasete bulaşmamış biri olsun. Buralardan birinin yakını, eşi, dostu, akrabası olmasın. Erzincanlı ya da Malatyalı olmasın. Hiçbir milletvekili ile ilişkisi bulunmasın. Helal süt emmiş, dürüst, temiz, çalışkan bir mühendis bulalım.”

“Tamam sayın Valim,” dedi Kaymakam.

“Ben yarından tezi yok araştırmaya başlıyorum. Sen de kendi araştırmanı yap. En münasibine birlikte karar veririz,” dedi Vali. Telefonu kapattıktan sonra, gitti, pencerenin önünde durup İnönü'ye baktı.

“Benim heykelimi dikmeyecekler ama ben bu köprüyü yapacağım Paşa!” dedi yüksek sesle. “Fırat'ın iki yakasını birbirine bağlamazsam bana da Vali demesinler.

Bayram'ın Öksüz'ü, doktorsuzluktan, yolsuzluktan öksüz kalan son çocuk olacak Başpınar'da, eğer ömrüm vefa ederse!”

İsmail, Hoş Ali'nin getirdiği çay bardağını almak için yukarı çıkmıştı. Duydu Vali'nin ded-

iklerini. Boş bardağı alıp merdivenlerden inerken, “Ömrün vefa eder emme, vızır vızır gonişiirsin, sen de bu çene vargene, acep valülüğün vefe edey mi?”

diye söylendi kendi kendine.

Buzlar Çözülmeden Vali’nin Erzincan'da makamına gelişi, 92 yılının Ağustos ortasına rastlamıştı. îki ay gibi bir zaman vardı, Doğunun amansız, acımasız kışının bastırmasına. Kaymakamlık yaptığı zamanlardan bilirdi buraların geçit vermeyen kışını. Yörenin dar ve dik dağ yolları buz tuttu muydu, buzlar çözülene kadar kıpırdayamazlardı artık Erzincan'dan. Oysa Vali bir an önce tüm ilçeleri, kazaları ve köyleri görmek, halkla tanışmak, dertlerini, eksiklerini öğrenmek istiyordu.

Gelişinin ilk haftasında bürokratik işlemleri tamamladıktan sonra, tüm köylerini gezmeye başlamıştı yöresinin. Bölge, koyu yeşil ile çıplak vahşi doğanın kucak kucağa geçtiği emsalsiz güzellikte dağ köyleriyle doluydu. Buram buram kekik, nane ve defne kokuyordu geçtikleri yerler. Fırat, Kemah civarında uslu uslu akarken, Kemaliye'ye yaklaştıkça hırçınlaşıyor, kanyonların içine dalarak, taştan taşa, kayadan kayaya vuruyordu kendini. Vali'nin Kuzey Anadolu'nun güzelliklerine aşina gözleri, Kemaliye'ye vardığında, gördüğü manzaradan kamaşmıştı. Güneş batmak üzereydi. Fırat'a inen sarp yamaçlardaki setlerde, dut, ceviz, meşe ve kavak ağaçlarının yoğun yeşili arasında yükselen evlerin çoğu, rutubete karşı oluklu sacla kaplanmış oldukları için, güneşin son ışınları altında, eski zaman şövalyelerinin zırhları gibi gümüşi yansımalarla ışıldıyordu. Gökten, evlerin cephelerine çok beyaz, çok parlak, gözleri kamaştıran bir nur yağıyordu sanki. Başka bir gezegende gibiydiler, evlerin gümüşten yapıldığı, ağaçların kayalıklardan fışkırdığı bir beldede. Vadide uzanan nehrin görüntüsüyle, ancak gerçeğe, dünyamıza dönüyorlardı. Fırat, Malatya'ya doğru bir dirsek gibi kıvrıldığı vadide, artık dağlardan kopup çağıl çağıl köpürmüyor, taşlara vurup inim inim inlemiyordu ama, tonlarca altın eritilip suyuna karıştırılmış gibi, kızıl ile sarının buluştuğu bir renk cümbüşü içinde haşmetle, azametle ağır ağır akıyordu. Vali, nehre bakarken, elini suya soktuğu taktirde, parmaklarının altına dönüşeceği duygusuna kapılmıştı bir an. Bir de, dağdan inerek nehre ulaşmak için tüm Kemaliye'nin içinden dolaşan, evlerin altından geçerek daracık sokaklara küçük şelalelerle dökülen, avlulardaki ve meydanlardaki çeşmelerden fışkıran, yer yer havuzlar, zaman zaman dereler oluşturan, değirmenleri döndüren ve hiç durmaksızın şakıyan Kadı gölü suyu vardı ki, Vali'ye bir Anadolu kasabasında değil de, bir tiyatro dekoru içinde gezdiği hissini veriyordu. Zamanla demirleri yeşermiş çifte tokmaklı tahta konakları, taş yolları, melankolik kavak ağaçlarıyla bir masal büyüsü içindeydi seyretmekte olduğu şehir. Üstelik, insanları da efsunlu gibi, bir efsanenin peşine düşmüş, yüz otuz yıllık bir hayali kovalamaktaydılar. Hayallerini her yeni gelen kuşağa aynı heyecanla aktara aktara yaşlanıyorlardı. Bu rüya, kuşaktan kuşağa geçiriliyor, gerçekleşemiyor ama ısrarla yaşatılıyordu.

Kemaliyelilerin hiç vazgeçmedikleri düşlerinde, bir köprüleri vardı kurulacak ve bir taş yolları vardı açılacak. Taş yolla, sarp kayaları aşıp hapsedildikleri dağ yamacından fışkıracak, sonra da köprüden geçip Erzincan'a ve Ankara'ya ulaşacaklardı.

Ergenekon'dan bir başka çıkış olacaktı bu! Türk'ün doğa ile, zaman ile mücadelesini simgeleyecekti bir kez daha.

Vali, Kemaliyelileri dinlerken, onların anlattıklarının büyüsüne kapılmanın yanı sıra, bir şey fark ediyordu: Aradığı, özlediği görev yerini gökte ararken yerde bulmuştu. Sanki bu makama, sadece devlet değil, Tanrı tarafından da atanmıştı. Sanki bugüne kadar tüm yaşadıkları, gencecik bir kaymakamken ve daha sonraki valilik makamlarında edindiği deneyimler, şimdi önünde duran zor işleri gerçekleştirmesi için edinilmişti... ve nihayet, gücünü, becerisini kanıtlayacağı en doğru yere gelmişti. Kayaları delmek, dağlardan fışkırmak, imkânsızı başarmaktı onun işi. Zor işlerin adamıydı o. Kendi değil miydi, yıllar önce, Adana'da Bahçe Kaymakamıyken, kimselerin tercih etmediği Doğu bölgesinde, sorunları ama aynı zamanda geleceği de olan bir ilçeye atanmak için dilekçe veren! Başvurusu kabul edilince, kendini Ağrı'nın Hamur kazasında bulan!

“Hamur'a sorunlu bir genç kaymakam atadık. Hamur, son şansıdır” yazısının gönderilmesinden birkaç gün sonra, üzerinde safari tipi deri ceketiyle, Vilayet makamında bittiğinde, Ağrı Valisi şöyle bir süzmüştü onu. Çevresindeki forslu siyasileri incittiği için hiçbir yerde uzun süre barınamayan ve son şansını denemekte olan genç adam o kadar hareketli ve asabiydi ki, “Bunun bir de esrar sorunu olmalı,” diye düşünmüştü Vali. Altı ay sonra, genç kaymakama, 'Buzlar Çözülmeden' adını aynı Vali, kendi takmıştı.

“Ne demek bu, efendim?” diye sormuştu Vali'ye.

“Buzlar Çözülmeden adlı oyunu görmedin mi?” demişti Vali.

“Hayır efendim.”

“Mutlaka görmelisin. Turneye filan çıkarsa, kaçırma. Vasfı Rıza oynamıştı... Hiç unutamadım.”

“Beni Vasfi Rıza'ya mı benzettiniz efendim? Biraz yaşlı değil mi bana göre?”

“Seni Vasfi Rıza'ya değil, canlandırdığı deliye benzettim, oğlum.”

“Yaa!”

“Anlatayım da dinle. Vasfı Rıza o oyunda bir kaymakamı canlandırıyordu. Bir deli tımarhaneden kaçar ve Doğuda, yeni atanan kaymakamın beklenmekte olduğu bir ilçeye gelir, îlçe halkı, onu bekledikleri yeni kaymakam zanneder. Deli hiç bozuntuya vermez, makamına oturur ve çalışmaya başlar. O güne kadar savsaklanan tüm işleri deli cesaretiyle teker teker kotarır, kimseye göz açtırmaz. Talana, yalana-dolana, tembelliğe son verir. Ama hep bir acelesi vardır. Tüm hedeflerine buzlar çözülmeden ulaşmak istemektedir. Çünkü buzlar çözülüp yollar açıldığında, zaptiyeler gelip tımarhane kaçkınını yakalayacaklardır.”

“Yakalanır mı?”

“Baharın gelmesiyle buzlar erir, yollar açılır, esas kaymakam ve zaptiyeler ilçeye ulaşırlar. Ne var ki, deli de çoktan halkın sevgilisi haline gelmiştir.”

“Teşekkür ederim efendim,” demişti Kaymakam, “bana taktığınız isme layık olmaya çalışacağım.”

Topu topu iki kahve, bir berber, iki de barakadan bozma dükkândan ve helası bulunmayan evlerden ibaretti Hamur. 1958 yılında, civarı gezerken, yolu köylerine düşen devrin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a deve keserek, yakınlık göstermişti Hamurlular. Kısa bir süre sonra, köylülerin candan konukseverliğine karşı hoşnutluğunu ifade etmek isteyen partililerin arzusuyla, kaza oluvermişti Hamur köyü. ilkel, küçük bir kazaydı. Okuma yazması olmayan bir Başkanı, bir de Cemşit adında bir Belediye üyesi vardı. Köyün elektrik santralını da işte o Cemşit çalıştırıyordu. Yeni atanan Kaymakam ile Savcı, aralarında bir slogan üretmişlerdi, “Hamur kaza -Cemşit âzâ,” diye. Savcı, cumartesileri, gece on birde ışıkları ana şalterden kesip tek eğlencesi televizyonda sinema izleme keyfinin içine eden Cemşit'e fena bozuluyordu. Çözümü, Cemşit'e her ay, saçlarına sürmesi için, bir avuç kınayı rüşvet olarak vermekte bulmuştu. Yeni atanan Kaymakam ise, kafayı ilçenin tuvaleti olmayan evlerine takmıştı. Toplamıştı ahaliyi köy meydanına, “Siz ne biçim Müslümanlarsınız!” diye bas bas bağırmıştı. “Helasız ev olur mu yahu! Size üç ay zaman tanıyorum, bu işi düzeltmeniz için.” Elinde birtakım kâğıtlar vardı. Yanında da bazı malzemeler getirmişti.

“Buyrun alın, hepinize birer Köy Tipi Hela Projesi hazırlattım. Her biriniz evinizin yanına şu kadar metrekareyi işaretleyip kazacak, ortasına birer hela deliği açacak, üstüne de şimdi dağıtacağım kâğıtlarda gösterildiği gibi, kabin yapacaksınız.”

Mesken sayısı kadar, en basit şekilde çizilmiş hela projelerini dağıtmıştı köylülere, “Çimentoyu, demiri ben vereceğim. Kapılarınızı da standart boylarda yine ben veriyorum. Duvarları kerpiçten siz öreceksiniz. Herkes kendi evinin tuvaletinden sorumlu. Sağlık Kurulu'ndan karar çıkarttım, üç ay sonra, aranızda helasını yapmayan varsa, hükümet emrine muhalefetten para cezası ödeyecek. Haydi marş marş! Evlerinize tuvalet yapmaya gidiyorsunuz.!”

“Bu malzemeleri nirden buldin Gaymekem?” diye sormuştu içlerinden biri.

“Vilayetten aldım. Kapıların kerestelerini de Köy İşleri verdi. Bu bir toplum kalkınma örneğidir, ağalar. Göreyim sizi. Üç ay sonra kıçınız dona dona dere kenarına gitmeyeceksiniz, çoluk çocuk. Bana da dua edeceksiniz.”

Üç ay sonra evleri denetlemeye gittiğinde, uğradığı ilk evde, tuvaletin anahtarını bir türlü bulamamıştı sahibi. Dört dönüyor, her yana koşuyor, her tarafa bakıyor, kadınlara çocuklara soruyordu.

“Niye kitledin aga, hela kapısını dışardan?” diye sormuştu Kaymakam.

Taş, topraktan yapılma derme çatma evlerin en güzel köşeleri, beyaz sıvalı duvarları, doğru dürüst kapılarıyla bu tertemiz tuvaletlerdi.

“Beg, burası çok mohim bir yerdir! Çolik çocik içeri girup de, bunca emeğin içine sıçmasınlar diye, gilit altında tutuyem helayı,” demişti ev sahibi.

Derken deprem olmuştu Hamur'da. Entipüften evler iskambil kâğıdı gibi yıkılıvermişlerdi. Kaymakam yıkılan evlerden birinin içine dört ayak sürünerek girmişti. Göçüğün altında bir

ahır, küçücük kiler gibi bir alan, bir de odacık vardı. Odaya serilmiş yer yatağında çoban, karısı ve on bir çocuğu yan yana dizilmiş yatıyorlardı. Evin çatısından düşen kalas, çoğunun kafasını koparmış, yatağın öte yanında başsız bırakmıştı gövdelerini. Kaymakam gerisingeriye sürünmüş, kendini önce dışarı atmış, sonra dağlara vurmuş ve yaralı bir kurt gibi ulumuştu. Sesi kayalara çarpıp yankılana yankılana geri dönmüştü kulaklarına. “Bu nasıl iştir ey Allahım!” diye bağırıyordu. “Bu nasıl iştir? İnsanlarını bu şartlarda yaşatmak için mi yaratmaktasın?” Sonra inmişti dağdan, Vali'nin yanına varmıştı.

“Hayrola, Buzlar Çözülmeden, yine ne var?” demişti Vali.

“Hamur'a sosyal konut yapmak durumundayız, sayın Valim. Köylüler, hayvan misali, inlerde yaşıyor.”

Sosyal konut yapmak için ihale açmışlardı ama, kimse ihaleye katılmamıştı. Sağdan soldan rica etmişler, taşeronlar aramışlardı boşuna.

“Bu iş başına kaldı Buzlar Çözülmeden,” demişti Vali. “Yapsan yapsan sen yaparsın. Yüz tuvaleti sorunsuz kurtardın. Bu da onun biraz geniş kapsamlısı. Zaten kendine iş arayan sen değil miydin? Al işte sana iş!”

Kurduğu 'Hamur Köylerine Hizmet Götürme Birliği'nin Başkanı sıfatıyla, sosyal konutların ihalesini üstüne almıştı, Kaymakam.

Temel kazmak için işçi aramaya başlamıştı. Yöre insanı iş için İzmir'e, İstanbul'a, Ankara'ya gitmesine gidiyordu da inşaatlarda çalışmaya, kendi memleketinde çalışmaya asla yanaşmıyordu. Bütün gün kahvede veresiye çay içiyorlardı köylüler. Borçlarını da parayla değil, mevsimi geldiğinde çaycının tarlasında tırpan sallayarak ödüyorlardı. Kaymakam haber salmıştı, gelir de konut yapımında çalışırlarsa, Ankara'da, izmir'de aldıkları paraların iki mislini ödeyeceğim, diye. Yaprak kımıldamamıştı.

Çaresiz kalınca, Iğdır’dan işçi toplayıp getirtmişti. Temeli onlara kazdıracak, su basmanı attıktan sonra, işi bir taşerona devredecekti.

“Bu iş kenef deliği kazmaya benzemez Kaymakam, sen bu işi beceremezsin,” diyenler vardı etrafında. Hiç aldırmıyordu söylenenlere. Temeli kazdırmaya başlamıştı Iğdırlılara, iki yıl içinde konutları teslim edeceğini düşünüyordu.

Üç gün sonra haber geldi, işçilerin hepsi kaçmıştı. Hamurlular fena tehdit etmişlerdi çalışanları. “Sen bu işi yapamazsın,” diyenlerin bir bildiği vardı yani! Ama onlar da, bu Kaymakam'ın ne çetin ceviz olduğunu henüz bilmiyorlardı.

iki gün sonra, yanında Sağlık Ocağı Doktoru ile bitmişti kahvede, Kaymakam.

“Tembel herifler!” demişti. “Parasızlıktan kırılıyorsunuz, gurbette kazandığınızdan iki misli fazla para teklif ediyorum, gelip çalışmıyorsunuz. Komşu ilçeden gelenleri de tehdit edip kaçırtıyorsunuz. Yaşadığınız yerlerde, hayvan bile barınmaya tenezzül etmez. En ufak sarsıntıda damlarınız kafanıza yıkılıyor, çoluk çocuk geberip gidiyorsunuz, işiniz gücünüz, burada bütün gün serilip veresiye çay içmek. Şimdi burayı, bu pislik içindeki kahveyi sağlık şartlarına aykırı olduğu için kapatıyorum. Burası mikrop yuvasına dönmüş. Nah, sağlık ekibi de rapor tutuyor, şurada. Yaşayacağınız evlerin temelleri kazılıp subasmanları atılana kadar, çay ocağı da yok, veresiye çay da yok!”

“Kürtlere nasıl laf geçirdin de temel kazmaya başlattın?” diye sormuştu Vali.

“Efendim, ben en keskin Lazlara bile laf geçirebilmiştim, vaktiyle. Kendime göre yöntemlerim var,” demişti. Gözleri dalmış, aklı Kalkandere günlerine gitmişti.

Kaymakamlıkta ilk göreviydi. Dal gibi ince bir genç adam... “Bıyık bırak, oğlum,” diye nasihat etmişti bir emekli hükümet doktoru, “seni böyle tüysüz görürlerse, adam yerine koymazlar. Mutlaka görev yerine gitmeden önce bıyık bırak.”

Rize'de Kalkandere... En katı, en tutucu, en geçimsiz insanların beldesi... Kalıbı, boyu posu pek yerinde olan büyük amcasına telefon etmiş, “Gözünü seveyim ara sıra gel de ana caddede yan yana bir yürüyelim, arkamda kalıplı birilerinin olduğunu görsünler, amca,” demişti. Bıyık da yetmiyordu çünkü. Kaymakam da olsa, illa her adamın arkasında birilerini arıyorlardı. Ona bir zarar verecek olurlarsa, hesap soracak adamı var mı? Varsa nasıl biri? Güçlü mü, kuvvetli mi, forslu mu? Mesele buydu.

Kalkandere'de ana caddenin paraleline ikinci bir yol açılması gerekiyordu. Kasaba son yıllarda gelişmiş ama tek caddeye sıkışıp kalmıştı. Yapılması gereken ikinci yolun güzergâhında, yedi ayrı ailenin arsaları vardı. Yolun plan, projeleri yapılmış, istimlak emirleri çıkarılmıştı fakat hiç kimsenin gücü bu yedi aileyle başa çıkmaya yetmiyordu.

Çiçeği burnunda Kaymakam, Müftü'ye gitmiş, Cuma'da bu yolun hayrı üzerine etkili bir konuşma yapmasını, Kalkenderelilere yolun önemini, yararlarını anlatmasını rica etmişti. Müftü, babasının dostuydu, elimden geleni yaparım, demişti. Bir garip ricası daha vardı Kaymakam'ın:

Konuşmayı mümkün olduğu kadar uzun tutmasını istiyordu Müftü'nün. Köy Hizmetleri'nden, cuma günü kullanmak üzere bir grayder, bir de gözüpek, inatçı, korkusuz bir operatör istemişti.

"Bir hapishane kaçkını adamım var, Ali Faik. Onu yollarım," demişti Köy işleri Müdürü.

Kalkandere halkı camideyken, Savcıyı da yanına alıp oturmuştu Ali Faik'in sağına, graydere tırmanan Kaymakam. Bir gün önce çaktırdığı kazıkların arasından dalmışlardı bir mısır tarlasının içine. Önlerinde zaman zaman mısırlar, zaman zaman ağaçlar uçuşuyor, bir tarladan ötekine geçiyorlar, mısırdan sonra çayları biçiyorlardı. Bir kilometrelik mesafeyi, ekinleri biçe biçe yarıladığında, bir hata yapıp yolu biraz daha genişletmek için başa döndürmüştü grayderi ve ilk tarlanın sahibi Yamanoğlu'nu bulmuştu karşısında, elinde silahıyla. Savcı ter döküyordu yanında. "Git göster istimlak emrini, adamı ikna et," demişti Savcıya. Yamanoğlu dayamıştı sırtını graydere. "Benu ezer geçersun Kaymakam!" demişti. "Böyle zulmi Halk Partisu bile yapmadu bize. Ne ulan bu? Ali kıran baş kesen misun?"

Kaymakam'ın kafasında, derme çatmalıktan kurtarılmış, pırıl pırıl Anadolu kasabalarıyla kentlerinin hayali vardı, işte şimdi eline bir fırsat geçmişken, Kalkandere'yi çağdaş bir kasaba haline sokmak istiyordu, inmişti grayderden, gözü dönmüş adamın yanına yaklaşmıştı.

"Bak Yamanoğlu," demişti. "Senin tarlanı talan ettik bir kere. Komşu tarla Kocamanoğullarının, ona da az biraz girdik. Beş ailenin tarlası daha var sırada. Sen şimdi önümden çekilmezsen, Kaymakam'ın gücü ancak Yamanoğlu'na yetti derler. Bu senin hoşuna gider mi? Bırak geçeyim, herkesin tarlasını eşit biçimde istimlak edeyim, denge sağlansın. Sen de zor durumda kalma."

"Diğer akrabaların tarlalarından da kesin geçecek misun?" diye sormuştu Yamanoğlu.

"Şu gördüğün alanın bir ucundan girip öteki ucundan çıkacağım ağam."

Öğleden sonra saat üçte, bir kilometrelik yolun tamamı açılmıştı. Ertesi gün, aileler orayı tekrar tarlaya dönüştürmesinler diye, can havliyle hemen alt yapı çalışmalarını başlatmış, kanalizasyon ve su borularını döşetmiş, asfalt için mazotunu hazır edip çakılları taşıyacak kamyonları beklemeye başlamıştı. Köy İşleri, kamyonlarını sağa sola yollamış olduğu için, ancak yirmi gün sonra gelmişlerdi araçlar gittikleri görevlerden. Onları da gelir gelmez hemen çakıl tedarikine göndermişti ama dere yatağından eli boş dönmüştü kamyonlar. Adamın biri çakıl toplanmasına mani oluyor, diye haber yollatmıştı kamyon sürücüleri. Önce Jandarma komutanını aramış, bulamayınca tabancasını beline takmış, atlamış arabasına, gitmişti dere yatağına. Kamyonlar sıra sıra dizilmiş bekliyorlardı.

"Çalıştır kepçeni," demişti ilk kamyondaki operatöre. Kepçe çalışmaya başlar başlamaz, gerçekten de bir adam belirmiş, elinde bir kaya parçasıyla yaklaşmaya başlamıştı graydere doğru. Operatör kendini araçtan atıp kaçmaya başlamıştı... peşinde elinde kayayla koşan adam... onun peşinde de tabancasıyla Kaymakam... nefes nefese durduklarında, dayamıştı silahı çenesine adamın.

"Hemşerim, burası hazine arazisi, senin toprağın değil ki! Neden kovalıyorsun adamı elinde kayayla? Ne istiyorsun? Deli misin, nesin sen?"

"Delidir... deli... deli..." Nefes nefese bir kadın yetişiyordu peşlerinden. "Beyim, ağam, kusuruna bakma... sahiden delidir, raporludur."

"Kepçeleyin çakılı, kamyonları doldurun," diye talimat vermiş, kendinden bir önceki Kalkandere Kaymakamı'nın zorla verdiği tabancasını beline sokmuştu, gülsün mü ağlasın mı bilemeyerek.

Tabancayı edindiği günü de hatırlıyordu, dün gibi... Kalkandere'ye ilk geldiği gündü. "Tabancasız olmaz," demişti meslektaşı, "burası Karadeniz. Çay kampanyası sırasında, kendini kadınlardan korumak için bile tabancan olmalı."

"Kadınlardan mı? Ne diyorsun sen yahu?"

"Kadınlar ya! Köylü kadınlar, çayları toplarken, verilen talimata uymuyorlar, iki buçuk yaprak yerine, dibinden kesip getiriyorlar çayı. Fabrika, kalitesi düşük ürünü almak istemeyince de oraklarını çekip saldırıyorlar, çayı zorla satmak için... Burada kadınlardan bile koruman lazım canını. Al hele şu silahı, inat etme."

ilk kez bir silah sokmuştu evine Kaymakam. Yatağının başucunda duran çekmecenin içine atmıştı.

“Orada bırakma silahı,” demişti karısı, “evde küçük çocuk var, karıştırır marıştırır, Allah korusun...”

Bu kez elbise dolabının üst rafına saklamıştı tabancayı. Üç yaşındaki kızı iskemleye çıksa bile, ulaşamazdı oraya.

Dere yatağından çakıl taşlarını toplattığı günün gecesiydi, ev halkı mışıl mışıl uyurken gümbür gümbür vurulmuştu evinin kapısı. Kasabanın uzak bir semtinde, bahçe içinde iki katlı bir evin üst katında oturuyorlardı. Yatağından fırlamış, gidip açmıştı kapıyı. Üç kişi aniden üstüne saldırmışlardı kapıyı açmasıyla. Bir yandan yumrukluyor bir yandan ağız dolusu küfür ediyorlardı Kaymakam'a. Küfürlerin arasında duyduğu sözlerden, bu gözdağının sabahki olayla ilintili olduğunu anlar gibiydi. İçlerinden biriyle alt alta üst üste boğuşurlarken, birbirlerine dolanmış olarak merdivenlerden yuvarlanmışlardı.

Yumak halinde toprağa düştükleri anda bir silah sesi yırtınıştı karanlığı. Kurşun vınlayarak gidip bahçedeki ağaçlardan birine saplanmıştı. Afallamıştı hepsi. Kaymakam ve adamlar çözülmüşlerdi birbirlerinden, ayağa kalkmışlardı.

“Buraya bakın, buraya, yukardayım... pencerede!” diyordu bir kadın sesi. Kaymakam karısının sesini duyunca, donup kalmıştı.

Karısı saçları diken diken, elinde silahla, yatak odasının penceresindeydi. Karanlıkta bile, karısının kızgınlıktan kedi gözü gibi büsbütün yeşermiş gözlerinde çakan kararlılığı görebiliyordu Kaymakam.

“Çabuk çekil pencereden, o silahı da hemen bırak elinden,” diye bağırmıştı karısına. Hiç oralı olmamıştı genç kadın.

“Kocamı hemen bırakıp gitmezseniz hepinizi teker teker vururum. Ben yukardayım, kuş gibi avlarım hepinizi. Şimdi... hemen savuşun!”

Kimse kımıldamamıştı yerinden.

“O da Karadenizlidir, gitmezseniz vurur,” diye fısıldamıştı Kaymakam.

Bir anda tırısa kalkmış atlar gibi fırlamış, gecenin içinde kaybolmuştu adamlar. Kaymakam ertesi gün silahı makamına götürüp saklamış ve hayatı boyunca bir daha evine bir av tüfeği dahi sokmamıştı.

Kalkandere'nin ikinci caddesi, hayatı pahasına da olsa yapılmıştı ama, AP ilçe Başkanı ile ters düşünce, hizmet süresi dolmadan, Adana, Bahçe Kaymakamlığında bulmuştu kendini. .. ve yerine vardığının hemen ilk haftasında girmişti başı yine belaya.

Silah ruhsatları her yıl kaymakamlar tarafından yenileniyordu o yıllarda. Son seçimlerde yeni milletvekili çıkan bir CHP'li, gelip dikilmişti karşısına, ruhsat için.

“Beyefendi siz çiftlik sahibi değilsiniz ki, efendim. Ben incelettim, yüz metrekare bir arsanız var. Çiftlik değil, dükkân arsası. Bu durumda ben nasıl ruhsat hazırlayabilirim size?

“Efendim, ben rica ediyorum, ruhsat kapsamını biraz geniş tutalım.”

“Kanun ne diyorsa, ben onu yaparım. Kanunu değiştirme yetkim yok, ancak kanunları uygulama yetkim var.”

“Efendim, Kaymakam bey... siz burada bakın, yenisiniz... ben kimlerden olduğumu söyledim size... bu ruhsat işini halledelim.”

Ayağa kalkmıştı Kaymakam, “Bakın beyefendi,” demişti, “beni buraya, AP iktidardayken, AP ilçe Başkanı'na silah ruhsatı vermediğim için, görev süremin orta yerinde Kalkandere'den postaladılar. Şimdi iktidar değişti ama anlaşılan kafalar aynı tas, aynı hamam. Ben bu işi yapmam beyim, siz de beni şikâyet eder, buradan Çemişgezek'e sürdürürsünüz. Buyrun, yapın! Haydi size uğurlar ola...”

Velhasıl, zor günlerin, zor işlerin adamıydı o, ve sakalını değirmende ağartmamıştı. Bir oradan bir buradan kopup gelen anıların gözlerinin önünden akışını durdurmak için gayret sarf etti Vali. Geçmişte dolaşmanın anlamı yoktu. Şimdi burada, önünde kurtarılması gereken bir başka iş duruyordu, Ergenekon'dan çıkış! Kemaliydiler dağları aşarak, düşlerindeki köprüden geçerek hapsoldukları yöreden çıkıp, dünyayla kucaklaşmak istiyorlardı. Bu düş, artık hedefiydi onun.

Kemaliye'yi o ilk ziyaret gününde, Vali ancak geç saatlerde bitirebilmişti incelemelerini. Dönüş yolunda, ziyaret edemedikleri son dağ köyünden geçerlerken, “Yahu,” demişti, “hazır önünden geçiyoruz, buranın muhtarıyla da tanışalım bari. Bakarsınız bir aksilik filan olur, bir

süre gelemeyiz.”

Arabalarından inip az yürümüşler, Muhtar'ın evinin önüne gelmişler, kapıyı vurmuşlardı.

“Kim o?” demişti içerden bir kadın sesi.

“Erzincan Valisi.”

Birtakım ayak sesleri duyulmuş, sonra aralanan kapıdan Muhtar'ın yüzü gözükmüştü, arkadan vuran solgun ışıkta.

“Ben yeni Erzincan Valisiyim, yanımdakiler de Kaymakam ve...”

“Bırak oğlum şimdi valiyi, maliyi, kaymakamı,” demişti Muhtar, sözünü keserek, “Tanrı misafiri de, yeter! Ey Tanrı misafiri, gecenin bu saatında kapıma düştüğüne göre, bir derdin olmalı, buyur geç, arkadaşların da girsin...”

“Ey güzel insanlar,” demişti Vali içinden, “ahdim olsun ki, geçit vermeyen bu dağdan aşıracağım sizleri.”

Vali, gencecik bir kaymakamken, Ağrı Valisi'nin Buzlar Çözülmeden adını taktığı, tuttuğunu koparan ve verdiği sözü tutan adamdı. Köprüyü kurtaracaktı, buzlar çözülmeden.

İlk Adım Tekne, Fırat'ın sularını yara yara birkaç kez gidip geldi Kemaliye'ye doğru. Uzaktan bakanlar bile, içinin her zamankinden daha kalabalık olduğunu görebiliyorlardı. Vali'nin âdetiydi Fırat'ın üzerinde su kayağı yapmak, ama onun dışında, havalar çok sıcak olmadıkça, pek kimse yanaşmazdı suya atlamaya. Bugün iki kişi daha vardı Fırat'ı kulaçlayan.

“Hava da serin bayağı. Hangi kahraman yüzüyor dersin?” diye sordu Şerafettin Bey.

Doktor dürbünüyle baktı, “îriyarı iki herif tırmandı tekneye. Tanıyamadım... Dur dur dur, biri daha çıktı sudan, bu son çıkan Vali galiba. Diğerlerini seçemedim. Kim ki bunlar?” diye sordu.

“Tıkış tıkış doluşmuşlar tekneye.”

“Korumalar... Kaymakam... Hüdai'yi seçiyorum... Bizim Başkan orada... Ötekileri tanıyamadım.”

“Buraya mı geliyorlar?”

“Yok hayır, döndüler, gidiyorlar.”

“Allah allah, buraya kadar geldi miydi, uğramadan gitmezdi Vali,” dedi Şerafettin Bey.

“İşleri var zahir,” dedi Doktor, uzaklaşan teknenin ardından.

Dik yamaçların arasında, suları köpürte köpürte hızla seyreden tekne Başpınar'a yaklaşınca yavaşladı. Herkes yüzünü Başpınar tarafına dönmüş dikkatle sahile bakıyordu. Bir müddet aynı yönde çok yavaş ilerledikten sonra, geri döndü ve bu kez de karşı sahili tarayarak akmaya başladı suyun üzerinde. Sonra, tekne sahile yanaştı, kayalıklarda münasip bir nokta bulununca, içindekiler teker teker atlamaya başladılar karaya. Kemaliye Kaymakamı yosunlu kayalarda ayağı kaydığı için düşme tehlikesi geçirdi.

“Sen de bizim gibi soyunursun olur biter Kaymakam,” dedi Vali gülerek.

O ve nehirde yüzmüş olan iki kişi mayolarının üzerine birer tişört çekmişlerdi. Hep birlikte kayalara tırmanmaya başladılar. Mayolular başı çekiyordu. Vali'nin hemen yanında yürüyen genç, iki adım arkada yürüyen Gürcü baba-oğulun söylediklerini Türkçe’ye, Vali'nin sözlerini Rusça’ya çeviriyordu. Elleriyle sağı solu işaret ederek, oraya buraya bakarak tırmanıyorlardı. Hüdai nefes nefese yetişmeye çalışıyordu arkalarından. Vali keçi gibi oradan oraya sekiyordu. Peşindeki bir-iki koruma, yöre ilçelerin kaymakamları, hepsi gençti, hemen seğirtiyorlardı ne yana giderse ama Hüdai koca gövdesiyle tırmanamıyordu çarçabuk kayalara.

“Paşam, sayın Valim, durun nefessiz kaldım. Bir nefesleneyim, bekleyin yahu... koşturup durmayın, babooo!”

“Spor yapmazsan işte böyle olur Hüdai. Çabuk ihtiyarlarsın,” dedi Vali.

“Ne sporu efendim, benim ömrüm dağa taşa tırmanmakla geçmiş zati.”

“O spor sayılmaz.”

“O sayılmaz da ne sayılır?”

“Yüzüyor musun? Bak etrafın ırmak ve göl dolu. Yine de yüzmüyorsun.”

“Yüzmüyorum.”

“Neden?”

“Vaktim yok.”

“Vakti yaratacaksın. Yoksa böyle hımbıllaşır kalırsın.”

“Sayın Valim, Allah yüzmemi isteseydi beni balık olarak yaratırdı.”

“Hüdai, Allah beni de keçi olarak yaratmadı ama, iş başa düştüğünde, bak nasıl tır-

manıyorum her yere. Görev her zaman kutsaldır, icabına göre tırmanırsın da, yüzersin de, koşarsın da. Allah tembelleri hiç sevmez."

"Biraz yavaş yürü dedik diye mi bana bu fırça şimdi?"

"Yavaş hareket edersek işimizi bitiremeyiz Hüdai," dedi Vali. "Bak bugün mutlaka köprü yerini saptamamız gerek. Yarından sonra, benim başka işlerim var, içme suyu projesiyle cebelleşeceğim. Haydi, hızlan biraz."

Birkaç günden beri, peşlerinde Gürcistanlı bir baba-oğul ve 8. Bölgeden iki görevliyle dağ tepe geziyorlardı köprü yerini saptamak için. Mahalli gazetelerde köprüyü yaptırmak için mühendis aradıkları haberleri çıkınca, birkaç firmanın yanı sıra, bir de Rus uyruklu bu baba-oğul talip olmuşlardı işe. Vali dikkatle inceletmişti teklifleri. Kaymakam'la beraber kafa kafaya vermişler ve Gürcülerde karar kılmışlardı.

Vali, Gürcüleri motora koyup Fırat üzerinde köprü yerini saptamaya götürdüğünde, "Şunlara marifetimi göstereyim de beni masasının başından hiç kalkmayan, ceketinin düğmeleri ilikli, kabız bürokratlardan sanmasınlar," diyerek soyunmuş, mayosuyla suya atlayıp su kayağı gösterisine başlamıştı. Yaşlı Gürcü bir süre Vali'yi seyrettikten sonra, motordakilerin şaşkın bakışları arasında, üstündekileri teker teker çıkartmış, donuyla atlamıştı suya ve güçlü kulaçlarla bir yunus gibi hızla ilerlemişti nehirde, âdeta motorla yarış ederek. Adamın bir zamanlar Rusya'da yüzme şampiyonu olduğunu böylece öğrenmişlerdi ve Vali'nin fiyaka hevesi kursağında kalmıştı.

Kemaliye Belediye Başkanı, "Sayın Valim, Gürcüleri iyi yüzücüler oldukları için tercih ettiğinizi neden saklamaya çalışıyorsunuz?" diye takılıyordu Vali'ye. Ama onların asıl tercih nedenleri, Rusya'da demirin çok ucuz olmasıydı. Adamlar demir-çeliklerini kendileri getirecek ve bir asma köprü yapacaklardı. Bir buçuk yıl içinde açmayı vaat ediyorlardı köprüyü. Hemen hemen her konuda anlaşmışlar, iş köprünün yapılacağı noktayı saptamaya kalmıştı. Her iki yakanın arasındaki mesafe uzun olduğu için, köprüyü daha ucuza getirmek ve sağlama almak bakımından belki biraz dolgu yapmak gerekecekti. İşte bu noktada Hüdai giriyordu devreye. Dolguyu Hüdai üstlenecekti.

Hüdai birdenbire, kendinden beklenmeyen bir çeviklikle, taşların üstünden atlaya atlaya önden koşturdu. Birkaç yer belirlemişlerdi ve ona göre en akla uygunu şimdi onun tam durduğu nokta idi. Eliyle işaret etti, "Nah şurası... Şu tam karşımızdaki kayayı dinamitleyip bir on metre kadar doldurursak, mis gibi iş olur. Heyy tercüman... Nerede bu adam yahu?" Eliyle işaret etti genç adama. Tercüman yaklaştı.

"Söyle şunlara, biz burayı münasip bulduk. Tek taraflı asma köprü için ideal bir yer. Sor bakalım onlar da böyle mi düşünüyorlar?" dedi.

Baba-oğul ve tercüman, onların hiç anlamadıkları bir dilde bol R ve Z harfi kullanarak bir şeyler konuştular. Vali biraz uzağa gitmiş, gözlerini karşı kıyıya dikmiş, kımıldamadan duruyordu. Karşı tarafa uzanan bir çelik köprü hayal ediyordu suyun üzerinde.

"Biz burayı uygun gördük. Siz ne diyorsunuz sayın Valim?" diye sordu Hüdai.

"Bu benim karar vereceğim bir husus değil. Ben ne mühendisim ne de müteahhit. En uygun yerin neresi olacağına siz karar verin."

"Biz burayı tespit ettik." Eliyle durduğu yerden karşıya doğru bir yay çizdi Hüdai.

"iyi. Hayırlısı olsun."

"Herkes hemfikir gözüküyor, sayın Valim," dedi Kemaliye Kaymakamı.

"O halde bu iş bitmiştir. Gürcüler yarın bana son hesaplarını getirsinler," dedi Vali.

Tercüman Rusça bir şeyler söyledi, sonra baba-oğulun bir ağızdan konuşmalarını dinledi. "Efendim, on beş gün içinde bildireceklermiş," dedi Vali'ye.

"Neden on beş gün? Neden yarın değil?" diye sordu Vali.

"Hesap kitap yapacaklarmış. Zaman istiyorlar," dedi tercüman.

"Zaten yaklaşık rakamları konuşmuştuk. Mesafeyi ölçseler, bu gece hesaplarını çıkarsalar yarın önüme koysalar, olmuyor mu?"

"Efendim, maalesef herkes sizin gibi çalışamıyor. Biraz zaman tanıyalım," dedi

Kaymakam.

"Pekâlâ, tanıyalım. Bir hafta sonra kesin rakamları istiyorum. Daha fazla savsaklamasınlar. Bu iş yeterince uzamış zaten," dedi Vali.

Ruslar yine aralarında bir şeyler konuştular. Tercüman, "Sayın Valim, önümüzdeki hafta bunların bayramı varmış. Memleketlerine gideceklermiş. Ay sonuna kadar mutlaka en ince

ayrıntıyı da hesaba katarak size sözleşmeyi getireceklerini söylüyorlar," dedi.

"Bu kadar bekledik, bir-iki hafta daha sabredelim bari," dedi Kaymakam.

Hüdai kendi kendine söz vermişti ama, yine tutamadı dilini, Vali'nin yanma yaklaştı, "Benim size bulduğum adamları geri çevirmeseydiniz hem anlaşmak için tercüman kullanmazdık, hem de vakit kaybetmezdik, sayın Valim," deyiverdi.

"Amma da inatçısın Hüdai," dedi Vali, bıkkın bir sesle.

"Onlar tecrübeli adamlardı. Erzincan içme suyu göletini yapmışlardı."

"Ben prensip olarak kimsenin dostunu, akrabasını, komşusunu görmek istemiyorum bu işin içinde. Anladığını sanıyordum."

"Anladım da... vakit kaybetmezdik."

"Vakit kaybetmeyeceğiz. Biz dolgu işlerimize başlarız," dedi Vali, "dolgunun hesabı ayrı zaten, o senin işin."

"Dolgu işine isterseniz yarın başlarım vallahi," dedi Hüdai. "iş dinamitleri almaya ve işçileri bulmaya kalıyor. Yirmi beş sene beklemişim, sen emir ver, yirmi beş saat sonra, patlatıvereyim dağı sana, sayın Valim."

İliç Kaymakamı, Kemaliye Kaymakamı'nın kulağına eğildi, "Bu işin içinde bizim Vali'yle Hüdai olduktan sonra, bu yıl çıkmadan yürürüz köprünün üstünde," dedi, "baksana adamların içi içine sığmıyor."

Kemaliye'nin en uç noktasına kartal yuvası gibi dikilmiş otelin lokantasında, Doktor elinde dürbünle cama yapışmıştı yine.

"Motor geliyor, motor," diye bağırdı sofradakilere.

"Yine ne motoru abiciğim?" diye sordu Şerafettin Bey.

"Vali'nin motoru."

"Ben demedim mi Vali bize uğramadan geçmez diye. Döndüler dolaştılar, geliyorlar işte."

"Ver bakayım şu dürbünü. O kalabalık hâlâ motorda mı?"

"Ben bakıyorum ya." itekledi arkadaşının elini Doktor, "Tekmili birden motorda. Pek neşeli görünüyorlar. Ellerini kollarını sallıyorlar bize. Yemeğe geliyorlar, yemeğe. Bir sofra donatmak gerekecek. Saza haber uçurun. Haydi durmayın," dedi Doktor, "bizim folklorcular da gelsin."

Bu akşamın bir kutlama, bir şenlik akşamı olacağına dair bir his düşmüştü içine.

"Bu sofrayı bence Faik Bey'in damında kuralım, daha uygun düşer," dedi Şerafettin Bey, "ben hemen eve koşar, bizim hanıma haber veririm, keşkek yetiştiremez ama, tepsi böreği, çökelek piyazı hazırlar. Vali, bir de bizimkinin çılbırını pek sever..."

"Sen de iş çıkartıyorsun şimdi. Nesi var buranın? Aşçısı garsonu elinin altında hazır..."

"Olur mu Doktor! Yabancı misafirler de var madem yanlarında, onlara kendi yöremizin bir evini açmayalım mı? Özel yemeklerimizden yedirmeyelim mi? içecekleri, masaları buradan taşırız. Sen hele bana bir yarım saatçik ver, her şeyi halledeceğim," dedi Şerafettin Bey, acele acele kalkarken. "Burada bir nefeslenirler, yorgunluk kahvesi içerler... sonra da Faik Bey'in oraya yürürler. Onun damında mehtaba doyum olmaz. Sen bana bırak!"

Vali ve konukları, otelde bir süre dinlendikten sonra, berrak suyun dar bir kanalda çağıldayarak aktığı taş döşeli sokaklarda gezinerek ve paralel uzanan yolları birbirine bağlayan, merdiven-sokaklara girip çıkarak, Faik Bey'in evine vardılar. Bu evin, sahibinin konuk ağırlamaktan hoşlanmasının ve bahçesinin hemen yanı başında minik bir su değirmeni bulunmasının dışında, kasabanın diğer evlerinden pek bir farkı yoktu. Ev, diğerleri gibi sırtını sarp kayalara dayamış, set set bahçelere açılan, yüksek bir evdi. Kapısında her evde olduğu gibi, erkek konuklar için kalın, kadın konuklar içinse ince ses veren çifte tokmakları vardı. Gürcüler, dövme demir tokmakların çeşitli fotoğraflarını çektiler hiç üşenmeden.

"Bir adam yanlışlıkla kadınlara ait tokmağı vuracak olursa, ne olur?" diye sordu baba Gürcü.

"Denemek ister misiniz?" dedi Vali gülerek.

"Aman ha! istemem."

"O kadar korkmayın canım... alt tarafı size kapıyı, çalanın kadın olduğunu sandığı için, örtünmemiş bir kadın açar."

Evin girişindeki taşlıkta ayakkabılarını çıkartıyorlardı. Tercüman, Gürcülere üst kata çıkmadan önce ayakkabılarını çıkartmalarını söyledi, özür dileyerek.

"Bizde de vardır böyle âdetler," dedi baba Gürcü.

Doktor, “Yahu, bu adamların bizler gibi, ayakkabı çıkartma alışkanlığı olmadığı için, çorapları delik olabilir, ayaklarına doğru bakmayın da mahcup olmasınlar,” dedi.

“Neler düşünürsün, âlemsin vallahi Doktor,” dedi Şerafettin Bey. “Bak terlikler sıra sıra hazır duruyor, çorabı delik olan acele etsin.”

Ahşap merdiveni tırmanarak bir üst kata çıktılar.

“Oğlum, konuklara anlat, evlerimizdeki en geniş odamıza divanhane deriz. Misafirler aslında bu odada ağırlanır ama biz şimdi rıhtıma çıkacağız. Mehtabı görmek için sofrayı oraya kurdurdum,” dedi Şerafettin Bey, tercümana. Genç adamın şaşkın şaşkın yüzüne baktığını görünce, “O bildiğin rıhtım değil a canım, bizde Fırat manzarası gören damlara 'rıhtım' denir,” diye ekledi.

Bulundukları büyük salonun bir duvarı baştan başa, kapakları oymalı dolaplarla, nişlerle, çiçeklikler ve lambalıklarla kaplıydı. Diğer iki duvar boyunca ve çıkma yapan Fırat manzaralı pencerelerin önünde, üstleri rengârenk kilimlerle ve yastıklarla kaplı sedirler sıralanıyordu. Gürcüler sağı solu tetkik ettikten, tahta oymaları inceledikten sonra, bir kat merdiven daha çıktılar. Ulaştıkları ferah odanın, bir öncekinden daha da ileri taşan cumbasından başka, bir de vitraylı tepe penceresi vardı.

“Faik Bey, kepenkleri kapat da, konuklarımıza tepe penceresinin marifetini gösterelim,” dedi Kemaliye Kaymakamı. Faik Bey dışarı uzandı, sağa, sola olduğu kadar aşağı ve yukarı doğru da dört yöne açılan tahta kepenkleri çekip kapattı. Loş mekâna vitrayın değişik renklerinden süzülen ışık, yer tahtasında rengârenk oyunbazlıklar yaptı ve odanın ortasına camdaki çiçek deseninin şavkı yansıdı.

“Acıktık yahu, gösteri bitsin de bir an evvel sofraya varalım artık,” dedi Doktor.

“Acıktın mı, yoksa susadın mı, doğruyu söyle bakalım Doktor?” dedi Şerafettin Bey.

Bir kat daha çıkıp dama vardılar. Açık havada, rıhtımdaydılar şimdi. Gerçekten de bir rıhtımın üstündeymiş gibi, iskemlelerine oturduklarında sadece Fırat'ın kehribar suyunu görebiliyorlardı. Dere taşı kaplı geniş damın, 'kaçak' da denilen üstü kapalı arka taraflarında yere, pestil, dut, tarhana ve reyhan serilmişti kurutulmak için.

“Yahu birader, sihirli değneğin mi var? Nasıl da donattın bu sofrayı böyle, kaşla göz arasında?” dedi masaya yönelen Doktor, Şerafettin Bey'in sırtını sıvazlayarak.

“Sihirli değneğim yok ama çok becerikli bir karım var,” dedi Şerafettin Bey. Otelden getirttiği masaları yan yana dizdirerek mehtaba karşı uzun bir sofra hazırlatmıştı. Sofrada peynir ve zeytin çeşitlerinin, yoğurdun, mevsim meyvelerinin yanı sıra, lök ve tutuni gibi ceviz ve dutla, zülbiye gibi kaymak ve balla hazırlanan yöresel tadımlıklar da vardı. Sofrayı görünce, “Keşke bizim hanımlar da burada olsalardı,” dedi Vali, Kaymakam'a.

“Efendim, günün böyle biteceğini bilemezdik ki...”

Gürcüler ellerindeki çatalları nereye daldıracaklarını şaşırmışlardı.

“Tercüman bey oğlum, konuklarımıza söyle, iştahlarını kaçırmasınlar, esas yemeklerimiz sonradan gelecek, onlara da yer ayırsınlar,” dedi Faik Bey, “Şerafettin'in hanımı böreği fırına yeni sürmüş, daha bir yarım saati varmış pişmeye.”

“Biz yavaş yavaş demlenelim Faik Bey, sıra böreğe de gelir,” dedi Doktor, “amma da çok iskemle dizmişsiniz. Kimler oturacak buralara?”

“Sazcılar gelecek birazdan. Şu Gürcülere dinletmeyelim mi türkülerimizi?” dedi

Şerafettin Bey. Kemaliye'nin folklor ekibi ünlüydü. Gündüzleri çeşitli iş yerlerinde çalışan insanlar, devlet dairelerindeki yazıcılar, memurlar, bakkal, kasap, terzi gibi esnaf, mesaileri bittikten sonra sürekli bir araya gelir, saatlerce türkü çağırır, saz, keman-kemençe çalar, halay çekerlerdi. Profesyonel ruhlu ve çok yetenekli amatörlerdi.

Votka yerine rakı kadehlerini yuvarlayarak keyiflenmeye başlayan Gürcüler, merdivenlerde davulun sesini duyduklarında, sokakta çocuklar gürültü yapıyor sandılar önce. Ama ses, belli bir makamla tekrarlanarak klarnet eşliğinde, giderek yakınlaşıyordu. Derken hasret tüten bir gurbet türküsü duyuldu yanık yanık:

Gurbet elde hasta düştüm, yatırın Sağıma soluma yastık getirin Bu dereler benim derdim onarmaz Deryası bol olan yere götürün Derya kenarında yel ile yelken Derdin deryasına düşmüşüm erken Kol kanat bağlayıp uçam der iken Felek kırdı kanadımı kolumu Tez gel ağam bekliyorum yolunu Türkünün makamına diğerleriyle birlikte tempo tutmakta olan Gürcüler, siyah şalvarlarıyla birbirlerine yaslanarak yan yan rıhtıma giren adamları görünce, ne olduğunu anlayamadılar önce. En son davulcu girdi içeri, tek sıra olmuş arkadaşlarının

karşısına geçip durdu. Halay başı gür sesiyle bağırdı: “Haydaaa!” Halaycılar ağırdan başlayıp giderek hızlandılar. Müzik coştu... şimdi topuklar davulla aynı tempoda yeri dövüyor, gözün takip edemeyeceği bir süratle on kişi aynı anda aynı ayak figürleriyle yerden havalanıp yine yere iniyorlardı. Tekrar yavaşladılar... ve sanki yerçekiminin etkisiyle, göze görülmeksizin, sezdirmeden, hafif hafif, sağa doğru kaykılmaya başladılar. Yan yana dizilmiş adamların sağa doğru meylederek yan yatmaları o kadar yavaş ve o kadar ustalıkla gerçekleşiyordu ki, bu oyunu defalarca seyretmiş olan Vali bile, sıranın en sonundaki adam yere paralel uzandığında, “Yahu ne zaman yattınız böyle, bravo, bravo, helal olsun size!” diye bağırmaktan kendini alamadı. Oyuncular aynı tempoyla, ayak figürlerini yapmaya devam ederek, yine gözün hemen algılayamayacağı bir yavaşlıkta dikilmeye başladılar, bir kez de öte yana yatmak üzere. Daha oynak bir oyuna geçildiğinde, genç Gürcü dayanamayıp yerinden fırladı, omuz omuza tek sıra olmuş adamların arasına girdi. Baba da peşinden yürüdü. Kol kola horan tepiyorlardı hep birlikte...

“Haydi hayırlı olsun,” diye bağırdı Doktor, “köprümüz için kadeh kaldırıyorum. Katılan yok mu?” Gürcüler acele masaya dönüp rakılarını bir nefeste içtiler alkışlar arasında. Ay, sarı-sıcak ışığıyla dağın arkasında belirdiğinde, kurutulmuş reyhanın kokusunu, taze pişmiş böreğin kokusu bastırdı. Şerafettin Bey, karısının getirdiği böreği keserken, bu kez Vali ayağa kalktı, “Bugün köprümüzün yerini saptadık. Bu bir ilk adımdır, arkadaşlar,” dedi, “bir sonraki adımı da hep birlikte atacağız, yeter ki azimli olalım.”

Saatler sonra, Faik Bey'in konukları, yorgun ve mutlu dağılırlarken, ay da dağlardan kurtulup iyice yükselmiş, ufalmış, sarı-sıcak ışığının yerini beyaz, donuk, dingin bir aydınlığa bırakmıştı.

Kemaliye'deki sazlı sözlü, neşeli kutlamanın ardından memleketlerine dönen Gürcüler, iki hafta sonra sözleşmelerini faksladılar Vali'ye.

Vali hiç geciktirmeden hem Karayolları hem de Köy Hizmetleri Genel Müdürlüklerine birer yazı gönderdi. Köprünün masrafını üçe bölmeyi teklif ediyordu. Miktarın üçte birini varlıklı Kemaliyelilerden toplayacaktı.

“Kemaliye'de kimse o parayı ödeyemez,” demişti Kemaliye Belediye Başkanı.

“Ben bu parayı İstanbul’daki hemşehrilerden toplayacağım,” demişti Vali.

“Erzincan'ın zenginleri büyük şehirlere dağılmışlar. Hepsinin işi gücü var. Buradaki garibanların neyini alacağım, canını mı?”

“Nasıl ulaşacaksınız başka şehirlerde yaşayan onca adama?”

“Her birine ulaşacağım tek tek. Kimine mektup yazacağım, kimine telefon edeceğim. Gerekirse kalkıp evlerine gideceğim. Kimler hangi şehirdeler, hangi adresteler, uzun bir liste hazırlanıyor. Ayrıca toplanacak bu parayla yapılacakları anlatan bir broşür hazırlıyor çocuklar.”

“Bize de iş buyurun, yardımımız dokunsun,” demişti Erzincan Belediye Başkanı, “Ahmet var kalemimde, hem girgin hem becerikli çocuktur, işinize yarar.”

“O zaman bir iş bölümü toplantısı yapalım, Başkan,” diye yanıtlamıştı Vali, “Ahmet de gelsin.”

“Bu hafta ne zaman boşsunuz efendim?”

“Akşam, mesaiden sonra.”

“Yaa!”

“Ne o, çabuk mu oldu? Bir an evvel toplanalım ki işler yürümeye başlasın. Ben Hüdai ile de konuştum. Haftaya dinamiti patlatacağız. Sağdan soldan para istiyoruz madem, bir ucundan başlayalım işe, herkese gayret ve heves gelsin.”

“Haklısınız,” dedi Başkan. Vali'nin hızı ve coşkusu, yanındakilere de bulaşıcı bir hastalık gibi sirayet ediyordu. Başpınar'a bağlı köylerin tümü çağrılıydı şenliğe. Köylülerin bazıları üşenmemiş, uzaklardan gelmişlerdi. Yakın köylerin kadınları bebelerini sırtlarına bağlamışlar, çocuklarını ellerinden tutmuşlar seyir yerine gider gibi, en yeni en renkli giysilerini giyip gelmişlerdi. Kaymakamlar, Jandarma komutanları, Köprü Derneği Başkanı ve üyeleri, eşleri, çocukları, davul, zurna, Kemaliyelilerden oluşan folklor ekibi... Başpınar'ın ileri gelenleri, esnafından, delisine kadar ilçede yaşayan herkes, dağın patlatılıp nehre yuvarlanmasını seyir için toplanmıştı, ikram boldu. Sinilerin içinde meyve ve helva sunuluyordu. Başpınar'ın meydanındaki kahvenin sahibi, şişe şişe meşrubatı helaline getirmişti kamyonete yükleyip.

Önce Hüdai konuştu kürsüye çıkıp. Kocaman adam, neredeyse çocuk gibi ağlayacaktı heyecandan. Uzun uzun, bu köprü için verdiği mücadeleyi anlattı. Etrafını saran kalabalıkta

onunla gönül ve işbirliği yapmış pek çok kişi vardı. Köprü hayalinin peşinde koşarlarken yıllar geçmiş, genç adamlar çoktaan orta yaşı bulmuş, yaşlıların bir kısmı hakka kavuşmuş, hayatta kalanları iyice kocamıştı. Ama işte yüce Allah, kalanlara bugünü görmeyi de nasip etmişti sonunda. Evet, otuz yıllık rüya nihayet elle tutulur bir gerçeğe dönüşüyordu.

Alkışlar içinde indi kürsüden, yerini, konuşması için Kaymakam'a bıraktı.

Kaymakamdan sonra kürsüye çıkan Vali, çalışmaların seyrini özetleyen konuşmasını bitirdikten sonra, "Burada bulunan hepimize köprümüzün açılışını da görmeyi nasip eyle, Allahım," dedi ve besmeleyle düğmeye bastı. Binlerce gök gürültüsünün aynı anda duyulması gibi, kulakları sağır eden bir patlamanın ardından bembeyaz bir toz bulutu yükseldi kayalardan. Bebeler, çocuklar avaz avaz ağlamaya, kadınlar bağrışmaya, köpekler havlamaya başladı. İkinci dinamit de aynı gürültü ve toz dumanıyla patladı. Yer gök birbirine girmiş gibi oldu. Ortalık sakinleştiği zaman, mikrofonda yine Vali'nin sesi duyuldu:

"Bu sese alışın sevgili Başpınarlılar," diyordu, "bu sese alışın ve hatta sevin bu sesi. Bilin ki bu gürültüyü her duyuşunuzda köprünüze bir adım daha yaklaşıyorsunuz."

Gölde Bir saate yakındır yürüyorlardı güneşin altında. Yüzleri, kafalarından aşağı birkaç bakraç su akıtılmış gibi sırılsıklamdı terden. Yorulmuşlar, susamışlardı. Yine de hiç mola vermeden ve şikâyet etmeden yürüyorlardı uygun adım. Bayram ile İlyas, Erzincan'a kadar gelebildikten sonra, ne yapar yapar, Baraj gölüne de giderlerdi, hayırlısıyla.

Bayram, köprü çalışmalarına dair dedikoduları duyduğunda kulak kesilmişti. Kayalar patlatılıp Fırat doldurulacak, dolgu yapılan yere köprünün ayağı çakılacak demişti biri, kahvede. İşçiye, ameleye, taş toprak taşıyacak insan gücüne ihtiyaç var, demekti bu. Bayram beklememişti erzağını almak için aybaşını. Erzincan'a doğru yola çıkan birilerini bulunca, bir an önce atmıştı canını Vilayet'e, yanına İlyas'ı da alarak.

İlyas'la, meyveleri haftalar önce indirmişlerdi dallardan. Bağbozumuna ise henüz vakit vardı, ikisi de kaç haftadır işsizdiler. Oysa on gün önce haber yollatmıştı öksüzünün süt anası, bebe büyüyor, bir-iki zıbına, beze ihtiyacı var, Bayram Efendi uğrayıversin, diye. Elmas'ın ısmarladıklarını alamayacağını bildiğinden, bebesini de gidip göremez olmuştu. Halbuki Mevlut ile karısı hiç sıkıştırmıyorlardı onu para için. Oğlunu görmeye gittiğinde, sıcak karşılıyor, ikramda bulunuyor, hatta baba ile oğulu sanki konuşacakları varmış gibi, bir süre de baş başa bırakıyorlardı çardağın altında. Bayram, Güllü'nün ölümünden sorumlu tuttuğu için bebeyi, önceleri gönüllü olmamıştı sık sık gidip görmeye. Ama çocuğunu her görüşünde kızgınlığı azalıyor, sevgisi çoğalıyordu. Öksüz'ü kollarına alıp onunla yalnız kaldığı zamanlarda, gömüyordu burnunu oğlunun ensesine, Güllü'sünü koklar gibi uzun uzun kokluyor, yumuk ellerini öpüyor, gözyaşlarını da içine akıtıyordu.

"Yaşına erdiğinde, inek sütü içmeye başlar, o zaman artık alabilirsin oğlunu Bayram Efendi, " demişti süt anası. "Ondan ayrılmak bize de zor gelecek ama, yolcu yolunda gerek, büyük şehre varacağız biz de. Orada akrabalar var, Mevlut'a iş hazırlayacaklardı."

Bunu duymasıyla bir ateş düşmüştü Bayram'ın yüreğine. Rengi uçmuştu. İş, inek sütüyle bitse, mandırada iş tutardı, iş mi bulamadı, her şeyi göze alır bir inek çalardı. Sütü bulup buluştursa bile, bebesine kim bakacaktı, kendi, işine koşulmuşken. Keşke zamanı durdurabileydi, Öksüz'ü emzireni Başbağlar'da tutabileydi en azından bir yıl daha.

"Ehrebagiller ne iş yapiler?" diye sormuştu.

"Aslında, akraba değiller," demişti Mevlut kızararak, "askerden bir arkadaş vardı... çalıştığı yerde bize göre iş varmış da..."

"Habu işten memnun değel misin?"

"Bu iş, sadece başımıza çatıdır. Elmas Hanım yüklüyken uzağa gitmeyelim dedikti. Hayırlısıylan doğdu bebemiz... Yolcu yolunda gerek. Hele yazı geçirelim, sonra varacağız İstanbul'a."

"Oyanını getmeden eyi düşün, aburada mökkem çatı vaa başında," demişti Bayram.

Bayram, köprü işini duyduğunda, kendisi kadar Mevlut'u da düşünmüştü. Onu da bu işe bulaştırabilir, ona da iyi kazanç sağlayabilirse belki gitmezler, kalırlardı yerlerinde. Bebesine bakmayı sürdürürdü süt anası. Karar verdi, söyleyecekti Vali'ye, bana ve İlyas'a amelelik ver, taş kıralım, toprak taşıyalım, hamallık edelim, ama biri daha var ki okumuş adamdır, onu daha iyi bir işe koş, inşaatın başına çavuş yap, diyecekti. Ağzından girip burnundan çıkacaktı Vali'nin. Aylık erzaktan vazgeç beg, ayağının altını öpem, kulun kölen olam, bana, İlyas'a, bir de bebemi emzirenin herifine iş ver, diye yalvaracaktı. Vali Konağı'nda artık onu tanıyorlardı. Her gelişinde Öksüz'ü soruyorlar ve bebeye bir-iki armağan hazırlamış oluyorlardı, erzağın

yanı sıra. Vali'nin sekreteri bir çift patik örmüştü. Bebeyi ilk doyuran hemşire ve aşılarını yapan sağlık memurunun karısı bürümcükten kundak bezleri dikmişlerdi. Hademeler aralarında para toplamış, birkaç seferlik yol parasını vermişlerdi Bayram'ın. Bu kez Vilayet'e vardığında kapıda İsmail vardı.

Vali'nin Baraj gölünde kayakta olduğunu söyledi, ne demekse o.

"Ne zaman döni?" diye sordu.

"Akşamı bulur."

"Ben varsam yanına.

"Çok mu acil işin?" dedi ismail. "Bir derdin mi vağ? Bebene bir zarar mı geldi?"

"Yoh."

"Eeee?"

"Bi şey diyecüğük Vali'ye."

"Bir şey isteyeceksün yani."

Önüne baktı Bayram.

"Var get o zaman göle," dedi ismail, "Vali kayaktaykene geyfi yerinde olur."

Vali'nin yerini öğrendiği gibi savuştu Bayram, İlyas'ı peşine takıp. Bugün bitirecekti işi. Çocuğunun emin ellerde bakılması, kendine olduğu kadar Mevlut'a da bulacağı işe bağlıydı.

Belediye'nin arabası onları yolda indirirken, şoför, "Sağa sapıp dümdüz yürüyeceksiniz," dedi, "en sonunda golü görürsüz zati."

"Bunca gozelim gol varkene bu cıscıvıldak gole netmeye getmiş," diye düşünüyordu

Bayram, yürürken. İlyas, artık iyice yorulduğu için, homurdanmaya başlamıştı yanında.

"Ne kıştiklirsin suratını, sallam seyip dolaşırdın şimcik bahçalarda. Boşa mı yürürüh bu yolları? Tabanı yarık iki can, iş buluceez deyi yürürüh," dedi kızgın kızgın.

"Düylek kafalı, çıvgar çıkartma. Bunca yolu gettih, senin Valü otarmasın da bizi."

"Otarmaz," dedi Bayram. Çok emindi kendinden. Biraz daha gittiler. Son dönemeci döndüklerinde, "Abuuu!" diye bağırdı İlyas. Çorak yolun sonunda, ucunu henüz göremedikleri masmavi ve âdeta şeffaf bir su vardı. Bulutsuz, sakin gökyüzünden büyük bir parça kopup yeryüzüne düşmüş gibiydi. Birdenbire arkasında kocaman bir su yelpazesi oluşturarak hızla gelen bir motor belirdi durgun suyun üzerinde, motor yaklaştı, yaklaştı, ani bir hareketle yana savruldu, döndü ve ters istikamete gitmeye başladı, İlyas ve Bayram ancak motor yana savrulduğunda gördüler bir ipin ucunda, gölün üstünde, hızla sürüklenip giden adamı. Bir an için her ikisi de gözlerine inanamadı.

"Ulaa, adam suyin yüzünde koşi," dedi İlyas.

"Tövbee," dedi Bayram, "Peygamber mi ula bu?"

ipe asılmış olan adam, çarşaf gibi gergin ve durgun gölü, suyu tavus kuşunun kuyruğu gibi kabartarak âdeta ikiye bölüyor ve yağ gibi kayıyordu üzerinde. Köylüler bir mucizeyle karşı karşıya kaldıklarını düşünmeye başlamışlardı.

"Dünyanın sonu gelii," dedi İlyas, "Kıyamet, olmicehler olinceh kopiymiş."

Şaşkın şaşkın biraz daha yürüdüler, hiç konuşmadan. Sanki dilleri tutulmuştu, ilerde, gölün üstündeki küçük tahta iskelede ellerinde telsizlerle birtakım adamlar vardı, koyu renk elbiseli, iskeleye vardıklarında içlerinden biri yaklaştı,

"Ne arıyorsunuz burada?" diye sordu.

"Vali'yi göreh," dedi Bayram. "Bir diyeceğimiz vağ da, Vilayet'in ha ordaki ismail yolladı bizi."

"Bu ismail de çok oluyor," dedi koruma, "bekleyin şu kenarda, Vali kayıyor."

"Nireye kayii?" diye sordu Bayram.

"Su kayağı yapıyor, dümbük, bak işte..." Eliyle işaret etti, suyu yara yara gelen motorun arkasındaki adamı.

"Viyyy! Abu Vali midir? Bi o yannı, bi bu yannı, nasıl da yüri suyun üstündee!"

"Gidin şu kenarda duvarın dibinde bekleyin, ayak altında durmayın burada," dedi koruma.

Bayram ve İlyas gidip duvarın dibine çöktüler. Hiç konuşmadan, nefeslerini tutup bu olağanüstü görüntüyü seyretmeye başladılar. Bir süre daha dolandı suyun üzerinde Vali. Bir oraya bir buraya gitti, hızla iskeleye yaklaştı, iyice yana yatarak sağa döndü, dikildi, biraz ilerledikten sonra bu kez öte yana yatıp sola döndü. Fışkırttığı su yelpazesinin içinde görünmez oldu. Sonra motor yavaş yavaş hız kesti, Vali tekrar göründü, iskeleye yaklaştı, ipleri bıraktı, bir an gölün üzerinde durdu, derken yavaş yavaş gömüldü suya, önce dizlerine,

sonra beline, nihayet boğazına yükseldi su.

“Vali batii, Vali batii,” diye fırladı yerinden Bayram, iskeledeki adamlara doğru koştu. Tekrar göle baktığında, Vali uzun kulaçlarla merdivene doğru yüzüyordu.

“Vay Bayram! Ne işin var burada senin?” diye seslendi iskelenin merdivenlerine tırmanırken. Korumalardan birinin uzattığı havluyu istemediğini belirten bir işaret yaptı. Bayram hiç ses etmeden duruyor, uzaklara bakıyordu.

“Sana soruyor, cevap versene,” dedi koruma. Yakınında duran adamlardan birine döndü Bayram, “Vali çıpıl,” dedi.

“Yoo, mayosu var.”

“Vali çıpıl, don giyiye,” diye yineledi Bayram.

“Don değil, mayo o. Gölde yüzerken giyilir.”

Tatmin olmadı Bayram, bir büyüğünün mahremiyetine girmiş olmaktan dolayı rahatsızlık duyduğu belliydi. Belki de onu çıplak gördüğü için Vali'yi kızdırıp azar işitmekten korkuyordu. Vali, üzerinden sular süzülerekten önüne kadar yürüdü Bayram'ın.

“Hayrola Bayram, hangi rüzgâr attı seni buralara. Daha ay sonu olmadı ki,” dedi, “bebek mi hastalandı yoksa?”

Bayram gözlerini kaldıramıyordu yerden.

“Yoh.”

“Eeee, niye geldin buralara kadar?”

“Siz hele giyinesiz,” diyebildi.

“Ben tekrar kayacağım. Giyinmiyorum daha. Sen söyle derdini hele,” dedi Vali.

Bayram gözleri hep yerde, bir çırpıda anlattı köprü hakkında duyduklarını. Hem İlyas ve Mevlut hem de kendi için iş istedi.

“Sen git, Başpınar'da Hüdai'yi bul,” dedi Vali, “dolgu işini o yapıyor.”

“Mevlut'u da işe ali mi?”

“Oğlum, önce sen kendin kapılan bakalım.”

“Mevlut okumuş adamdır.”

“Neyin olur senin?”

“Öksüz'ü emziren karının eridir. Eyi bir iş tutarsa, gitmez, köyde kali gayri.”

“Haa, mesele o mu?” dedi Vali. “Eh, biz artık öksüz'ün büyükbabası sayılırız. Konuşurum Hüdai ile. Ona da bir iş bulunur elbet.” Ellerini gözlerine giren güneşe siper ederek, duvarın dibinde bekleyen İlyas'a baktı, “Çağır hele arkadaşını, onunla da tanışalım,” dedi.

Bayram, gel işaretine cevap vermeyen İlyas'ın bir koşu yanına gitti. îlyas duvarın dibinden ayrılmıyordu bir türlü.

“Herifin baceklerinden aşağı cıllıp cıllıp su akıyı. Gıçında bi donu vaa, üstü hepten çıpıldak. Nasıl varih yanine?”

“Don değel o, mayo! Göle girerkene giyilee.”

“Nessen ne! Goca Valü çıpıl. Ayıptır, varılmaz yanine.”

“Benvarıyemya!”

“Sen tanışsıh.”

İlyas, yanına gelen adama bakmak için kafasını kaldırır kaldırmaz, hemen indirdi gözlerini yere. Vali tam yanıbaşında duruyordu, ıslak ıslak.

“İlyas sen misin?” dedi.

Gözleri yerde yanıtladı İlyas, “He ye.”

“iş istiyor muşsun, öyle mi?”

“Hee.”

“Şansın varmış İlyas Usta. Bu Bayram'ın bebesi olmasa, daha beklerdi o köprü işi. Öksüzün anasının ölümünü, ben Tanrının bir işareti olarak aldım. Sanki, hadi acele edin, başka canlar gitmeden yapın, bitirin şu köprüyü, diye haber iletti bizlere. Dört elle sarıldık bu işe, böylece. Madem Bayram araya girdi, sana da bir iş bulacağız artık. Buraya kadar boşuna yürümüş olmayın bu sıcakta.”

İlyas Vali'nin çıplaklığını, ıslaklığını unutup sarıldı eline, öpüp başına koymaya yeltendi.

“Allah senden irazi ossun Valü Efendi. Çoliğine çociğine bin bereket vessin, Iliyas sana gurban ossun.” Vali çekti elini, “Sen sana verilecek işi hakkıyla yap, beni mahcup etme, bana yeter,” dedi. içinde tuhaf bir duygu vardı, sanki Fırat'ı zamanında aşamadığı için doğumda ölen genç kadının, bu köprü yapımında onlara, yukarlarda bir yerlerden kol kanat gereceğine

inanıyordu. Bayram'la arkadaşını da işte bu nedenle geri çevirmek istememişti. Varsın çalışsınlardı köprünün dolgularında. Bu köprü... bu köprü, herhangi bir köprü değildi... Yirmi beş yıl boyunca onca çabaya rağmen, başbakanlardan milletvekillerine kadar kimselerin kurduramadığı bu köprü, çetin bir sınavdı. Bir gün kurulduğunda sanki bir yakadan ötekine iyilik, güzellik, dostluk iletecekti. Dağ köylerine ucunu kaçırdıkları uygarlığı taşıyacaktı. İlerde bir gün, nehrin iki yakası birleştiğinde, bu köprüden ilk geçen, kendi olmak istiyordu. İşte o gün, başı dimdik yürüyecekti, Fırat'ın üzerinde bir köprüden değil de Sırat köprüsünden geçermiş gibi, Allah nasip ederse!

Bayram da düşünüyordu. Ertesi sabah erkenden elinde Öksüz'ün süt anasının ısmarladığı bezlerle ve vilayetten birkaç gün erken alacağı erzakla hemen varacaktı Başbağlar'a, müjdesini vermeye.

Bayram, Erzincan'dan sonra Başpınar'a giderek Hüdai ile görüştü. Dolgu işinde hem onu hem de Ilyas'la Mevlut'u çalıştırmaya söz verdi Hüdai.

"Öteki arkadaşın da gelsin görsün beni," dedi, "adı neydi demiştin? Her neyse, Vali'nin adamı desin geldiğinde. Vali bey de arayıp söyledi. İsteğini geri çevirecek değiliz! Ama işinizi beğenirsem kalırsınız, yoksa yallah."

Gül gibi işi bulmuşlarken bırakıp gidecek halleri yoktu ya! Mevlut nehirde dolgu yapar, karısı da evde bekçilik ederdi. Başlarının üzerinde dam, ellerinde sağlam iş olduktan sonra, niye gitsinlerdi onca yolu taa büyük şehre kadar, emzikli bebeyle. Böylece bir yıl daha garantiye alırdı öksüz'ün bakımını. Sonra, Öksüz memeden düştüğünde, ayaklandığında, Allah kerimdi. Güllü'nün üzerine gül koklamak istemiyordu ama, oğluna baktırmak için yeni bir karı alması gerekecekti. O işi, vakti geldiğinde düşünürdü artık.

Elmas ile Mevlut, Elmas evden kaçtığından beri, sayısız köy ve kasaba değiştirmişlerdi. Önce, Tunceli'de buluşup Siirt'e inmişlerdi. Mevlut, Elmas'ı askerlik arkadaşının anasının evine bırakmış, birliğine geri dönmüştü. Az kalmıştı terhisine. Elmas, yaşlı kadının evinde beklemişti sevdiğini.

Tekrar buluştuklarında, Hurşit'in kız kaçırma olayını polise, jandarmaya haber etmiş olmasından korktukları için, gizlene saklana devam etmişlerdi yollarına, hedef şaşırtmak için kâh doğuya kâh batıya yönelerek.

Mevlut, el sürmek istememişti nikâhı basana kadar sevdiğine.

"Al beni Mevlut, al ki nikâhtan önce yakalanırsak, geri dönüşüm olmasın. Kirlenmiş kızı kimsenin istemeyeceğini bilir babam, geri götürmeye yanaşmaz," diyerek, Elmas kendi girmişti koynuna.

Mevlut'un çavuşu olan Hasso'nun, terörden dolayı boşaltılmış köyündeki evinde kaçak sığınmaktaydılar. Elmas'ın kara gözlerinin akını, zifiri karanlıkta bile seçebiliyordu Mevlut. Soğan soyar gibi çıkartmıştı kızın üzerindekileri. önce yeşil hırkasını, sonra turuncu yeleğini sıyırmış, derken çok renkli, çok düğmeli gömleğinin düğmelerini çözmüştü teker teker. Kenarlarına oya işlenmiş iç gömleği ile kalmıştı kız. Onu da kendi çekip atmıştı sırtından. Mevlut, Elmas'ın üzerinden çıkardığı yünlerin, pazenlerin rengini seçemiyordu karanlıkta ama, içeri sızan dolunayın ışığı, gövdesinin yansına ve saçlarına vurduğunda, sol memesinin iri ve olgun bir armut gibi kendine doğru uzanan şeklinin tüm ayrıntılarını görmüştü bir anda. Hançer saplanmış gibi keskin bir sızı hissetmişti kasıklarında. Önce korka korka elini uzatıp dokunmuştu yüzüne çok yakın duran memeye, diriliğinden ve ak renginden dolayı bir mermer soğukluğu duyumsayacağını sanarak, sonra avucuna almıştı tümünü. Sandığının tersine, canlı ve sımsıcaktı avucunda tuttuğu. înlemişti Elmas. Mevlut'un tüm benliği, hazzı, korkuyu, acıyı aynı anda tadarak, elinde tuttuğu ateş topuna doğru akmıştı.

Birkaç gün daha o damın altında barınacak, sonra yollarına devam edeceklerdi, büyük şehirlerden birine doğru. Mevlut, İstanbul'a yerleşmiş olan askerlik arkadaşından medet umuyordu. Asker ocağındayken söz vermişti yardımcı olacağına. Ateş altında yan yana durup ölümü beklerlerken, aynı kaderi paylaşırlarken, kardeşlikten de öte bir yakınlık, bir bağ oluşuyordu genç adamların arasında. Ama evli evine, köylü köyüne döndükten sonra, verilen sözlerin tutulup tutulmayacağını bilemiyordu Mevlut. Bekleyip göreceklerdi.

Geride bıraktıkları kasabalarında kopan fırtınadan henüz haberleri yoktu âşıkların. Sevda ateşinde yana yana, sevgiden sarhoş yaşamışlardı, bir süre. Ama haberler sonunda onlara da ulaşmıştı.

Salih'in ihbarı üzerine baskın yapmışmış Hurşitgilin evine. Hurşit'le oğlunu ölesiye dövm-

üşmüş jandarma. Erdal o günden beri kayıpmış, ne ölüsünü ne de dirisini kimseler görmemiş bir daha. Hacer günlerce kanlı gözyaşları dökerek beddua okumuş Salih'in kapısında, “Benim oğlum, senin oğlunu vurmadan, bu iş bitmez Salih,” diye bağırmışmış avaz avaz. Karısının peşinden ihbarın hesabını sormaya giden Hurşit, çıkan kavgada öldürmüş Salih'i, mapusa düşmüş, bitikmiş işi. Mevlut'un anası da, kendi evinde ağıt yakıyormuş, tüm akrabalarını Hurşitgillerin peşine düşmeye, kocasının kanını yerde bırakmamaya çağırıyormuş. Lanetler yağdırıyormuş öz oğluna.

Öyle duymuşlardı Elmas'la Mevlut. ölüm kokmaya başlamıştı dört bir yanları. Sevdaları buram buram ölüm tütmeye başlamıştı. Suçluluk duygusu içindeydiler. Pişmandılar. Pişmanlık ve suçluluk ilişkilerini sömürüyordu. Geri dönmek için ise geç kalmışlardı. Olanlar olmuştu, toprağa düşen, mapusa düşen, ana rahmine düşen, düşmüştü çoktan. Geri dönüşleri yoktu. Sonu gelmez yollardaydılar artık. Gidiyorlar, hep gidiyorlar, durakladıkları yerlerde ya Elmas'ın ya da Mevlut'un ailesini bilenlerden birine rastladıkça yer değiştiriyorlar, kimlikleri belirlendikçe daha uzağa, daha uzağa gidiyorlardı. Hiç affetmiyordu aile taraftarları, akrabalar daha da kızıştırıyordu işi. Salih'le Hurşit'in başına gelenlerde, en büyük suçlu onlardı, eşin dostun gözünde.

İlk gecenin, ilk günlerin harı çabuk sönmüştü. Mevlut, bunca acıya mal olan sevdayı sorguluyor, dokunmaya çekiniyordu Elmas'a. Gün sonlarında, kaçmaktan yorgun bedenlerini yatağa düşürüp kolunu Elmas'ın beline doladığında, babasının hayali gelip giriyordu aralarına, anasının sesi kulağına fısır fısır duymak istemediği şeyleri fısıldıyordu. Buza kesiyordu kadınını saran kolu. Elmas'ın, yüzüne doğru uzanan diri armut memeleri, yasak elmaya, ince uzun bedeni ilk günahı işleten yılana dönüşüyordu. Sırt üstü devrilirken Elmas'tan öte, onun hamile oluşunun arkasına saklanıyordu. Doğumdan sonra uzaklara, onlara kimselerin ulaşamayacakları bir yerlere gidebilirlerse, kurtulabilirdi bu hayaletlerden, belki.

Köyden köye geçerek kuzeye doğru gidiyorlardı.

Başbağlar'da hiç tanış çıkmamıştı, şanslarına. Yörede Alevi köyleri bulunmasına karşın, Başbağlar içine kapanık, tutucu ve uykulu bir köydü. Karasu'yun öte tarafında kaldığı için, ağır bir ulaşım sorunu yaşıyordu. Ne gelen vardı köye ne de giden. Doğumu orada yapmıştı Elmas.

Allah acımış olmalı ki hallerine, emzirmesi için memesine verilen Öksüz, rızkıyla gelmişti ve berekete kavuşturmuştu evlerini. Öksüz'ün gelişinden beri, İstanbul lafını etmez olmuşlardı. Başlarının üstünde damları, ayda bir yollanan erzakları vardı. Alışmaya başlamışlardı yerlerine.

Günlerden bir gün şeytan dürtmüş, Bayram'a ısmarladığı patiska gelmeyince, bebelere bez lazım diye, komşu köydeki pazar yerine varmıştı Elmas. Mustafa'yı da o gün görmüştü işte, pazar yerinde. Görünmeden sıvışmaya çalışmış, başaramamıştı. Göz göze geldiklerinde adam uzun uzun bakmıştı Elmas'ın kara gözlerine. Sonra da sırtına bağladığı bebelere dikmişti gözlerini.

Elmas eve vardığında soluk soluğa idi.

“Mevlut, Mustafa emmi tanıdı beni. Burada da sonumuz geldi. Babama haber giderse, halimiz nice olur? Ya sizin ya da bizim taraftan biri gelip...”

“Üzülme, onlar gelmeden biz gideriz,” demişti Mevlut. “Artık buralarda oyalanmayalım. Yola koyulduk muydu, en sonuna kadar gidelim, bu kez. Büyük şehrin kalabalığına karıştık mıydı, bizi kimseler bulamaz. Bulsa bile kolay değildir oralarda sinek gibi adam avlamak.”

“Ne zaman gideriz?”

“Hele bir konuşayım Abidinle, bir de haber edelim mal sahibine, gelsin evine sahip çıksın. Gideriz.”

“Ya hemen gelmezse?”

“Anam ölmüş, cenazeye gideceğim, diye haber salarım. Evin, bahçelerin başıboş kalmasın, derim. Gelir.”

“Gelmezse?”

“Kendi gelmese de birini yollar,” demişti Mevlut. “Hafta sonuna kadar birini yollamazsa, ben kendim bulurum bir bekçi, gideriz. Belki Bayram kalır, hayrına.”

“Bayram'ı bul da söyle, gelsin, bebesini alsın. Alsın da ne etsin? öksüz'e bakacak, süt verecek birini bulmalıyız.”

“Onu da buluruz,” demişti Mevlut. iyi insanın lafı üstüne gelmesi gibi, kapıda bitmişti Bayram, akşamüstü, elinde bebesi için satın aldığı patiskayla. Heyecanlıydı, söyleyecekleri

vardı onlara. Müjdesi vardı. Sevincinden yerinde duramıyordu.

Dizlerinde Öksüz'ü hoplatarak, önüne koydukları haşılı iştahla yerken, bir taraftan da anlatıyordu yaptıklarını. Mis gibi iş ayarlamıştı Mevlut'a. Elmas'la Mevlut'tan teşekkür ve minnet bekliyordu. Elmas'ın gecelerdir uyku uyuyamadığını, sabahlara kadar kâbus gördüğünü, her an birinin kapıdan girip kocasını vuracağı, kendini de saçından sürükleye sürükleye götüreceği beklentisiyle yaşadığını bilmiyordu.

"Ben de bugün seni bulmaya çalışacaktım," demişti Mevlut, "Bir haftaya kalmaz gidiyoruz biz. Haber geldi İstanbul'dan, bizi bekliyorlar orada."

Bayram'ın kanı çekilmişti yüzünden, kaşığı elinden düşmüştü. Deli olmalıydı bu herif, zır deli olmalıydı. Önce şaka yaptığını sanmıştı. Sonra, sevindik oldu da aklı karıştı, diye düşünmüştü. Ne yazık ki hiçbiri değildi. Kalmaya bir türlü razı olmuyordu Mevlut. Tutturmuştu, karar verdik, İstanbul'a gideceğiz diye. Herkesin işsizlikten kırıldığı bir zamanda, onu mevsim sonunda ortada bırakmayacak bir iş bulmuşken...

Köprünün yapımı bir yılda bitecek gibi değildi. Dağın patlatılması sona erince, dolgu başlayacaktı, doldurulan nehre köprünün ayağı oturtulacaktı, neresinden baksan üç, dört yıllık iş vardı önlerinde.

"Yav gardaş, naa şuncik iki adım ötede iş varkene, ne gidiyon bilmedüh sehere, ırzı gırıhların arasına. Hüdai'yi tanırsın, çakgal kemihli uzun herif, bana inanmiyossan get gendün goniş, işin ıcığını cıcığını öğren. Bundan iyi iş bulamazsın," diye yalvarmıştı.

Eşşek inadı vardı Mevlut'ta. Nuh demiş peygamber dememişti. Kalmak istemiyormuş buralarda, illa da gidecekmiş.. . Yollar onları bekliyormuş... Nesi varmış buraların beğenmediği? Yemyeşil vadilerin, şırıl şırıl akan Karasu'yun, mora çalan dağların, kıpkırmızı karpuzların, kız memesi ucu gibi tatlı ve iri dutların, yağlı peynirlerin daha iyisini mi bulacaktı gittiği yerde, diye düşünmüştü Bayram.

Uçarcasına koştuğu yolda tersyüzü yürürken, omuzları çökük, boynu büküktü Bayram'ın. Uzaktan görene bile, bu adamın büyük derdi var, dedirtecek kadar kederliydi duruşu. Yürümüyor, sürükleniyordu âdeta ve söylenip duruyordu kendi kendine. "Getsin! Haydi getsin de ne hali varsa gössün! Götüne gurt dolmiş herifi Gursahsız herifi Yan gelip yatçek böyük seherde, it gibim çalışmak istemiy. Ocağı sönesice, ayağı gırıla da gidemiye," diye beddua üstüne beddua ediyordu. Nereden bulacaktı bir başka emzikli karı şimdi?

Bekleyiş Havalar birdenbire değişmiş, bulutlanmış, yağmur yağmaya başlamıştı yaz ortasında. Hüdai hiç ırgalamamıştı yağmuru. O işine bakıyor, her gün Fırat'a dikey inen yamacın bir büyük parçasını daha oyup yuvarlıyordu dere yatağına. Yağmurun başlamasına da üzüleceğine sevinmişti, çünkü dinamitleri patlatmanın ortaya çıkardığı toz bulutunu anında bastırıyordu yağmur. Dolguda çalışan işçiler tozdan şikâyet edemiyorlardı böylece.

Vali'nin tavsiyesiyle gelen her iki işçi de çok çalışkan çıkmışlardı. Adı Bayram olanını, amelelikten daha üstün işlerde kullanmayı düşünüyordu ilerde. Adam yorulmak ve şikâyet etmek bilmiyordu. Ne iş verilirse yapıyor, erken gelip geç ayrılıyordu.

"Fazla mesai için geçe kalıyorsan, boşuna heveslenme, yevmiyen değişmez," demişti Hüdai bir keresinde. Bayram irkilmiş ama renk vermemişti.

"Sen nasıl istersen ağam," demişti. Çalışmasını da aksatmamıştı üstelik. Hüdai şaşırmıştı biraz. Asık yüzlü bir adamdı Bayram. Çok ağır bir yük taşıyor gibi omuzlarından başlayarak, kolları, elleri, ve yüzünün tüm uzuvları, burnu, dudakları, kaşları hep aşağıya, yere dönük gibiydi. Ya mendebur huylu bir herifti ya da çözülmez bir derdi vardı. Hüdai, Bayram'ın kötü bir insan olmadığını anlamıştı kısa zamanda. Demek ki bir derdi vardı. Bulaşmak istemediği için sormuyordu ama merak etmiyor da değildi.

Gürcülerden henüz haber çıkmamış, Vali sabırsızlanmaya başlamıştı ama Hüdai pek oralı değildi. Ne demişlerdi? "Siz dolguya başlayın, ayın sonuna doğru biz de gelir, gireriz devreye."

Bir ay geçmişti ama baba-oğuldan tıs yoktu. Kaymakam, "Mesafeler bu kadar uzak olunca on beş günlük bir gecikme affedilebilir," diyordu, Vali'yi yatıştırmak için. Aslında o da geciktiklerini düşünüyordu adamların ama vazgeçmiş olabileceklerini de kondurmak istemiyordu.

"İnsan haber vermez mi gecikeceğini?" diye soruyordu Vali.

"Orası tekin bir memleket değil... Kim bilir nelerle uğraşıyorlardır. Bence gelirler mutlaka. Pek hevesliydiler."

"Bir telefonları da mı yok bunların?"

"Belki vazgeçtiler, söylemeye çekiniyorlar," diye suları bulandırıyordu Hüdai.

“Kendileri talep etmişlerdi işi,” diyordu Vali ve Hüdai'nin yüzündeki ifadeyi görünce de, “Aman sakın ha, içme suyu göletini yapanları salık vermeye kalkma Hüdai,” diye ekliyordu.

“Valla siz bilirsiniz ama benim iş ilerliyor. Ben Gürcüler gelsin gelmesin, dolgumu zamanında bitireceğim. İstihkakımı da alırım.”

“Ödemeni yapmayız diyen oldu mu?” Vali'nin sesinde kırgınlık seziliyordu.

“Zaten dolgu bitmedikçe, Gürcülere iş düşmeyecek ki,” diye ortalığı yatıştırma gayreti içine giriyordu Kaymakam.

“Biliyorum ama ben işin ilkesindeyim. Anlaştık, el sıkıştık. Adam olan sözünde durur ya da mazeret beyan eder. Böyle ortalıktan kaybolmaz.”

“Siz fazla tez canlısınız, efendim.” Kaymakam, Anadolu insanının zaman kavramına ve ağır temposuna alışık kişilerin edası içinde, yerinde duramayan enerjik Vali'ye sabır tavsiye ediyordu, zaman zaman.

Dinamitlenme sonrasında, dolgu çalışmaları başladığından beri, Vali ve Kaymakam hiç üşenmeden sık sık Başpınar'a gider olmuşlardı işin nasıl yürüdüğünü görmek için.

Bir gidişlerinde yanlarında Bayındırlık Bakanlığı'ndan emekli olmuş bir mühendis baba dostu vardı. O da macerasını ezbere bildiği köprünün nihayet başlamış olan ön çalışmalarını merak etmiş, onlarla birlikte gelmişti.

“Yahu çocuklar,” demişti, “işinize karışmak gibi olmasın ama, Ankara'da genç bir mühendis var, bizim üst geçitleri yapmıştı. İngilizlerle ortak çalışıyor, çelik köprü işinden çok iyi anlar. Biliyorsunuz, bu İngilizler de çelik köprü uzmanı zaten...”

“Aman, adını alalım sizden Tevfik Bey, Gürcülerden bir ses çıkmazsa, onunla temas kurarız,” demişti Vali.

“Benim size tavsiye ettiğim adamlar hemen şuracıkta,” diye söze girmişti Hüdai, eliyle otelleri göstererek, “Ankara'da değiller. Burnumuzun hemen dibindeler.”

Ters ters bakmıştı Vali. Hüdai, aracı olmamaya tembihli olduğu halde dilini tutamadığına utanmış, lafı değiştirmek için, “Sizin tavsiye ettiğiniz şu Bayram çok çalışkan çıktı, efendim,” demişti, “keşke bütün işçilerim onun gibi olsalar.”

“Öteki çocuklardan da memnun musun, Hüdai? Tavsiye ettimdi ama, diğer ikisini tanımam.”

“Sadece bir kişi getirdi yanında. Aynı köyde oturuyorlarmış, şu ilerde Avcı'da... buralı değiller, hepsi de terörden kaçıp gelmiş zati, Tunceli'den, Bingöl'den.”

“Üç kişi değiller mi? Bana iki kişi daha getireceğini söylemişti de.”

“Yok, getirmedi. Bu Bayram çalışkandır ama pek suratsız. Hiç yüzü gülmez.”

“Bu yörenin yoksul insanları neye sevinip de gülecekler, ilahi Hüdai? Bayram, karısını doktora yetiştiremediği için, doğumda kaybetmiş. Nasıl bakacağını bilemediği bir bebesi var. Parası yok, kimsesi yok. Nasıl gülsün yüzü?” demişti Vali, sonra misafirine dönmüştü, “Aman unutmadan, ben şu Ankara’daki mühendisin telefonunu ve adresini alayım sizden, Tevfik Bey. ”

“Yanımda yok ama, ben size fakslarım Ankara'ya dönünce,” demişti Tevfik Bey.

Bu genç mühendis, bence sizin iş için, biçilmiş kaftan.”

“Gürcülerden haber çıksa bile, biz bir de bu mühendisten bir teklif alalım, ne dersiniz efendim?” diye sormuştu Kaymakam.

“Alın alın,” demişti Hüdai, “Allah'ın Gürcüsü, kim bilir neyin nesidir? Herifçioğlu yüzme şampiyonuymuş. Ciddi bir insan olmadığı oradan belli. Yüzücü müsün mühendis mi, be adam?”

“insanın spor yapması kabahat mi oluyor?” diye sormuştu Vali. “Ben de su kayağı yapıyorum diye mesela, vali olma hakkım yok mu?”

“Siz başka!” demişti Hüdai. Hüdai'ye takılmak Vali'nin hoşuna gidiyordu. “Neden ben başka oluyor muşum?” diye sormuştu.

“Bir kere sizinki eğlence için spor. Su kayağı şampiyonu değilsiniz ki?”

“Nereden biliyorsun olmadığımı?”

“Eee, hep düşüp duruyorsunuz kalkarken.”

Kaymakam güldüğünü göstermemek için pencereye doğru dönmüştü.

“Öyle gözlerini kaçırma Kaymakam,” demişti Vali. “için için güldüğünü biliyorum, sıkma kendini, koyver gitsin.”

Kaymakam kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Vali de gülüyordu.

“Eh sana sözüm olsun Hüdai,” demişti Vali, “sen bu dolguyu yapana kadar ben de şampiyon mertebesinde öğreneceğim bu işi.”

“Ben işimin ehliyim sayın Valim,” demişti Hüdai, “çarçabuk yapacağım dolguyu. Bence siz bu yarışa girmeyin.”

“Şimdi beni tahrik ediyorsun ama.”

“Estağfurullah. Yani, sizin iyiliğiniz için...”

“Bir iddiaya girelim mi? Sen dolguyu yapana kadar, ben hiç düşmeden dikilmesini öğreneceğim tek kayağın üstünde.”

“Önümüz kış. Ben kışın çalışırım ama siz kayak yapamazsınız.”

“Nedenmiş o?” “Üşürsünüz.”

“Sen onu dert etme Hüdai, benim soğuğa karşı özel giysilerim var.”

“Kürkle mi kayıyor bu Vali?” diye fısıldamıştı Kaymakam'ın kulağına Hüdai.

“Valla, niyet ettiyse kışın da kayak yapmaya, gerekirse kürk giyer, yine yapar,” demişti Kaymakam.

“Tevfik Bey, sözünüzü unutmazsınız değil mi? Şu Ankara'daki mühendisin telefonunu bildirecektiniz bana, dönünce.”

“Yarın yoldayım, öbür sabah erkenden arayacağım sizi, hiç merak etmeyin,” demişti Tevfik Bey.

Bu Vali kafaya bir şeyi takmaya görsün, diye düşünüyor ve biraz da içerliyordu Hüdai. Ne vardı onun önerdiği adamlarla görüşmeyecek! Yok Gürcüsü, yok Ankaralısı... Anlaşılır gibi değildi inadı, hemen şuracıkta içme suyu göletini yapmış adamlar hazır dururken... oldum olası hoşlanmazdı beklemekten. Bir işe başlandı mı bitirilmeliydi. Zaman kaybından başka bir şey değildi bu yeni ortaya çıkan Ankaralıya umut bağlamak, tıpkı Gürcülere olduğu gibi. Kim bilir neyin nesiydi? Ankara'da nehir mi varmış da üstüne köprü yapmış bu adam? Deniz mi varmış Ankara'da? Vali iyiydi hoştu da, hep kafasının dikine gidiyor, ona önerdiği kişileri gözardı etmekle hata ediyordu. Ne de olsa çok daha yaşlıydı Hüdai Vali'den, tecrübeliydi... oğlu yaşında adam, neden dinlemiyordu lafını acaba? O, gereğinden fazla temkinli, mızmız Kaymakam'a mı uyuyordu, neydi? Bekleyecekmiş, beklesin bakalım! Beklesin! Gürcüleri de, Ankaralıyı da beklesin dursun! Sıkıntı içinde bekleyen biri daha vardı Başpınar'da. Bayram, kaç gecedir uyku tutturamıyordu. iş bulduğu için çok sevinmişti ama sevinci kursağında kalmıştı. Hep böyle olurdu zaten, Allah onu sevindirecekse, mutlaka üzüntüsünü de birlikte yollardı. Ona bir erkek evlat ihsan etmişti ama, evladının anasını elinden almıştı, tıpkı babasını da o henüz yaşına varmadan aldığı gibi... On dördüne bastığı yıl, yoksulluktan kurtulmaları için, dayısının ısrarıyla işlemediği bir cinayeti üstlenmiş, ellerine geçen paranın hayrını dayısı ile ağabeyleri görmüş, o mapusta olduğu için yararlanamamıştı paradan. Kara kaderine lanetler yağdırırken af çıkmıştı. Zaten ne demişti dayısı onu razı etmek için, “Sen dama gir yat, yılına kalmaz af çıkar. Yakında seçim var, çıkmazsa bileklerimi keserim,” demişti. Sübyan koğuşundan on beş ayda kurtulmuştu ama bu kez de, işlemediği cinayet yüzünden kan davası derdine kaçmak zorunda kalmıştı köyünden... Allah'ın, elinden bir tutup bir kıç üstü bıraktığı Bayram, kara kara düşünüyordu yine, Öksüz'ü ne yapacağını. Gerçi Mevlut'la karısı söz vermişlerdi, oğlana bir kapı bulmadan gitmeyeceklerine dair... ve birkaç gün önce, Mevlut, taa Başpınar'a, çalıştığı şantiyeye kadar gelmişti iyi haberi vermeye ama... içinde müthiş bir sıkıntı vardı.

“Bayram Ağa, oğluna bakacak bir aile bulduk. Aydan aya biraz para vermen gerekecek ellerine. Yoksuldurlar... yani sadece erzak yardımı için beslemezler öksüz'ü,” demişti.

“Para koley. Yevmiyem vardır. Emme nassıh insanlardı? Elmas hanum yenge gibi sever mi uşağımı, bu yeni avrat?”

“Hatça'nın da çocukları var. Niye sevmesin? Bebe sevilmez mi?”

“Çok ağlarsa dövmesin?”

“Dövmez! Bayram Ağa, sen bir karı alsan da kendine, çocuk da senin evinde, senin yanında dursa... “

“Güllü'nin acısı tüter içimde kardaş,” demişti Bayram, önüne bakmıştı Mevlut, ne diyeceğini bilemeden. Onun da içinde baba acısı tüterken, anlamaz mıydı halinden. Bir süre sessiz durmuştu Mevlut, söyleyecek doğru kelimeleri bulamadığı için, sonra bir kâğıda çiziştirdiği adresi vermişti eline Bayram'ın.

“Bizim evden az ötededir evleri, dağın hemen yamacında, koca meşenin yanıbaşında ki ev.

Git bir konuş Hatça'yla. Uygun bulursan oğlanı haftaya bırakırız oraya, gitmeden. Olmaz dersen, getiriveririm ben öksüz'ü sana. Belki sen daha münasip bir şey düşünürsün."

"Netçem ki ben? Sabeh yedide işbaşı yapıyom, nah şu garşı çatıda yatar kalkarıh, tam yedü gişi." Başıyla kaldıkları barakayı işaret etmişti. Mevlut, hiç suçu olmadığı halde, kendini suçlu gibi hissediyordu nedense.

"Yani oğlanı bırakalım mı Hatçagillere?"

"Ben biyol izin alam da varıp gonuşam Hatçagillen," demişti Bayram.

"Pazara kadar konuş mutlaka. Oradan çıkınca bize uğra, kararını bildir." Mevlut'un üzerinden bir yük kalkmış gibiydi, giderken. Arkasından uzun uzun bakmıştı Bayram. Ona bir verip, bir alan Allah, yine oynuyordu oyununu, ilk fırsatta izin alıp gidecekti bu yeni karıyı görmeye. Nasıl biriydi acep? Huzursuzdu. Keyifsizdi. Bekliyordu işte... Kaderin ona hazırladığı yeni analığı göreceği günü bekliyordu.

Baskın Zamansız bastıran yağmur, toprağın harını, yaprakların tozunu aldıktan, semaya çeşitli gökkuşakları astıktan ve dutları kurtlandırdıktan sonra dinmiş, deli sıcak tüm şiddetiyle bastırmıştı. Asmanın gölgesindeki serinlik bile fayda etmiyordu artık. Elmas, taş evin kuzeye bakan mutfağından çıkmaz olmuştu. Bazen o kadar sıcaklıyordu ki, arka bahçedeki kuyudan su çekip başından aşağı devirmek geliyordu içinden, ama neye yarardı üç dakika içinde kuruyacak olduktan sonra, içinin yangınına zar zor katlanırken, reva mıydı bir de bu sıcaklar şimdi?

Bir hafta önce, suratında tuhaf bir ifadeyle gelmiş, kapıda öyle dikilmişti Mevlut.

"Ne duruyorsun orada, girsene içeri," demişti Elmas.

Mevlut, gözlerini kısmış, onun göremediği bir şeye bakıyor gibiydi sanki. Zaten ne zamandır bir tuhaftı. Uykularından karabasanlarla debelenerek uyanıyor, uyanıkken dalıp dalıp gidiyor, az konuşuyor, hiç gülmüyordu, iştahı kaçmıştı, sevdiği yemekleri bile yiyemiyordu. Üstüne üstlük, Elmas'ın doğum yaptıktan sonra düzeleceğini sandığı durum da giderek ağırlaşmaktaydı. Mevlut dokunmaya korkar olmuştu karısına.

ilk kaçtıkları günlerin ateşini hatırlamasa, sevdayı, hazzı, etini alev alev tutuşturan zevki tatmamış olsa, belki de daha iyiydi. Genç bedeni özlüyordu kocasını.

Mevlut'un korktuğunu, korkunun ise değdiği her şeyi mahvettiğini sezerek, daha emin yerlerde, gönül rahatlığıyla yaşayacakları günleri bekliyordu, sabırla.

Kapıda dikilip duran kocasına, "Bir şey mi oldu hele? Bana da söyle bir kötülük duyduysan, " diye üstelemişti.

"Bugün Abidinle konuştum," demişti Mevlut. Sesinde ne sevinç vardı ne de heyecan. "Nasıl? Ne zaman?"

"Başpınar'da, kahvedeki telefondan. Abidin pazara alacak bizi Topkapı'dan." "Ora nere?"

"İstanbul'da otobüsten ineceğimiz yerin adı." "Ahh!" Elmas'ın çığlık gibiydi sesi, "Gidiyor muyuz?" "Gidiyoruz," "Öksüz n'olacak?"

"Babası gelip alacak, biz giderkene. Hatçagille konuşmuş." "Ne dedi Abidin?"

"Madem tehlikedesin, fazla sallanma oralarda, yengeyi al gel, dedi. Aynı yolda yürümüşlüğü var, ne de olsa. Halden anlıyor."

"Onunki kan davasıydı," demişti Elmas, sanki kendilerininki bir başka dava imiş gibi. Kız kaçırma olayı olmaktan çıkmıştı artık onlarınki. Sevdalarının arasına biri ölü, diğeri hapiste iki baba, bir de kayıp kardeş girmişti. Yürekleri kin, nefret ve intikam dolu analar girmişti.

"Mevlut," demişti Elmas, sesi titreyerek, "Pazar günü yerine. .. yani daha sonra gitsek."

"Neden? Sen değil miydin bir an önce gitmek isteyen?" "Bendim." "Eee, n'oldu şimdi?"

"Ben buradan ayrılmadan önce bir yere uğramak istiyorum."

"Uğraa."

"Yakın değil. Gitmem gelmem uzun sürer. Yani pazar günü yerine, hafta içinde bir gün çıksak, otobüs varsa."

"Hafta içi bizi almaya gelemez Abidin. Hem, nereye gideceksin sen?" diye sormuştu Mevlut, hırçın bir sesle.

"Hıdır Sultan Dergâhı'na varacağım."

"Ocak köyüne!"

"Evet."

"Sen aklını mı kaçırdın kız!" demişti Mevlut. "Mustafa Emmi seni gördü diye pırpıdandın, uykuların kaçtı. Şimdi Ocak köyüne mi gideceksin yani? Neden?"

"Hıdır Sultan'da tövbe edeceğim Mevlut. içimi dökeceğim, anlatacağım, ağlayacağım. Sult-

an'ın sandukasına yüz sürüp af isteyeceğim.”

“Oraya kadar gidilir mi? Dua etmek istiyorsan köyün camii ne güne duruyor.”

“Aynı şey değil. Sen anlamazsın, bizde düşkünlerin tövbe için gittikleri birkaç yer vardır. Bana en yakın yer orası. Buralardan kalkıp gittik miydi, bir daha tövbeye fırsatım kalmaz, içime dert olur, Mevlut.”

“Avcı'da bir dede varmış. Bari ona git.”

“Hıdır Sultan Abdal'ın kerametleri var. Herhangi bir dede gibi değil ki.”

“Neymiş kerametleri?”

“Seccadesine biner denizleri aşarmış, seccadesini serdiği yerlerde şifalı ot bitermiş. Evvel zamanda Sultan'nın yaralarını iyileştirdiği için, kendine sunulan onca malı mülkü istememiş de sarayın kapısının önündeki binek taşını istemiş. Vermişler elbette. Koca ağır taşı aldığı gibi eline, İstanbul’dan taa Aşut'a kadar fırlatıvermiş.”

“O zaman ona söyle bizi de aldığı gibi taa İstanbul’a fırlatsın ya da seccadesini versin, üstüne binip gidelim.”

“Tövbe de, yatırlarla dalga geçilmez, çarpılırsın. Ayağını öpeyim tövbe de.”

“Ben zati çarpılmışım, beni bırak da söyle bakalım, nasıl gideceksin dağın tepesindeki köye? Seni tanıyan çıkar.”

“örtünürüm.”

“İyi, ben de atarım taksimize seni, bir yol gider geliriz.”

“Eğlenme benle. Elbet bir yolunu bulurum. Otobüse binerim.”

“illa da gidecen mi?”

“Gidecem.”

“O zaman haftaya pazara kalır gidişimiz.”

“Kalsın varsın.”

Mevlut somurtup oturmuştu mindere. Bir yandan da düşünüyordu, kendi içini yakan duygular, demek Elmas'ı da esir almıştı. Pişmanlık, suçluluk, bağışlanma isteği ve en korkuncu da korku, o karanlık, soğuk, ürperten korku... Hepsi nasıl zehirli bir yılana dönüşmüşse kendi içinde, nasıl ona rahat vermiyorsa bu yılan, karısıyla arasına giriyorsa, demek aynı yılan Elmas'ın içinde de kıpırdanıp duruyordu. Madem bu yılandan kurtulma çaresi vardı karısının, madem Hıdır Abdal'a yüz sürmekle söndürebilecekti içindeki yangını, esirgememeliydi bu kurtuluşu ondan. Hiç olmazsa ikisinden biri huzura ersindi.

“Yarın yine ararım Abidin'i,” demişti, “öteki pazara kaldık, derim. Salı günü Öksüz'ü Hatça'ya teslim eder, çarşambaya da dergâha varır geliriz.”

Minnetle sarılmıştı Mevlut'un ellerine Elmas.

Şimdi çarşambayı bekliyordu içini yıkamak için. içi pişmanlıkla yanıyordu çünkü, suçlulukla, düş kırıklığıyla, yalnızlıkla yanıyordu. Bir de Öksüz'ün üzüntüsü binmişti hepsinin üzerine. Yüreğinin üstünde sımsıkı tutup sütüyle beslediği, kendi bebesinden ayırmadığı, doğduğunun haftasında kollarına aldığı çocuğun kokusuna, gülüşüne, sıcaklığına ve sesine alışmıştı. Onu kimlere bırakıp da gidecekti? O buralardan gittikten sonra ne olacaktı bebenin hali? Birkaç ev ötedeki Hatça'ların perişandı halleri. Parası, azığı yoktu ama arka arkaya dünyaya gelmiş ve yeni ayaklanmış üç çocuk vardı eteğinde genç kadının. Sırf evine erzak ve para girsin diye istemişti Öksüz'ü, seveceğinden değil. Sütü de bol değildi Hatça'nın. Nasıl besleyecekti bebeyi? Sütçünün getireceği sütü kaynatır mıydı acep, bebeye içirmeden? Anasının sözleri kulağındaydı Elmas'ın, “inek sütü tekin değildir kızım,” derdi, “Ben saatlerce kaynatırdım sütünüzü sizin, taa üç-dört yaşınıza kadar.” Öksüz'ü bırakacağı bu cahil ve yoksul kadın, ne anlardı böyle şeylerden. İçi, dışardaki amansız sıcaktan da beter, alev alevdi Elmas'ın. Onu tek bir gün incitmemiş olan anasını terk edip kaçmıştı, artık beline bile dolanmaz olmuş Mevlut'la. Birkaç güne kadar da kendine emanet edilmiş masumu bırakıp gidecekti dönüşü olmayan yollara, tanımadığı diyarlara, yine onun peşinde. Ama söyleyecek sözü yoktu. Kendi istemişti kaçmayı, kendi istemişti gitmeyi. O da korkuyordu Mevlut gibi. Çok korkuyordu. Çok yanıyordu canı. Tüm umudu Hıdır Abdal Sultan'daydı. Sandukanın yeşil çuhasına başını dayadığında, sanki bir el saçlarını okşayıp teskin edecekti onu. Söyleyeceklerini dinleyip derdini anlayacaktı. Bir sineği bile incitmek istemezken bu kadar ziyanı nasıl vermişti etrafına? Hepsi onun suçu muydu? Sırf sevdiği ile yaşamak istediği için, ödenir miydi bunca kefaret, soracaktı. Gözyaşlarıyla yıkayacaktı Sultan'ı. “Beni bağışla,” diyecekti, “madem bizlerin dergâhında sevgidir her işin başı, ben de sevgi uğruna yaptım bu işi. Her şeyimi kaybettim, Hıdır Sultan, ne anam ne

babam ne kardaşım kaldı, ne evim ne köyüm ne başvuracağım kapım... ben artık bir düşkünüm. Bir sevgim kaldı elimde o da gitti gider. Benden esirgeme sevdiğimi, onu bari bana geri ver, Hıdır Sultan. Bir o kaldı elimde..."

Bir damla gözyaşı süzülüp düştü ağzının kenarına. Sıcaktan olduğu kadar, düşüncelerinden de kurtulmak için, kuyudan bir kova su çekip omuzlarından aşağı dökmeye karar verdi sonunda. Bebeleri yeni emzirip uyutmuştu. Sabahın beşine altısına kadar uyanmazlardı artık. Öksüz, odanın ortasına kurulu çarşaftan bozma asma salıncağın içinde uyuyordu. Erdal mızmızlandığı için, onu çamaşır sepetinin içinde, mutfak kapısının ağzına koymuştu, en serin yer orası diye. Sineklerden korumak için de üstlerine tülbent sermişti bebelerin boydan boya, cibinlik niyetine. Hani ev kalabalık olsa, üzerlerine birileri basar ya da oturabilirdi. Ama ne gelenleri vardı ne gidenleri. Kimse sorgu sual etmesin, kurcalamasın, öğrenmesin diye, kimden, niye kaçtıklarını, derin bir yalnızlığa mahkûm etmişlerdi kendilerini. Neyse ki sabrın sonu selametti, büyük şehre vardıklarında, tavşan gibi ürkerek yaşamayacaklardı, evelallah. Kendi kendine güldü, bir öyle düşünüyordu, bir böyle, bir kalmak istiyordu, bir gitmek. Ne istediğini bilemeyen, bir ağlayıp bir gülen koca ninesi gibi bunuyor muydu acaba, zamanı gelmeden?

Arka bahçeye henüz adım atmıştı, birtakım sesler, gürültüler duyduğunda.

"Mevlut sen misin?" diye seslendi ön bahçeye doğru. Biraz önce, bir cıgara tüttürmek için ön avluya çıkmıştı Mevlut.

"Hazır oradayken, avluyu bir hortumlayıvereydin," diye seslenmişti dışarı. Taşlar sulanırsa, serinlik yapardı. Karanlıkta ayağı mı takılmıştı acep hortuma, içeri girdi, mutfağı geçip kapıya vardığında bir itiş kakış gördü dışarda, kocasının canhıraş sesini de aynı anda duydu.

"İçeri gir kapıları kitle," diye bağırıyordu, hayvan böğürtüsünü andıran bir sesle.

Avluda üç kişiydiler boğuşan, kocası ve suratlarını poşuya sarmış komando kılıklı iki herif. Silahları vardı, işte gelmişlerdi sonunda, onları öldürmeye, onlardan hesap sormaya. Acaba kimlerdendiler, hangi ailenin katilleriydiler? Kocasına yardıma koşmakla eve saklanmanın arasında bir an kararsız kaldı. Sonra bebeleri geldi aklına. Onları tehlikeye atamazdı. Kapıyı kapattı, sürgüyü sürmeye çalışırken, heriflerden biri abandı kapıya. Karşı koymaya çalıştı Elmas ama savrulan kapının şiddetiyle yere düştü. Adam saçlarından çekerek ayağa kaldırdı Elmas'ı ve sürüye sürüye dışarı çıkardı. Mevlut, ağzı burnu kan içinde yerde yatıyordu. Elmas'ı da tekmeleyerek kocasının yanına savurdu poşulu herif ve tüfeğini her ikisine doğrulttu. Diğeri koşar adım içeri girdi, evin içinde dolanmış ve bebeleri fark etmemiş olmalı, biraz sonra geri çıktı, yanlarına geldi ve arkadaşı tüfeği hâlâ onlara doğru tutarken, o tartaklaya tartaklaya ayağa kaldırdı ikisini de.

"Yürüyün ulan köpek dölleri," dedi, "verilecek hesabınız var."

"Nereye götürüyorsunuz bizi?" diye sordu Mevlut. "Vuracaksanız, burada vurun. Haydi!"

Heriflerden biri tüfeğin kabzasıyla vurdu Mevlut'un başına. Kocasının 'küüt' eden kafatasının sesini duydu Elmas. İtelene kakalana avluyu geçip bahçeye çıkarıldılar. Silahlar sırtlarında sokağa vardıklarında, komşularının da silah zoruyla tekmelene sarsılana köy meydanına doğru götürüldüğünü gördüler. Bu, onların sevdalarının diyeti değildi demek. Bu başka bir şeydi, bambaşka bir şey. Ne olduğunu tam kestiremiyorlardı ama, bir cehenneme doğru sürüklenmekte olduklarının farkındaydılar. Sokak inlemeler, çığlıklar, yalvarma ve küfür sözcükleriyle uğulduyordu. Art arda atılan kurşunların sesini duyuyorlardı. Sağdan soldan ara çıkmazlardan fırlayan, yüzleri koyu renk kirli bezlerle örtülü adamlar, iteleye tekmeleye köyde kim var kim yoksa, herkesi cami avlusuna topladılar. Elmas, Mevlut'un yanında kalmaya gayret ediyordu. Bir ara elini uzatıp dokunmaya çalıştı kocasına. Bunu gören haydutlardan biri süt dolu memelerini eliyle önce limon sıkar gibi sıktı, acıdan kasıldı Elmas, sonra da tüm gücüyle göğsünden itti. Yere düşen karısının üzerine tökezlendi Mevlut. Birkaç kere tekmeleyip yine saçlarından çeke çeke kaldırdılar karısının üstüne kapanmış Mevlut'u. Elmas, onlar saçlarına yapışmadan doğrulmak istedi ama, yerde kalması için, üzerine postallı ayağıyla bastırdı tepesindeki haydut. Biri silahı üzerine tutarken, başka biri ellerini arkasından bağladı Mevlut'un. Birdenbire yerden biten zararlı karıncalar gibi çoğalmışlardı. Elmas hâlâ yerdeydi, başından örtüsü sıyrılmış, uzun gür saçları omuzlarına saçılmıştı, önüne düşen perçemlerinin arasından baktı, yattığı yerden, elleri arkadan tellerle, iplerle bağlanmış erkekleri tekmeleye döve, cami duvarının dibine yönlendiriyorlardı. Kalktı, usul usul yürüdü peşlerinden, kalın gövdeli yaşlı bir ağacı siper edip bekledi. Kadınlar ve çocuklar vahşi kurtlar gibi uluyordu. Boz renkli bir

köpek canhıraş havlamalarla haydutlardan birinin paçasına yapışmaya çalıştı. Tak. Tak. Tak. Köpeğin kanlar içindeki bedeni, yumuşacık serildi ayağının dibine haydutun. Elmas'ın dili tutulmuştu. Çıt çıkarmadan bakıyordu sadece.

Erkeklerin hepsi duvar dibindeydiler şimdi. Kadınların ve çocukların üzerine tüfeklerini doğrultmuş yüzü saklı on iki adam, suratlarına doladıkları paçavraların üstünden gözüken ışıklı gözleriyle, alay eder gibi bakıyorlardı onlara. Ya da Elmas'a öyle geliyordu. Belki acı da vardı gözlerinde. Belki acıma, belki çaresizlik, belki avını parçalamadan önce, aynı akıbete bir gün kendinin de uğrayacağını sezen vahşi hayvanların içgüdüsüyle, korku! Cami duvarında otuz bir erkek diziliydi. Sırtlarını duvara dayamışlardı. Kiminin alnından ter süzülüyordu, kiminin bacaklarından idrar. Bir saat önce batan ve bütün gün tepelerini yakan kavurucu güneşin ateşi, şimdi görünmeyen bir cehennem ateşine dönüşmüş, önlerinde dans ediyordu sanki. Cehennemdeydiler. Bu ateş, birazdan birer kurşun olup yüreklerini delecekti ve bu eza bitecekti. Bunu biliyorlardı, çünkü tam karşılarında ikişer üçer kişilik gruplar halinde duruyordu, silahlarını onlara doğrultmuş, ateşe hazır eşkıya. Tutsaklardan kiminin ağzı sımsıkı kitlenmiş, ince bir çizgiydi, kiminin dudakları kıpır kıpır dua okuyordu. Hepsi de işkencenin bir an evvel bitmesini diliyordu, ölümün çarçabuk gelmesini, Tanrının, emanetlerini süratle almasını... Oysa işkence uzuyordu. Bu toprakların Kürdistan toprakları olduğunu, vergi ödememeleri, oğullarını askere göndermemeleri uyarılarına rağmen, devlete hizmet verdikleri için cezalandırılacaklarını anlatıyordu içlerinden biri, ama ağlama ve çığlık sesleri arasında pek anlaşılamıyordu dedikleri. Aralarından üçü, telefon hatlarının bağlı olduğu direğe tırmanmışlardı hattı kesmek için. Bazıları kadınların üzerlerindeki ziynet eşyalarını hoyratça gasp ederken, birkaçı da yanlarında getirdikleri yağlı üstüpülerin üzerine benzin döküyorlardı. Bir kocakarı, "Abuu, bu kadınmış," diye bağırdı kollarındaki bilezikleri çekiştiren teröristi göstererek, "Utanmıyon mu a gızıım, bu işler heç yagışıyo mu sana?"

İhtiyar kadının suratına, genç teröristin tokadı indi. Sendeleyip yere çöktü kadın. Elindeki telsizle konuşmakta olan bir başkası, ateşe hazır bekleyenlere, 'ateş serbest' emrini aldığını seslenir seslenmez, eşkıyanın, köyün erkeklerine çevrili silahları takır takır takır kurşun saçmaya başladı ve çığlık çığlığa bağrışan kadınlarla çocuklar sustu. Silah seslerinin dışında çıt çıkmadı, ölümün ağır ve koyu sessizliği, bir anda gri bir duman gibi çöktü köye.

İşte tam o anda, tam o sessizlik anında, biçimli kafası bin bir parçaya ayrılmadan bir salise önce gördü cami duvarına yapışmış güruhun arasında Mevlut'un yüzünü Erdal.

Sabanla kuş avladıkları, çember çevirdikleri, çocukluğunda... aynı kitaptan ezber ettikleri, sınav kapılarında el ele heyecan çektikleri okul arkadaşı... genelevdeki Sarı Zehra'ya dizleri titreye titreye, avuçları terleye terleye, omuz omza gittikleri ilk gençlik arkadaşı... kardeşini koynuna elleriyle yolladığı Mevlut'un gözlerindeki dehşeti gördü. Ateş edenleri durdurmak istedi, kımıldayamadı. Bağırmak istedi, sesi çıkmadı. Bir an! Sadece bir an! Mevlut'un bakışlarındaki çığlık, Erdal'ın kar maskesinin aralığından bakan kara gözlerindeki çaresizliğe değdi ve akabinde onlarca parçaya ayrılan başı, kanlı et lokmaları halinde, kâh sağa sola saçıldı, kâh arkasındaki beyaz duvara yapıştı kaldı.

Elmas, duvar dibine dizilenlerin ölüm anını görmemek için, sımsıkı yummuştu gözlerini. Ama haydutlardan birinin, "Şimdi bütün evleri yakın, ateşe verin haydii," diye uluduğunu duyduğunda, saklandığı ağacın arkasından ok hızıyla fırladı ve evine doğru vahşi bir panter gibi, mesafeleri yutarak koşmaya başladı. Peşinde kendini takip eden adımlar duyunca, daha da hızlandı. Koşmuyor, uçuyordu. Belki de evine doğru bilinmez bir güçle ışınlanıyordu. Ne nefes nefeseydi, ne korkuyordu ne de üzgündü. Tek bir şeye odaklanmıştı; evindeki bebelere eşkıyadan önce ulaşmaya. Bahçeye girdi, şimşek gibi geçti avluyu, arkasındaki ayak sesleri yaklaştı, onu geçti ve eve ondan önce daldı. Elmas eve girdiğinde, haydutu, salıncaktaki Öksüz'ü kapmış, mutfak kapısından arka bahçeye çıkarken gördü. Mutfağa daldı, Mevlut'un iki gün önce bilediği ekmek bıçağını kapıp bahçeye fırladı haydutun peşinden. Evin uzağındaki dut ağacının dallarının orada bir şeyler yapıyordu, sanki ağaca asacakmış gibi kundağı, haydut. Peşinden gitti, bıçağı kaldırıp sapladı sol omzuna. Adam döndü, elinden bıçağı kapmaya çalıştı. Bir kere daha hızla salladı bıçağı Elmas. Kar maskesinin altında saklanan yüzünde derin bir yara açtı haydutun. Adam bileğini yakalayıp büktü. Bıçak düştü elinden. Boşta kalan sol eliyle sımsıkı tutup çekti yırtılan başlığı. Aman Allahım! Aman Allahım! Aman Allahım! Dizleri boşaldı, yere doğru kaydı Elmas. Sağ yanağı gözünün altından dudağına kadar parçalanmış, acılı yüzüyle kardeşi, onu düşmemesi için koltuklarının altından yakalarken, "Bebeni

sakladım ağacın dallarına, sen çabuk geri dön," diye fısıldadı zorlukla. Yüzündeki derin yarıktan kan fışkırmaya başlamıştı. Elmas, elini uzatıp, Erdal'ın yarasına dokundurdu parmağını, yavaşça, şifa vermek ister gibi inanılmaz bir şefkatle, sonra tokadı bir şimşek gibi patladı yaralı yüzünde.

"Sizin bu köyde olduğunuzu bilmiyordum," dedi Erdal, "... bilmiyordum... bilmiyordum...."

Elmas arkasını döndü kardeşine, dünyanın bütün kahrını yüreğinde taşıyarak, eve geri yürüdü. Mutfak kapısının dibine bıraktığı sepete eğildi uyuyan çocuğunu almak için ve dehşetle doğruldu. Yüzü sarılı bir başka haydut, elinde kedi yavrusu gibi ensesinden tuttuğu çocukla dikiliyordu karşısında.

"Bunu mu arıyordun bacı?" diye sordu alayla. Çocuk haykırarak ağlamaya başlamıştı.

"Zırlama orospu çocuğu," dedi haydut ve kadının peşinden mutfağa dalan arkadaşının kan içindeki yüzüne şaşkınlıkla baktı.

"Bu kahpe mi getirdi seni bu hale?" diye sordu. Yanıtlamadı Erdal. Kardeşinin ızdırap dolu bakışlarında, ikinci bebeyi görmekten duyduğu şaşkınlığı okuyabiliyordu Elmas. "Çocuğumu ver," dedi hayduta. "Sen mi yaptın, sana soruyorum?"

"Onu bana ver." Elmas kollarını uzattı çocuğu almak için.

"önce cevap. Sen mi yaptın?"

"Evet ben yaptım," dedi Elmas, sakin sakin.

"O zaman cezanı çek bakalım."

"HAYIR! HAYIR! DURR!" diye haykırdı öne doğru atılan Erdal. Her şey tek bir saniyenin içinde oldu. Haydut ensesinden tuttuğu bebeyi mutfak tezgâhına bıraktı ve elindeki silahı bir anda boşalttı üzerine. Kurşunlar bebenin tombul bedeninde zıp zıp sıçrarken, Elmas çok derin ve çok karanlık bir kuyuya iniyordu, hızla. Baskından Sonra Vali ve yanındakiler Başbağlar'a yaklaştıklarında, dağ kekiğinin iç bayıltan rayihasının yerini yanmış odun kokusu aldı. Uzakta, kısmen sönmüş yangının kara dumanı, yükseldiği yerde gri sevimsiz bir bulut gibi asılıp kalmıştı. Biraz daha ilerleyince, köyden kaçıp kurtulanların ağıtları duyuldu. Kadınlarla çocuklar hâlâ korkudan tir tir titreşerek feryat figan içinde bağırtıyorlardı. Yaklaştılar zavallılara. Aralarında konuşacak gücü bulanlar, bir ağızdan anlatmaya başladılar.

Gün battıktan sonra gelmişlerdi, karanlığın içinden gece cinleri gibi birdenbire çıkıveren yüze yakın silahlı, maskeli adam. Eşkıya, tüfekleri kafalarına dayayıp önce herkesi köy meydanında toplamıştı. Kadınlarla çocukların bir kısmını camiye tıkmışlar, erkekleri ayırıp duvar dibinde kurşuna dizmişlerdi. Sonra evleri, bakkalı, dükkânları, camiyi ateşe vermişlerdi teker teker ve geldikleri gibi sinsi ve sessiz, dağların engebesinde kaybolmuşlardı. Camiye tıkılanlar, onlar gidince dışarı fırlamış, evlerdeki yangını söndüremeyeceklerini anlayınca, koşarak kaçmışlardı... taa buraya kadar. Ölülerine bile bakamamışlardı can korkusundan. Caminin dört bir yanı alev alevdi zaten. Aralarından bir kahraman çıkmış, telefonlar kesik olduğundan komşu köye kadar yürümüştü başlarına geleni haber vermek için. Tanıyorlar mıydı gelenleri?

Söylemeye korktukları belliydi. Yaşlı bir kadın atıldı ortaya.

"Benim alınacak bir canım galmıştı gayri," dedi, "geşgem oni da alaydılar. Ben demeye gorkmirem, tanıyın çoğunu. Aha şu köyden gelirler." Çenesiyle, vadinin dibindeki köyü işaret ediyordu. "Eşkıyanın çoğini pazer yerlerinde görmişem, düğünlerde görmişem. Davulcu da vardı aralarında, bilirem."

"Yüzleri kapalıymış," dedi Komutan, "Nasıl tanıdın?"

"Ben eskiyem beg," dedi kadın, "yetmişi devirmişem. Gözlerinden tanırem, aha seslerinden tanırem. Zati çoği da düşürdü bezini bizimilen dalaşırgene."

Kadınlar köylerine geri dönmek istiyorlardı.

"Size az sonra yiyecek içecek geliyor," dedi Vali. "Siz kalın burada, karnınızı doyurun hele. Biz de gidip durumu görelim."

"Biz de sizinle gelek."

"Olmaz. Belki hâlâ eşkıya vardır köyde. Çatışma matışma olur. Burada emniyettesiniz, yanınıza jandarma bırakıyoruz. Daha sonra bir kamyon gelip alacak hepinizi. Dağ başında kalmayacaksınız, korkmayın."

"Evlerimizi görek."

"Elbette göreceksiniz."

"Evleri kaldıysa eğer," dedi Vali yardımcısı kendi kendine.

Arabalarına binip ilerlediler. Köyün girişinde, arabalardan inip yürümeye başladılar. Yanık

kokusu genizlerini yakıyordu. Amerikan filmlerinden bildikleri, savaşta bombalanmış kasabalara benziyordu Başbağlar. Evlerin hemen hepsi yanmıştı. Birkaç araba, bir minibüs ve aygaz tüpleri yorgun alevlerle hâlâ yanmaktaydı. Allahtan rüzgârlı bir gün değildi de bahçelere sirayet etmemişti yangın. Evlerin içindekilerini dışarı taşımaya yangından kurtarmaya mı çalışmıştı birileri, yoksa eşkıya mı fırlatıp atmıştı pencerelerden, korkutmak için çoluk çocuğu. Partal yataklar, bir iki kırık dökük tel dolap, birkaç mangal, paramparça olmuş bir sandık... Birden bomba atılmış gibi bir gürültü koptu, üzerinde sadece duman tütmekte olan bir evin pencerelerinden alev dilimleri fışkırdı dışarı.

"Bir tüp daha patladı herhalde," dedi Vali. Kurşunlanarak öldürülmüş bir köpeğin yanından geçip camiye doğru yürüdüler. Caminin içi fazla hasar görmemişti. Dışarı çıktılar ve dolandılar etrafında. Vali işte o zaman gördü, binanın yan duvarının dibindeki vahşeti. Çöktü yere. Elleriyle yüzünü kapattı, içinden bastırılması mümkün olmayan bir öğürtü yükseliyordu. Buz gibi bir terin tüm gövdesini sırılsıklam ettiğini hissetti. Şahit olduğu manzaranın karşısında ana avrat dümdüz sövmek, ağız dolusu küfretmek, en galiz kelimeleri haykırmak, avaz avaz bağırmak, saçını başını yolmak, çırpınmak, dövünmek istiyordu. Ama hiçbirini yapamazdı, o Vali'ydi, gözlerinin yaşlandığını bile görmemeliydi kimse. Etrafına bakındı, ilerde onlarla gelen iki jandarma eri sağa sola koşuşuyorlardı. Jandarma komutanının gür sesini duyabiliyordu çöktüğü yerde.

"Evlere girin teker teker, içerde kalan var mı, yaralı var mı kontrol edin. Etraftaki parmak izlerini silmemeye dikkat ederek, bulduğunuz kurşunları toplayın. Çocuklar, ağzınızı burnunuzu kapatın, kötü kokuyor."

Ayağa kalktı, yutkundu. Boğazında kocaman bir yumru vardı, gitmek bilmeyen. Sesinin titremesine zar zor engel olarak, yanına yaklaşan Kaymakam'a, "Hemen bir kamyon getirtin," diye talimat verdi. "Başpınar'da mezarlık hazırlasınlar. Cesetleri oraya götürüp gömeceğiz, îmam da hazır olsun."

"Efendim, öldürülenlerin yakınları haber almışlar, İstanbul'dan yola çıkmış geliyorlar. Aileler ölülerini görmek isterlerse, ne deriz?"

"Adli araştırma yapabilmek için, kazaya götürdük cesetleri, deyin. Hava çok sıcak, sağlık nedenleriyle hemen defnedilmeleri gerekti deyin. Ne derseniz deyin. Oğlum, baksana hallerine. Bu durumdaki ölüleri gösterip ailelere hem dayanılmaz acı... hem de...bu manzaranın akrabalarda yaratacağı infiali düşünebiliyor musun."

Kaymakam duvardan yana baktı, "Aman Allahım!" dedi, "Aman Allahım! Efendim, haklısınız."

Yarı yarıya yanmış genç, yaşlı erkek gövdeleri, kimi oturur gibi çökmüştü kimi yan yatmış, kimi boylu boyunca uzanmıştı toprağa. Bazısının ayaklarını, bazısının gövdesini yakmıştı alevler. Bir kişi tamamen kavrulmuştu... ve hiçbirinin başı... boyunlarının üst kısmı yoktu. Makineli tüfekler kafalara hedeflendiği için, duvara yapışmış kanlı parçalar duvarda iz bırakarak yere kaymış ya da sağa sola saçılmıştı. Jandarma komutanı,Vali'nin yanına geldi. "Gelin efendim," dedi, "buradan uzaklaşalım biraz. Çocuklar temizleyecek buraları. Kurşunları toplayacaklar. Savcı, kadınların yanına dönüyor, ifadelerini alacak. Komşu köyden gelmişler anlaşılan. Kadınlarla cebelleşirken kiminin yüzü açılmış. Peşlerine iki tabur çıkması için emir verdim..."

"Ben de cesetleri aileleri görmeden bir an önce gömelim diye, kamyon istettim."

"İsabet buyurdunuz. Bu vahşeti göstermeyelim onlara."

"Neden? Allahım neden bu vahşet, bu canavarlık, neden?" Savcı, koşar adım yanlarına geldi o sırada.

"Evlerden iki de ceset toplamış çocuklar, iki ihtiyar yanarak ölmüş. Herhalde kaçamadılar yangından. Bir de not bırakmışlar, 'Bu eylem Sivas katliamına bir yanıttır, diye. PKK'nın vahşet için bahaneye ihtiyacı varmış gibi?..."

"Maksat bölücülük. Maksat nifak yaratmak. Bir vahim hatayı başka bir vahim hatayla çoğaltmak! Kanı kanla temizlemek! Asla affetmemek! Asla uzlaşmamak! Kürt, Türk, neyse ne, bizim insanımız hiç adam olmayacak mı?" diye sordu Vali.

Yanıtlamadı Savcı. Koşarak yanına gelen eri dinledikten sonra, "İlginç bir durum var," dedi Jandarma Komutanı, "evlerin birinde iki ölü terörist bulmuşlar. Teröristler birbirini vurmuş anlaşılan. Bir de bebek kurşunlanmış, aynı evde."

"Teröristler kazayla vurmuşlardır birbirlerini," dedi Vali yardımcısı.

“Bilmiyoruz. Görgü tanığı olabilecek bir de kadın varmış evde ama konuşmuyormuş. Hem kısmen yanmış hem de şoka girmiş.”

“Bizim arabalardan birini alıp onu hemen hastaneye sevk etsinler,” dedi Vali. “Biz nasılsa burada kamyonları bekliyoruz cesetlerin şevki için.”

“Haydi buradan uzaklaşalım, çok kötü kokuyor,” dedi Savcı. Jandarma Komutanı,”

Benim henüz işim bitmedi,” dedi, “siz gidin Başpınar'a, kamyon gelir gelmez ben cesetleri yollarım.”

Vali, Komutanın yanına yaklaştı, saçma olduğunu bile bile, “Önleyebilir miydik?” diye sordu.

“Elbette önleyemezdik. Bu bir baskın,” dedi Komutan.

“Ama ihbarı aldığımızda, yolumuz bu kadar uzun olmasaydı, çok daha çabuk ulaşırdık buraya. Hiç olmazsa yangını zamanında söndürür, maddi zararı önlerdik. Eşkıyanın peşine daha çabuk düşerdik.”

“Yolumuz uzun olmasaydı! Yani köprümüz olsaydı,” dedi Vali.

“Hayırlısıyla, kavuşacağız yakında köprümüze,” diyerek umut vermeye çalıştı Kaymakam.

“işte ancak o zaman, buraları bizim olacak,” dedi Vali, “bir kere daha kanıtlandı, gördünüz işte, ulaşamadığımız yer bizim değildir.”

Bir-iki sıska sokak köpeği bitmişti yanlarında. Kuyruklarını sallaya sallaya dolanıyorlardı.

“Yiyecek kokusunu almış olmalılar keratalar,” dedi Komutan. “Bunların burnu kokuyu taa nereden alır. Herhalde yiyecekler ulaştı kadınlara.”

“Kadınlarda yemek düşünecek hal kaldı mı?” dedi Savcı. “Ölüm, yaşamı hiçbir zaman açlığı unutturacak kadar etkilemiyor, inanın bana,” dedi Komutan, bu işleri iyi bilen bir insanın ifadesiyle.

Güneşi, birdenbire nereden çıktığı belli olmayan bir bulut örttüğü için, kızgın sıcak harını kaybetmiş gibiydi. Ağızlarını, burunlarını örtmüş jandarmalar, cesetleri bir kenara istifler ve yerleri süpürürken, devletin adamları yürüdüler yavaş yavaş arabaya, iki arabadan birine, baskında yanmış olan kadını koyup hastaneye yolladıkları için tek arabaya kalmışlardı. Savcı, öne, şoförün yanına oturmak istedi.

“Siz arkaya buyrun,” dedi Vali yardımcısı ve ancak o zaman fark etti Valinin yanlarında olmadığını.

Biraz beklediler. Vali ortalıkta gözükmeyince, yardımcısı “Ben bir gidip bakayım,” dedi Savcıya. Olay yerine geri döndü. Vali orada değildi. Erlere sordu, bilmiyorlardı. Biraz daha oyalandı köy meydanında, belki tamamı yanmamış evlerden birine girmişti ihtiyaç için. Evlere girdi çıktı, biraz endişeli halde, caminin arkasındaki bahçelere doğru gitti. Sesler duyar gibi oldu, hızlandı. Biri vardı taa orada, dut ağaçlarının ardında... sessizce yürüdü... ah evet oydu, Vali... tam seslenecekken durdu. Dans mı ediyordu bu adam kuzum? Ne yapıyordu öyle kollarını yukarı kaldırmış? Yaklaştı. Vali döne döne yerdeki taşlara, ağaçların kütüklerine tekmeler, gövdelerine yumruklar atıyor ve bağırıyordu, “Bu ne iştir! Bu ne iştir!” diye. Yaşlar yağmur gibi düşüyordu gözlerinden. Vali yardımcısı nefes almaya, çıt çıkarmaya korkarak, ağaçları kendine siper ede ede, geri geri gitti, çıktı bahçeden.

Arabanın yanında bekleyenlere yaklaştı, “Şimdi geliyor,” dedi, “siz buyrun binin...”

Az sonra gözüktü Vali. Yüzünde biraz önceki elemden, kızgınlıktan, çaresizlikten eser yoktu.

“Beklettim, özür dilerim,” dedi sakin bir sesle, “haydi bir an önce gidip mezarları hazırlatalım.”

Vali yeni oturmuştu şoförün yanına, bir er elinde büyükçe bir çıkın taşıyarak koşa koşa geldiğinde.

“Komutanım,” dedi Valiye, “Evlerin birinin arka bahçesinde, dut ağacının dallarına yerleştirilmiş bir bebek bulduk. Şu bezle sıkı sıkı ağaca bağlanmıştı. Napalım bebeği? Sizin arabaya koyalım mı, yol üstünde bekleyen kadınlara vermeniz için?”

Er bebeği uzatırken, bebek çığlık çığlığa ağlamaya başladı. Vali uzanıp aldı bebeyi, gözlerine, ağzına, burnuna, ellerine baktı, omzuna takılı maşallahı gördü, yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı.

“Bre öksüz,” dedi. “Bre öksüz, nedir senden çektiğim, her yerde karşıma çıkıyorsun. Dokuz canlı kedi gibisin be oğlum, bu vartayı da atlattın haydi... Allahın şanslı kulu musun, kara yazgılı mısın, vallahi karar veremiyorum, be öksüz!”

Yarın Başka Bir Gün Olacak Hoş Ali uzun ve yıpratıcı günün sonunda davul gibi şişmiş ayaklarını Vilayet Konağı'nın girişindeki küçük masanın üzerine uzatmış, başı, üzerinde kaykıldığı iskemlenin arkasına sarkmış, ince horultularla kestiriyordu. Kapının hızlı hızlı vurulmasıyla sıçrayarak uyandı. "Gecenin bu saatinde... tövbee... kim gelii ula?" diye söylendi kendi kendine. Kapı hâlâ ısrarla vuruluyordu. "Dur lan, geliyoz işte!" diye seslendi, toparlandı ve kapıyı vuranı görmek için pencereyi aralayıp baktı.

"Aa, abuu, şey ula bu! Bizimgi! Yugarki, yugarki! Tövbee... Ne anyon be adam abu saatte, cümle gainat zıbarmış uyurgene! Gene ne oldu? Eşkiya mı bastı gene?"

Kapıyı belindeki anahtarla açtı Hoş Ali, "Hayır ola sayın Valim, bi yaramazlıh mı vardır? Hayır ola? Boyur boyur, açıyom ışıhları hemen, odanize mi çihacahsız?" diye sordu.

Vali, hiç konuşmadan merdivenleri çıktı hızlı hızlı, sağa dönüp odasına girdi, peşinden koşturan Hoş Ali'ye, "Sen git yat oğlum, ben biraz çalışacağım odamda," dedi. "işim bitince çeker kapıyı, çıkarım... Ne bakıyorsun hortlak görmüş gibi? Hiç mi geç saatte çalışırken görmedin beni?"

"Saat üç."

"Ne yapalım saat üçse? îş iştir. Haydi marş, in aşağı."

"Çay yapam mi?"

"istemem. Git yat."

Hoş Ali kafasını sallaya sallaya uzaklaşırken, Vali hiç âdeti olmadığı halde, kapısını kapattı odasının. Hoş Ali, kapanan kapının sesini duyunca döndü baktı, gözlerine inanamadı, "Ne poh yiyeceh içeruda bu saatte, heç örtmediği gapileri örtü," diye söylene söylene indi aşağı ama aklı yukarda kaldı. Vali yerine geçip oturmuştu. Kollarını masaya dayamış, başını ellerinin arasına almıştı. Sabahtan beri şahit olduğu görüntüleri unutmaya çalışıyor, başaramıyordu.

Gözlerinin önünden bir türlü gitmiyordu yarı yanmış başsız gövdeler. Gözlerini yumduğunda beyaz duvara yapışmış et parçaları görüyordu. Burnunda yanık insan kokuları tütüyordu. Korkunç bir gündü, belki de meslek hayatının en korkunç günüydü. Evet, deprem felaketini de yaşamıştı tüm dehşetiyle, hem Erzincan'da hem Doğunun başka kasabalarında. Göçük altında can vermiş kaç insan görmüştü bugüne kadar. Ama Tanrının verdiği âfete bir yere kadar isyan edebiliyordu insanoğlu. Bugün gördüklerinin, yaşadıklarının hiçbir tesellisi yoktu. Hiçbir açıklaması yoktu. Sivas olaylarına misilleme imiş! Sanki Sivas'takileri, Başbağlar'ın dünyadan habersiz gariban köylüleri yakmış! Birkaç gün önce, Sivas'taki otel yangınında can verenleri ve onlar kavrulurken, sırf kendilerinden farklı düşündükleri için çıra gibi yanan insanları kılları kıpırdamadan seyredenleri, sonra da bugün şahit olduğu vahşeti düşündü. Neden yapıyordu birbirine bunca kötülüğü insanoğlu? Neden? Neden? Parçalamak, yakmak, kurşunlamak, eziyet etmek, nefret etmek... yine o önüne geçilmez bulantı kabarıyordu içinde. Öğürdü. Öğürürken yaş geldi gözlerinden. îyi ki eve gitmemişti. İyi ki bu ruh halini, çaresizliğini, ızdırabını evine, ailesine, çocuklarına taşımamıştı. Yalnız kalmaya, yaşadıklarını sindirmeye ihtiyacı vardı. Eve dönseydi, kendini beklemekte olan karısı sorular soracaktı, ona bugünü anlatmak zorunda kalacaktı. Karısı yüzünün niye böyle yemyeşil olduğunu da öğrenmek isteyecekti...

Ne diyecekti karısına, cesetleri kendi ellerimizle gömdük, yaşadıklarım gözümün önünden gitmiyor mu, diyecekti? Ceset gömmek sana mı kaldı, diyecekti karısı. Başka çare yoktu, sadece yedi kişiydik, yapmak zorundaydık mı diyecekti, Başpınar'da kimseler kalmamış, herkes çekip gitmişti, onca cesedi gömdürecek adam bulamadık, mezarları bile kendimiz kazdık mı diyecekti... Şart mıydı diye soracaktı karısı, yarın buradan adam götürürdün... Olmazdı, ölüler bekleyemezdi... kimseler, hele yakınları o durumu görmemeliydi... bu işin sonu gelmezdi yoksa... intikam doludizgin yola koyulurdu hemen. Hiçbir işe yaramayan, öç alanı bile sonunda buruk hislerle boşlukta bırakan o ilkel, o iğrenç intikam duygusu... ve sonu gelmeyen bir sen vur, ben vur, sen vur, ben vur, sen vur, ben vur, vur, vur VUR VUUUR! Fırladı oturduğu yerden tuvalete koştu. Yüzüne su çarptı. Yetmedi, kafasını musluğun altına sokup bir süre tuttu soğuk suyun altında. Yerine dönerken, Hoş Ali'nin, "Çay yapam mi?" diye seslendiğini duydu.

"Yap!" diye bağırdı, odasına girip kapattı kapıyı. Pencerenin önüne gitti, camı açtı, derin bir nefes aldı. Karanlığın içinde yine heyula gibi yükseliyordu İnönü. Yüzünün hatları seçilmiyordu ama, oradaydı işte.

"Ben sana daha ne vartalar bekliyor seni, demiştim, hatırladın mı?" diyordu.

“Hatırladım be,” dedi, “n'olacak?”

“Henüz çilen bitmedi, oğlum,” dedi İnönü, “Hem sen buna çile mi diyorsun? Dua et ki savaş görmedin sen.”

“Bu savaş değil de nedir? Adamlar ellerine silahı alıp birbirlerini patır patır vuruyorsa, nedir bu ha? Savaş ille de cephede mi yaşanır? Sizlerin beceriksizliğinden kaynaklanmış bir savaş, işte bu.”

“Böyle konuşma,” dedi heykel, sesi de aynı yüzü gibi soğuktu, “Bizler şeriatın yerine çağdaş hukuku, aşiret düzeninin yerine devlet gücünü yerleştirmeye çalışmıştık. Ya siz ne yapmaktasınız? Aynını değil mi? “

“O zaman bu zamandır aynı şeyle uğraşıyorsak, demek yanlış bir çözüm peşindeyiz,” dedi Vali.

“Ben ölüyüm, zamanın dışındayım oğlum, sadece seyircisiyim olayların, doğru çözümü sizin kuşak bulsun, bulabilirse. Biz, doğru bildiğimizi yaptık zamanında. Bizim doğrularımız yetmiş yıl içinde elbette değişti. Devlet adamlığı, çağla birlikte değişebilmek, zamanın şartlarına uyabilmektir. Hızla akan zamana göre değişmesini beceremezsen hiçbir çözüm üretemezsin. Ama biz Türkler değişimi sevmeyiz. Treni kaçırana kadar bekleriz değişmek için. ”

Vali de biliyordu bunu. Daha birkaç gün önce, bazı bürokratlar ve emekli bir generalle, çok samimi geçen bir uzun sohbet gecesinde, Doğunun şiddet sorunlarına çözüm ararlarken,Vali, “Teslim olan bir PKK liderine sormuştum, Halk, yerel meclisler aracılığıyla yönetime katılsa, sisteme ortak olsa, bu yeniden yapılanma dağdaki eşkıyayı nasıl etkiler?' diye. PKK lideri, işte o zaman, zeminimiz kayar, hapı yutarız diye yanıtlamıştı beni,” demişti. Yüzüne bakmıştı sofradakilerin. Çıt çıkmamıştı kimseden. Emekli general lafı değiştirmişti hemen. Bu ülkede bürokratlar, siyasiler, askerler, esnaf, ağalar, şeyhler, şıhlar, rantiyeler, zenginler ve de yoksullar... kimse ama hiç kimse değişiklikten yana değildi. Değişiklik isteyenlerin sesi, vurgulu sazlardan kurulu bir orkestranın ortasında tek başına çalan ince bir keman sesi kadar cılızdı. Elbette biliyordu o, Türklerin değişim sevmediğini, yine de sırf karşı koymak için, “Bu söylediğiniz, 1925'te yaptıklarınızla çelişiyor,” dedi heykele. “Hayır, çelişmiyor,” diye yanıtladı heykel, “hatalı olabilirim ama tutarsız değilim. Yirmilerin otuzların faşisti diye bilinen ben yetmişlerde kendi başımı yedirtmedim mi demokrasi uğruna?

Neden?

Zaman içinde değişmem gerektiğini kavrayabildiğim için! Evet, en sıkı tedbirleri alan, istiklal mahkemelerini kurduran, basına yasaklar getiren de bendim. Ama ellerimizle kurduğumuz Cumhuriyeti muhafaza edeceksek, mecburduk buna. Doğrudur, vahim hatalarımız oldu... Şimdi itiraf ediyorum işte... dengeleri bozduk... iyice bozduk... çünkü çok aceleci davranmıştık. Yüreğimizdeki uygarlaşma ateşi öylesine harlı yanıyordu ki, hatalarımızı görmüyorduk. Henüz ortaçağ devrini yaşamakta olan doğunun ilkel şartlarına, batı doktrinlerini ödün vermeden uygulamaya kalktık. Doğu yöresi ile ülkenin diğer bölgeleri arasındaki dengesizliği ortadan kaldırmadan, yeni düzeni haşince zorladık. Kürt aşiretlerini modern yaşamın âdetlerine uymaya, şeyhlerin nüfuzunu yıkmaya çalıştık. Merkezi idare, modern kanunlar, modern bir vergi sistemi... memleketin o parçası henüz modern yaşama geçmeye hazır değildi oysa. Göremedik bunu. Kemikleşmiş bir ortaçağ sistemini zorla ve süratle değiştirebileceğimizi sandık. Hata etmişiz!”

“Paşa, ölesiye yorgunum....”

“Ben de çok yorulurdum senin yaşındayken. Gecelerim gündüzlerime karışırdı. Hele Şeyh Sait Îsyanı’nda tam bir hafta yastık yüzü görmemişti başım. Sait'in isyanı bize Kurtuluş Savaşı'ndan da pahalıya mal olmuştu, biliyor musun? Bu, Kurtuluş Savaşı gibi dış düşmana karşı verilen bir savaş da değildi üstelik, iki ayrı dünya görüşünün çatışmasıydı. Ya laik ve çağdaş bir ulus olacaktık ya da din ve gelenek arasına sıkışmış bir îslami toplum. Ya hayallerimiz gerçekleşecekti, ya da karanlıklara gömülecek, aydınlığı belki ancak sömürge olarak yakalayacaktık.”

Bu heykel... bu tunç heykel... tam hatasını kabullenirken, bir manevrayla kıvırtıvermesi... tipik, tipik işte... bu toprağın insanının, Türk olsun, Kürt olsun hata kabul etmez egosu! Vali, büyüklerine saygıda kusur etmeme kuralıyla yetiştirilmiş olmasına rağmen, tutamadı kendini:

“Hayali gerçeğe dönüştürmek için takrir-i sükûna başvurmak, âdeta bir dikta rejimi kurmak, dindarlarla, Doğu insanı ile arayı açmak pek mi akıllıca bir iş oldu?” diye sordu.

“Hayır, ama sert tedbirler devrimlerin yerleşmesini sağladı. Başladığımız işi bitirmeliydik. Şeyh Sait isyanı da diğerleri de her zaman olduğu gibi bir menfaat çarpışmasıydı. Onlar yapmaya kalkıştığımız reformlardan korktular... çıkarlarının azalacağından. Biz modern bir devlet kurma hayaline kapılmıştık, onlar sömürü aynen sürsün istiyorlardı.”

“Ama...”

“Aması filan yok! Tam on sekiz kanlı isyan bastırdık Doğuda. Elbette sert tedbirler aldık, isyanların elebaşlarını yakınlarıyla birlikte Batıya sürdük. O günlerin şartları içinde alınan tedbirlerdi bunlar.”

“Ne tedbirlermiş ama... Bir ihtiyar mareşalin kafasına uyup Kürt kökenli devlet memurlarını görevden alan, siz değil misiniz? Herifler biz Kürdüz dediklerinde hayır, siz Türksünüz diye dayatmak, biz Türküz dediklerinde ise hayır Türk değilsiniz diye işsiz bırakmak ya da sürgüne yollamak... Ne oldu? Tüm bu tedbirlerle isyanları önleyebildiniz mi? Yörede daha çok kızgınlığa ve rahatsızlığa yol açtınız!”

“Yöre insanının hiç mi suçu yok? Onları ağa, şıh esaretinden kurtarmaya çalışan devlete hiç durmaksızın baş kaldırdılar. Oysa şıhları, ağaları anlaşabiliyordu devletle işlerine geldiği zaman, isyanlar durulduktan sonra, 1945'e kadar, aşiret reisleri ile işbirliği yapabilmiştik. Devlet onların yerel çıkarlarını kolluyor, onlar devletin reformlarına destek veriyorlardı... taa ki toprak reformu çalışmalarına kadar.”

“Dedim ya, yorgunum Paşa... Seni dinleyecek halde değilim. Bugün neler yaşadığımdan haberin var mı?”

“Ne olmuş birkaç ölü gömdün diye? Bu işi yapacak adam mı yoktu?”

“Yoktu ya, yoktu. Ulaşımı olmayan yerde insan kalır mı?”

“Yolun, ulaşımın önemini bana anlatma çocuk, ben yıllarımı harcamışım vatanı demir ağlarla örmek için.”

“Bu köşeyi unutmuşsun Paşa! Bu köşeyi sadece sen değil, senden sonra gelenler de unutmuş. Yok saymışlar anlaşılan. Yirmi beş yıl geçmiş köprü sulara gömüleli, hâlâ yerine bir köprü yapacak, devlet. Ama yağma yok! Bugünü de yaşadıktan sonra, bu köprü bir tutku oldu içimde. Bu köprü yapılmalı ki, kasabalı evine geri dönsün. Bu köprü yapılmalı ki...”

“Bu saatte ben de seni dinleyecek halde değilim,” dedi İnönü, “sabah oluyor, nerdeyse güneş doğacak. Kes artık. Köprünü gücün yetiyorsa yaparsın, ben de görürüm.”

“Görürsün elbet. O koca kaidenin üzerinde en şiddetli deprem bile sarsamaz seni. Benim ayaklarım taş kaideye mıh gibi çakılı değil, Paşam, dua et de, madem başlıyorum bu işe, köprüyü bitirene kadar dayanayım.”

Hoş Ali kapalı kapının önünde elinde yeni demlenmiş çay dolu bardakla durdu, bekledi. Ne yapsaydı, kapıyı vursa mıydı? Kapı hep açık durduğu, kapalı haline alışık olmadığı için, ne yapması gerektiğine karar veremiyordu. Açıp girse... ya bir münasebetsiz durum varsa, burnunu karıştırıyorsa mesela... kapıyı vursa, uyumuşsa uyanacak. Bu saatte tüm mahlukat uyurken, onun da uyuyor olması gerekmez mi? Acayip adam! Kimselere benzemeyen adam, vesselam! Bunca yıldır odacıydı bu kapıda, böyle uykusuzunu hiç görmemişti vali kısmının. Depremde de böyleydi bu, ne uyumuş ne uyutmuştu. Sabahlara kadar ya toplantı, ya teftiş... bir ses duydu içerden, kulağını yapıştırdı kapıya... derin bir iç geçirme, bir ah çekme, demek ki uyumuyor. Hemen vurdu kapıya tık tık tık... girinizi beklemeden açtı, yoksa çay soğuyacak.

“Yaa işte böyle îsmet Efendi, işte böyle Paşam...”

Etrafına bakındı Hoş Ali, biri daha var mı diye. ismet, mismet, kimse yoktu odada Vali'den başka, o da saçları sırılsıklam, açık pencerenin önünde duruyor, uzakta bir yere bakıyordu.

“Çayı bırakıyom masaya,” dedi.

“Hoş Ali,” dedi Vali, hâlâ arkası dönüktü kapıya, “ben çocukken bir film seyretmiştim, nedense hep aklımda kalmış, bak dinle, film şu cümleyle bitiyordu: 'Yarın başka bir gün olacak'.”

Hoş Ali, lafın gerisini bekledi, gelmeyince kapıyı çekip çıkarken, “Boşuna deli dememişler! Elbette yarın başge gün olucah, aynı gün olucah değel ya!” dedi içinden ve sanki Vali iç sesini duyabilirmiş gibi, telaşla koştu merdivenlerden aşağı, tökezlenerekten. Elindeki tepsi büyük bir gürültü çıkararak yuvarlandı taş merdivenlerde. Yok yere telaşlanmıştı, Vali düşüncelerini duyabilse bile oralı olmayacaktı, çünkü hiç kızmazdı kendine deli diyenlere. Bu sıfatın ona zoru başarabildiği, gözü kara olduğu için takıldığını bilir, hem de severdi delileri. Deliler de onu severdi, nedense. Görev yaptığı illerde, ilçelerde hep dostluk kurmuştu oraların delileriyle. Bahçe Kaymakamı iken, ilçenin delisi ne zaman yüzünü asık görse, yanına yaklaşır,

“Sıkma canını, olur bu işler,” diye teselli ederdi onu. Tokat Valiliği sırasında da ise, şehrin delisi dilsiz delikanlı, makamına her sabah aynı saatte gelen Valiyi, Vilayetin önünde hazır olda bekler, kasketini çıkararak saygıyla selamlardı. Başka bir ile tayini çıktığında, bu kez aynı merasimi Vilayette asılı resminin önünde sürdürür olmuştu, yaşlı gözlerle.

Çayını içtikten sonra biraz sakinledi Vali. En alt çekmecede duran 'Köprü' dosyasını çıkardı, yaydı önüne. Haşır huşur karıştırmaya başladı sayfaları. Aradığını dosyada bulamadı, bu kez çekmeleri açıp karıştırdı teker teker. Masanın üstünde duran tahta kutuyu en son açtı.

“Hah, burada işte meret! Kafa kalmadı ki, nereye koyduğumu hatırlayayım,” dedi kendi kendine. Elinde tuttuğu kâğıtta bir telefon numarası yazıyordu, yanında da mühendis filanca. Tam telefonu çevirecekken durdu, saatına baktı. Beşi çeyrek geçiyordu. Ahizeyi yerine koydu, esnedi uzun uzun, yüzünü sıvazladı. Sakalları diken diken battı eline. Eve kadar gideyim, diye düşündü, tıraş olayım, yıkanayım, üzerimi değiştirip geri geleyim. Saat ancak sekiz olur ben dönene kadar, hemen ararım adamı. Gerçekten doğru dürüst bir mühendis ise, çoktan kalkmıştır o saatte. Yok hâlâ uyuyorsa, miskinin biridir, bana uymaz. Böylece öğrenmiş de olurum!

Vali, odasından çıkmadan önce, kitaplığında bir kitap aradı bir süre. Gündüzleri vakti yoktu ama, önündeki sıcak gecelerde uyku tutturamazsa, bir göz atmak istiyordu Doğu isyanlarının başladığı yirmili yıllara. 'Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanlarını en üst rafta görünce, zorlukla uzandı, çekip aldı kitabı, tozunu üfledi. Kapıya yöneldi, tam çıkacakken geri döndü, ertesi gün yapacağı işleri çalakalem sıraladığı kâğıdın en üstüne, 'Mühendise telefon edilecek' yazdı, kâğıdı telefonun yanına bıraktı.

Beş dakika sonra evine geldiğinde, kendisini kapıda karşılayan karısına, “Hem çok yorgunum, hem de çok gerginim,” dedi, “hiçbir şey sorma n'olur. Bugünü de hayırlısıyla sona erdirelim, her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlatırım akşama.”

“Aç mısın? Çay veya çorba... sıcak bir şey içmek ister misin?” diye sordu karısı.

“Vilayette içtim. Kütüphanede uzanacağım. Belki biraz okurum. Uyuyakalmışsam sekize doğru uyandır beni emi!”

“Merak etme. Çocuklara da tembih ederim seni rahatsız etmesinler diye.”

“Sağol hanım,” dedi Vali minnetle. Karısı, 'kütüphane' adını taktıkları, rafları kitap dolu küçük odanın kapısını usulca kapatıp çıktı. Hep böyle yapardı kocası canı sıkkın olduğu zamanlar; yaralı kediler gibi köşeye gizlenir, sorununu çözene kadar tek başına kalmak isterdi. Somyanın üzerine uzandı Vali, yanında getirdiği kitabı karıştırmaya başladı. Kulaklarında, yorgunluktan olacak, bir çınlama vardı. Şu anda malum heykeli görmesine imkân yoktu ama, sanki kulağına, “Tarih tekerrürden ibarettir oğlum,” diye fısıldıyordu, rahmetlinin ileri yaşından dolayı titrek ama muzip sesi. Şimdi fırlasaydı yerinden, parka koşsaydı, tırmansaydı tunç heykele, bir mucize olur muydu? İnönü, “1925 yılının karlı bir Şubat günü, Heybeliada'daki evimde gürül gürül yanan sobanın dost sıcağına sığınmış, Dünya Tarihi'ni okurken, özel ulakla yollanan haber üzerine, kendimi Haydarpaşa'da, Ankara'ya giden trende bulmuştum. Aradan bunca yıl geçti, gündemde hâlâ aynı sorun var. Gel birlikte, yakın tarihin içinde bir gezinti yapalım, genç Cumhuriyetin Doğudaki ilk başkaldırı olayına dönelim,” der miydi?

Sabahın henüz yeterince harlanmamış güneşi, tatlı yumuşak bir sarıya boyamıştı odayı. Karşıda, mor gölgeleriyle birbirlerine yaslanan tepeler şafak mahmurluğu içindeydiler. Bir gün önceki vahşet hiç yaşanmamışçasına, huzurlu, ışıklı, sakin bir gün başlıyordu. Başka bir gün! Yeni bir gün!Yorgunluk, üzüntü, karamsarlık, son yirmi dört saattir yaşadıkları, elindeki kitapta göz attığı çetrefil olaylar dizisi, rahmetlinin kulağında çınlayan sesi... ağır bir yorgan gibi çöktüler, Valinin direncini kaybetmeye başlamış halsiz bedenine. Uyku ve tarih arasında bocaladı bir süre, düşüncelerinin denizinde başıboş bir yelkenli gibi çalkalandı durdu, sonra kendini eflatun renkli bir düşün sarmalına, yumuşacık bıraktı Vali.

HAN GEDİĞİ OLAYI

(7 AĞUSTOS 1924)

Hakkâri Valisi Halil Rıfat Bey, sıcak bir Ağustos sabahının erken saatlerinde, yanında Jandarma Komutanı, on altı jandarma eri, bir tahsildar ve üç hayvan kiralayıcısıyla birlikte Çal'a hareket etmişti. İngilizlerin, eli silahlı Nasturileri, Irak sınırından aşırıp Hakkâri bölgesine yığmakta oldukları haberi geliyordu ne zamandır. Cizre ve Çölemerik sınır taburlarında bu tatsız durum hakkında çalışma yapacaklardı.

Lozan Konferansı sırasında, İngilizlerle Türklerin arasında havada kalan Musul'un kozları henüz paylaşılmış değildi. Çözüm ileri tarihe atılmıştı. Atatürk'ün başlattığı Kurtuluş Savaşı yüzünden müstemleke eyleyemedikleri Osmanlı topraklarını, şimdi içten fethetmek pekâlâ mümkündü ve İngilizler bu işin ustasıydılar. Türkiye'nin doğusunda bir ayaklanma başlatabilirlerse, bir taşla iki kuş vurmuş olacaklardı. Hem Musul müzakereleri sırasında Türk hükümetinin elini zayıflatacak, hem de sınırda, Irak örneğinde olduğu gibi, ismen bağımsız Ermeni ve Kürt hükümetleri kurarak, bir tampon bölge oluşturacaklardı. Mustafa Kemal'e güvenemiyordu İngiltere. Adam, birdenbire kırk yıllık can düşmanı Ruslarla dost oluvermişti, ilerde bu dostluk tehlikeli boyutlara ulaşır, Türkler Rusya'nın dümen suyuna girerlerse, böyle bir tampon bölgeye ihtiyacı olacaktı Batı'nın. Bu nedenle Nasturileri silahlandırarak Hakkari bölgesine sürüyor, Bitlis ve Erzurum bölgelerinde ağır propaganda yapıyor ve bol para dağıtıyorlardı. Türk subaylarına bile el attıkları haberleri de geliyordu Ankara'nın kulağına. Hakkâri civarında, işte bu yüzden, bazı araştırmalar ve gözlemler yapmak şart olmuştu.

Halil Rıfat Bey ve yanındakiler, derin bir dere yatağından geçmekte iken, aniden dört taraftan birden açılan şiddetli bir ateşe maruz kalmışlardı. Jandarma Komutanı, iki sivil ve üç jandarma şehit olmuş, beş jandarma eri ve Vali yaralanmıştı. Etraflarını saran iki yüz kadar silahlı Nasturi, sağ kalanlardan ağır yaralı olmayanları yanlarına katarak, sekiz saat uzaklıktaki karargâha götürmüşlerdi.

Bu olayın tertipçisi Gülyano, silahlarına el koyduktan sonra, uzun bir soruşturma yapmış, elindeki esirin Vali olduğunu öğrenince, bir pazarlık peşinde olmalı ki, Valiyi ve yanındakileri Irak'a göndermeye karar vermişti. Gülyano'nun çadırında bulundukları sürece, iki İngiliz uçağı sürekli tepelerinde uçup durmuştu. Nasturilerin ellerindeki İngiliz silahlarını ve aralarına karışmış üniformalı, silahlı İngiliz askerlerini fark etmekte gecikmemişti Vali. Çaresiz, yola düzülmüşlerdi. Silahlı Nasturilerin gözetiminde, ayakkabıyla yürünmesi mümkün olmayan yüksek dağlardan, derin derelerden, yolsuz ve ıssız yerlerden geçerek, katır sırtında Irak sınırındaki Umadiye'ye gidiyorlardı.

Kiman köyüne vardıklarında, yine bir Nasturi ileri geleni olan Hoşabe duruma müdahale etmişti. Muhafızlara ve hatta bir gün sonra Kiman'a gelen Gülyano'ya şiddetle karşı koyarak, Vali ve yanındakileri serbest bıraktırmıştı. Hoşabe, Valiyi kendi adamlarının himayesi altında Hakkâri'ye yolcu ettikten sonra, evine gitmişti.

“Bir iş ettik ama, Allah sonunu hayırlı getirsin,” demişti karısına.

“Hayırlı getirir, merak etme sen,” diye yanıtlamıştı karısı, bunca yıl birlikte düşüp kalktığımız, toprağı paylaştığımız, huyunu suyunu bildiğimiz insanları bırakıp elin İngiliz’ine yanaşmak mı daha hayırlı olurdu? Yüzleri bile bizden başkadır. Gök gök bakar dururlar renksiz gözleri, çil basmış beyaz suratlarıyla! Alıştığın, bulaşacağından iyidir. Doğrusunu yaptın beyim.”

Vali Hakkâri'ye varır varmaz, başından geçenleri en ince ayrıntısına kadar rapor etmişti Ankara'ya. Şimdi artık hükümet somut kanıtlarla biliyordu Nasturi ayaklanmasındaki İngiliz parmağını. Karşı karşıya oldukları durum, herhangi bir Kürt beyinin, şıhının ya da ağasının reformlara karşı protesto mahiyetinde bir silahlı eylemi değil, bir Batı devleti tarafından planlanan ve desteklenen bir ayaklanmaydı. Sebebi ister İngilizlerin Musul davasında hükümetin elini zayıflatma, ister kendi denetimlerinde tampon bölge oluşturma niyeti olsun, isyana

yanıt verilmeden önce iyi düşünülecek, planlı hareket edilecek ve kesinlikle bir ön hazırlık yapılacaktı. Birtakım Nasturilerin Türklerin yanındaymış gibi durmalarına ve hatta Vali Halil Rıfat'a yardım etmiş olmalarına da hemen kanmamak gerekiyordu.

Ordunun hazırlıklarını tamamlayarak askerini mevzilere göndermesi Eylül ayını buldu. 15 Eylül'de Türk sınırları içindeki isyancı Nasturileri dağıtmak üzere harekete geçti ordu birlikleri. 1924 yılının 22 Eylülü'nde, Valto dağı üzerinde Hoşabe ve adamlarının dışında, Nasturilerden eser kalmamıştı, ölen ölmüş, kalanlar Irak sınırındaki Umadiye'ye kaçmışlardı, kaçmadan önce, İngiliz uçağının havadan taarruz ettiği Bido köyünü de yakarak. Nasturilerin terk ettikleri dağ mağaralarında, yangından kaçmış tir tir titreyen birkaç kadın, iki yaralı erkek ve beş çocuk bulunmuştu.

Hoşabe, mağarada bulunan erkek çocukları himayesine alarak evine getirmişti. Çocuklardan biri henüz üç yaşlarındaydı. Diğer ikisi, ergenlik çağına girmeye hazırlanan, boyları vaktinden önce uzamış, sıska, kapkara gözleri, ince yüzleriyle birbirlerine birer su damlası kadar benzeyen ikiz oğlancıklardı. Hoşabe'nin sadık kâhyası Zilan on yıldır üç karı değiştirdiği halde çocuk sahibi olamamıştı. Gezmediği dede, adak adamadığı yatır kalmamıştı yöresinde. Doğuda erkek evladı olmayan adam güvende saymazdı kendini. En büyük derdiydi Zilan'ın çocuksuzluk.

Hoşabe, üç yaşındaki küçük oğlanı evine almış, sadık hizmetlerinin karşılığı olarak, ikizleri kâhyasına armağan etmişti.

“Sen Allah'tan bir oğul niyaz ederken, o, sana iki tane birden yolladı Zilan,” demişti. “Bu oğlancıkları evlat edinmek istersen sana vereceğim. Kanımdan değillerdir istemem dersen, ben alırım evime. Ne var ki çocuklar da Alevidir, dilerim isteyesin onları.”

Zilan elini, eteğini öpmüştü Hoşabe'nin. Sevincinden delilere dönmüştü. Oğlanları hemen yıkamış doyurmuştu karısı, erkek kardeşinin temiz giysilerini giydirmişti üstlerine.

Oğlanların soluk yüzlerine renk gelmişti.

“Bundan böyle, benim oğullarımsınız. Allah sizi bana nasip etmiş,” demişti Zilan.

“Size öz evladım gibi davranacağım. Neyim var neyim yoksa size kalacak. Ama siz de beni baba bileceksiniz. Sayıp, seveceksiniz. Ayrıca size önemli bir nasihatta bulunacağım.” Bir sure susmuştu lafa nasıl başlayacağını bilemez gibi, sonra tane tane konuşmuştu: “Bu topraklarda türlü türlü inanç iç içe geçmiş yaşamaktadır asırlardır. Kürtler, Türkler ve Ermenilerle yan yana yaşadığımız halde, büyük savaşta, hepimiz birbirimizi boğazlayıp durduk. Şimdi savaş bitti. Biz, Hoşabe'nin mülkü üzerinde, yıllardan beri ayrı gayrı tanımadan, din kavgası yapmadan, huzur içinde yaşıyoruz. Yarın-öbür gün sizi kışkırtmaya kalkarlarsa, hiç kimsenin kanınıza girmesine, aklınızı çelmesine izin vermeyin. Dünya mülkü kimseye kalmıyor. Bu topraklarda, biz yine biz bize, Kürtler, Türkler ve Hıristiyanlar bir arada yaşayacağız. Madem hakkım geçecek size, bana söz vereceksiniz, isyana bulaşmak yok, intikam peşine düşmek, kan davası gütmek yok. Zaman, geçmişi unutma zamanıdır. Biz bundan böyle, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşlarıyız, tamam mı?”

“Tamam.”

“O halde,” demişti Zilan, “Hurşit ve Halit, evinize hoş geldiniz.”

VİRAN OLAYI VE ŞEYH SAİT

(13 ŞUBAT 1925)

Nakşibendi tarikatının büyüklerinden sayılan Şeyh Sait, Elazığlıydı. Hayvancılıkla geçinen varlıklı bir kişiydi. Sayısız koyunlarına yetecek meraları kendi köyünde bulamadığı için Erzurum'a taşınmış ve ticaret nedeniyle birçok kere Halep'e gidip gelmişti. Yöreyi iyi tanır ve kendisi de tanınırdı. Şeyh Sait, Cumhuriyetin ilan edildiği yıl, İstanbul'da kurulan gizli Kürt Bağımsızlık Cemiyeti'ne de üye olmuş, kendini temsilen oğlunu yollamıştı toplantılarına. Cemiyetin arkasında İngilizler vardı, İngilizler, Kürt Emirliği'nin kurulmasını destekliyor, Kürtlere gerekli silah, cephane ve parayı temin ediyorlardı. Kürtlerin bağımsızlık planlan ince ayrıntılarla hazırlanmıştı. 1926 yılında yapılması planlanan ayaklanmayla, Diyarbakır ele geçirilip merkez ilan edilecek, Musul hududuna temas sağlandıktan sonra ise, İngilizlerin fiili ve parasal yardımı resmen başlayacaktı. İngiliz destekli Kürtler bununla da yerinmiyorlardı. Doğudaki ayaklanmanın bir benzeri de İstanbul'da hazırlanacak, İstanbul'daki Kürtler, saltanatçılarla birlikte, din adına ayaklanacaklar ve Halifeyi geri getirme vaadiyle isyanı Bursa, Konya ve İzmir'e de yayacaklardı. Doğudaki isyanla uğraşmakta olan hükümet iki ateş arasında kalacaktı. Cumhuriyet böylece ortadan kalkarken, Vahdettin İngilizler tarafından geri getirilecekti.

Bu eylem, gerçekleştirilmesi pek zor gibi durmuyordu aslında. İslam geleneklerine bağlı tutucu insanlar, eski töreleri yok etmeye ve modern bir devlet kurmaya çalışan devrimcilere hiç ısınamamışlardı. Bir anda Cumhuriyet ilan edilmiş, hilafet kaldırılmış, medreseler kapatılmış, kadınlara haklar verilmiş, seri kanunlar yerine medeni kanunlar kabul edilmiş, yeni vergi usulleri getirilmiş ve özellikle memleketin geri kalmış bölgelerindeki halk şaşkına dönmüştü. Yeni vergi sistemi ise, o güne kadar köylerinde aşar usulü vergi toplamakla görevli şeyhlerin menfaatlerine büyük bir darbe indirmiş oluyordu. Kısacası, doğuda bir isyan başlatmak için zemin uygundu.

İstanbul'da ise, hilafet yanlılarından destek bulacaktı isyancılar. Ne de olsa altı yüz yıllık saray şehriydi İstanbul. Şeyh Sait, 13 Şubat günü, avanesiyle birlikte Piran'da kardeşinin evinde gecelemekteydi. Yanındaki adamlardan ikisi, altı ay önceki Nasturi baskınının firarileri oldukları için, jandarmalarca aranmaktaydılar. Öğle namazından önce halka, memlekette medreselerin, vakıfların kapandığını, birtakım dinsiz yazarların gazetelerde Peygamberimize küfür ettiklerini, fuhuşun arttığını, bu gidişatın değişmesi gerektiğini vaaz etmişti Şeyh. Sesi titreyerek, gözlerinden zaman zaman ateş fışkırtarak, zaman zaman yaşlar akıtarak sürdürmüştü konuşmasını. Kendini dinleyenlerin üzerinde kalıcı tesir bıraktığının farkındaydı. Nicedir sürdürmekte olduğu propaganda görevini başarıyla yapıyor, zamanı geldiğinde başlayacak olan ayaklanmaya kadar, halkı şeriat yoluna kilitlemeye çalışıyordu. Bu nedenle akşamın geç saatlerinde, ihbar üzerine yanındaki firarileri almaya gelen jandarmaların, sabahki vaazı nedeniyle kendisi için geldiklerini zannetti. Evdekiler jandarmaya kapıyı açmadılar. Bu direnme, az sonra bir çatışmaya dönüştü ve 1926'da başlaması planlanan ayaklanma, vaktinden evvel başlamış oldu.

Kürtler oy birliğiyle Şeyh Sait'i genel kumandan ve başkan ilan ettiler.

Şeriat kanunlarını geri getirmek için Allah tarafından gönderildiğini ileri süren Şeyh'in dalgalandırdığı yeşil sancak, kısa sürede yörenin yoksul ve cahil insanlarını peşinden sürüklemeyi başardı. İsyan çığ gibi yayılıyordu. Piran, Muş, Hınıs, Varto, Çapakçur... Kürtler çevredeki aşiretlerden de yardımcı kuvvetler alarak, çok sayıda makineli tüfek ve silahlarla donanmış olarak Diyarbakır'a doğru yürüyorlardı. Ayrıca bir kol Siverek yönüne, diğer bir kol da Harput ve Mardin yönüne ilerlemekte idi.

24 Şubat'ta Kürtler Elazığ'a girdiler. Tugay Komutanı'nı esir aldılar. Jandarma Dairesi'ni yağma ederek hapishanelerdeki tutukluları serbest bıraktılar. Adliyedeki tüm evrakı yaktılar. Halka, niyetlerinin dini ve Kuran'ı kurtarmak olduğunu söylediler ve, "Malatya'ya gidiyoruz,

Müslüman olan arkamızdan gelsin," haberini yaydılar.

Din propagandası öyle etkili oluyordu ki, Türk asıllı olanlar dahi ayaklanmanın bastırılmasına ve hükümete yardıma yanaşmıyordu. Jandarma ve asker bozgundaydı. Kışın korkunç fırtınalarına, kara, tipiye rağmen Kürtler büyük bir ustalıkla avuçlarının içi gibi bildikleri doğal engebeliklerden iyi faydalanıyor, çete savaşı vererek düzenli askeri birlikleri kolaylıkla darmaduman ediyorlardı.

Ankara hükümeti, genel seferberlik ilan ettiğinde, doğunun on iki vilayeti isyancılar tarafından zapt edilmişti.

HOŞABE'NİN EVİNDE

(7 MART 1925)

Zilan, efendisi Hoşebe'nin yatağının ayak ucunda durmuş, kocasına elleriyle hazırladığı yoğurtlu tarhanayı yedirmeye çalışan Mara'yı seyrediyordu.

“Böyle inat edip yemezsen aşını, büsbütün güçten düşeceksin. Bana başında diz çöktürüp ağıtlar yaktırma, beyim,” diye yalvarıyordu kadın. Üç gecedir Hoşabe'nin ağrılarının yüzünden uyku uyumamışlardı. Sıkıntıdan zona illetine yakalanmıştı Hoşabe. isyan ilk başladığında, işlerin bu hale geleceğini hiç tahmin etmemişti. Etse, çoluğu çomalağı toparlar, atardı kendini batı şehirlerinden birine, davarını, koyununu, arazilerini geride bırakmaya hiç gocunmadan. Akılsızlığından düşmüştü bu hallere. Yanlış hesap yapmaktan. Hiç usanmadan ayaklanıp dururlardı buralarda aşiret reisleri, Kürt beyleri, onlar, bunlar. Azar kudurur, dağa çıkar, kış gelince de aşağı iner, siner otururlardı. Hem onların isyanlarından bıkmış, savaşta Kürtlerin Ermenilerin birbirlerine yaptığı mezalimden gözü korkmuştu hem de yedi düvelin ordusunu toprağından atmayı başarmış koskoca Başkumandanı, dağ çetelerinin dize getirebileceğini hiç tahmin etmemişti. Şimdi Şeyh Sait, Diyarbakır'ın dört kapısına birden taarruz başlatmışken, kimselerin yüzüne bakacak hali yoktu. Sızım sızım ağrıyordu bütün kemikleri. Acılarına şişe çekmeler, yakı yakmalar, soğan sürmeler fayda etmiyordu. Şubat sonunda, Kürtlerin isyanı iyice yaydıkları haberini aldığında, kemiklerinin ağrısı yetmezmiş gibi, bir de midesi yanmaya başlamıştı. İnce bir şişle deliniyor gibiydi yüreğinin az biraz aşağısında bir nokta. Zilan'dan başka hiç kimse yanında olmamıştı, kimse ona hak vermemişti. Emrinde çalışan yüzlerce insanın büyük bir kısmı haber bile vermeden savuşup gitmişlerdi. En çok da bu habersiz kaçışlar üzmüştü Hoşabe'yi...

“İnsan yıllardır ekmeğini yediği kapıda, hiç olmazsa bir veda eder gitmeden,” demişti. “Kimseyi zorla tutacak değiliz.”

“Onlar korkularından gittiler,” demişti Zilan. “Kürtler, kendilerine katılmayanları ölümle tehdit ederler, bilirsin.”

“Bilirim. Ölümü beklemek meğer ne kadar zormuş.”

“O kadar karamsar olma beyim,” demişti Zilan, “ismet Paşa yine Başbakan olmuş diyeler. Ne de olsa asker adamdır, n'apacağını bilir o.”

Şeyh Sait isyanının iyice yayıldığı günlerdeydiler. Zilan'ın karısı Kamer, atların samanını tazelemeye gittiğinde, oğlanların tekme sille kavga ettiklerini duymuştu ahırda. Sinip kulak kabartmıştı. Keşke kabartmaz olaydı. Hoşabe'nin Nuhup dağının mağaralarında yarı diri yarı ölü bulup kollarında evlerine taşıdığı, kendilerinin de yedirip giydirip öz çocukları yerine koydukları evlatlıklarından biri vefasız çıkmıştı. Bir müddet ne yapacağını bilemeden durmuş, oyalanmıştı yerinde Kamer, sonra dayanamamış, yanlarına varmıştı. Analığını karşısında görünce bembeyaz olmuştu Halit'in yüzü.

“Aranızda gitmek isteyeniniz varsa, Zilan babanızın elini öpsün, iznini alsın öyle gitsin,” diye konuşmuştu Kamer, Halit'in yüzüne hiç bakmadan, “öyle hırsız gibi savuşmasın. İkizler altı-yedi ay içinde, bey kapısında iyi beslendiklerinden olacak birden büyümüşlerdi. Sesleri çatlamış, sivilceleri geçmiş, saçları gürleşmişti. On beş yaşında olmalarına karşın, on sekizlik delikanlılar gibi görünüyorlardı. Onları alt alta üst üste boğuşurken yakalayan Kamer'e hiç yanıt vermemişlerdi. Ahırdan çıkıp gitmişti kadın. Bütün gün başına ağrılar girmişti. Gün ermek üzereydi, birazdan dönerdi tarladan Zilan. On yıl boyunca evlat hasretiyle tutuştuktan sonra kavuştuğu çocuklarından birinin evden kaçacağını nasıl söyleyecekti ona Kamer. Yediği içtiği dizlerine durasıca Halit, isyana katılacakmış, nasıl diyecekti? Zilan, akşam yemeklerini yedikten sonra, almıştı oğlanları karşısına.

“İçinizden biri gitmek istermiş,” demişti, “isyancılara katılmak istermiş.”

Başlarını önlerine eğmişti oğlanlar.

“Ben size ne nasihat ettimdi evime kapılandığınızda? Sözümü dinlemeyecek misiniz?”

“Ben Kürdüm,” demişti Halit. “Soyum sopum Şeyh'in peşine düşmüş yürüyorken, buralarda kalamam ağam. Bize babalık ettin, Allah razı olsun. Ama izin ver de gideyim. Belki sana da hayrım dokunur ilerde.”

“Halit,” demişti Zilan, “Sait, Nakşi'dir oğlum. Allah adına yürüdüğünü söylüyor ama, yüreğinde Allah sevgisi değil, Allah korkusu taşır. Katı yasaklarla doludur Hak yolu onun. Nakşiler kendileri gibi eylemeyen, düşünmeyen, ibadet etmeyen kimselere iyi gözle bakmazlar. Kendilerinden olmayanlara, o da Allahın bir kuludur demezler. Bugün kullanır seni, yarın işi bitince Alevisin diye dışlar. Bir şey daha var Halit oğlum... bugün Şeyh'in arkasında duran İngiliz'in gâvuru, yarın işini bitirince, Müslüman’dır diye, o da Şeyh'e sırt çevirir. Ben bunları tecrübeyle öğrenmişimdir, Hoşabe beyimden de öğrenmişimdir. Sel gider kum kalır. Etme, eyleme, karışma bu kavgaya. Otur oturduğun yerde.”

Hiç yanıt vermemişti Halit, babalığına.

“Hurşit, sen ne diyorsun bu işe?” diye sormuştu Zilan.

“Bido'da gördüğü vahşetten ürkmüştür. Olanları unutamıyor. O zaten savaş sevmez,” demişti Halit.

Hurşit hiç karışmıyordu konuşmaya. Günlerce, gecelerce konuşmuştu kardeşiyle, o.

Gitmemesi için yalvarmış, yakarmıştı, elini ayağını öpmüştü, çaresiz kalınca yumruk yumruğa dövüşmüştü ikiziyle. İkna edememişti Halit'i. Söyleyeceğini söyledikten sonra susmuştu artık.

“Sen de sevme savaşı. Gitme. Baban olarak söylüyorum, sana iznim yoktur. Bu kapıdan çıkar da isyana gidersen bir daha geri gelme kapıma,” demişti Zilan. Konuşmasını bitirince, fırlayıp Hoşabe'nin yanına varmıştı. Hoşabe ne de olsa ondan daha akıllı bir adamdı. Halit'i kendi ikna edememişti, belki o ederdi. Hoşabe yatağında yatıyordu ağrılar içinde. Yine de, “Söyle gelsin yanıma oğlan,” demişti.

Evlat yerine koyduğu bu yeniyetme gencin ölüme doğru koşmasına çok üzüleceğini biliyordu kâhyasının. Evlat acısını bilirdi çünkü. Hoşabe'ye yedi çocuk doğurmuştu karısı. Üç oğlandan biri doğumda, diğerleri yaşlarına varmadan Hakka kavuşmuşlardı. Kızlar dimdik ayaktaydı oysa. Hoşabe'nin de erkek evlat hasreti çektiğini bilirdi çiftliğinde yaşayanlar. Üç Kürt çocuğun evlerine getirildiği gün, köylerinde şenlik yapılmıştı. Kim bilebilirdi sevincin topu topu bir yıl süreceğini!

Hoşabe yattığı yerde doğrulmuş, kendini yastıkların üstüne çekmişti. Şimdi, gözleri kapalı, gönlü yaralı, Zilan'ın evlatlığını beklerken, binlerce anı geçiyordu gözlerinin önünden. Delikanlılığa erişemeyen öz oğullarını düşünüyor, yanıyordu yüreği. Halit, ince uzun solgun yüzüyle bitmişti kapıda. Ellerini saygıyla önünde kavuşturmuş, bakıyordu. Hoşabe, yaşamın ölmekten, öldürmekten çok daha değerli olduğunu anlatmaya başlamıştı oğlana. Çocukluğundan beri, görmediği vahşet ve ihanet kalmamıştı bu topraklarda, insan ömrü zaten altmış, yetmiş yılda tükeniyordu. Hiçbir şeye değiniyordu, ne acı çekmek ne de acı vermek. Konuşurken birden susmuştu. Söylediklerini dinlemiyordu Halit. Oğlana işaret etmişti yaklaşması için. Yatağına yanaşan Halit'i alnından öpmüş, bir dua okuyup üstüne üflemiş, istavroz çıkartmış ve, “Melekler korusun seni, oğlum,” demişti, “madem Zilan'ın koruyamıyor, melekler korusun seni.” Ertesi sabah, yatağında yatarken Zilan'ın ayak seslerini duymuştu merdivenlerde... Sürüklenircesine, zorla yürürmüşçesine basamaklardaki isteksiz, yorgun adımlarını. Bembeyaz yüzüyle yatağının yanında hayalet gibi dikilmişti kâhyası, “Gitti,” demişti, sesi titreyerek, “gitti!”

“Durduramadın mı?”

“Kürtler göğsüne çifte mavzer, omzuna rütbe taktılar, cebine iki altın koydular... Çok gençtir... Gitti!”

Halit'in gitmesinden kısa bir süre sonra, kâhyasını çağırmıştı Hoşabe, “Bir karara vardım, Zilan,” demişti, “Muş'u, Varto'yu, Elazığ'ı kuşattığı gibi Mardin'e de yüklenmiş Sait. Öte yandan, Çemişgezek’e dayanmış adamları. Ben kalamam buralarda gayrı. Ailemi toplayıp hududu geçeceğim. Ne düşünürsün? Gidersem benimle gelir misin?”

“Ben bu mülkün içinde doğdum beyim. Arapça bilmem ben. Müsaade et buralarda kalayım. Sen de gitme, bu sızılarla çıkamazsın yola beyim.”

“Çıkarım. Burada oturup ölümü beklemekten daha kolay gelir bana.”

“Ya yollarda tanırlarsa seni?”

“Tanımazlar. Zaten herkes bir yerden bir yere göçmekte şu sırada.”

“Neden önceden düşündüğün gibi batıya doğru gitmiyorsun? Oraları daha tekin.”

“Oralarda yanında kalacağım dostum yoktur. Kürtler yayılıyor... Bir koldaşı da Malatya'ya doğru da yürüyüşe başlamışlar. Sait yöreye hâkim olursa burada gidecek kilisem de kalmaz. Yanlış ata oynadık Zilan Efendi. Sen Kürt'sün, hâlâ kurtuluşun vardır taraf değiştirirsen. iyi düşün!”

“Ben Alevi'yim beyim,” demişti Zilan, “şeriat bayrağının peşinden gidemem. Ama madem buralarda benim işim bitiyor, elden çıkarıyorsun topraklarını ben de oğlanla karıyı alıp Haco emmimin yanına varırım, Üçkuyular'a.”

“Yukarı doğru çıkacaksın yani “

“Allah kısmet ederse. Bu fırtına dindiğinde yine köyümüze döneriz, bıraktığımız yerden başlarız.”

“Benim dönüşüm yoktur Zilan. Satacağımı sattım, vereceğimi verdim. Ulu meşeden başlayıp çaya doğru uzanan o tarla var ya... onu senin üzerine geçireceğim, ister ekersin, ister satarsın. Hep bindiğin at ile sekiz baş öküz de senindir, bunca hizmetine karşılık. Ama madem gitmeyi düşündün, yetişmiş oğlun vardır, sen sen ol, sınıra yakın yerde kalma. Tekin değildir,” demişti Hoşabe.

“Bir avuç toprağım, birkaç baş hayvanım olduktan sonra niye gideyim beyim, kalırım yetiştiğim yerde, sürerim tarlamı. Sabah akşam sana da hayır dua okurum,” demişti Zilan.

Hoşabe tarlayı Zilan'ın üstüne geçirdikten az sonra, sisli bir sabahın alacakaranlığında yola çıkmıştı ailesiyle. Gözyaşları içinde helallaşmışlardı kâhyasıyla. Kamer dakikalarca kuş gibi ötmüştü arkalarından, Hoşabe'nin yükünü taşıyan son arabası da gözden kaybolunca kadar zılgıt çekmişti. Doğup büyüdüğü, yaşlanmaya yüz tuttuğu topraklarında ölemeyeceği için yüreği yanıyordu Hoşabe'nin. Yalnız yurdunu, dostlarını ve anılarını değil, üç evladının mezarını da bırakıyordu geride. Göçmek, yüreği ikiye yarmak ve bir yarısını sılada bırakırken, diğer yarısının sürekli kanamasına katlanmak demekti.

ZİLAN'IN EVİNDE

(25 MART 1925)

“Söyle oğlum, başka ne yazıyormuş gazeteler?”

“Diyarbakır'ı geri almış Cumhuriyetin askerleri. Elaziz'de halk önce Şeyh'in peşinden gitmiş... sonra Şeyh'in adamları şehri yağmalayınca, askerlerin tarafına geçmişler.

“Başka?”

“Kanun çıkmış âsiler yakalandıklarında asıla, diye.”

“Başka?”

“Seferberlik yapmışlar.”

“Nerelerde?”

“Çok yerlerde...”

“Ezber etmedin mi?”

“Ettim ama, hepsi kalmadı aklımda.”

“Aklında kalanları say.”

“Muş, Ergani, Genç, Diyarbakır... sonraa şey... haa, Mardin.”

“Van, Erzurum yok mu?”

“Var. Bitlis, Hakkâri de var.”

“Bir dahaki sefere daha iyi ezber et. Sana kahvede ne dedilerse, ne duydunsa gelip bana anlatacaksın.”

“Emredersin, Zilan Baba.”

Köy kahvesinde, kasabadan dönenler, radyodan duyduklarını ya da bulup buluşturup, eski gazetelerde okuduklarını anlatırlardı. Zilan, kendi inemediği günler, havadisleri alması için Hurşit'i yolluyordu kahveye. Birkaç gün sonra, çardağın altında oturmuş, cıgara sarıyordu Zilan; hayvanları beslemiş dönen karısına, “Paşanın askerleri gemiyle Trabzon'a çıkmış, Erzurum'a ve Erzincan'a doğru gidiyorlarmış derler, öyle duymuş Hurşit, Sait geriliyormuş,” demişti, “yanarım eğer boşuna gittiyse Hoşabe beyim.” Nisan ortasıydı, Hurşit, suratı kıpkırmızı, koşmaktan nefes nefese, “Zilan Baba!” diye bağırarak avluya girdiğinde.

“Ne var oğlum, ne bu halin?” demişti Zilan.

“Sait'i yakalamışlar baba! Şeyh Sait'i yakalamışlar!”

“Doğru mu bu?”

“Doğru baba... kahvede duydum. Radyo da söylemişmiş.”

“Yaa!”

“Ezber ettimdi sana demek için... daha bir sürü şeyh vardı. Şeyh Abdullah, Şeyh Ali... sonraa, işte başka aşiret ağaları da yakalanmış.”

“Yaa!”

“Şimdi n'aparlar onlara?”

“Asarlar, herhal.”

“Baba... Zilan Baba... Halit de yakalanmış mıdır? Onu da asarlar mı?” diye sormuştu Hurşit. Göz pınarlarında yaşlar titreşiyordu.

(Ağustos 1938)

“Kapıda bir kadın dikiliyor, kucağında bebesiyle birlikte. Seni görmek istermiş,” demişti Hurşit'in taze karısı Cemo. Zilan sıcaktan kaçıp kuzeye bakan odanın serinliğine sığınmış, uyukluyordu keçenin üstünde.

“Kimmiş?” dedi, uykulu uykulu. “Adını demedi. Dilinden anlamıyorum. “

“Kamer Ana'ya haber et. “

“Seni istiyor.”

“Dilenciyse verelim bir-iki kuruş, gitsin.” “Dilenmiyor ki. Yiyecek içecek verdik, istemedi. Ağa, diyor bir de Hoşabe, diyor. Başka da bir söz söylemez.

“Gelsin bakalım,” dedi Zilan. Hoşabe adını duyunca heyecanlanmıştı.

Az sonra kucağında, bir yaşlarında, gözleri çapaktan kapanmış bir erkek çocuğuyla yorgun bir genç kadın girdi içeri. Zilan gözlerini kısıp dikkatle baktı kadına. Tanımıyordu. Hayatında ilk kez görüyordu bu kadını.

“Kimsin kızım?” diye sordu.

Bir şeyler söyledi kadın. Ne dediğini kimse anlayamadı.

“Türkçe bilir misin?” Hayır anlamına başını salladı.

“Kürtçe?” Yanıt gelmedi.

Gençliğinde Hoşabe'den öğrendiği kadarıyla kırık dökük bir Arapçayla sordu, kimsin, diye. Kadın yine başıyla hayır işareti yaptı. Sadece 'Hoşabe, Hoşabe' deyip duruyordu.

“Hoşabe'nin tanıdığı mısın? O mu yolladı seni?”

Yanıtlamadı kadın.

“Hoşabe'yi arıyorsan, o çoktan gitti buralardan. On yılı geçti gideli.”

“Hoşabe,” dedi kadın.

“Hoşabe yok! Yok! Ben de senin dilinden anlamıyorum bacı,” dedi Zilan, “nece konuşuyorsan, anlaşamadık.” Kadının gerisinde duran Cemo'ya döndü: “Gelin kızım, al bu kadıncağızla çocuğu aşağı mutfağa götür, karınlarını doyurun. Ne bizim dili konuşuyor ne de Türkçe anlıyor. Hurşit gelince bakarız, belki o anlar bunun dilinden.”

Cemo, kolundan çekeleyerek çıkardı odadan, anlamadıkları bir dili konuşan ve elleriyle bir şeyler anlatmaya çalışan kadını. Mutfağa götürdü. Oğlanın gözlerindeki çapakları ılık suyla temizledi, yiyecek verdi, önlerine konan çökeleği, balı hamura katık edip, kıtlıktan çıkmış gibi yediler ana-oğul. Hurşit akşamüstüne doğru döndü yayladan. Babalığı onu bekliyordu heyecanla.

“Bir kadın geldi bu sabah,” dedi. “Hoşabe, deyip duruyor. Ne dediğini anlayamadım. Belki sen anlaşırsın. Karnını doyur da, çağıralım gelsin.”

“Sabahtan beri bekliyor mu?”

“Sen gittikten az sonra geldi. Derdini söylemeden bir yere gideceği yok. Çökmüş mutfak duvarının dibine, oğlunu da dizine yatırmış, oturmuş bütün gün.”

Zilan ve Hurşit, Cemo'nun getirdiği sininin üzerindeki çılbırı yediler ekmek banarak.

Kahvesini içerken, “Getir bakalım şu kadını,” dedi Hurşit, Cemo'ya, “ne istiyormuş, görelim.”

Az sonra kadın eteğine yapışmış çocuğuyla girdi odaya. Hurşit'i görünce, keskin bir çığlık fırladı dudaklarından. Olduğu yere yığıldı kaldı. Anasının bayıldığını gören çocuk avaz avaz ağlamaya başlamıştı. Odadakiler şaşkına dönmüşlerdi. Hurşit'le Cemo kadının başına koşmuşlar, bileklerini ovuyorlar, yüzüne küçük tokatlar atıyorlardı.

“Ananızı çağırın,” diye bağırıyordu Zilan.

“Çekilin,” dedi odaya giren Kamer, “baygın insanın tepesine üşüşülmez, basın geri, haydi. Şu çocuğu da dışarı çıkarsın birisi. Hiç susmaz mı bu?”

Kadının yanına oturdu, başını dizlerine koydu, göğsünün Kil düğmelerini açtı, başındaki başlığı çözdü. Cemo'nun koşturduğu limonu koklattı. Yavaşça açtı gözlerini kadın. Bembeyaz olmuş yüzü, boncuk boncuk soğuk terle kaplanmıştı. Etrafına bakındı birini arar gibi. Hurşit'i görünce yine bastı çığlığı.

“Deli mi bu ne?” dedi Hurşit.

“Seni birine benzetiyor zahir,” dedi Zilan. Cemo, oğlanı dışarı çıkardığı için ağlaması uzaktan duyuluyordu şimdi.

“Kime?” Bunu sorar sormaz Hurşit'in de yüzü bembeyaz oldu. Kadına yaklaştı, çocukluğundan hayal meyal hatırladığı bir Kürt lehçesiyle sordu.

“Kimsin?”

“Sen kimsin?” dedi kadın. “Sen kimsin?”

“Benim adım Hurşit.”

Kadın hıçkırıklarla sarsılarak ağlıyordu şimdi. Biraz sakinleşince konuşmaya başladı. Hiç susmadan konuşuyordu.

“Ne anlatıyor?” diye sordu Zilan.

Hurşit babalığına döndü, onun da gözlerinde yaşlar vardı, sesi titriyordu konuştuğunda, “Halit'in karısıymış,” dedi.

“Halit...” Sesi zorlukla duyulmuştu Zilan'ın, “yaşıyor mu?”

Bir sessizlik oldu. Sonra, ağlamamak için kendini zorlayarak tane tane konuştu Hurşit,

“Dersim Ayaklanmasında vurulmuş.”

Halit, Dersim Îsyanı’na katılmadan önce, Hoşabe'nin adını vermişti Zelo'ya. Bana bir şey olursa, Hoşabe'yi ararsın Kiman'da demişti. Hoşabe zengin adamdı, mülk sahibiydi. Onu tanırlardı, sayarlardı. Kürtlerle de Türklerle de iyi geçinirdi. İsyana, talana bulaşmazdı. Hoşabe'yi bulacak olursa, Zilan'ı da Hurşit'i de bulurdu. Hurşit sokakta koymazdı elbet kardeşinin avradıyla oğlunu, bir çaresine bakardı.

Yıllarca vuruştuktan, sarp dağların mağaralarında, derin vadilerin oyuklarında bir keçi gibi koşuşturduktan sonra, henüz otuzuna varamadan, genç yaşında yorulmuştu Halit. ömrünü, sonunu göremediği bir kavgaya heba ettiğini fark ettiğinde, ihtiyarlayıvermişti... peşine takılıp gittiği yeşil sancağın onun inancıyla bağdaşmadığını, uğruna canını fedaya hazır olduğu davanın da aslında bir hayalden ibaret olduğunu anladığında...

Kürtler davalarını unutmuş kendi aralarında birbirlerini yiyorlardı. Bir zaman sonra, neye karşı, niçin isyan etmekte olduğunu bilemez olmuştu Halit. Yumuşak bir yatakta uyumayı, su ve sabunla yıkanmayı, tedirgin olmadan bir çayıra sere serpe uzanmayı unutmuştu. Barut kokusundan başka koku, kuru ekmekle darı çorbasından başka aş bilmiyordu. Sevmeyi, eğlenmeyi, gülmeyi...

Kadın hiç durmaksızın konuşuyordu, gözlerinden yaşlar akarak. Ara sıra ağıt yakıyor, dizlerini dövüyor sonra tekrar anlatmaya başlıyordu.

“Dur hele bacı... yavaş. Böyle hızlı konuştuğunda hiç anlamıyorum,” diyordu Hurşit.

Halit on yedisine varmadan, Lice'deki isyanda vurulmuştu. Altı ay boyunca yatamamıştı sağ tarafına. Zelo'nun babası, isyanda ölen delikanlı oğlunun yerine koyup, evine getirmişti Halit'i. Halit'e bakmışlar, yaralarını sarmışlardı. Zelo on iki yaşındaydı henüz. Kaburgaları kırık olduğu için kollarını istediği gibi kullanamayan Halit'e hep o yardımcı olmuştu aylarca. İki yıl sonra Jilan aşiretinin isyanına katılmışlardı Eruh'ta, Zelo'nun babasıyla. Eve tek başına dönmüştü bir yıl kadar sonra Halit, bu kez de, dağlarda, Zelo'nun babasının ölüsünü bırakarak.

Zelo, Halit'in koynuna girdiğinde on beşinde var yoktu. Yalvarmıştı bu yoldan döndürmek için erkeğini. Savaşmaktan başka hiçbir şey bilmiyordu ki Halit. Toprağı yoktu ekecek, hayvanı yoktu güdecek. Köyü Bido'yu Nasturiler yakmıştı. Anasını babasını o baskında, Türkler vurmuştu. Yüreğinde sadece acı, nefret ve kin vardı.

Kaç kere yalvarmıştı Zelo, Hoşabe'nin yanına varsak, onun göstereceği bir dama yerleşsek, diye. Yanaşmamıştı. Kendine Tanrının açtığı kapıyı elleriyle kapattıktan sonra, yüzü tutmuyordu geri dönmeye. Pişmanlık, umutsuzluk içinde bocalarken, yeni bir umut pırıldar gibi olmuştu ufkuna. Sağda solda, dağlarda serseri çeteler halinde, kâh birbirleriyle kâh Türklerle savaşan Kürtler, yeni bir oluşumun etrafında birleşmeye başlamışlardı. Hoybun! Bir ülküydü, yeni bir umuttu Hoybun. Dağınık Kürt aşiretleri, ulusal savaşlarında başarılı olabilmek için bir parti etrafında birleşiyorlardı. Tüm Kürtleri bir arada topluyordu İhsan Nuri adındaki Kürt kumandanı. İran'dan ve o güne kadar düşman saydıkları Ermenilerden de yardım alarak güçleniyorlardı.

“Ermenilerle birleşiyorsunuz ama, onlar gâvur,” demişti Zelo.

“Ne var bunda, Hoşabe Baba da gâvurdu,” diye yanıtlamıştı Halit.

Karamsarlığından sıyrılmıştı, yeni bir umutla ışıldıyordu yüreği, ihsan Nuri'nin bir mücahidiydi o artık,Ararat'ta vatanı için kurtuluş savaşı veren.Kürtlerin arasındaki aşiret çekişmelerinin, aile düşmanlıklarının, üstünlük hesaplarının, talan ve cinayetlerin bittiğine inanıyordu, büyük isyan hazırlıklarına katıldığında. Bu arada Türkler de boş durmuyordu. Cumhuriyet hükümeti, doğuda birtakım inşaat işlerine girişmiş, uzun zamandır ihmal edilen bu bölgede yatırımlar yapmaya başlamıştı. Yol ve inşaat işleri, Erzincan ilinde demiryolu çalışmaları, civar kasabalarda karakol binalarının yapılması... Cumhuriyet hükümeti daha da ileri gitmiş, Şeyh Sait isyanını bastırdıktan sonra, bir de af çıkartmıştı ve isyana katılsın katılmasın, tüm Kürtleri bu affın kapsamına almıştı. Zaten birbirlerini yemekte olan Kürt, Arap ve Türkmen aşiretleri arasındaki çözülmeler hızlanmaya başlamıştı bu yüzden. Hükümetin anlayışlı davranması ve af, bazı Kürt aşiretlerini yeniden düşünmeye sevk ediyordu. Savaşmaktan, kaçışmaktan ve perişanlıktan bıkmış Kürt kadınları da erkeklerinin başının etini yiyordu ne zamandır, ihsan Nuri ve mücahitlerinin ayağından zemin kaymaya başlamıştı yavaş yavaş. Halit'in güvendiği dağlara kar yağıyordu yine.

Yaşadıkları bölgelerde Cumhuriyet hükümeti, karakollar tesis ettirmeye başlamıştı. Çok

uzun zamandan beri yörelerinde hükümet güçlerini görmeye alışık olmayan aşiret reislerinin, ağaların hiç hoşuna gitmemişti bu durum. Yol inşaatlarında çalışan yoksul insanların ellerine iki kuruş para geçince, ağaların tarlalarında çalışanların sayısı azalmıştı. Bazı köylüler hükümet güçlerine güvenerek, 'ağa hakkı'nı ödememeye kalkışınca, kendi etki alanlarının daraldığını hisseden aşiret reisleri, yeni çıban başları yaratmak zorundaydılar şimdi. Aynı tarihlerde Suriye'den sızan özel misyonlu Ermeniler de Seyit Rıza gibi iflah olmayan Kürt reisleriyle irtibat kuruyor ve Haydaran, Demenan, Kureyşan gibi aşiretleri, hükümete karşı ayaklanmaya çağırıyorlardı. Af dahil, her türlü iyi niyet gösterilerine karşılık alamayan Türkler, bu bıkkınlık veren ayaklanmalara karşı şiddet göstermeye başlamışlardı. Her iki tarafın da şiddet yanlısı kişileri, kabuk tutmaya başlayan yarayı sürekli kaşımaktaydılar. Af yasasından yararlanarak terk ettikleri evlerine dönen Kürtler, silah teslimi için yapılan aramalarda, jandarmayı evlerine kabul ediyor, hatta onları zorla bu yola sürükleyenlerden şikâyette bulunarak oyalıyor ve bu arada silahlarını ve aranan ele başlarını dağa kaçırıyorlardı. Zaman zaman da silah toplamaya gelen askerlerin elindeki tüfeklere el koyuyor veya öldürüyorlardı onları. İşte o zaman çileden çıkan subaylar veya jandarma çavuşları, yapmadıklarını bırakmıyorlardı Kürtlere. Güvensizlik, vahşet ve intikam karşılıklı oynanan gündelik bir oyun, bir yaşam tarzı olmuştu bölgede.

Zelo hamile kalmıştı bu arada. Hiç durmaksızın yalvarıyordu kocasına:

“Af çıkmış Halit,” diyordu, “babalığının evine dönmesen bile, bir köşeye kıvrılıp oturalım. Bir iş tutalım.”

Bu kez, yeni bir can bekledikleri için aklı karışıktı Halit'in. Olur demediği gibi, olmaz da demiyordu. Bir umut filizlenmeye başlamıştı yüreğinde Zelo'nun. Halit ise kapana sıkışmış gibiydi. Doğum yaklaştıkça uyuyamaz olmuştu geceleri. Sabahlara kadar dönüp duruyor yattığı yerde, umarsız hallerine çare arıyordu. Bir yol ayrımındaydı artık. Ya aftan yararlanacak, bu işlerden elini ayağını çekecek, oğlunun büyüdüğünü görecek, ya da sonu olmayan bu kavgada heder olup gidecekti. On yıl önceki duyguları değişmişti. Hiç sonu gelmeyen, hiçbir yere varmayan bu kavgadan bıkmıştı. Hakkâri'ye gidip Hoşabe'yi, Zilan'ı ve kardeşini bulmayı düşlemeye başlamıştı. Acaba onlara gitse, tutarlar mıydı elinden, bir fırsat daha verirler miydi ona? Yaşama fırsatı? Hayır hayır, onların yanına sığınmayacaktı ama, eğer yardım edecek olurlarsa, kavgadan uzak bir bölgede yerleşecekti, Zelo'yu ve yeni doğmuş oğlunu alıp. Borcunu zaman içinde yavaş yavaş öderdi onlara. Mekân tuttukları mağaraya, Abbas karanlık bir gölge gibi sızdığında, bebeyi yeni uyutmuştu Zelo. Dersim'in en derin ve en dik yamaçlarındaki sığınaklarındaydılar. Zelo, Abbas'ı görür görmez, anlamıştı yine bir pusuya çağrıldığını kocasının. Kendini önüne atmıştı Abbas'ın: “Oğlumuzun kırkı çıkmadı daha, rahat bırak Halit'i,” demişti.

Hafifçe itmişti Zelo'yu Abbas:

“Dışarı çık Halit, erkek erkeğe konuşacağız.”

Serin bir Mart akşamıydı. Yerdeki çulu sırtına vurup dışarı çıkmıştı Halit.

“Rıza Reis seni ister Halit. Yarın akşam Harçik deresi üstündeki köprüyü yıkacağız.”

“Halit'i bulamadım de!” diye seslenmişti mağaranın ağzından Zelo.

“Diyemem.”

“Sen içeri gir.” Sertti sesi Halit'in. Kadın içeri çekilince alçak sesle konuşmuştu:

“Zelo'nun durumu iyi değil. Daha bir süre bırakamam onu yalnız. Hele kırkı çıksın...”

“Başına dert açılır gelmezsen. Hem senin hem de benim başım belaya girer.”

Zelo yine fırlamıştı dışarı. Avaz avaz bağırıyordu, “Adamımı rahat bırakın, yetti artık çektiğim,” diye. Kadını güç bela içeri sokmuştu Halit.

“Beşer lira verecekmiş Rıza köprüyü yıkanlara. Karakol da basılacak, telefon hattı da tahrip edilecek ama, hadi sen o işlere karışma. Şimdi gel, bu işi hallet, paranı al sonra da çek git. Arayıp da seni bulamazlarsa mesele yok. Ama Reis'in karşısına geçip, 'Halit'i bulamadım,' diyemem, sen karşımda dururken,” demişti Abbas.

Geceyi birlikte geçirmişlerdi. Halit gece boyunca, zırlayıp duran Zelo'yu teselli etmeye çalışmıştı. Bu sondu, gerçekten sondu. Köprü yıkma işlerinde uzman olduğu için istiyorlardı onu. Gidecek, işini yapacak ve parasını alıp dönecekti. Sonra, dönüşünde, söz veriyordu karısına, kardeşini bulmak için yola düşeceklerdi. Ama dönemeyecek olursa... sıkı sıkı tembih etmişti Zelo'ya, Hoşabe'yi, Zilan'ı arayıp bulması için. Her ayaklanmada, her eylemde ölüme biraz daha yaklaştığını biliyordu Halit. Sabahın seher vaktinde, Abbas'la birlikte yorgun bir keçi

gibi, ayakları geri geri giderek inmişti karlı yamaçtan aşağı...

20 Martı 21'e bağlayan gece, saat on bir sularında, Demenan ve Haydaran aşiretlerinin adamları, Darboğaz deresi üzerindeki köprüyü yıkmışlar, telefon hatlarını tahrip etmişlerdi. Üzerlerine ikinci, üçüncü ve dokuzuncu seyyar jandarma taburlarını göndermişti hükümet.

Zelo boşuna beklemişti kocasını aylarca. Beklerken, devletin, yersiz-yurtsuz ve tek başlarına dağ oyuklarında oturan halkın bir kısmını Türk köylerinde boş duran ve ziraata elverişli yerlere yerleştirdiğini ve tapu verdiğini öğrenmişti. "Nerdesin Halit?" diye bağırmıştı çıplak dağlara, "Neredesin?" Sesi yankılanıp yankılanıp geri dönmüştü kulaklarına. Dağlarda, kendi sesinden başka kimse yanıt vermiyordu Zelo'ya.

Yaz sonuna doğru almıştı haberini kocasının. Abbas, karanlık suratıyla bir şeytan gibi karşısına oturmuş, dökümünü vermişti Halit'in kahramanlıklarının! Darboğaz üstündeki köprüyü yıktıktan birkaç gün sonra, Sin karakolunu basmışlardı. Karakol baskınları haftalarca sürmüştü. Çok adam öldürmüşlerdi bu baskınlarda. Baskınları yapıp yapıp, küçüklü büyüklü yüzlerce mağaranın, inin derinliklerine saklanmışlardı. Nisan sonuna doğru Mazgirt ve Pertek köprülerini yakmaya karar vermişlerdi. Ama aralarından bir hain, ele vermiş olmalıydı ki onları, fena sıkıştırılmışlardı piyade alayları tarafından, işte bu çatışmada...

"Sus Abbas," demişti Zelo, "sus artık. Anlatma başka. Kendimi bildim bileli bu savaşı dinlemekteyim. Babam da, ağam da, yiğidim de ya pusuda, ya baskında yittiler. Yetti gayrı."

Pılısını pırtısını toplamış, bebesini vurmuştu sırtına, kendine acıdan başka hiçbir şey vermemiş yuvasından çıkmıştı. Büyüklü küçüklü yüzlerce mağarasıyla, iniyle yıllardır bahtsız insanlara sığınak olan, ilkellik, vahşet ve ihanet telkin eden derin ve dik yamaçlardan, dar boğazlardan aşağıya inmişti arkasına bakmadan. Hakkâri yollarına düşmüştü. Dilini bilmediği diyarlarda, Hoşabe'yi tanıyan birilerini arayıp durmuş, izini sürmüştü bu adın, hiç vazgeçmeden, hiç kaybetmeden umudunu. Oğlunu kurtarmak için mecburdu Hoşabe'yi bulmaya. Onu bulduğunda Zilan'a ve kocasının kardeşine ulaşacağını biliyordu. Kasabadan kasabaya, şehirden şehire göçmüşlerdi ana-oğul. Aç kalmamak için her işi yapmıştı Zelo. Sonunda nihayet öğrenmişti; ne Hoşabe vardı artık ne de köyü... ama Zilan hayattaydı ve Halit'in ballandıra ballandıra anlattığı o geniş toprakların bir parçasını sürüp, o dillere destan hayvanların bir ikisini güdüp duruyordu hâlâ, Hurşit'le birlikte...

Zelo nefes nefese sustuğunda şafak sökmek üzereydi. Ağır bir sessizlik çökmüştü odaya. Küçük oğlan anasının dizlerine başını koymuş, uyumuştu çoktan. Diğerleri dinlediklerini sindirmeye çalışıyorlardı, ilk konuşan yine Zelo oldu. Eğer Zilan'la Hurşit, onun evlerinde hizmete durmasını, boğaz tokluğuna çalışmasını istemiyorlarsa gidecekti, ama ancak oğlunu amcasına bıraktıktan sonra. Çocuğunun yaralı bir hayvan gibi dağ oyuklarında yaşamaması için her şeye razıydı.

"Oğlunun adı neymiş?" diye sormuştu Zilan, Hurşit'e.

"Hurşit," demişti Zelo.

"Hurşit mi?"

"Halit, oğluna senin adını verdi."

Hurşit, adını taşıyan incecik boyunlu, çapaklı sıska bebeği anasının kucağından alıp bağrına basmıştı. "Bundan böyle artık beni baba bileceksin," demişti, "anan da bizimle kalacak. Sen, hem çifte analı hem babalı büyüyeceksin, yeğenim."

1940 yılına girdiklerinde, yukarlara göç etmeye karar vermişti Zilan. İsyanlar, ayaklanmalar durulmuştu. Hükümet, toprak sahibi Kürtlerle iyi geçinir olmuştu o yıllarda. Gerçi o ne aşiret beyi ne seyit ne de ağa idi ama, ekmeğini toprağından, hayvanından çıkaran, kimsenin kulu, marabası olmayan, saygıdeğer bir kişiydi. Artık torunları, gelinleriyle geniş bir ailesi vardı. Hoşabe vaktiyle bir nasihat etmişti ona, erkek evladın var, sınır köylerinde işin zor olur demişti. Cemo erkek çocuklar doğurmuştu art arda, küçük Hurşit de büyüyordu. Yarın öbür gün kaçakçılığa bulaşıp heder olmasınlardı oğlanlar. Bir iki koyun parası uğruna mayına kurban gitmesinlerdi. Tarlasını satıp hayvanlarını önüne katıp içerlere göçecekti. Taa on beş yıl önce karar vermiş olduğu gibi, Hacogillerin köyüne gidecekti. Zilan kulunu önce kısır ve yoksul yaratıp, sonradan bir oğulla, bir avuç toprak ve birkaç baş hayvanla gönlünü alan Allah, Üçkuyular'da da nasip eylerdi ona nafakasını, hayırlısıyla.

Zilan'ın Üçkuyular'daki evinde, amcasının yanında büyümüştü küçük Hurşit. Adını taşıdığı amcasını, baba bilmişti. On beş yaşına geldiğinde, "Oğlum," demişti amcası, "sana bir ata nasihatim vardır; isterim ki tutasın. Bu topraklar şimdi sakindir, ama ne zaman karışacağı hiç

belli olmaz. Olur da yine karışıverirse, buraların hiç bitmeyen isyanlarına, ayaklanmalarına, çatışmalarına karışmayacağına dair bana söz ver. Baban gibi heder etme hayatını. Ne öldür ne de öl zamanından evvel. Hayvanlarımız, toprağımız var, bana babalığımdan kalan... kardeşlerine de sana da, bana da yeter, besler hepimizi. Bu nimeti tepme. İnsan gibi yaşa Hurşit ve insan gibi öl... ecelinle, av hayvanı gibi kaçarken kurşunlanarak "Amca," demişti genç Hurşit, "anamdan çok dinledim dağa çıkanın kaderini. Ama Bido köyümüzü yakanları, babamı vuranları, arkadaşlarını asanları da bağışlamıyor yüreğim. Bizden olmayana yakınlık göstermek gelmiyor içimden. Onlar başka, biz başkayız."

"Onlar kim?"

"Alevi olmayanlar."

"Oğlum, benim canımı kurtaran, mülküne kabul eden Hoşabe baba, Alevi miydi? Mara Ana? Şu köyümüzdeki Türklerin, komşularımızın ne kötülüğünü gördük?"

"Onlar başka."

"Kimse başka değil," demişti Hurşit, "herkes Allah'ın kulu. Bir Nasturi köyümüzü yakarken, diğeri nafakamızı verdi. Kürt'ün Türk'ün ölümü, öldürmeyi seçeni de var, toprağını süreni, hayvanını güdeni de. Türk'ün de Kürt'ün de, gâvurun da hem iyisi hem kötüsü vardır. Hepimizi aynı Allah yaratıyor. Sen cinsinin iyisi ol, törelerimizden şaşma, dedesiz, cemsiz, sazsız kalma, Alevi olmayan karı alma ki davul dengi dengine vursun, soyumuz üresin. Ama kimsenin kılına bile zarar verme Hurşit, ne gönül kır, ne can al oğlum. Hiçbir dava buna değmez."

ilk gençliğinde Hurşit, amca nasihatına uymaya kararlı başlamıştı hayata. İlerde çocukları olursa, onlar da isyana, savaşa bulaşmasınlar istiyordu. Şiddetten uzak yaşasınlardı dünya döndükçe. Yazgı "Verilmiş sadakan varmış Bayram, çocuğunu ağacın dalları arasına kim sakladıysa, git elini ayağını öp," dedi Vali. Bekleme odasında oturanları hiçe sayarak, sırasını beklemeden makamına dalıveren Bayram'la konuşurken, sesi bile yorgundu. Birkaç gün içinde on kilo vermiş gibi süzülmüştü. Mosmordu gözlerinin altı. öksüz'ün süt anasının baskında hastanelik olmasına çok üzüldüm, Doktor Raşit öğleden sonra hastaneye uğrayıp durumuna bakacak. Yanıkları burada halledilemeyecek gibiyse, Ankara'ya yollatırız zavallı kadını. Kim emziriyor şimdi çocuğu, başka biri bulundu mu?"

"Bulundi... Ben başga şey dimeye gelmişem..." Lafını nasıl söyleyeceğini bilemez bir hali vardı.

"Ne diyeceksen çabuk de. Çok işim var. Bugün heyet de geliyor Ankara'dan... Hadi söylesene, ne bekliyorsun."

"Salilermişler onları."

"Kimleri?"

"Çetecileri işte. Köyü yakan gopehleri."

"Olur mu hiç? Yakalayıp tıkmışlardı içeri. Sorguları devam ediyordu."

"Salilermiş, Vali beg."

"Yanlış duymuşsundur Bayram. Evvelki gün askeri helikopterlerle getirildiler buraya. Olmaz öyle şey, haydi oğlum, git işine bak sen."

Bayram ellerini kavuşturmuş, hiç kımıldamadan duruyordu karşısında. Öylece yüzüne bakıyordu hesap sorar gibi.

"Gitsene oğlum. Haydi çık dışarı. Buraya kadar gelmişsin, aşağıda bir çay iç. Vali söyledi dersin İsmail'e, yoksa vermez. Yasak öyle zırt pırt çay içmek."

"Salilermiş, Vali beg, mahkeme ediyip salilermiş."

"Salmazlar. Otuz üç cana kıymış katilleri kim salar? işletmişler seni."

Bayram çıkar çıkmaz, Savcıya telefon bağlattı Vali. Bayram'ın haberine inanmamıştı ama, ya bir doğruluk payı varsa? Tedirgindi. Acaba kaçmışlar mıydı hapisten?

"Yahu birader bir söylenti var, teröristler salınacak diye. Var mı bunun bir aslı astarı?" Yine yana doğru kaykılmış oturuyordu iskemlesinde. Birden doğruldu, dimdik oldu.

"NE? Ne diyorsun! Nasıl salarlar? Deli mi bunlar? Herifler düpedüz kıyım yaptılar...

Hangi hâkim? Nöbetçi hâkim mi bırakıyormuş?... Olmaz öyle şey!... Onca vahşet...

Ben görgü şahidiyim... Şimdi, hemen geliyorum oraya."

Telefonun kapanmasıyla yeniden çalması bir oldu. Daha yerinden bile kalkamamıştı Vali açtı.

"Alay Komutanı arıyor efendim," dedi Saliha. Komutandan da aşağı yukarı aynı bilgileri

aldı Vali. Komutan da tedirgindi.

“Siz onları ben gelene kadar salıvermeyin lütfen,” dedi, “ben hemen çıkıyorum. Savcıyla görüşmeye gidiyorum.”

Telefonu kapatınca, yardımcısının odasına daldı, “Teröristleri bırakıyorlarmış,” dedi,

“ben savcılığa kadar gidiyorum. Yerime bak. Öğleden sonra milletvekilleri geliyor, karşılama, konaklama vesairenin ayrıntılarıyla uğraşıver.”

“Nasıl bırakırlar? Doğru değildir.”

“Ben de öyle sanıyordum ama doğruymuş. Şimdi konuştum hem Savcıyla hem de Alay Komutanı'yla.”

“Ne söylediler? Neden bırakıyorlar? Yanlış adamlar mı tutuklanmış? Hani kadınlar çok emindiler tanıdıklarından?”

“Nöbetçi hâkim öyle karar vermiş. Bunları yapanların köylerine, omzunda yıldızları olan, üniformalı bir herif gelmiş, hem haraç toplamış köylüden hem de, 'Burası Kürdistan dır. Türk solu haindir. Bu köyün sahibi sadece PKK'dır, ben de sizin komutanınızım' demiş, 'dediklerimi yapmazsanız hepinizi gebertirim. Başbağlar'a gidip bütün erkeklerin beynini dağıtacak evlerini de yakacaksınız' demiş.”

“Ne olmuş yani demişse? Yapmasalardı, inanmış mı bu heriflere nöbetçi hâkim?”

Vali yardımcısının da sapsarı olmuştu yüzü.

“inanmış. 'Çok pişmanız, isteğimizle değil, baskıyla, zorla yaptık. Bizi kullandılar, öldürülmekten korktuk, ölenlerin çoğu arkadaşımızdı zaten,' diye hüngür hüngür ağlamışlar. Olur mu böyle şey yahu? Olur mu yahu? Gidip konuşacağım Savcı ile.”

“Konuşun efendim. Anlatın gördüklerimizi. Salmasınlar. Salarlarsa yine yaparlar. Bunlar iyice insanlıktan çıkmış.”

“Asırlarca hayvan gibi güdülen insanların hayvandan farkı mı kalır? Bir yandan kendi ağaları, şıhları bir yandan devlet, canına okudu heriflerin. Şimdi onlardan insanlık mı bekliyorsun?”

“Sayın Valim,” dedi yardımcısı, “anlayamadım, ezilmişler diye, yaptıklarını bağışlamamız mı gerekiyor?”

“Laf mı bu şimdi? Ben cezalarını çekmeleri için onları salacak her kim ise onunla konuşmaya gidiyorum. Bunca cana kıydıktan sonra hiç serbest bırakılır mı suçlu, istediği kadar pişmanım desin, gözyaşı döksün, hiç bırakılır mı? Ama niye bu noktaya gelindiğini de düşünmek lazım.”

Merdivenleri üçer beşer atlayarak indi Vali, tam kapıdan çıkarken, Bayram'ı gördü. Bayram Vali Konağı'nın dış kapısında, ellerini yine önünde kavuşturmuş taş gibi dimdik duruyordu.

“Doğruymuş be Bayram,” dedi, “inanılır gibi değil, ama haklıymışsın. Şimdi Savcıya gidiyorum. Bakalım bir şey yapabilecek miyiz?”

“Beg,” dedi Bayram, yanına yaklaşıp sesini alçaltarak, “Vali begim, salınmalarını sen istermişin diyeler.”

“Haydaa! Kim diyormuş bunu?”

“Eşkiya. Bizi Vali bırahtırecek, diyelermiş.”

“Saçmalama!” dedi Vali, eliyle işaret etti az ilerde duran arabasına, yaklaşması için. Araba geldi. Vali arabaya binmek üzere eğilmişken doğruldu, araca yaslandı, birkaç derin nefes çekti içine, bekledi. Sabahtan beri iyi hissetmiyordu kendini. Savcıya gitmek üzere açık havaya çıktığında başının dönmesi iyice artmıştı. Ayağının altından toprak kayıyor gibi geliyordu, gerçekle düş arasında, yarı sersem bir haldeydi. Baskından beri uykusuzdu, doğru dürüst yemek yememişti... Biraz önce çok sıkılmıştı canı, katillerin salınma ihtimaline. Bir tuhaf ağırlık da vardı havada. Kara bulutlar toplanıvermişti gökyüzüne.

“Bu sağanak da nerden çıktı şimdi?” dedi şoförü aniden bastırınca yağmur. “Efendim... ıslanıyorsunuz efendim...”

Arabanın kapısını açmış bekliyordu. Valinin kıpırdamadığını görünce bagaja koştu, elinde şemsiyeyle döndü. Yaslandığı yerde çok yorgun görünen Valiye yaklaştı şemsiyeyi açarak. Vali gözlerini dikmiş bir yere bakıyordu, “İnönü ağlıyor,” dedi yavaşça.

Şoför şaşkın şaşkın sağına soluna bakındı, gözlerini kırpıştırarak. Neden sonra akıl etti heykeli. Gerçekten de İnönü’nün bronz yanaklarından aşağı, gözyaşları gibi iniyordu yağmur damlaları... Bu toprağın insanının hiç değişmeyen yazgısına ağlıyor gibiydi heykel.

Mühendis Fırat'ın Başpınar yakasında, dolgu yerinin yukarısına düşen kayanın üstüne tar-

assut kulesi gibi oturtulmuş şantiyede, masaya yayılmış projeye eğilmişti hepsi. Nefeslerini tutmuş, Mühendisi dinliyorlardı. Mühendis, değişik renkte kalemlerle hazırladığı birtakım krokilerin üzerinde dolmakalemiyle gidip geliyor, çiziyor, anlatıyor, Valiye yabancı terimlerle konuşuyordu. Hüdai başını sallıyordu ara sıra. Hava sıcaktı. Mühendisin alnından süzülen ter, burnunun ucuna yürüdü ve önündeki haritaya damladı.

"Şu pervane daha hızlı çalışmaz mı, Allah aşkına?" diye sordu Vali, Hüdai'ye, tavandaki aleti işaret ederek.

Hüdai yörenin adamı olduğu için böylesi sıcaklara alışıktı, alaylı gözlerle Mühendise baktı, "Kış bastırdığında bu sıcağa rahmet okursunuz. Siz bir de buraların kışını görün," dedi.

"Ben sıcaktan şikâyetçi değilim," dedi Mühendis. Vali, Mühendisle Hüdai'nin daha ilk görüşte yıldızlarının barışmadığının farkındaydı. Hüdai'nin bir devi andıran koca gövdesinin yanında, sıska bir sivrisinek gibi kalıyordu Mühendis. Yaşlı adam, bu beden farkını, keçi sakallı, uzun saçlarını arkadan toplamış garip görünüşlü genç adamı ezmek için cömertçe kullanıyordu. Ama saçlı, sakallı da olsa, sivrisineği de andırsa, o bir mühendisti ve konumu alaydan yetişme iri ihtiyara göre daha üstündü. Odadaki hava, belki de bu sessiz çatışma yüzünden bunaltıcı bir hal almıştı.

"Yani, dolguyu çoğaltıp köprü mesafesini azaltacağız, değil mi? Ben öyle anladım," diye sordu Vali bir kere daha üzerine basa basa, Hüdai'nin de onaylaması için. Ama yanıtlayan yine Mühendis oldu.

"Evet, aynen öyle," dedi, "Böylece demir çelikten tasarruf edeceğiz, su üzerindeki mesafeyi en aza indireceğiz, iş hem ucuzlayacak hem de çabuklaşacak."

"Demirden tasarruf edeceğiz ama, dolgu da ucuz değil ki, sen benden nehrin üzerine yüz elli bin metreküp dolgu yapmamı istiyorsun, evlat," dedi Hüdai.

"Evet."

"Dolguyu bedava mı sanırsın?"

"Dağ senden para istemiyor ki verdiği toprak karşılığında aga, patlat dinamitini, yap dolgunu."

"Her seferinde on ton dinamit patlatıyorum ben. Dağ bedava ama, dinamit babamın malı değil."

"Çeliğin fiyatını, müteahhit olduğuna göre, sen benden daha iyi bilirsin," dedi Mühendis. "Hesapla bakalım çelik mi daha ucuz, dinamit lokumu mu?"

"Yani sen koca köprüyü altmış metreye kadar düşürdüğünü söylüyorsun?"

"Evet!"

"Acayip!"

"Acayip değil, akıllıca."

"Ve bu köprü Ankara'da yapılacak."

"Evet."

"Sonra buraya taşınacak koca köprü. Deh! Deh! Deh!"

"Koca köprü taşınmayacak. Parçaları taşınıp burada monte edilecek."

"Yaa!"

"Sen hiç lego denen oyuncakları gördün mü?"

"Torun sahibiyiz, evelallah."

"Tamam, işte, aynı lego mantığı. Önce yapacağız, sonra sökeceğiz, burada tekrar kuracağız."

"Lego dediğin bir oyun, uşaklar oynasın diye. Biz oyun oynamıyoruz."

"Köprünün arkasındaki mantık da, legoyla aynı mantık."

"Ben bu işten bir şey anlamadım," dedi Hüdai.

"Hüdai, sen dolguna devem et. Bak şimdi sana daha da çok iş çıktı. Bırak köprüyle Mühendis uğraşsın," dedi Vali. "Zaten ortada bir iş bölümü var, dolgu senin, köprü Mühendisin sorumluluğunda."

Somurttu Hüdai. Kendi teklif ettiği firmayı neden istemezdi şu Vali. Nereden bulmuştu bu zibidiyi? Keşke o Gürcü baba-oğul zamanında ortaya çıksalardı da kapsalardı işi. Hiç kaynamamıştı kanı bu keçi sakallıya, hiç. Erkek dediğinin saçı karı saçı gibi mi olur, diye sorup duruyordu önüne gelene. Haydi sakalını sineye çeksindi, kendinde de vardı bir kırçıl sakal, o saç neyin nesiydi öyle? Sıska mı sıska bir herif, üflesen uçacak. Yeni bir teknik deniyormuş... burası deneme yeri miydi? Ya beceremezse ne olacaktı, açılır kapanır yaylı yatak gibi ne menem

köprüyse o? Orada yap, burada aç! Hoppaaa! Hokkabaz işi, hokkabaz! Ne kadar da akıllıymış gibi dururdu, cin bakışlarıyla, nah şu kadar akıl varsa bu Vali'de, o da Hüdai değildi. Serseri görünüşlü, karı gibi saçlı, kulağı küpeli herife git teslim ol sen. Hay aklını karışladığımın Valisi. Oysa Vali, neredeyse iki kanat takıp uçmak üzereydi sevincinden. Hayatının mühendisini bulmuştu. Nereden tasarruf edebileceklerini düşünüp dururken, adam kendiliğinden ortaya atmıştı toprağı doldurup, köprünün boyunu yüz seksen metreden altmış yedi metreye düşürmeyi. Bugüne kadar Anadolu'da hep Alman metoduyla yapılmıştı köprüler. İngiliz sistemi ilk kez denenecekti. İngilizlerin çelik asma-köprüleri meşhurdu, Vali de yenilikleri pek severdi. Mühendisin anlattıklarını işitince büyük bir keyif ve heyecan duymuştu. Ama Hüdai gölge düşürüyordu keyfine. Gözü tutmadığı için, burnundan getiriyordu Mühendisin. Allah'tan adamın Ankara'daydı işi. Burun buruna çalışacak değillerdi.

Onu da hiç anlamamıştı ya, Hüdai. insan işinin başında olurdu, başka şehirde değil.

Pes etmeden, tekrar tekrar soruyordu aynı soruyu:

“Yahu, bu köprüyü Ankara'ya mı kuracağız?”

“Hayır, Fırat'ın üstüne kuracağız.”

“O halde Mühendis neden şantiyesini burada açmıyor?”

“Çünkü, köprüyü Ankara'da yapacak.”

“İş mahalli burada, çalışanı orada olur mu? Böyle şey görülmüş müdür?”

Anlatıyorlar, anlatıyorlar ama saat başı Hüdai'nin aynı soruyla karşılarına dikilmesine mani olamıyorlardı. Belki o da bir usandırma yöntemi kullanıyordu. Valiye gına getirtecek, Vali sonunda, “Tamam abi, git getir o tavsiye ettiğin adamları, görüşelim,” diyecekti. Ne de olsa eski kurttu ve çarıklı erkânıharpti her Türk köylüsü gibi, Hüdai.

Mühendise gelince, hiç umurunda değildi Hüdai'nin onu sevip sevmemesi. Asıl mesele karısının onu sevmemesindeydi. Erzincan'daki köprü teklifini almasından yaklaşık bir ay önce, karısı karşısına geçmiş ve gözlerinin içine bakarak, “Artık seni sevmiyorum,” demişti. Evet, aynen böyle demişti. Bir an için yanlış duyduğunu düşünmüştü Mühendis. Belki de bir rüya görmekteydi. Rüyalarda en akla gelmeyecek şeyler olurdu. Gözlerini kırpıştırmıştı birkaç kere. Ama bu bir rüya değildi. Karısı bir akşam yemekten sonra, mutfak kapısına sırtını dayamış, kollarını göğsünde kavuşturmuş, ben sarımsak kokusunu sevmiyorum der gibi, sakin sakin, ben seni sevmiyorum deyivermişti.

Mutfakta, tasarımını elleriyle çizdiği açılır kapanır masada yemeklerini yerlerken, dizleri sürekli birbirine değiyordu her zaman olduğu gibi. Yemeğin sonuna doğru dizlerini çekmişti karısı. Masa çok küçük olduğu için, özel. bir çaba sarf etmiş olmalıydı. Şarabını doldurmak için bardağına uzandığında, eliyle bardağın ağzını kapatmıştı.

“istemiyor musun?”

“Hayır.”

“iki parmak bir şey kaldı, bitirseydik şunu.”

“Bana verme lütfen. Sen bitir. Hatta sen de içme artık.” Bir tuhaftı sesi. Duruşu de öyle. Bacakları iyice kendine doğru çekilmiş, dimdik ve iğreti oturuyordu iskemlesinde. Tatsız bir şeyler duymak üzere olduğunu sezmişti Mühendis.

“Neden içmeyecek mişim?”

“Şimdi konuşacağımız konuyu ayık kafayla konuşmak daha doğru olur.”

“Dünyanın yaradılışı üzerine mi konuşacağız, son aldığın etek hakkında mı?”

“Her şeyi alaya almana sinir oluyorum. Ben çok ciddiyim. .. evliliğimiz hakkında konuşacağız.”

“Nesi varmış evliliğimizin?”

“Yürümüyor, ikimiz de mutlu değiliz.”

“Benim hiçbir şikâyetim yok.”

“Senin gerçekleri göğüslemek âdetin değildir.”

“O halde sen kendi şikâyetini söyle.”

“Şikâyet meselesi değil...” Karısı masadan kalkmış, gidip kapıya dayanmış ve aralarına ancak emniyetli bir mesafe koyduktan sonra, “Artık seni sevmiyorum,” demişti.

İrkilmişti Mühendis. Hem duyduğundan hem de bunu söylemek için, karısının kendinden uzaklaşmasından. Acaba ne zannediyordu, ona bir tokat atacağını mı, yoksa dudaklarına yapışıp öpmeye çalışacağını mı? Onu istemeyen bir kadını dövmeye ya da zorla sevmeye kalkacak kadar alçalabileceğini sanıyordu demek! Karısı hiç gocunmadan onu incitebiliyor ve ondan

çekiniyorsa, evet, belki de bitmişti bu ilişki. O hiç farkına varmadan tükenmişti aralarındaki çok özel, çok renkli, çok derin sandığı dostluk. Yine de, kendini alamayıp, “Neden?” diye sormuştu.

“Böyle şeylerin nedeni olmaz.”

“Her şeyin bir nedeni vardır.”

“Seni sevdiğimi söylediğimde, hiç sormadındı ama bana nedenini.”

“Şimdi soruyorum işte. Neden sevdin beni ve neden şimdi sevmiyorsun artık?”

“Seni sevdim çünkü bana heyecan veriyordun. Değişik ve hoş şeyler ilham ediyordun. Coşkuluydun, umutluydun, farklıydın.”

“Ne değişti?”

“Her şey. Dünyaya çelik parçalarının arasından bakmaya başladığını biliyor musun? Üst geçit, alt geçit, demir, çelik, fabrika, montaj... başka lafın yok. Coşkun söndü... ne bileyim, farklılığın kalmadı. Her erkek gibisin sen de. Herkes gibi oldun.”

Herkes gibiymiş! Kıpırdanmıştı yerinde. Yüzünde hiçbir ifade yoktu, sesi sakin ve soğuktu, yüreğindeki fırtınayı dışarı vurmamak için çaba sarf ediyordu, içinde kırılan yemyeşil dalın sesini sadece kendisi duymuştu.

“Her insan, ama her insan zaman içinde, diğerinin gözünde gizini kaybeder,” diyebilmişti Mühendis, “evlilikler de öyledir.”

“O halde evlilik bana göre değil, ben tek başıma yaşamalıyım.”

“Olabilir. Ama iyi düşün, ilişkimizi boş yere yıpratma. Pişman olabilirsin.”

“Ben ne yaptığımı biliyorum. Pişman olmayacağım.”

“Başka biri mi var yoksa?”

Karısı gözlerini yere indirmiş, yanıtlamamıştı.

“Bilirsin, sükût ikrardan gelir... Bana yanıt vermiyorsun.”

Sessizlik uzayınca, bir demir pençe yüreğini avucuna alıp sıkmıştı Mühendisin. içinden karısını saçlarından sürükleyerek yerlere çalmak, suratına tokat üstüne tokat indirmek geliyordu, bu kez. Avaz avaz bağırmak ve ağlamak da istiyordu ayrıca. “Bunu neden yaptın? Neyin eksikti?” diye hesap sormak, gitmemesi için yalvarmak, onu sevdiğini, onsuz yaşayamayacağını haykırmak istiyordu. Bunların hiçbirini yapmamıştı oysa. Sımsıkı sıktığı yumruklarını pantolonunun ceplerine sokmuş, buz gibi bir sesle, “Müsaade eder misin?” diyerek, karısının dayandığı kapının yanından geçmişti ona değmemeye çalışarak. Koridordaki dolabın üst rafından bir çanta çıkartmış, yatak odasına yürümüş, çekmeceleri dolapları açmış kapamış, çantanın içine pantolonlarını, gömleklerini, iç çamaşırlarını, tıraş takımlarını koymuştu.

“Aaa, gidiyor musun?” diye sormuştu karısı. “Hiç konuşmayacak mısın benimle?

Sevgimi yitirmemin nedenlerini tartışmayacak mısın? Bu mu senin evlilik anlayışın?”

Gülümsemişti Mühendis. Kadınlara özgü tutarsızlık içindeydi karısı. Hem artık onu sevmediğini, ayrılmanın şart olduğunu söylüyor, hem de kocasından gidişine mani olmasını istiyordu. Onu terk eden birine yalvaramayacak kadar onurluydu Mühendis. Ya da büyük bir yanılgı içinde, 'gitme' demeyi onursuzluk sanıyordu. “Neden konuşmuyorsun? Nereye gidiyorsun? ” diye sordu karısı.

“Her erkeğin evini terk ettiğinde gittiği yere. Bir otele. Senin biliyor olman lazımdı. Herkes gibi değil miyim ben, her erkek gibi?”

Çıkmıştı kapıdan, nereye gideceğini bilemeden yollarda yürümüştü uzun uzun. Gerçekten nereye giderdi evini terk eden erkekler? Annelerinin veya eski sevgililerinin evlerine mi, yoksa bir otele mi? Onun ne annesi ne de eski sevgilisi vardı. Sabaha karşı bir otele kapak attığında, otel odasının kişiliksiz ve soğuk beyazlığına, üstü kırışıksız gergin çarşaflarına bırakmıştı kendini ve düşünmüştü. Herkes gibi olmamak için verdiği bunca çabadan sonra, saçıyla sakalıyla, küpesi, giysi seçimi ve hatta mesleğinde uyguladığı aykırı tekniklere rağmen, sıradanlıkla suçlanmayı bağışlayamıyordu bir türlü. Karısı ona sadece, “Seni sevmiyorum, başka birine âşık oldum,” diyemez miydi? Onu bir de sıradanlıkla suçlaması, herkese benzetmesi şart mıydı? Bir saplantı halinde sevmezdi herkes gibi olmayı Mühendis. Birbiri gibi düşünen, davranan, giyinen, hiçbir farklılık, ayrıcalık gösteremeyen, sürünün bir başka koyunu olmaktan öte gidemeyen, ufuksuz, korkak, dar kafalı ve tutucu insanları, herkes markasıyla damgalanan prototipleri, hiç ama hiç sevmezdi.

Ne tuhaf, Hüdai de onu, karısının tam tersine, herkese benzediği için değil, kimseye benzemediği için sevememişti. Kılık kıyafetinden, uygulayacağı köprü tekniğine kadar bugüne dek

bildiği, tanıdığı, kanıksadığı her bir şeye ters düştüğü için.

Garipti insanoğlu! Oysa Mühendis, genizden ve tane tane konuşan, görüşlerini asla değiştiremeyen, iriyarı ve yaşlı Hüdai'yi sevmişti, başında... Köprü ayaklarını inşa edeceği çıplak kayalıkları, yamaçların ardında beliriveren daracık vadileri, bir uzun yılan gibi yeşilin ve sarının çeşitli tonlarında kıvrıla büküle akan Fırat'ı, sesli harfleri incelterek konuşan yöre insanını, o insanların köprülerine kavuşacakları umuduyla gözlerine, seslerine, hareketlerine yansıyan sevinci sevmişti. Ve tıpkı kendi gibi değişik olan, başka bürokratlara benzemeyen, kendine özgü Vali'yi de sevmişti.

Kararmış iç dünyasına, altüst olmuş yaşamına, Doğunun bir uzak kasabasından bir küçük kıvılcım ışıldamıştı. Yapımını üstlendiği bu köprü, ne çelikten kurduğu üst geçitlere ne de fabrikalara benziyordu. Bu köprü, binlerce kişinin yıllardan beri beklediği bir umut köprüsüydü. Köprü kurulduğunda, suyun öte tarafındaki yoksul ve çaresiz insanlara, tüm güzellikleri, yenilikleriyle yepyeni bir çağ akacaktı sanki. Bolluk, dostluk, iyilik akacaktı. Köprünün üzerinde yürüyüp karşıya ulaştığı gün, yaşamının onca yanlışını, düş kırıklıklarını, karısının ihanetini geride bırakacak, geleceğe doğru bir adım atacaktı. Geleceğe, yani bilinmeyene... ama iyi, hoş, aydınlık bir bilinmeyene. Saçma olduğunu bile bile buna inanıyordu. Büyük şehirde yaşarken, kendi ve karısı gibi kentsoylular için çok önemli olduğunu sandığı kavramlar, istekler, öncelikler, Doğunun bu köşesindeki insanların sorunlarının yanında, çocukça şımarıklıklara, anlamsız kaprislere dönüşmüştü, içleri boşalmış, hiçbir önemleri kalmamıştı. Hayatının kırıldığını düşündüğü bir anda, karanlığını aydınlatıvermişti Başpınarlıların yüzlerindeki ve yüreklerindeki ışık. Evet, bu köprü, bir umuttu, o esmer ve buğday yüzlü, ela ve kara gözlü halk için olduğu kadar, kendi için de.

Vali telefonda nefes nefese anlatmıştı sesi heyecandan titreyerek; evet, evet, köprü, çelikten yapılacaktı, tam yüz kırk ton ağırlığında olacaktı, Ankara'da bitirilecek, demir çubuklar halinde Erzincan'a taşınacak ve orada inşa edilecekti. Köprünün Başpınar tarafında oturacağı nokta doldurularak üç yüz metre açıklık, altmış metreye düşürülecekti. îşte çelik köprü de bu dolgunun üzerindeki beton ayağın üzerine konacak ve karşı yakadaki diğer ayağa uzatılacaktı... Ankara'da yapılacaktı, evet... önce orada kurup, bakacaklardı elbette... sonra sökülüp gönderilecekti... Koca köprü sökülmeden nasıl gelirdi a canım, sökülecekti tabii... Telefonu hırsla çatt diye kapattığında, titreşimden masanın üzerine su dökülmüştü dolu bardaktan. Seslenmişti, "Bir bez getirsenize yahu, ıslandı burası."

"Bu, köprü mü, yoksa bizim oğlanın boz-yap oyuncağı mı?" diye sormuştu telefondaki muhatabı. "Ankara'da yapılıp tee buraya taşınacakmış! Neden burada yapılmıyor, adam gibi?"

"Hüdai ile mi konuştunuz siz?"

"Yoo, kimseyle konuşmadım. Niye sordunuz?"

"Bunlar onun sözleri de ondan."

"Teknik adamlar için aklın yolu birdir."

"Mühendis de teknik adam."

"Gençtir, tecrübesizdir."

"Tanıştınız mı?"

"Hayır."

"Eee, nereden biliyorsunuz o halde genç ve tecrübesiz olduğunu?"

"Hüdai söyledi de..."

Vali projeyi kime anlatacak olsa, dinleyen gülüyordu. Sadece Kaymakam vardı, bu projeyi ciddiye alan. Gerçi Kemaliydiler desteklerini ve bağışlarını hiç esirgememişler, daha önceki görevlerinde imkânsızları başardığı için adı deliye çıkmış valilerinin hızını kesmemişlerdi ama, aralarında konuştuklarında, bu işin sonunun nereye varacağından endişeli olanlar azınlıkta değildi.

"Yüz ton ağırlığındaymış köprü. Bu ağırlığı taşır mı dolgu toprak? Betonu demiri, hepsi birden gömülüverecek suya, verdiğimiz paralar boşa gidecek, biz de hava alacağız," demişti bir Meclis üyesi.

"Koca dağı deviri verdiler Karasu'ya. Toz toprak içinde kaldı her taraf. Allah'ın nehir diye yarattığını, kul toprak eyliyor. Olacak iş mi bu?" demişti bir başkası.

"Delegen gözlü, şimdi de bu köprüyü taktı kafaya. Dur durak tanımaz gayri. Kaymakam da ona uydu... bekleyip göreceğiz," demişti bir diğeri, devlete doğuştan muhalif olan bir vatandaş.

Erzincanlıların henüz, Valinin gönlünde yatan ikinci aslandan haberleri yoktu. Valinin ilç-

elerini daha ilk ziyaretinde sahip çıktığı bir ikinci düşleri vardı ya Kemaliyelilerin; onlar, kanyon boyunca uzanacak ve masrafları devlet eliyle karşılanacak bir yol hayal etmişlerdi ya yıllarca; Vali, yüz otuz yıldır hayal edilen ve elli yıldır savsaklanan yolu, kayaları oyup dağın içinden geçirterek ve tıpkı köprüde olduğu gibi, halk katılımını sağlayarak bitirmeyi planlamaya başlamıştı bile. İşte o zaman Kemaliye, tam iki yüz yirmi kilometre kısalarak başkente bağlanıverecekti. Yapar mı yapardı, 'Buzlar Çözülmedendi onun adı. Ama önce, azgın Fırat'ın boynuna bir gümüş gerdanlık gibi geçip iki yakayı birleştirecek olan çelik köprünün üzerinde yürüyecekti...

“Bana Hüdai'yi bulsana,” dedi Saliha hanıma.

“Üç telefonunuz bekliyor. Onları bağlamayayım mı önce? Elazığ Bölge Müdürü sabahtan beri aratıyor, hep meşguldünüz.”

“Pekâlâ. Sonra da Hüdai'yi hazır et.”

Bölge Müdürü de birçoğu gibi bir türlü benimseyememişti ilk kurgusu Ankara'da yapılacak köprüyü. Vali sıkıntıdan ceketinin koluyla masanın biraz önce su dökülen yerini yeniden sildi. Karısı görse, elbiselerini kurulama bezi gibi kullanıyor diye fırça atardı hemen. Telefonun yeşil ışığı yanınca ahizeyi kaldırdı, Bölge Müdürü'nün sesi çınladı kulağında.

“Nasılsınız sayın Valim, dolgu işleri tamamlandı mı?” diye soruyordu.

“Hüdai gece gündüz çalışıyor. Köprü hazır olduğunda, dolgular da tamamlanmış ola...”

“Size söyleyeceklerimi kulak ardı ederseniz, dolgunuz suya kayar, köprünüz de sulara gömülür Vali Bey,” diye lafını kesti Bölge Müdürü, “Kaymakamla da haber yollattım size. Bu Hüdai, kendi kafasından çıkmayan görüşlere pek itibar etmiyor. Dolguya fora kazıkların çakılması şart. Benden size söylemesi.”

“Hüdai'ye söylediniz mi?”

“Hüdai'ye de söyledim, uzun uzun yüzüme baktı. Yanıtlamadı bile.”

“Bu işin sorumlusu odur Müdür Bey. Ben mühendis değilim, anlamam ki.”

“O da mühendis değildir, işin müteahhididir. Bu işler sadece tecrübeyle olsa, iyi olurdu ama... siz durumu bilin de...”

“Uyardığınız için sağ olun. Hüdai ile hemen konuşacağım,” dedi Vali. Ahizeyi yerine koyar koymaz yeniden çaldı telefon.

“Hüdai hatta,” dedi Saliha, “siz Bölge Müdürü ile görüşürken aradı.”

“Vayy Hüdai, seni gökte ararken yerde bulduk,” diye açtı telefonu Vali, “Ne var ne yok? Nasıl gidiyor işler?”

“İşler iyi gidiyor da, bir durum var efendim.

“Neymiş?”

“Bizim bu dolgu var ya Vali beyim, onun üzerine fora kazıklar döşememiz gerekiyor. Yoksa köprü sulara gömülüverir maazallah!”

“Yaaa, öyle mi?” dedi Vali.

“Öyle ya!”

“Niye daha önce söylemedin Hüdai?”

“Hep düşünür dururdum da... şu şey var ya, Elazığ Bölge Müdürü... geçende konuşuyorduk da... o da benimle hemfikir olunca... ben de... şey ettim...”

“Ne ettin?”

“Bizim Musa Bey vardır, fora kazıkçı, onu buldum. Taa Îstanbullarda buldum, getirtiyorum. ”

“Bir danışaydın keşke? Belki bizim Mühendis bir adamını yollardı.”

“Musa Bey bu işin has adamıdır Vali beyim. Ben kırk yıllık inşaatçıyım, tanırım hepsini. Mühendisini de birlikte getiriyor, ölçüleri o alacak.”

“Bizimki ne güne duruyor?”

“Bırak onu canım, sakallı keçi. O, köprüsünü zamanında bitirsin, başka ihsan istemez.”

“Eh madem Bölge Müdürü de sana hak veriyor, yap o zaman. İnşaatçı sensin, elbette ne yapılması gerektiğini hepimizden iyi bilirsin,” dedi Vali kıs kıs gülerek, “ama birkaç yerden daha fiyat sorduracağım. Bu senin kazıkçı, kazık atmaya kalkarsa kabul etmem, bilesin.”

Hüdai'nin İstanbul'da bulduğu kazıkçı Musa, birkaç gün sonra mühendisiyle birlikte geldi. Çakılacak kazıkların sayısını, çapını saptadılar, fiyatlarını tespit ettiler, Valiye onaylattılar ve hemen çalışmaya başladılar. Herkes memnundu. On gün kadar sonra, kazıkçı Musa mühendisiyle birlikte yok oldu. Hüdai bir hafta boyunca her yerde arattı adamları. Onları sonunda

Ankara'da buldu. Musa Bey çok büyük bir ihale almıştı, birkaç köprü kazığıyla uğraşamayacaktı ama işi sürdürmesi için bir adamını yolluyordu hafta başında. Hüdai, kendi önerdiği kişinin onu yarı yolda bırakmasına çok içerlese de kızgınlığını belli etmemeye çalışıyordu.

"Ne yapalım, adam büyük bir iş kapmış, müteahhitler böyledir, büyük balığı kaçırmak istemezler. Ehliyetli birini yolluyor, işi onunla götüreceğiz," dedi Valiye.

Musa Bey'in yerine gelen adam çetin ceviz çıktı. Bu işin erbabı olduğunu söylüyor, kimseden görüş almak istemiyordu. Hüdai'nin nezareti altında çalışma fikri ise tüylerini diken diken etmişti.

"Sen dolgunu yapar gidersin buradan, sonra da biz kendi işimizi bitiririz," diyecek oldu Hüdai'ye.

"Bana baksana sen, ben burada Vali'den de Kaymakamdan da eskiyim. Herkes sırası geldiğinde gider de ben hiçbir yere gitmem, anladın mı? Ben ömrümün yirmi beş yılını heba etmişim bu yolda. Sen kim oluyorsun da beni kendi yerimden kovuyorsun? Elimden bir kaza çıkmadan yok ol karşımdan!" diye gürledi Hüdai. Saçları tepesinde dimdik olmuştu, tir tir titriyordu. Ertesi gün Vali telefon etti, "Ne o Hüdai, kazıkçıyı kovmuşsun," dedi, "hani senin adamındı bunlar? Daha iyileri yoktu Türkiye sınırları içinde?"

"Benden paso sayın Valim," dedi Hüdai, "Güvendiğim dağlara kar yağdı. Siz araştırın bulun birini. Kim gelirse kabulümdür."

"Geç kaldın Hüdai," dedi Vali, "kazıkçıya ilk ödeme yapıldı bile. Geri dönüşümüz yok. Ne yaparsanız yapın, anlaşın aranızda."

"Dağdan inmiş, bağdakini kovuyor utanmaz herif. Anlaşmamız imkânsız."

"Eh, o zaman anlaşmayıverin," dedi Vali, "ne olsa yaptığınız işler ayrı. Sen dolguları yapacaksın, o kazıkları çakacak. Herkes kendi işine bakar, olur biter."

"Olmaz aga! Olmaz sayın Valim. Ben bu herifle çalışamam."

"Bu herifi başımıza musallat eden sensin," dedi Vali. "Ben kırmızı mumlu davetiyeyle çağırmadım. Sen buldun getirdin..."

"Ben bunu değil, Musa'yı getirdimdi."

"Musa işi bıraktı kaçtı. Tepemin tası atmaya başlıyor Hüdai, bıktım senin kimseleri beğenememenden. Beni rahat bırak da çalışayım, tek işim bu köprü değil ki, tonla işim var benim," dedi Vali. Canının sıkkınlığı sesinden belli oluyordu. En ince ayrıntıya kadar örgütlenmiş, programlanmış olmasına rağmen, yine de sürekli başını ağrıtacak bir şey çıkıyordu karşısına. Oysa, Kemaliye'nin üç ayrı kaymakamının her birini peş peşe şantiye şefi olarak görevlendirmişti. Kaymakamların her biri, görev dönemleri içinde işlerin tıkır tıkır yürümesi için ellerinden geleni yapmışlardı. Ankara'da bilgisayarda üretilen köprü projesini ise Vali bizzat takip ediyor, sık sık Mühendisi arayıp bilgi alıyordu. Ayrıca, bir de varlıklı hemşehrilerin parasal katılımını sağlamak için yapılan çalışmalar vardı. Proje ilerledikçe, Vali tanıtım toplantıları yapıyor, yöre zenginlerine yazılı ve görsel belgeler sunuyor, dolguyu ve fora kazık çalışmalarını safha safha açıklayan filmler gösteriyor, ne kadar para harcadıklarını ve daha ne kadar paraya ihtiyaç duyduklarını anlatıyordu, hiç üşenmeden. Bu toplantıların bazılarını Ankara ve İstanbul'da da gerçekleştiriyordu. Ayaklarına kadar gelen Valinin veya Kaymakamın ayrıntılı ve somut bilgiler sunması üzerine, kesenin ağzı açılıyor, aşka gelen gurbetteki Erzincanlılar, hiç gocunmadan atıyorlardı ellerini ceplerine. Vali hemşehrilerden topladığı ve özel îdareden aldığı paralarla bu kez de devlet kurumlarına başvuruyor, "Şimdi sıra sizde," diyordu, "halk ve özel idare üstlerine düşeni yaptılar. Projenin tamamlanması için, maliyetin üçte birini de siz vereceksiniz."

Böylece, hem Devlet Planlamadan hem de Maliye Bakanlığı'ndan yardım elde etmişti, ama bu arada hiç akıllarda olmayan bir sıkıntı filiz vermişti. Kemaliye'nin yukarlarında oturanlar, toplanan paraların Taşyola yönlendirilmesini, aşağısındakiler de bir an önce köprünün bitirilmesini istiyorlardı.

"Yahu, hemşehrilerim, sevgili Kemaliyeliler, aşağısı da yukarısı da sizin memleketiniz, çocuk gibi çekişmenin âlemi var mı?" diye ara bulmaya çalışıyordu Vali. Sonunda ağırlığını köprüden yana koymuş, "Beyler, önce onca can kaybına sebep olan köprü sıkıntısını halledeceğiz. Köprü tamamlanmadan yol çalışmalarını başlatmam," demek zorunda kalmıştı ama, yol için gereken çalışmaları da çoktan hızlandırmıştı.

Bunca gayrete, iyi niyete ve düzenli çalışmaya rağmen, üç ayrı kişinin elinden çıkmakta olan işte rahatsızlıkların, kıskançlıkların, anlaşmazlıkların önünü kesemiyordu Vali.

Hüdai, demir kazıkları döşeyen taşeronun, kazıkları çaldığını iddia etmeye başlamıştı. Sağda solda konuşuyor, kahvelerde kazıkçının demir kazıkları çalarak, Valiyi nasıl kazıkladığını anlatıyordu.

“Hüdai, aklını mı kaçırdın? Koskocaman demir kazıklar mendil gibi cebe sığmaz ki, adam yan cebine koyup götürsün. Ne diyorsun Allah aşkına?” diye sormuştu Vali.

“Yüz yirmi parça demir gelecek dedilerdi, sadece doksan dokuz adet demir gelmiş, Vali Bey. ”

“Kim demiş yüz yirmi parça demir geleceğini?”

“Hesaplar öyle gösteriyor.”

“Hangi hesaplar?”

“Benim hesaplar.”

“Hüdai, kaç demir çakılacağının hesabını kazıkçı yaptı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü de onayladı. Yüz yirmi değil, yüz adet demir gerekiyordu. Bir putrel yolda gelirken hasar görmüş, doksan dokuzu yerinde duruyor.”

“Bu iş doksan dokuz tane putrelle olmaz. Mühendis neden gelip de gözleriyle görmüyor, işinin başında durmuyor?”

“Mühendisten sana ne? Bu işler bilgisayarda hesaplanıyor artık. Adam yaptı hesaplarını, buraya bildirdi. Sen kendi işine bak.”

“Vali beyim, mühendis olmadığın için anlayamıyorsun. Bu köprü bu hesaplarla sulara gömülmezse ben kollarımı keserim.

“Tamam. Kesersin. Şimdi git sen dolgunu...”

“Dolgu bitti.”

“iyi. O zaman sıra beton ayaklara geldi. Hadi Hüdai, git o işi de bitir. Sonra gel konuşalım.”

“Vali Bey, ben keçi sakallı Mühendisin istediği ayağı yapamam. O narin bir ayak istiyor. Koca demir köprüyü onun çizdiği ayak çekmez.”

“Hüdai, sen mühendis değilsin. Gözünü seveyim söyleneni yap. Bak, o da telefon etti dün, senden şikâyet etti. 'Eğer köprünün başına bir iş gelirse, benim projemi tam uygulamadı diye müteahhiti sorumlu tutarım,' dedi. “

“Ben inşaatçıyım. O ayakları dünyada yapmam. Ben yapmam! isteyen yapsın.”

“Yahu sen yap!” dedi Kaymakam. “Çökerse sorumluluk Mühendise ait olur. Sana ne be Hüdai amca?”

“Bu yörede kimse o keçi sakallıyı tanımıyor. Burada herkes bu işi benim işim olarak biliyor. Hüdai'nin yaptığı ayak yıkılmış, dedirtmem ben kendime.”

“iyi, bırak işi o zaman. Biz de bir başka bir müteahhit bulalım,” dedi Vali. Şakağından bir ter damlası süzülüyordu çenesine doğru.

“Çanakkale'de böyle bir ayak yapmıştık altı yıl önce, daha üzerine vinci koyamadan yıkılıp gittiydi. Onun projesini de bir mühendis çizmişti.”

“Pekâlâ, ne yapalım istiyorsun?” diye sordu Kaymakam.

“Köprüler Müdürlüğü Başkanı Mehmet Bey yakın dostumdur. Ona telefon edelim, Kemaliye'nin girişindeki Şırzı köprüsünün projelerini istetelim. O köprünün açıklığı da hemen hemen aynı açıklıkta bizim köprüyle. O projenin altında Karayolları Müdürlüğü'nün imzası var. Bizim projenin altında kimsenin imzası yok.”

“Mühendisin imzasını imzadan saymıyor musun?”

“Saymıyorum.”

“Et bakalım telefonunu,” dedi Vali. Hüdai birkaç telefondan sonra ulaşabildi aradığı kişiye. Derdini anlattı. Suratında tuhaf bir ifade belirdi.

“Telefonu bana ver, ben de görüşeceğim,” dedi Vali.

“Yok... ben görüştüm...”

Vali telefonu neredeyse zorla aldı Hüdai'nin elinden. Bir-iki soru sordu, dinledi, gülümsedi ve sonra kapattı telefonu. Odadakilere döndü, “Gerekli yerlerden imzalı Şırzı köprüsünü ilk günü yerleştirirken nehre düşürmüşler ve çıkaramamışlar,” dedi. “Bu konu kapanmıştır, sayın Hüdai. Git ve ayakları Mühendisin Ölçümüne göre yap!”

Hüdai odadan çıkarken arkasından baktı Vali, başını iki yana salladı umutsuzlukla. Hüdai'yi tanıdığında, ellerini sımsıkı tutmak, onu kucaklamak, iki yanağından şapur şupur öpmek gelmişti içinden. Bu, kara kışa aldırmadan, çamurlara belenip gece gündüz çalışan, kendi toprağına olan sevgisi, heyecanı hiç eksilmeyen, heybetli, oturaklı, kalıplı adam, bu gür

saçları, ak sakallarıyla bir Romalı tanrı heykeli kadar yakışıklı, eski çınarlar gibi sağlam ve yıkılmaz ihtiyar, beklediği gibi çıkmamıştı. En ufak şeylere takılıp alınganlıklar gösteriyor, birlikte çalışacağı adamlarla bir türlü uzlaşamıyor, hırçınlıklar, huysuzluklar içinde yuvarlanıyordu. 'Ne tuhaf şey şu insan denen mahluk,' diye düşündürüyordu Valiyi, 'yüksekte uçan kartal olabilecekken, ağaçkakan kalmayı tercih ediyor! Ne tuhaf şey şu insan!'

Hüdai ile olan anlaşmazlıklar durulacak gibi değildi, önce köprü projesini yapan Mühendisi sevememiş, bu köprü sulara gömülmezse ben kollarımı keserim, diye dolanıp durmuştu ortalıkta. Sonra demir kazıklar çalındı diye tutturmuş, Savcılığa ihbarnameler, Karayollarına şikâyet mektupları yazmıştı. Gereken teftişler yapılmış, ortada çalınan çırpılan olmadığı tespit edilmiş, yine de çenesi durmamıştı. Dolguyu bitirdikten sonra da anlaştığı miktarın üzerine zamanın parasıyla on milyar daha ödenek istemeye başlamıştı. Bütün bunlar Valinin kulağına ulaşıyor, işlerin aksamaması için duymazdan geliyordu Vali. Ama bir gün Kemaliye'de çarşının ortasında karşılaştıklarında, ipler koptu.

“Bana borcunuz var, sayın Valim,” dedi Hüdai.

“Sana tek bir kuruş bile borcumuz yok, Hüdai Efendi! Olsa olsa gönül borcumuz olurdu sana. Olabilirdi. Çünkü ben seni bu bölgenin bir önderi, maddiyattan ziyade, köprüye gönül vermiş, mert, cengâver bir vatandaş olarak düşünmüştüm. Oysa sen serapa müteahhit çıktın.”

“istirham ederim sayın Valim. Ben sadece istihkakımı istiyorum.”

“Biz dolgu hesaplarını Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde çalışan tarafsız birine yaptırmadık mı? Senin de onayladığın parayı son kuruşuna kadar ödemedik mi?”

“inşaatın başıyla sonu arasında fark oldu.”

“Sen yüz altmış bin metreküp dolgu yaptım diyorsun, ölçtürdük, yüz yirmi bin metreküp çıktı. Üstelik, keçi sakal dediğin Mühendis, buralı olmadığı halde, sırf şan olsun diye kendi bütçesinden on milyar indirim yaparken, buraların bir evladı olan sana, bu tutumun yakışıyor mu?”

“Bir keçi sakallıyı, buraların evladı dediğin bana tercih ettin. Göreceksin, yaptırdığı o incecik ayaklar üstüne demir binince yıkılıp gidecek.”

“Ne olacağını köprüyü oturttuğumuz gün görürüz. Lafı değiştirme. Her tarafta Vali paramı eksik ödedi, hakkımı yedi diye esip üfürüyormuşsun. Bak burada Kemaliye’nin orta yerindeyiz. Halk çevremizi sarmış bizi dinliyor. Paylaş bakalım kozunu, onlar da hakem olsun. ”

“Sayın Valim bu sokak ortasında görülecek hesap değil. Ben yarın makamınıza geleyim.”

“Hüdai, bu hesabı burada, şimdi göreceğiz,” diye bağırdı Vali. Sesi giderek yükseliyordu. “Ben senin, en başından beri bu işin içinde olmanı istedim. Huysuzdur, geçimsizdir dediler, aldırmadım. Bu toprakların adamı o, yıllardır bu işe gönül vermiş, elbette dolguyu, ayakları o yapacak diye tutturdum. Sayemde köşe döndüğün söylentileri de geldi kulağıma. Daha neler de neler duydum. Şikâyet dilekçelerini de biliyorum, onlara da aldırmadım. Ama yazık ki sen kalıbının adamı çıkmadın Hüdai. Şimdi bizi dinleyenler duysunlar bakalım, sen sayemde köşe mi döndün, yoksa senin hakkını mı yiyorum ben! Hangisi? Şimdi, herkesin önünde bildiriyorum; dolgu için anlaştığımız parayı sana ödedim. Doğru mu?”

“Doğru.”

“öyleyse, ne konuşup duruyorsun?”

Hüdai'nin yüzü bembeyaz, Valininki kıpkırmızı olmuştu. Etraftan çıt çıkmıyordu. Hüdai'nin bastonunu tutan damarlı eli tir tir titremekteydi.

“Bir kere daha kahvelerde, bürolarda köprü suya düşecek diye konuştuğunu duyarsam...”

Cümlesini tamamlamadan sustu Vali. ihtiyar adama inme inecek diye korkmuştu. Hızlı hızlı yürüdü, arabasına bindi. Kaymakam zor yetişti peşinden.

“Biraz fazla mı hırpaladım Hüdai'yi?” diye sordu.

“Az bile yaptınız, ama keşke herkesin önünde olmasaydı.”

“Herkesin önünde kapıştığımız iyi oldu. O, Hüdai'nin arkasında duran herifi gördün mü? 'Hüdai ile Vali iyi götürüyorlar malı,' demiş, kulağıma geldi. Şimdi anladı işte herkes, malı mı götürüyoruz birlikte, yoksa her kuruşun hesabını mı soruyoruz Hüdai'den. Böyle sokak ortasında dalaşmak istemezdim ama... bir süre Hüdai de konuşmaz inşallah, dedikoducular da.”

“Boşuna umutlanmayın,” dedi Kaymakam, “Hüdai çenesini tutamaz. Şu anda bile, köprünün nasıl suya düşeceğini anlatmıyorsa etrafına, ellerimi keserim.”

“Bu Kemaliye'de sonunda eli-kolu kesilmedik adam kalmayacak,” dedi Vali. “iyi niyet

denen kavram buraya uğramamış anlaşılan."

Vali, Kaymakamla birlikte, arabasına yürüdü. Bindiler, hareket ettiler, kahvenin önünden geçerlerken, etrafına kalabalığı toplamış, heyecanlı heyecanlı, el-kol hareketleriyle konuşan Hüdai'yi gördüler uzaktan. Hiçbir şey söylemediler birbirlerine. Valinin canının sıkkın olduğu belliydi. Konuşmadan oturuyordu arkada. Yardımcısı konuyu değiştirmek, Valinin aklını başka şeylere çelmek için, "Dün Bayram uğradı Vilayete," dedi, ön koltuktan arkaya doğru dönerek, "sizi de görmek istedi ama, çok meşguldünüz, ben bırakmadım odanıza."

"Hayrola? Bir derdi mi varmış?"

"Evet. Ama biz derdini Sağlık Ocağı ile aramızda hallettik."

"Çocuk mu hastalanmış?" diye sordu Vali.

Yardımcısı, Valiye değişik bir ilgi alanı bulduğuna memnundu, "Yoo, hasta değildi çocuk. Turp gibiydi maşallah."

"Aaa, onu da mı getirdi Vilayete?"

"Vilayete değil, analığına getirmiş de... Hani şu baskında yanan kadın vardı ya, Erzincan'da devlet hastanesine yatırmıştık. .. Çocuk ayrılmak istememiş analığından. Sağlık Ocağı'nda ona geçici bir yer ayarladık..."

"Olur mu? Sağlık Ocağı, Çocuk Esirgeme Kurumu değil ki!"

"Orada bir hemşire vardı, Şükran Hemşire, Öksüz bize ilk geldiğinde o ilgilenmişti. Kabul etmiş bakmayı, sevaptır diye. Çok ağlamış çocuk. Zaten anasının bir aylık tedavisi kalmış hastanede."

"Hani baskından sonra bir başka aile bulunmuştu çocuğa bakacak?" dedi Vali.

"Çocuk, analığını özlemiş."

"Analığı hastanede yatıyorsa, zaten onun yanında kalamaz ki."

"Çocuğu her sabah hastaneye götürecek, akşama geri getirecekmiş Ocağa."

"Kim? Bayram mı?"

"Evet."

"Köprüde çalışmıyor muydu o? Ne kadar da memnundu iyi para kazanıyor diye, beni her görüşünde teşekkür edip duruyordu."

"Bir ay için ayrılmış işten. îzin almış. Kadın taburcu olunca, geri dönecekmiş işe."

"Ben anlayamıyorum bunları," dedi Vali, "önce yalvar yakar iş isterler, sonra buldukları işe sahip çıkmazlar, işini bırakıp bebek bakıcılığı yapacak, öyle mi? Çocuk her sabah memeye hastaneye taşınacak, akşama da uykuya Ocağa taşınacak. Laf mı bu şimdi?"

Vali yardımcısı bu konuyu açtığına pişman olmuştu, "Efendim, oğlan çok ağlıyormuş... Bayram öyle çaresiz görünüyordu ki... yalvardı durdu saatlerce."

"Sizler de bir köylünün oyununa gelip, devletin hastanelerini, ocaklarını altı aylık bir çocuğun kaprislerine âlet ediyorsunuz," dedi Vali. "Zamanında Bayram'a yardım ettik, gerekirse yine ederiz. Ama bu kadarı da biraz fazla. O hemşire sevap işlemek istiyorsa kendi olanaklarıyla baksın bebeye. Sağlık Ocağı olarak yardım etmek yok! Sağlık Ocağı, muhtaç vatandaşlara hizmet verir, özel meme isteyen şımarık bebelere değil."

Bugün cinleri üstünde bu adamın, diye düşündü yardımcısı. Zaten Kemaliye'nin orta yerindeki ağız dalaşından belliydi, sabah sol tarafından kalktığı. Valiyi sinirlendiren o olayı unuttturmak, kafasını dağıtmak için açmıştı lafı, kaş yapmak isterken göz çıkartmıştı, önüne döndü, somurtup oturdu. Vali de suskundu. Hüdai ile çatışmasını düşünüp, adamı kırdığına üzülüyordu. Ara sıra da Bayram takılıyordu kafasına. Bayram'ı ilk gördüğü günü hatırlıyor, amma da düşkün olmuş oğluna bizim Bayram, diyordu içinden, bir de bize bırakmaya kalkıyordu bebesini... Öksüz ile Elmas Bayram, hastanede yatan Elmas'ın kimseyle konuşmadığını, acılarını bile dile getiremediğini, ağzına bir lokma yemek koymadığını, ilaçlarının ise ancak serum yoluyla verilebildiğini öğrendiğinde, kalkmış ziyarete gitmişti onu. Elmas, kadınlar koğuşunda, yataklarda çifter çifter yatan hastaların arasında, kraliçeler gibi tek başına uzanıyordu karyolasında. Yanıklarına değmesinler, canını yakmasınlar diye kimseyi vermemişlerdi yanına. Simsiyah saçları yastığın üzerine yayılmıştı. Saçlarını böyle sere serpe ilk defa görüyordu Bayram. Ne kadar parlak ve gür saçları var diye düşünmüştü. Sonra, çok iyi bildiği, saçları gibi parlak ve siyah gözlerine bakmıştı uzun uzun, hasretle âdeta. Gözleri mi kamaşmıştı da hemen değil, neden sonra görmüştü sol yanağındaki yanığı? Elleri, kolları ve sol omzu sargılıydı, ama yüzündeki yanıklarda sargı yoktu Elmas'ın. Yarasının üzerine parlak bir merhem sürülmüştü sadece. Sol şakağındaki saçlarını kısacık kesmişlerdi. Soluktu yüzü. Nerdeyse sargıları kadar

beyazdı, mum gibiydi. Adını seslenmişti Bayram. Elmas gözlerini zorlukla kaldırmış, yüzüne bakmıştı ama, hiçbir şey görmüyordu sanki.

“Elmas Hanım,” demişti, “Elmas Hanım... ben Bayram... Nasılsan, eyi misen, bacı? Bir isteğün vağ mı? Ne istirsen alıp da gelem çarşudan...”

Duvara konuşmuştu sanki. Elmas, ne dese, ne sorsa yanıtlamamıştı. Sesini duyduğunda gözlerine bir an değen bakışlarını kaçırıp, gözlerini sargılı ellerine eğmişti hemen. Hep önüne bakmıştı sonra, hiçbir şey duymuyor, anlamıyor gibiydi. Yarım saatten fazla kalmıştı Bayram yanında. Bahçelerden elleriyle toplayıp yıkadığı, bir plastik torbada getirdiği kayısıları ikram edip yedirememişti.

“Boşuna uğraşma kardeş,” demişti bir hemşire, “çorba bile içiremiyoruz. Hiçbir şey yemiyor ki, kayısı yesin. Nesi oluyorsun sen?”

“Tanışın.”

“Akrabası yok mu bunun? Senden başka arayanı soranı olmadı.”

“Buralı değel.”

“İyi de, çıktığında nereye gidecek? Çıkabilirse yani. Çünkü bu gidişle yakında ölür.”

“Neden?” diye bağırıvermişti Bayram, kendini tutamayıp.

“Ölmek istiyor da ondan. Yaşamak istemiyor. Yanıklarının tedavisi, pansumanları bir aya kalmaz bitecek. O zamana kadar açlığına dayanabilir de yaşarsa, nereye gidecek, ne yapacak garip? Aklı uçmuş bunun.”

Hemşire yanlarından uzaklaşınca, eğilmişti Elmas'a doğru Bayram, “Elmas Hanım,” demişti, “gidecek yerim yoh deyü üzilirsen, üzilmeyesen... benim eve alırık seni.

Sokaklarda kalmazsın, korkma.”Elmas hiç tepki vermemişti. Gözleri hep ellerindeydi. Bir süre daha oturmuştu Bayram yanında, ne yapacağını bilemeden. Gitmek üzere kalkmıştı.

“Ben gelirem gene,” demişti, “öksüz de selam ediy, yolunu bekliy.”

Öksüz adını duyunca, Elmas gözlerini ilk kez sargılı ellerinden ayırıp yüzüne bakmıştı Bayram’ın. Bir pırıltı, bir ışık mı yakalamıştı Bayram, kadının gözbebeklerinde? Ona mı öyle gelmişti yoksa? Acele acele çıkmıştı hastaneden, köyüne dönmüştü. Hafta sonu, Öksüzle birlikte tekrar gelmişti ziyaretine. Kucağında uzun yolda yorulup mızıklayan oğlanı zor zapt ederek merdivenleri tırmanmış, Elmas'ın koğuşuna varmıştı. Elmas sırt üstü uzanıyordu, gözleri kapalı. Saçlarına bir yemeni bağlanmıştı.

“Elmas bacı,” demişti yavaşça. Gözlerini bile açmamıştı Elmas.

“Bakasın hele, kimi getürmişem sana?” Öksüz'ü uzatmıştı yüzüne doğru. Yanık ilacının keskin ve kötü kokusu genzine kaçınca ağlamaya başlamıştı Öksüz. Gözlerini aralamıştı Elmas. Oğlanı görünce yatağında doğrulup oturmuştu, yüzünde bir ışık, bir tebessümle. Analığının kara gözlerini, gülüşünü, kokusunu tanıyan bebe, kollarını ona uzatmış, avaz avaza, çığlık çığlığa ağlıyordu şimdi. Elmas da sargılı kollarını bebeğe uzatmıştı. Canını yakmaktan korkarak usulca bırakmıştı Bayram, oğlunu Elmas'ın kucağına. Şimdi burun burunaydılar Elmas'la Öksüz. Bir dişi hayvanla yavrusu gibi koklaşıyor, burunlarını birbirlerine sürtüyor, birbirlerinin boynuna gömülüyor ve tuhaf mırıltılar çıkartıyorlardı. Bebenin küçük elleri, Elmas'ın saçlarında, Elmas'ın dudakları bebenin yüzünde dolaşıyordu. Elmas, ne diğer hastaları ziyaret edenlerden ne de Bayramdan hiç utanmadan, hiç gocunmadan, memesini çıkarıp bebenin ağzına vermişti. Bebek mutlu bir kedi yavrusu gibi guruldayarak şapur şupur emiyordu süt akıtamayan, kuru memeyi. Elmas'ın gözünden yaşlar, baskından beri ilk kez süzülüyor, yanaklarından aşağı kayıyor, göğsüne ve bebenin üzerine düşüyordu. Bebe ara sıra başını uzatıp anasının göğsündeki tuzlu yaşları yalıyor, tekrar memesine dönüyordu. Bayram, Bayram'ın arkasında dikilen hemşireler, komşu yataklarda yatanlar nefes almaya korkuyorlardı bu anın büyüsü bozulmasın diye. Kadınla çocuk birbirleriyle iç içe geçmiş, tek vücut olmuş gibiydiler. Neden sonra, Bayram bebeyi almaya kalkıştığında, yine çığlık çığlığa ağlamaya başlamıştı Öksüz. Elmas'ın saçlarına sımsıkı yapışmış bırakmıyordu. Elmas da sargılı elleriyle babasının çocuğu almasına engel olmaya çalışıyordu. Bayram kadının kucağına geri vermişti öksüz'ü. Elmas çocuğun üzerine kapanıp sallanmaya başlamıştı, ince bir mırıltıyla bir ninni söylüyordu Öksüz'e. Bir süre sonra kucağında uyuyakalmıştı bebe. Bayram koridora çıkıp birkaç sigara içmişti üst üste. Koğuşa döndüğünde, başında bir hemşireyle bir doktor vardı Elmas’ın.

“Ziyaret saati tamam. Haydi ver artık onu bize. Yarın yine getireceğiz oğlunu... oğlandı değil mi bu?” diye sormuştu hemşire, Bayram'a bakarak. Başıyla onaylamıştı Bayram.

“Yarın yine getirirsin.”

“Getirirem,” demişti Bayram, düşünceliydi.

“Sonunda bilmeceyi çözdük,” diyordu genç doktor, “keşke imkân olsaydı da her gün görebilseydi bebeyi, iyileşmesi de süratlenirdi.”

“Pazarları paydostur. Pazarları getirem.”

Yatağında çırpınmıştı Elmas. Sımsıkı sarılmıştı öksüz'e. Kendini yaşama bağlayan tek varlığı göğsünün üzerinde sıkıyordu, yanık ellerinin acısına aldırmadan. Doğumundan itibaren emzirip sütüyle büyüttüğü, ninnileriyle uyuttuğu ve canının yarısı kardeşinin ölümden kurtardığı çocuğu kimselere vermek istemiyordu. Allah, kendi yavrusunu yanına alıp bunu bırakmıştı onun yerine, baksın, büyütsün, sevsin diye. işlediği suçun cezası böyle yazılmıştı madem, çekecekti. Eğer yaşayacaksa bir tek öksüz için yaşayacaktı. Ancak Öksüz'e analık edebilecekse razıydı cezasını bu dünyada çekmeye.

“Yarın yine getirirler, emzirirsin. Bak, yemek yemezsen sütün de gelmez. Bebeni beslemek için senin de beslenmen gerekiyor,” diyordu genç doktor, en yumuşak sesiyle.

“Doktoru duydun, bugün tepsindeki yemeklerin hepsini bitirecek olursan, oğlun yarın sabah tekrar gelecek seni ziyarete,” diye eklemişti hemşire, Bayramdan yana bakarak. Boynunu bükmüştü Bayram.

“Bak, getirecekmiş işte... yemeklerini yersen,” demişti Doktor. Elmas olur anlamına başını sallamıştı. Sakinleşmişti. Doktor uzanıp kollarındaki bebeyi almak istediğinde, çözmüştü kollarını. Çocuğunu alırlarken göz pınarlarındaki son damla yanağındaki yarayı yakarak kaymış, yüzüne düşmüştü öksüz'ün. Bayram'ın koluna girip onunla birlikte yürümüştü koridorda Doktor.

“Bugün büyük bir ilerleme... âdeta bir mucize oldu. Zavallı kadın, hayata döndü oğlunu görünce. Bize niye söylemediler acaba bebesinin kurtulduğunu, öldü diye biliyorduk... neyse... yarın mutlaka çocuğu getirmelisin. Yoksa, bugün başladığı gibi biter bu iş.” Yanıtlamamıştı Bayram.

“Anladın mı hemşerim?” diye sormuştu Doktor, “iyileşmesi buna bağlı, anladın değil mi?”

“Annamışıh.”

Hastaneden çıktıktan sonra, Vilayetin yolunu tutmuştu, kucağında çocuğu ile. O kapıya her gittiğinde, tüm dertlerine deva bulmuştu Bayram. Türbe ziyaretine gidermiş gibi, yüreğinde umutla, gönül rahatlığı içinde yürümüştü Erzincan'ın ana caddesinde, yine Vilayet'e doğru.

“Bayram diye biri var mı bu koğuşta?” diye seslendi hemşire, kadınlar koğuşunda hastaların yataklarına tünemiş ziyaretçileri gözleriyle tarayarak. Bayram iliştiği iskemleden kalkıp bakındı. Bir kişi daha ayaklanmıştı kendi gibi. Her ikisi de koğuşun kapısında duran hemşireye baktılar şaşkın şaşkın.

“Bayram'a telefon var... kimse acele etsin... haydi...”

Diğer adam yatakların arasında kapıya koştururken, Bayram oturdu yerine. Öksüz'ü getirmişti yine Elmas'a. Her sabah erkenden geliyor, bebeği yanık kadına bırakıyor, saat beş sularında alıp Sağlık Ocağı'na geri götürüyordu. Arada dolanıp duruyordu Erzincan sokaklarında. Ne iş bulursa yapıyordu. Bazen hamallık işi çıkıyordu, bazen Vilayetteki arkadaşları ona bir-iki günlük geçici bir amelelik buluyorlardı. Yaza doğru bahçelerde çok iş olur demişlerdi. Elmas'ın hastaneden çıkacağı güne kadar idare edecekti böyle, orada burada çalışarak, orada burada yatarak.

Demin telefona giden adam geri dönmüş ona doğru geliyordu.

“Bayram sen misin?” diye sordu.

“Hee!”

“Telefon bana değilmiş. Yanık kadının yanında duran Bayram'ı istiyor telefondaki. Sen olmalısın.”

Bayram telaş içinde kalktı yerinden koridora koştu. Kim olabilirdi onu arayan? Bir yanlışlık olmalıydı bu işte... Koridorda duvara çakılmış telefona yürüdü, kordonun ucunda sallanan ahizeyi yakaladı, evirdi çevirdi, dayadı kulağına.

“Kimsin?” dedi.

“Bayrem? Sen misin lo?”

“îliyas! Hayırdır?”

“Mutahit herif seni sorii. Mutleke gessin beni gössün, dedi. Yarın gelesin Bayrem.

Mutleke gelesin.”

“Tamam,” dedi Bayram, İlyas'ın onu hastanede bulmasına şaşırmıştı. Kapattı telefonu, Elmas'ın yanına döndü.

“Elmas bacı,” dedi, “bugün Öksüz’ü senden alıp Hatçagil'e bırakacem. Şantayaden beni çağrirler. Herhal möhim bir iş vaa. Cümertesiye yine gelirih baba-oğul.”

“Sütü yetiyor mu Hatça'nın?” “İnek sütü verirmiş. Baskında kesilmiş sütü.”

“İyi kaynatsın sütü,” dedi Elmas. Oğlanı göğsüne yatırıp gazını çıkarttı, yastığının altından aldığı elbeziyle yüzünü gözünü sildi.

“İyi bak oğlana, üşütme yollarda Bayram Ağa,” dedi. “iyice doydu şimdi. Yolda acıkırsa bir ekmek kabuğu ver, gevelesin.” “Meraklanma bacı.”

Bayram otobüste, kucağında Öksüzle, Balkırı'ya doğru giderken bir taraftan da düşünüyordu. Daha ne kadar sürdürebilecekti bu avare yaşamını. Şikâyet etmeye de dili varmıyordu, Başbağlar'daki insanların başına gelenleri düşündükçe. PKK baskını çok kişinin hayatını perişan etmişti. Hatça'nın kocası da köyün diğer erkekleriyle birlikte öldürüldüğü için, çocuklarıyla Balkırı köyüne göçmüştü kadın. Zaten Başbağlar diye bir köy kalmamıştı artık. Yakılan seksen bir ev oturulmaz durumdaydı. Otuz iki dul kadın ve yüz kadar babasız çocuk, sağa sola saçılıp gitmişlerdi. Hatça, Balkır'ı da bulmuştu kendini. Orada kilim dokuyan kadınların arasında, yaşam savaşı veriyordu. Kendi çocuklarına doğru dürüst yetişemiyordu, nerede kalmış el alemin öksüzüne bakmak. Yine de iki kuruş para gelecek diye, hayır, diyememişti Bayram'a. Elmas'ın yanına getirilene kadar iyi kötü bakmıştı Öksüz'e. Hatça'nın yanındayken, çocuğu görmeye uğradığında, eski halinden çok farklı buluyordu oğlunu Bayram. Çocuğun suratı sümük ve pislik içinde, altı dolu oluyordu hep. Sürekli mızmızlanıyordu ayrıca. Belli ki, iyi doymuyordu karnı. Bayram'ın elinden bir şey gelmiyordu. Elmas, yanıklar içinde hastaneydeydi, o sıralar.

Elmas'ın öksüzle yeniden hayata bağlanmış olması iyiydi de, yaşamını alt üst etmişti Bayram'ın. öksüz bakımsızlıktan kurtulup onu evladı gibi seven analığına kavuşmuştu ama bu kez de Bayram işinden olmuştu. Çok zor anlatmıştı derdini Hüdai'ye. Adam haklı olarak, “Bana ne senin aile meselelerinden,” diyordu, “bak burada kaç işçi çalışıyor senin gibi... her birinin ayrı derdi var. Bana gelip anlatıyorlar mı? izin istiyorlar mı?” Hele, Bayram'ı hiç ilgilendirmemesi gereken, Elmas'ın hayata döndürülme olayını hiç almamıştı kafası. Bayram'a neydi elin karısından. Yemek yemiyorsa yemesin... konuşmuyorsa konuşmasın... Bayram nasılsa koymuştu oğlunu bir başka kadının evine, bakılması için. Bu ne saçmalıktı! Hüdai, yine de Bayram'ı kovamamış, birkaç haftalık ücretsiz izin vermişti. Valinin tavsiyesiyle gelmiş olmasının yanı sıra, çok çalışkan bir işçiydi. Bir kere olsun, işini savsakladığını, geç kaldığını ya da arkadaşlarıyla lafa daldığını görmemişti Hüdai. Konuşmaz, gülmez, yemez, içmez sadece çalışırdı, üç kişinin yaptığını tek başına yaparak.

“Tamam!” demişti sonunda. “Git bakalım... söylediğim tarihte geri gelmezsen, karışmam.”

Bayram, Erzincan'a dönmüş, öksüz'ü getirip götürmeye başlamıştı hastaneye. Ama bunca eziyete sırf oğlunun hatırı için katlandığına emin değildi artık. Her sabah, Elmas'ın kara gözlerini gördüğünde içine dolan yaşama sevinci, hiç gereği yokken yatağın yanı başındaki iskemleye çöküp oğlanın meme saatine kadar Elmas'la sohbete oturması, Sağlık Ocağı'nda ona verdikleri elmaları cebinde saklayıp Elmas'a getirmesi... hayır, bu derbeder hayata sırf çocuğunun hatırına katlanmıyordu Bayram.

“Zayıflamışsın Bayram,” dedi Hüdai, “başka bir inşaatta mı çalışıyorsun yoksa?”

Başını salladı, hayır, anlamında Bayram. Bir şey geçmiyordu ki boğazından, nasıl zayıflamasındı?

“Birkaç kişiyi, memnun kalmadığım için çıkarttım işten. Yeni işçi almak üzereydim, Ilyas, başka kimseyi almayın, ben bulurum Bayram'ı dediği için, bekledim seni. Her gün hastaneye gidiyormuşsun. Santraldan hastanenin numarasını öğrendik. .. neyse, bulundun işte. Şu çocuk işini hallet de gel çalışmaya başla Bayram Usta, sana hem yatacak yer, hem aş hem de para sağlayan işi nereden bulacaksın? Kısmetini tepme.”

“Bana bir ay izin vermiş idin beg.”

“Öyleydi. Ama şimdi yeni işçi almaya başlıyorum. Hızlanıyor işler burada. Ayaklar bitince, başka işlerim de var sırada. Kararını ver.”

“Bana bi müsaade et, hastaneye bi varam... Öksüz'ü şey edem...”

“Ne edeceksen et, nereye varacaksan var. Bana hafta sonuna kadar kararını bildir. Bak, Ilyas ısrar etti diye çağırttım seni. Ya pazartesiye iş başı yaparsın, ya da beni unut,” dedi Hüd-

ai. Bayram'ın avurtları çökmüş solgun yüzüne bakarak bir varsayım yapmıştı. Besbelli işsiz ve açtı adam. Bayram şantiye binasından uzaklaşırken, kayaların üstünden seke seke koşturdu Ilyas yanına.

"He dedin mi Bayrem?" diye sordu.

"Önce biyol hastaneye varam."

"Ne işin vaa hastanede? Elin garısından sana ne? Hatçagil bakiiya öksüz'e.

"Bayram öyle düşünmüyordu. Hastaneden, Elmas'ın ne zaman taburcu edileceğini öğrenecekti. Belki de gidecek yeri olduğu için, davranışlarını değiştirirse, daha erken salarlardı kadını. Ne demişti ona Elmas, "Sokaklarda kalmamak için, her gün yeni bir hastalık çıkartıyorum, şimdi de böbreklerim ağrıyor diye biliyorlar," demişti. Hatta bir keresinde yüzündeki yarayı kurcalarken bulmuştu Elmas'ı. "Ne yapıyorsun, mikrop kaptıracaksın!" diye eline vuran hemşireye öyle bir bakmıştı ki Elmas, Bayram hemen anlamıştı aklından geçenleri. İlk başlarda Elmas, Bayram'ın teklifini duyduğunda, sımsıkı gözlerini yummuş, hiç yanıt vermemişti. Bir daha da sormaya cesaret edememişti Bayram. Ama şu son günlerde büyük bir ilerleme olmuştu kadında. Konuşuyor, dertleşiyordu Bayram'la. Hatta bir-iki kere gülmüştü bile. Şimdi Elmas'ı ikna edebilirse eğer, onu alıp Avcı'daki kulübesine götürebilirdi Öksüzle beraber, içi ısındı bunları düşününce. Sonra yine bir sıkıntı bastı gönlüne, ya Elmas istemezse? Eve çıkmak isterdi de, onu istemeyebilirdi, istemesin! O da el sürmezdi Elmas'a. Evine götürürdü, başına dam, önüne aş koyardı. Karşılığında Öksüz'e analık ederdi kadın. Hiç olmazsa babasının yanında büyürdü çocuk... Ama, kim bilir belki de isterdi. Belki de isterdi Elmas. Vasıta beklemek için ana yola çıktığında bir türkü vardı dudaklarında, Bayram'ın. Kurban olam gözlerinin mestine Kalk gidelim çayır çimen üstüne Tut kolumdan al destimi destine İkimize derman gele can gele.

Mühendis köprünün tamamlandığını Valiye müjdelemek için elini telefona uzattığında, bir an tereddüt etti. Bu haberi, herhangi bir haberi verir gibi vermek istemiyordu. Herkes için çok özeldi, iki yıla yaklaşık bir süredir yaşamlarını dolduran, kendine de yön ve yaşam gücü veren köprünün nihayet bittiğinin haberi. Valiye bu müjdeyi çırılçıplak kelimelerle değil, çiçeklere sarmalayarak, bulutlara sararak, bahar coşkusunda damıtarak verebilmeyi diliyordu gönlü. Telefonu kaldırdı, çevir sesini dinledi, tuşlara bastı, karşı tarafın açmasını bekledi. Bilgisayarın başında köprü için geçirdiği yüzlerce saati, yatağında yapayalnız uzanırken, köprüyü Fırat'ın üzerinde bitmiş hayal ettiği onlarca günü, Ankara'daki ilk montajının heyecanı sırasında geçmek bilmeyen zamanı da sesine yükleyerek, "Köprü yola çıkmaya hazır, sayın Valim," dedi. Bir süre yanıt gelmedi karşıdan. Belli ki muhatabı da tıpkı onun gibi, bu müjdeyi yudum yudum sindirmekteydi. Vali konuştuğunda heyecanlıydı sesi:

"Köprümüzü karşılamaya hazırız."

"Köprüyü size montajcı ekiple birlikte yolluyorum. Montajın tamamlanmasına yakın, ben de geleceğim."

"Sizi de heyecanla bekliyoruz," dedi Vali. Mühendis, Vali keşke içki içseydi, diye düşünüyordu o anda. Eğer içseydi, Başpınar'da kurgunun bittiği an patlatırlardı bir şampanya, köpüklerini saça saça bir güzel ıslatırlardı köprünün soğuk çeliklerini. Çelikler şampanyanın yumuşak rengiyle ısınır, ışıldardı. Sonra, Erzincan'a vardıklarında, şehre tepeden bakan lokantaların birinde çekerlerdi kafayı çatlayıncaya kadar. Rakı kadehlerini karşılıklı yuvarlarken, artık çok geride kalan endişeleri, gerginlikleri, çatışmaları, sataşmaları anarlardı. Fırat'ın üstüne uzanmış şantiye binasındaki ilk buluşmadan başlayarak, her bir anıya bir kadeh tokuşturarak... her anı yeniden yaşayarak... taa zafere kadar! Ama ne çare ki içki içmiyordu Vali. ince belli çay bardağı tokuşturmak da aynı tadı vermiyordu doğrusu! Mühendis, bir işi daha tamama erdirmenin başarısını birlikte içerek kutlamak isteyebileceği bir başka kişiyi daha düşündü. O da yoktu hayatında artık. Karısı ve köprü, onu yapayalnız bırakmamak üzere sözleşmişler gibi, eşsiz bir zamanlamayla yer değiştirmişlerdi yaşamında. Karısı çıkıp giderken, köprü girip yerleşmişti yüreğine. İki yıl boyunca, köprüden başka hiçbir şey düşünememiş gibiydi. Ne yapımı aynı zamanlara rastlayan fabrikanın hesapları, ne alt-üst geçitler ne diğer işler... köprü kanlı canlı bir varlık gibiydi âdeta, ihtimam ve ilgi istiyordu, sevgi istiyordu, sabır istiyordu. Acaba Tanrı tarafından mı tasarlanmıştı, tam köprü girerken yaşamına, karısının çıkıp gitmesi. Ve giderken yüreğinden teller koparması.

Mühendisin, Erzincan'a işleri takip etmesi için yolladığı asistanı Hakan, Valinin konutunun kapısını sabahın birinde çaldığında, "Kötü haber nedir?" demişti Vali hemen. Genç mühendisi

bu saatte evine getiren sebep, hayra yorulamazdı. Ya Bölge Müdürü'nün sürekli söylediği gibi dolgu çökmüştü, ya inşaatta çalışan adamlardan birine bir hal olmuştu...

"Vali Bey, efendim, Mühendis bir kalp krizi geçirmiş. Ankara'dan telefon geldi."

Başını ellerinin arasına alıp kanepenin ucuna çökmüştü Vali.

"Nasıl olur... genç daha... şişman bile değil... nasıl olur..."

"Hastanedeymiş. ilkyardıma kaldırmışlar. Ben sabah erkenden müsaade ederseniz Ankara'ya "Git oğlum," demişti Vali, "Git, bizim de şifa dileklerimizi ilet. Hiçbir şey için üzülmesin, bir an önce iyileşmeye baksın."

"Ben hafta sonuna kalmaz dönerim efendim," demişti Hakan. Vali, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde doktora yapan delikanlının bahçede uzaklaşmasını seyretmişti pencereden. Mühendis toparlanamayacak olursa, kolej öğrencisi gibi duran bu genç çocuğun eline kalacaktı köprü. Mühendisi bile yeterince olgun bulmayanların çenesinden nasıl kurtulacaktı o zaman. Ürpermiş, "Allah hepimizin yardımcısı olsun," demişti içini çekerken. Şimdi tüm bunlar geride kalmıştı. Mühendis krizi atlatmış, bir anjiyo geçirmiş, işinin başına dönmüştü. Hüdai çıkardığı tüm sorunlara rağmen dolgusunu tamamlamış, ayakların ölçülerini biraz artırıp Mühendisin talimatına göre inşa edip yerleştirmişti dolgunun üzerine. Fora kazıklar dolgunun ucuna kazasız belasız çakılmış, Hüdai'nin anlaşmakta zorluk çektiği ekip, işini bitirip hesabını kapatıp gitmişti. Köprü hazırdı. Dolgu hazırdı. Fırat, boynuna vurulacak geme karşı koymayacaktı besbelli, sakin ve uysaldı. O da hazırdı. Her şey müthiş bir ahenk içinde yürümeye başlamıştı birdenbire. Mühendis sabah erken kalktı. Doktorlar ona her sabah ya yüzmesini ya da yürüyüş yapmasını tavsiye etmişlerdi. O gün rüzgârsız, berrak bir hava vardı. Eşofmanlarını, yürüyüş ayakkabılarını giydi, başına kasketini geçirdi, dudaklarında bir ıslıkla çıktı kapıdan. Montaj ekibi, emanetiyle birlikte yerine varalı henüz iki gün olmuştu. İyi haberler geliyordu Erzincan'dan. Valinin sesi olağanüstü neşeli çıkıyordu. Hakan âdeta cıvıldıyordu telefonlarda... Telefonu düşününce, gece yatarken prizden çektiği telefon fişini sabah uyandığında yerine takmadığını hatırladı. Gece uykusunun en tatlı yerinde acı acı çalan ve yüreğini ağzına getiren telefon sesini de yasaklamıştı doktoru. Gerçi onu olmadık saatlerde arayacak kimsesi yoktu. Dostları münasebetsiz insanlar değillerdi. Ama şu faks çekme işini geceye bırakan işyerleri vardı ya! Kaç kere yatağından fırlayıp sağa sola çarparak, telefona ulaşmış ve alo diye haykırdığında, düt düüüt diye öten bir faks sinyaliyle karşılaşmıştı. Bir süredir gece yatarken faksa da bağlı olan telefonu fişten çekiyor, sabah uyandığında yeniden takıyordu... Eve döner dönmez unutmadan takmalıydı telefonun fişini.

Her zamanki güzergâhında yürümeye başladı. Sabahın nemli serinliğinde hafifçe ürperir gibi oldu önce. Hızlandıkça ısındığını hatta terlemeye başladığını hissetti. Sabah, iyimser ve dost bir yüz gibiydi bugün. Gülümsüyordu. Güneş ise afacan bir çocuk gibi bulutlarla saklambaç oynuyor, bir kaybolup bir gözüküyordu. Bazı sabahlar bu yürüyüşleri karısı ile birlikte yaparlardı, geçmişte. Eğer karısı da erken kalkabilmişse ve keyfi yerindeyse, aynı yolda yarım saati gidişe, yarım saati de dönüşe ayırarak hızlı hızlı yürürlerdi. Yürüyüş sırasında konuşmak istemezdi Mühendis. Düşünceleriyle, iç sesiyle baş başa kalmayı tercih ederdi. Kaç kere çatmıştı ona karısı, ağzını açmayacak olduktan sonra, birlikte yürümemizin anlamı ne diye.

"Konuşmasak da, birlikte olmamızın bir anlamı yok mu sence?" derdi.

"iletişim kuramıyorsak, yok elbette."

Oysa, konuşmadan da iletişim kurulabileceğine emindi Mühendis. Yan yana olmanın, birbirinin sıcaklığını, varlığını hissetmenin, sabahın tazeliğini paylaşmanın bir anlamı vardı, rüzgârı, sisi, yağmuru... bir yağmur damlası düştü yüzüne. Hızlandı. Gökyüzünü, nereden çıktığı belli olmayan kapkara bir bulut kaplamıştı. Belli ki bastıracaktı birazdan sağanak. Koşmaya başladı. Eve vardığında hem terden hem de yağmurdan sırılsıklamdı. Kapıcının kapı tokmağına sıkıştırdığı gazeteyi aldı, eliyle cebinde anahtarını ararken şöyle bir göz attı ilk sayfaya. Alt sağ köşede az yer tutan haberin yazı başlığını hemen seçip ayırdı gözleri. Işık söndü. Otomatiğe tekrar bastı, kapı önü aydınlanınca, merdivenlere çöküp okudu.

Erzincan'da acılar hiç dinmiyor. TERÖRİSTLER BU KEZ DE BAŞPINAR'DA Fırat'ın üstünde çalışan feribotu yaktılar. Vali söyleyebileceği her şeyi söylemiş ama ikna edememişti ekibi. "Korkmayın, onlar yapacaklarını yaptılar. Uzun süre gözükmezler artık ortalarda, bir suç işlediklerinde bir süre yeraltına iniyorlar yakalanmamak için. Siz de bu arada bitirirsiniz montajı," demişti. Dinlememişlerdi. O kadar çok şey duymuşlardı ki, gözleri gerçekten korkmuştu. Montaj ekibinin başındaki adam Başpınar'da bile kalmak istememiş, o gece ne pahasına

olursa olsun Erzincan'a dönmenin yollarını aramıştı. Yöre halkının da yardımıyla, jandarma, ateşe verilen feribottaki yangını söndürebilmişti ama, bot su alıp nehrin dibini boylamıştı. Karşı yakaya geçme olanağı kalmamıştı. En erken, ancak ertesi güne bir sal veya bir sandal ayarlayabilirlerdi. Montaj ekibinin başı şantiyede kalmaya da korktuğu için, jandarma karakolunda geçirmişti geceyi. Gece boyunca nöbetçi erlerden teröristlerin bölgede gerçekleştirdikleri olayları dinlemişti. Erzincanlı karı-koca öğretmenlerin PKK tararından paramparça edilmesini, birkaç ay evvel karakolun basılıp jandarmaların öldürülmesini ve elbette Başbağlar katliamının vahşetini anlatmışlardı. Hatta sonu tatlıya bağlanan, Şerafettin Bey'in kaçırılma olayını bile, bire bin katarak ballandıra ballandıra bir korku filmi gibi nakletmişlerdi. Şerafettin Bey, Kemaliye'nin en renkli simalarından biriydi. Ağzından bal akardı. Saz çalar, şarkı söyler, halay çekerdi. Bir gün dağlarda avlanırken PKK'nın eline düşmüş, dağda insanlıktan ve insandan uzak kalmış genç adamları anlattığı hikâyelerle öyle bir oyalamış ve eğlendirmişti ki, canını bağışlamış, salıvermişlerdi. Şerafettin Bey'in ağzından hoş bir macera gibi aktarılan olay, jandarmanın ağzında bir dehşet öyküsüne dönüşmüş, içine baygınlıklar basmıştı montajcının. Mademki bu lanet örgüt hiçbir gelişmeye izin vermiyordu bölgede, yapılanı yıkıyor, yakıyor perişan ediyordu, demek ki köprüyü bitirtmeyeceklerdi ona. Israrlı davranırsa canından olacaktı.

Montajcı ertesi gün Erzincan'a vardığında Vali, “PKK'ya teslim mi olalım yani?

Korktuğumuzu, zaafa düştüğümüzü hissederlerse, büsbütün üstümüze gelirler. Onlara rağmen başaracağız. Onlara rağmen buraları gelişecek, köprüler yollar yapılacak, dağlar, yaylalar turizme açılacak, insanlara iş imkânları doğacak. Senin de bu çorbada bir tuzun olmasın mı, arkadaşım?” demişti, “Yarın öbür gün torunlarına övünçle anlatacağın bir hikâyen olmasın mı?”

“Olmasın!”

“Ne korkuyorsun ölümden bu kadar be! Nasıl olsa sonunda ölmeyecek misin bir gün?”

“Yatağımda ölmeyi tercih ederim.”

“Sen yine zamanı geldiğinde yatağında öl de, bir hayır işlediğini bilerek öl. Bak, buraların halini gözlerinle gördün, köprü olmayınca insanlar kıyının bir tarafında mahsur kalıyor. Koskoca adamsın, yen bu korkunu, bitir işini öyle git. Bir kışı daha köprüsüz geçirmesin yöre halkı.”

“Eşkıya işimi yapmama mani olur.”

“Yanına özel koruma veririm.”

“Koruma kimi koruyabilmiş ki? Amerikan Başkanı'nı bile koruyamadı. Sadece kendi canım olsa neyse, yanımda getirdiğim ekibimden de sorumluyum ben.”

“Tamam kardeşim, al ekibini götür o zaman,” demişti Vali, “kalıbından beklendiği kadar yiğit değilmişsin, napalım!”

Ekip, Malatya'dan kalkan ilk otobüsle Ankara'ya dönmüş, montaj yarım kalmıştı.

Mühendisin yeni bir ekip oluşturma çabaları uzun sürmüş, ancak bir ay sonra yollayabilmişti yeni ekibi Erzincan'a. Ama yeni gelenler, bir öncekiler gibi işin ustası değildiler. Montajı zamanında bitirememişlerdi. Mevsim değişince Fırat'ın su seviyesi düşmüş, köprünün tamamlanması bir başka bahara kalmıştı.

“Fena oldu bu iş Kaymakam,” demişti Vali. “Bir yıl daha geri attı köprünün tamamlanması. Fena oldu bu iş! Eşkıya yakmasaydı feribotu, ilk gelen montaj ekibi de korkup kaçmasaydı, köprü tamamdı şimdi.”

“Allah hepimize ömür versin, seneye tamamlarız inşallah,” diye yanıtlamıştı Kaymakam.

Kemaliye eşrafından bir vatandaşın oğlunun düğünündeydiler. Kayalıkların üstüne inşa edilmiş otelin lokantasında, pencerenin önünde yan yana duruyor, güneşin son ışıklarıyla altın rengine boyanan Fırat'a kuş bakışıyla bakarken her ikisi de aynı şeyi düşünüyorlardı. Allah ömür verse bile, seneye aynı koltuklarda oturmuyor olabilirlerdi. Yerlerini alacak kişiler bu özveriyi, bu kararlılığı gösterebilirler miydi? Sürüyle işinin arasında, yaşam gayesi haline gelebilir miydi bir köprü bir başkasının? Tutkuyla sevmek bir köprüyü, tutkuyla istemek ve yol üstündeki tüm engelleri teker teker sabırla ayıklamak, asla vazgeçmeyerek her şeye göğüs germek, gözü kara bir Vali ile ona ayak uydurabilmiş bir Kaymakama yakışıyordu ancak.

Temmuz 1997

“Söyledim ya, anjiyo geçirdim, yüreğim bu heyecana dayanmaz. Köprünün ayaklar üzerine konacağı anı kaldıramayabilirim,” demişti Mühendis.

“Ne yani, çocuğunun doğumunda bulunmayacak mısın?” diye sormuştu Vali. “Ne biçim babasın sen? Çok heyecanlanırsan, o anda gözlerini kaparsın veya dağlara doğru yürürsün, nehre girer ters istikamete yüzersin, ne bileyim, heyecanını yenecek, seni oyalayacak bir şey buluruz elbet. Ama burada olmalısın, o anı bizimle paylaşmalısın. Köprü, çocuğun senin.”

Mühendis telefonu kapattıktan sonra, uzun süre düşünmüştü. Doğru söylüyordu Vali. Orada bulunmalıydı, önce hayalinde, sonra bilgisayar ekranında yoktan var ettiği, demir çubuklar halinde alevde pişip vücut buluşuna, ete kemiğe bürünüşüne aracı olduğu köprü, elbette çocuğu idi onun. Sıra, bir yamaçtan karşı yamaca uzatılmasına ve köprü kimliğini kazanmasına geldiğinde, yani tam doğum anında, orada olmalıydı, mutlaka. Doğum sancılarını, o eziyeti, o heyecanı bizzat çekmeli, çelik yığınının köprüye dönüştüğü anı gözleriyle görmeliydi. Yüreği ne pahasına olursa olsun dayanmalıydı bu heyecana. Hakan'ı, Valiyi, gönüllü şantiye şefliği yapmakta olan Kaymakamı, hatta Hüdai'yi... hiç anlaşamadığı, günahı kadar sevmediği ama köprünün yerleşeceği yeri hazırladığı için, köprünün bir parçası haline gelmiş olan Hüdai'yi de yalnız bırakamazdı.

Köprü, tüfeğe takılmış süngü gibi duruyordu ayağın üstünde. Başpınar kıyısından sivri, uzun, tehditkâr bir silah gibi uzanıyordu nehre doğru. Arkasında, üstlerinde yer yer yeşillikler bitmiş çıplak ve yüksek dağlar, dağların ardında köylerinde mahsur kalmış çaresiz insanlar vardı. Öte tarafa ulaşamamanın verdiği gerginlik köprünün çeliğine siniyor, kızgınlığı güneş vurduğunda, yer yer yansıyarak, göz kamaştırıyordu çakmak çakmak. Karşı yamacın boz çıplaklığına erişmek, Fırat'ın kâh kehribar sarısı, kâh yeşil akan suyunu aşıp karşı yakadaki ayağa oturmak, işe yarar bir köprü olmak istiyordu. Üzerinden işe gidip gelen yorgun köylüler, rengârenk giysileri, damalı örtüleriyle kadınlar, gürültücü çocuklar yürüsün, yük dolu kamyonlar, insan dolu otobüsler, yanık tenli erleri taşıyan cipler, tatilcileri getiren son model arabalar, kasabalıları taşıyan hımbıl eski otomobiller geçsin istiyordu. Ne çare ki, nehre doğru rasgele uzanmış, gayesiz, başıboş, hedefini bulamamış bir acayip nesneden başka bir şey olamamıştı, bir uzun kış boyunca. Boşluğa dikilip kalmıştı öylece.

Mart başında eriyen karlarla sular kabardığında, karşı yakada bekleyen ayağına kavuşma zamanı gelmişti sonunda ama, köprünün karşı yakaya nasıl ulaştırılabileceği henüz meçhuldü. Mühendis, köprüyü bir vince yükleyip karşı yakaya iletmeyi tasarlamıştı. Ama köprünün Ankara'da bitirilmesine yakın, yörede istedikleri nitelikte bir vincin bulunmadığını öğrenmişlerdi. Bu kez başka bir çare düşünmüştü Mühendis. Bir çekici tekne bulacaklar ve teknenin içine, köprüyü oturtacakları bir iskele inşa edeceklerdi. Bir yandan tekne, karşı yakadaki ayakların seviyesine yükseltilmiş olan iskelenin üzerindeki köprüyü çekerken, diğer yandan da karadaki bir dozer, köprüyü yavaş yavaş itecekti. Buluş dahiyane idi ama bir engel daha çıkmıştı karşılarına. İstanbul'da veya herhangi bir kıyı şehrinde bulunacak çekici tekneyi Başpınar'a getirebilmek imkânsız gibiydi. Çekicinin gelmesi öyle büyük bir masraf gerektiriyordu ki, köprünün astarı yüzünden pahalıya çıkıyordu. Aradıkları çekiciyi, Keban Gölü üzerinde çalışan teknelerin arasında bulmaları şart olmuştu. Kaymakam tüm tekneleri teker teker taramış, onca demiri taşıyacak güçte bir tekne bulamamıştı. Değişik fikirler üretilip duruyordu. Önce Karayollarından yardım istemişti Vali. Karayolları Müdürü, kendi başlattığınız işi kendiniz bitirin, diye yanıt vermişti. Biraz da dalga geçmiş, sizin Vali mühendis değil miydi, o bilir ne yapması gerektiğini, diye haber yollatmıştı Kaymakamla.

Karayolları yetkilileri işe yaramayan köprünün çekimini yapmaları için sık sık kameramanlar yolluyor ve akıl veriyorlardı bol bol.

Bu kadar ağır, yüz kırk tonluk bir köprüyü karşı tarafa ulaştırmanın tek bir yolu vardı; bir yüz kırk tonluk köprü daha yapılacaktı, ikinci köprü birinci köprünün arkasına yerleştirilecekti. İkinci köprüyü makaraların üzerinde itmeye başlayacaklardı. Ancak eşit ağırlıkla itildiğinde ilerleme kaydedebilirdi köprü ve böylece ikinci bir köprü tarafından itile itile karşı yakadaki ayağının üzerine kadar uzatılabilirdi.

“iyi de, ikinci köprünün parasını nereden bulacağız? Birinciyi yapana kadar göbeğimiz çatladı. Haydi, Allah acıdı halimize de gökten başımıza para yağdırdı diyelim, iki-üç yıl daha mı bekleyeceğiz ikinci köprünün tamamlanması için? Makaralar ve ayaklar üç yüz tonu taşıyabilecek mi?” diyordu Vali. “Bu sistemle yerleştirilmeye çalışılan Şırzı köprüsünü suya düşürmüşler, öğrendik işte. Diyelim ki, biz bunu düşürmedik, elimizde kalan yüz kırk tonluk ikinci köprüyü ne yapacağız? Pazarda mı satacağız?”

Sağa sola başvuruyor, köprüyü salimen karşıya ulaştıracak bir alet, bir taşıt, bir yol yöntem

bulabilmek için çırpınıyordu Kaymakamla birlikte. Mühendise de fena içerliyordu. Sonunu göremediği bir işe niye girişmişti? Mühendis sabahlara kadar bilgisayarın başında oturuyor, o da bir yol bulmaya çalışıyordu. Bu arada yöredeki televizyon kameramanlarının biri gelip diğeri gidiyordu bölgeye. Köprünün filmlerini çekiyor, bu toplum kalkınması örneğinin programlarını yapıyorlardı. Köprünün ne zaman karşıya ulaşacağını da soruyorlardı sık sık. Sular yeterince kabardığında diye yanıtlıyorlardı onları. Bir mevsimlik gecikmeyi, halkın arasında Valinin omuzlarına yükleyenler de vardı. Hiç eksilmeyen dedikodular sonucu, Vali köprüyü açmak istemiyor diye komutanlara mektup yazanlar bile çıkmıştı. Henüz kimse farkında değildi köprünün nehrin bir ucunda asılı kaldığının.

“Yahu kardeşim, Kadir Bey, siz dün programınızda 'devletin, Karayollarının yapamadığını halk yaptı,' diye söylediniz. Biz böyle mi dedik size? Karayolları ekonomik bulmadığı için yapmadı dedik, gücünü aştığı için değil... Biz para topladık, ekonomik bulunmayan projeye yardımcı olduk. Ayrıca devlet, çift şeritli gidiş-geliş olarak düşünmüştü köprüyü, biz buradaki trafiğe göre sadece bir şeridi yeterli bulduk, maliyet haliyle düştü. Niçin Karayollarıyla aramı açacak yayın yapıyorsunuz efendim? Şimdi köprüyü karşı yakaya ulaştırmak için, Karayollarından yardım istiyorum, bana, 'kendin yap' diyorlar. Siz yardımcı olayım derken, köstek oluyorsunuz.”

“Sayın Valim, 'ancak mahalli idareler pratik çözümler üretir,' demediniz mi?”

“Dedim efendim. Yine de diyorum. Merkezi idare kâğıt üzerinde hesap yapar, ekonomik bulmaz ise, noktayı koyar. Burada yaşanan çileyi, sıkıntıyı merkez bilemez. Köprünün önemini anlayamaz, insanlar doğumda ölür, doktor, hemşire, malzeme ulaşamaz, baskın olur asker ulaşamaz. Bütün bunlar Ankara'da masa başında oturan Şube Müdürü'nün umurunda değil ki. O doğal olarak sadece hesaba bakar, kestirip atar. Ama televizyonda söylediklerimin yarısını kesip sunarsanız, başıma dert açarsınız. Bakın, Bayındırlık Bakanı telefon etti bu sabah, program dolayısıyla haklı olarak alınmış... neyse ki derdimi anlatabildim... bölge insanına yardımcı olmama engel olmayın, gözünüzü seveyim.” Vali telefonda konuşurken, peşinde Hakan'la yardımcısı girmişti odasına. Heyecan içindeydi Hakan.

“Hayrola Hakan?”

“Ben çareyi buldum efendim,” demişti genç mühendis.

“Ne çaresi?”

“Köprüyü karşı yakaya ulaştıracak bir tek...” Eliyle beklemesini işaret etmişti Vali, Hakan'a.

“Kadir Bey, çok önemli bir işim çıktı. Kusura bakmayın, sonra devam ederiz.” Telefonu kapatıp, Hakan'a dönmüştü.

“Anlat!”

“Köprüyü taşıyacak tekneyi buldum.”

“Bu civardaki tüm tekneleri taramadık mı biz! İzmir’den, İstanbul’dan, İskenderun’dan da muhkem bir deniz aracı getirtmek mümkün değil, biliyorsun.”

“Efendim, ben tekneyi Çemişkezek’te buldum. Çemişkezek Belediyesi'nin elinde üç yüz tonluk bir feribot varmış, kızakta... Gidip baktım, bizim işimizi görür.”

“Ne diyorsun!”

“Hesaplarımı tekrar tekrar yaptım. Mühendise de faksladım. Şu anda o bakıyor hesaplara. Birazdan yanıtlar beni.”

“Oğlum, koca köprü... hiç olur mu? Batar matar, hem rezil oluruz hem de onca parayı suya gömeriz.”

“Efendim bu bir hesap meselesi. Ben hesaplarımı doğru yaptım.”

“Bekleyelim bakalım, Mühendis ne diyecek?” demişti Vali. Birdenbire ter kaplamıştı her yanını.

“Mühendisi arar mısınız lütfen! Her işini bıraktı, buna bakıyordu. Neticeye varmıştır şimdiye kadar.”

Vali, sekreterini bile araya sokmadan hemen çevirmişti ezberinden numaraları. Dimdik oturuyordu koltuğunda, içine tepesinden ayak uçlarına kadar çelik bir tel gerilmiş gibi.

“Mühendis Bey, ben Erzincan Valisi, Hakan yanımda şimdi... feribot hesabını fakslamış... sizden yanıt bekliyorduk...”

Bir süre dinlemişti karşısındakini sonra, içindeki tel birden çekilip çıkarılmış gibi, yığılmıştı iskemleye, “Hakan, oğlum al sen konuş,” demişti.

“Ne oldu?” diye sormuştu yardımcısı.

“Oldu. Tamam. Bu iş bitti,” demişti, kaykıldığı yerden. Uzuvlarını tutan bütün kaslar teker teker çözülüyor gibiydi. Bir gevşeme... bir rahatlık... âdeta bir uyuşukluk yayılıyordu gövdesine.

Dedikodu Herkes konuşuyordu. Sabahtan akşama kadar, kahvelerde, bürolarda, Belediyede, Vilayette, kaymakamlıklarda, sadece Kemaliye'nin köylerinde değil, tüm beldede, Erzincan'ın tüm kazalarında, köylerinde herkes bir feribotun içinde karşı kıyıya çekilecek yüz kırk tonluk köprüden söz ediyordu. Karayollarının kamerası, suya düşüşü kaçırmamak için hemen hemen her gün Başpınar'daydı. Çünkü, düşerse rezil olmamak için, kimseye haber vermeden gizli geçireceklermiş köprüyü karşıya gibi bir dedikodu yayılmıştı kulaktan kulağa. Başpınar'ın girişinde asırlık bir koca meşenin kol kanat gerdiği köy kahvesi, hiç bu kadar kalabalık olmamıştı, insanlar her gün orada toplanıyor, Hüdai'nin anlattıklarını dinliyorlardı. Hüdai, uzun boyuyla ayağa kalkıyor, gırtlaktan gelen sesiyle “Yapabilirlerse kolumu keserim,” diyordu, “hem de şu sağ kolumu keserim ki, iş yapamaz olayım.”

“Ya sakallarını, dayı?”

“Sakallarımı da keserim. Onu da senin için keseyim.”

Bir başkası, köprü batmadan karşıya ulaşırsa, bacağını keseceğini söylüyordu.

“Ben senin en eski arkadaşınım. Benim için de değerli bir yerini kesiver,” diye sesleniyordu başka birisi.

“Kafasını kesecek yok mu, kafasını?”

Köylüler kahkahalar atıyor, gırgır geçiyor ve eğleniyorlardı köprüyle, içlerinden biri de “yahu, köprü suya gömülürse, çile çekecek yine biz olacağız” demeyi akıl etmiyordu. Çay üstüne çay içiyor ve dedikoduculari dinliyorlardı. On gün sonra, Başpınarlıların köprü karşı yakaya ulaştığı taktirde, kesilmekten kurtulacak tek bir uzvu kalmamıştı. Çevre köylerdeki insanlar, köprünün karşı yakaya batmadan, devrilmeden ulaşıp ulaşamaması üzerine bahse tutuşmaya başlamışlardı.

Köylüler, kasabalılar, belediyeliler ve Vilayet çalışanları her gün aralarında köprü üstüne çeşitli öyküler üretirlerken, Vali ve Kaymakam feribotu hiç vakit kaybetmeden Çemişkezek üzerinden Kemaliye'ye getirilmek üzere kiralamışlardı bile.

Şimdi iş köprüyü botun içine taşıyacak vinci ve onu arkadan iterek bota bindirecek olan dozeri bulmaya kalmıştı. Vali, Elazığ Karayolları Müdürlüğü'ne bir yazı yazarak vinç ve dozer istetmişti. Erzincan Köy Hizmetleri, dozeri Başpınar'a hemen yollatmıştı. Fakat dozer vinçsiz gelmişti. Vinç o sırada başka bir işte kullanılmaktaydı. Vinç olmadıkça da köprüyü feribota bindirmek mümkün değildi.

“Feribotun tabanını biraz güçlendirmek gerekecek nasılsa, bu arada biz o işle ilgileniriz. Taban hazırlanana kadar vincin işi de biter,” diye yatıştırmaya çalışıyordu Kaymakam, sinirleri yay gibi gerilmiş olan Vali ile, iş yine kaldığı için bunalıma girmek üzere olan Hakan'ı.

Civarda başka vinç bulamamışlardı. Karayolları onlara öncelik vermiyordu. Yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Sabırla, vincin işini bitirip Başpınar'a gelmesini beklemeye başladılar.

Güneşin hainçe cömert davranıp gölgeleri bile ısıttığı bir pazar sabahıydı. Vali konutunun bahçesindeki salıncaklı kanepeye uzanmış, keskin hareketlerle sağa sola koşuşturan, ara sıra da kendi kuyruğunu kovalayan yavru köpeğini seyrediyordu. Kırk yılın birinde işi çıkmamıştı hafta sonunda. Karısı, “Oğlanı da alıp dut yemek için kırlara çıkalım,” demişti, “sakın bu pazar paraşütle atlamaya, uçmaya filan kalkma. Şöyle akıllı uslu bir şeyler yapalım hep birlikte.”

Fırat'ın kıyısında güzel bir bahçe içinde evleri olan bir dostları vardı. Kış aylarını İstanbul’da geçirir, yaz başı memlekete dönerlerdi. Vali onları ziyaret etmeyi teklif etti. Evlerine gelmiş olmalıydılar. Telefonları cevap vermiyordu, herhalde bozuktu. Kışın kullanılmayan telefonlar sık sık bozulurdu nedense. Arabayla bir gezinti olurdu, gider bakarlardı.

“Börek hazırlamıştım,” demişti karısı, “fırına koydum şimdi, yarım saate kalmaz pişer. Böreği de alalım, habersiz gidiyoruz... evdelerse hep birlikte yeriz.”

Vali böreğin pişmesini beklerken gazetelere göz atıyordu. Yanında bulmaca çözmekte olan oğlunun, “Bu adam ne istiyor acaba?” demesi üzerine, başını kaldırıp baktı. Feribotun içini teçhiz etmekle görevli Osman Usta, çimenlerin üstünde saygılı bir yürüyüşle yaklaşıyordu.

“Hayırdır Osman Usta,” demişti Vali. “Kötü bir haber mi var?”

“Aciliyet gerektiren bir durum var.”

“Feribota bir şey mi oldu yoksa? Su mu alıyor?”

“Feribot sağlamdır. Ama geçen haftadan beri su seviyesi düşmeye başladı nehirde. Son üç

gündür iyice hızlandı. Dün, ben buraya gelmeden sekiz metreye düşmüştü. Bu sabah telefonla konuştum, seviye dokuz metreye düşmüş. Yağış yok. Havalar giderek ısınıyor. Su, on iki metrenin altına düşerse, köprüyü yerleştiremeyiz. Botun içine kuracağımız iskele en fazla on iki metre olabilir, iskele yükseldikçe köprünün sallanma riski çoğalır. Çok sallanırsa da feribotu devirir maazallah."

"Ne diyorsun?"

"Bir an önce vinci almamız lazım. Bu işi önümüzdeki hafta bitirmeliyiz sayın Valim. Hafta sonunda sizi rahatsız etmek istemezdim ama, zamanında haber vereyim dedim."

"İyi ettin, Usta." Vali ayağa fırlamış, kucağındaki gazetelerin yere düştüğünün farkına bile varmadan eve doğru koşmuştu.

"Ve işte böylece, bu pazarımız da berbat oldu," diye söyleniyordu oğlu arkasından, gazeteleri toplarken.

Vali önce Kaymakamı aramış ve Osman Ustanın sözlerini aktarmıştı. Pazartesi sabahı erkenden yanına teknik adamları da alarak Elazığ'a gidip Bölge Müdürü'yle görüşmesi, durumu en ince ayrıntılarına kadar anlatıp vinci bir an evvel getirtmesi şart olmuştu.

"Börek pişti. Yavaş yavaş çıkabiliriz yola," diyordu, mutfaktan çıkan karısı.

"Şey... hanım... bir saatin içinde benim çocuklar, yani Kaymakam ve Hakan toplantıya geliyorlar... çok önemli bir gelişme oldu."

"Börek..."

"Onlar da börek çok severler." Vali karısının yüzündeki ifadeyi hiç beğenmediği için, lafını bitirir bitirmez, bahçeye geri dönmüştü hemen.

Pazartesi Kaymakam ve ekibi Elazığ'dan bir türlü dönmüyorlardı. Vali heyecanla bekliyordu neticeyi, ikna edebilmişler miydi acaba Bölge Müdürü'nü? iyice gecikmişlerdi... yoksa yolda bir kaza mı yapmıştı arabaları? Telefonlar edilmişti... hayır kaza filan yoktu, Allaha şükür. Şoför, Müdürün kapısında üç saatten beri bekliyordu ama içerden kimse çıkmıyordu.

"Yahu bu kadar zamandır ne yapıyor bu çocuklar, Müdürün odasında? Nereden baksan yarım saati ancak bulur söyleyecekleri şeyler," diyordu Vali, yardımcısına. Odasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, hiçbir işe veremiyordu kafasını.

"Bu kadar uzadığına göre herhalde olumlu gelişmeler var, efendim," diyordu yardımcısı, "belki de başka yerlerden vinç bulmaya çalışıyorlardır. Yanıt bekliyor olmalılar."

Vali, diğer işleriyle oyalanmaya çalışıyor, telefonla dostlarını arıyor, yardımcısıyla dertleşiyordu. Bir türlü geçmek bilmiyordu zaman. Mesai saati sona erdiğinde, Vali binadan çıkarken, "Kaymakam buraya gelir gelmez, onu hemen konuta yolla," diye sıkı sıkı tembih etmişti Hoş Ali'ye. Ali, sanki yolunu gözlerse Kaymakam daha çabuk gelecekmiş gibi, gözlerini yola dikip çakılmıştı kapının yanına. Herkesin 'oyuncak' diye alay ettiği köprüyü düşünüyordu, Ankara'dan getirilen, Başpınar'ın burnunda acayip bir yontu gibi nehre doğru dimdik uzanan köprüyü. Hoş Ali o kadar merak etmişti ki, hafta sonu taa oralara kadar otostop yaparak bir kamyonun kasasında vatandaş usulü gitmiş ve dolgunun üzerindeki köprüye bakmıştı uzaktan. Söylendiği gibi bir oyuncağa değil de uzaydan inmiş, gizemli bir alete benzetmişti. Etkilenmişti. Kemaliydi değildi ama o da en az Vali kadar heyecanla bekliyordu köprünün yerine yerleşmesini. Kaymakam'ın arabası yolun ucunda gözüktüğünde, karanlık çoktan basmıştı. Vilayetin önünde ellerini kollarını sallayan Hoş Ali'yi fark ettiği zaman, "Eyvah!" demişti Kaymakam, "Bir şey mi oldu acaba, baksanıza Ali yollara düşmüş, bizi gözlüyor."

Yavaşlayan arabanın yanına koşmuştu Hoş Ali, "Vali beyim konutta sizi bekler, hemen gidesiniz," demek için.

"Karanlık oldu. Hanımefendiyi rahatsız etmeseydik..." Verecekleri havadisler parlak olmadığı için, gönülsüzdü Kaymakam.

"Olmaz. Sıkı tembihledi," diye ısrar etmişti.

Vali yüzünde hayret ifadesiyle dinliyordu Kaymakamın anlattıklarını. Elazığ Bölge Müdürü önce konuklarını dinlemiş, sonra da kendi konuşmaya başlamıştı. Dört saat boyunca, köprünün bu anlatılan sistemle neden karşı tarafa geçirilemeyeceğini, nasıl sulara gömüleceğini, paranın, emeğin, zamanın nasıl heba olup gideceğini anlatmıştı. Tam dört saat konuşmuştu. Hiç susmadan. Arada krokiler çizmiş, mühendis olmayanların anlayamayacağı hesaplar dökmüştü önlerine. Kaymakam ve montaj ustaları iyice şaşkına dönmüşlerdi. Kafaları karışmıştı. Feribotun batacağından, köprünün suya devrileceğinden korkmaya, yaptıkları işin doğruluğundan şüphe etmeye başlamışlardı. Gelip geleceklerine pişman olmuşlardı. Ezile büzüle

Valiyi de ikna etmeye çalışır bir halleri vardı. Acaba bir kere daha düşünse miydiler? Birilerine daha danışsa mıydılar? "Kime?" diye sormuştu Vali.

"Efendim, diğer köprülerin mühendislerine. Bu kadar köprü yapıldı memleketimizde, onları yapanlara... ne bileyim, bu işin erbabı olanlara..."

"Çocuklar, ne diyeceğimi bilemiyorum. Ben mühendis değilim ki. Ama köprü orada yapılıp buraya taşınmaz da denmişti, bal gibi taşındı işte, gördünüz."

"Evet ama efendim, bu başka iş. Suya gömülüverirse yüz kırk ton demir, geri dönüşü olmaz... Şırzı köprüsünün başına geleni unutmayalım... "

"Bir kere daha konuşayım bizim Mühendisle," demişti Vali, sesi bezgindi. "Hakan'a da söyleyin yarın beni arasın."

Geceyi yatak odasıyla salonun arasında gidip gelerek geçirmişti Vali. Kâh salonun bahçeye açılan balkonunun önünde duruyor, karanlıkta büsbütün heybetli gözüken çam ağaçlarına dalıyor, kâh odasına dönüp yatağına uzanıyordu.

"Benim uykumu berbat ettin, bari kapıları çarpma da oğlan uyanmasın, yarın imtihanı var," demişti karısı.

"Yaa! Hangi dersten?"

"Hem fizikten hem de biyolojiden yazılı olacakmış."

Vali, oğlunun yüzünü hafta boyunca hiç görmediğini düşünmüştü. Eve döndüğünde çocuk çoktan yemeğini yemiş, yatmış oluyordu. Kafası o kadar meşguldü ki Valinin, aklına bile gelmiyordu oğlunu sormak. Ailesini ne kadar ihmal ettiğini fark etmişti birden. Utanmıştı. Karısı ve çocukları hiç şikâyet etmiyorlardı. Hiç gocunmuyorlardı. Hangi ile veya ilçeye tayini çıktıysa, oranın sorunları yaşamının her bir saniyesine yayılıyor, geriye sadece birkaç saatlik uyku vakti kalıyor ve ailesi sessizce kabulleniyordu bu durumu.

Erzincan... geldiğinin altıncı ayında depremle yerle bir olan kent... afet, PKK terörü, basılan köyler, karakollar, yakılan tekneler, sekiz ilçenin değişik sorunları, köprü projesi, taşyol... hiç bitmeyen işler...

Oğlunun yarın iki yazılısı vardı ve Vali oğluna, "iyi çalıştın mı oğlum, sınava hazır mısın?" diye soramamıştı bile. Çıkmıştı yatağından, parmaklarının ucuna basa basa salona yürümüştü.

"Terliklerini giy, üşüteceksin," diye sesleniyordu karısı arkasından. Salondaki kanepeye, hayatında ilk kez sigara içmediğine esef ederek, ayaklarını altına alıp oturmuş, gözlerini kapatıp köprüyü bir feribotun içinde karşı yakaya çekilirken hayal etmeye çalışmış, beceememişti.

Hakan önündeki notlara ısrarla bakmasını istiyordu Valinin.

"Oğlum, ben bu hesaplardan anlamam."

"Efendim, anlarsınız. Ben izah edeceğim size. Bu matematik biraz da mantık işidir."

"Hüdai kolumu keserim diye dolaşıyormuş yine. Bu hesapları ona da göstersene."

"Hüdai'nin kolları beni hiç ilgilendirmiyor. Eğer tekne batarsa ben de kendi kolumu keseceğim."

"Hakan," demişti Vali, "notlarını kaldır önümden. Sana inanmak zorundayım. Başka çarem yok. Ama eğer tekne batarsa hem senin hem de Mühendisin kafasını ben kendi elimle keseceğim. Her ikiniz de bunu iyi bilin."

Genç mühendis çıktıktan sonra, Elazığ Bölge Müdürü'nü aratmıştı Saliha'ya.

"Müdür Bey," demişti, "yahu kardeşim tam dört saat bu işin nasıl yapılamayacağını anlatmışsınız benim adamlarıma. Nefesinize yazık be kardeşim... neden mi? Ben ikna olmadım da ondan... yok, yok bir kere de bana anlatmayın. Onlardan dinledim ben, köprü mühendisliğinde böyle bir yerleştirme tekniği yok diyorsunuz, biliyorum... güzel kardeşim, dünyada teknikler değişiyor, yöntemler değişiyor. Bu işi yapan adamlar da mühendis, terzi değiller ki. Çakı gibi teknik adamlar... Hayır efendim, ilk işi olur mu hiç Mühendisin, elbette değil, nereden çıkartıyorsunuz bunları?"

Konuşma uzayınca Vali kaykılmıştı koltuğunda, telefonu omzuna sıkıştırıp önündeki kâğıda şekiller çizmeye başlamıştı.

"Bu vincin ne zaman bitiyor işi?... Nasıl?... işi var öyle mi? Peki sayın Müdür, bu benim yaptığım iş değil mi? Ben babamın işini mi yapıyorum burada?" sesi giderek yükseliyordu, "Biz bu köprüyü karayolunun üzerine inşa etmiyor muyuz? Köprü, karayolunu her iki yakada birleştirmek için yapılmadı mı? Siz bu karayolundan sorumlu değil misiniz, yoksa?"

Elindeki kalemle önündeki kâğıdın üzerine üçgenler, beşgenler, yuvarlaklar çiziyordu, sinirli sinirli.

“Efendim, batarsa sorumluluğu bana ait. Ama bu vinç zamanında gelmez de su seviyesi düştüğü için vatandaş bir kış daha köprüsüz kalırsa, onun sorumluluğu da size ait olur, tamam mı? Ve yine bir baskında asker, yardım, itfaiye, doktor yetiştiremezsem karşı kıyıya, bir kadın doğumda kanamadan, yanan bir çocuk gecikmeden dolayı ölürse, iki elim yakanıza yapışır. Bu telefonu kapatınca rapor yazacağım zaten Ankara'ya.”

Biraz diklenir gibi olmuştu koltuğunda, kalemi bırakıp telefonu omzundan eline almıştı.

“Evet... Ne zaman?... Hafta başına mı?... Söz mü? Her işi ona göre ayarlayacağım, haa! Söz mü? Şunu bir de yazılı geçsenize bana, elinize zahmet... Tamam kardeşim, gözlerinden öperim... Sağolasınız... Haydi selametle kalın.”

Karabasan Eyfel Kulesi gibi yükseliyordu feribotun içindeki iskele. Vincin çengeli havada süngü gibi duran köprüyü ucundan yakaladı ve yavaşça iskelenin üzerine indirdi. Herkes nefes almaya, çıt çıkartmaya korkarak bu anı bekliyordu. Mühendis, başında sarı bir miğfer, vinç operatörünün yanına oturmuş talimat veriyordu. Köprü iskeleye yerleştirildikten sonra, feribotun halatlarının çözülmesi için işaret verdi Osman Usta. işçiler halatları gevşettiler. Feribot yüküyle suda süzülmeye başladı. Sahili dolduran kalabalıktan sevinç nidaları ve alkışlar yükseldi. Dört-beş metre kadar ilerlemişti ki, birden sert bir rüzgâr çıktı. Tekne çalkalanmaya başladı. Herkes nefesini tutup bekledi. Vali iskele üzerindeki köprünün sallandığını herkesten önce gördü.

“Aman Allahım!” diye bağırdı. “Aman Allahım! Hayır! Hayır!”

Tam o anda, Kemaliye yönünden hızla gelen bir sürat teknesi belirdi. Teknenin direksiyonunda Karayolları Bölge Müdürü vardı. Arkaya doluşmuş meclis üyelerinin arasında Hüdai'yi gördü Vali. Tekne tam önünden geçerken, Hüdai kolunu göstererek 'kol kesme' işareti yaptı Valiye. Botun içindeki kalabalık, işaretlerle kollarını, kafalarını kesiyorlardı. Vali de onlara elini sallamak istedi ama sallayamadı, önlerinden son hızla geçen teknenin oluşturduğu kocaman dalga, bir dağ gibi yükseldi ve öyle salladı ki feribotu, iskele, üstündeki köprüyle birlikte suya devrildi. Ortalık, kameraların flaşından apaydınlık oldu. Sahili dolduran fotoğrafçılar ve kameramanlar anında görüntülediler yan yatmış feribotla suya yavaş yavaş gömülmekte olan köprüyü. Klik... Klik... Klik... Klik... Klik... Sıçrayarak oturdu yatağında. Tekmelediği yorgan ayak ucuna düşmüştü. Sırılsıklamdı terden. Başucundaki gece lambasını yaktı. Karısını yanında göremeyince irkildi. Sonra hatırladı, geceleri yatağa yüz kere girip çıkmayı âdet haline getirdiği ve uyuduğu ender zamanlarda ise yüksek sesle sayıkladığı için, karısı Ankara'da üniversiteye giden kızlarının odasında yatmaya başlamıştı birkaç gündür. “Şu köprü hayırlısıyla konsun yerine, yine buluşuruz inşallah,” demişti, “yoksa ben uykusuzluktan öleceğim, o günü göremeden.”

Saat dörde geliyordu. Henüz kapkaranlıktı dışarısı ve derin bir sessizlik içindeydi ev. Bakışları, yatağın tam karşısındaki aynaya yansıyan yüzüne takıldı. Saçları diken dikendi, gözlerinde hâlâ dehşet vardı.

“Allahım,” dedi Vali, “Allahım, ne olacak bu işin sonu?”

Erzincan'da günlerden beri bu işin asla olamayacağının dedikodusu yapılıyor, köprünün kaçıncı dakikada suya devrileceğine dair bahse tutuşuluyordu. Geçenlerde bir akşam yemeğinde karşılaştığı Ordu Komutanı, “Karayolları köprüyü yerleştirmek istemiş, müsaade etmemişsiniz,” demişti.

“Hayır efendim, yanlış nakletmişler. Biz, gelin yardım edin bize, diyoruz, başladığınız işi kendiniz bitirin, diye cevap veriyorlar.”

“Bana öyle nakletmediler. Siz kabul etmemişsiniz önerilerini.”

“Önerdikleri sistemi gerçekleştirmek mümkün değil. İkinci bir kılavuz köprü yaptıracak gücümüz yok.”

“Sizin sisteme de benim aklım pek yatmadı,” demişti Ordu Komutanı.

Bu konuda Mühendis ile yardımcısı Hakan'dan, Osman Ustadan ve büyük fedakârlıkla çalışan Kaymakamdan başka olumlu görüş veren yoktu zaten. İki dudağının arasından çıkan her lafı peygamber kelamı gibi kabul eden Hoş Ali bile dün sabah, ürkek adımlarla yanına yaklaşmış, ağzının içinde bir şeyler gevelemişti. Karısı rüya görmüşmüş de, hayra yormamışmış. O, her gece görüyordu bu hayra yorulmaz rüyaları, kâbusları. Her gece! Hele son günlerde, hiç uyumaması uyumasından daha hayırlı hale gelmişti. Hakkı vardı karısının başka odaya kaçm-

akta.

Valinin meslek hayatı boyunca, yaşamadığı vahşet ve dehşet kalmamış gibiydi. Hatay'da, Kırıkhan'da, Alaca'da mezhep çatışmalarına, terörist baskınlarına, ateşli, kanlı kitle olaylarına ve 6.8 şiddetinde depreme bile soğukkanlılıkla yaklaştıktan sonra, bir köprünün karşı yakaya uzatılmasını bu kadar büyük bir mesele haline getirmesine, karısı da çocukları da şaşıyorlardı. Onlara anlatamıyordu ki, bu bambaşka bir işti.

Bu, hayatının en büyük sınavı haline dönüşmüştü. Köprü projesini Mühendise ihale ettiği günden bu yana, sebebini anlayamadığı bir nedenle tüm dostları ona cephe almıştı. Köprüden tek kuruşluk çıkarı yoktu. En ucuz ve en pratik projeyi seçmişti. Bu yüzden miydi bunca düşman edinmesi? Yöre halkının iyiliği, selameti için giriştiği bu işi, devlet kurumlarından çarşı esnafına kadar her kurum ve her kişi, bir meydan okuma arenasına dönüştürmüştü. Hodri meydan! Yap da görelim! Amaaa, başaramayacak olursan, o zaman da biz gösteririz sana!

Vali çok düşünmüştü bu köprü işinin neden bir yaparsın-yapamazsın iddiasına dönüştüğünü. Kıskançlıklar, alınganlıklar, dedikodu, Mühendisin tabiriyle hıyarlıklar! insan tabiatı, başarıyı hem seviyor hem de müthiş ürküyordu başarılı olandan. Acaba neden? Kalktı yatağından, salona geçti. Telefonun yanında duran defterine, gün başladığında yapacağı işleri yazdı. Köprü dışında düşünülmesi ve yapılması gereken yığınla işi vardı. Ama yarın hepsini beklemeye alacaktı. Sabah erkenden yine Mühendise telefon edecekti. Bu sefer iyice ısrarlı olmaya kararlıydı. Daha önceki konuşmalarında, ben kalbimden rahatsızım, aşırı heyecana gelemem, demişti Mühendis. Vali bir gece de, köprü karşı kıyıya taşınırken, Mühendisin heyecana dayanamayıp kriz geçirdiğini ve öldüğünü görmüştü rüyasında. Israr etmekten vazgeçmişti. Ama dün, bir meclis üyesi, yüzünde yılışık bir ifadeyle, “Ne o Vali Bey, Mühendis katılmıyormuş açılışa diye duyduk, köprü düşerken tanık olmaktan mı korkuyor?” diye sorduğunda, kesin karar vermişti. Mühendis o gün orada bulunmalıydı.

“O sözünü ettiğiniz gün, açılış günü değil. Biz o gün sadece köprüyü yerine yerleştireceğiz. Açılış daha sonra yapılacak.”

“Neden? Konukların, devlet erkânının önünde rezil olmamak için mi?”

“Hayır. Kutlamaya ince ayrıntılarıyla hazırlanabilmek için. Ama arzu ederseniz, siz o gün de buyurabilirsiniz. Orada bulunmak isteyen herkes gelebilir. Zaten, tüm Kemaliye köylerine ilan edeceğiz,” demişti Vali, ters bir laf etmemek için kendini zor tutarak. Sabahın ilk ışıkları, Munzur'u saran sisin süzgecinden geçerek, cılız, titrek kurdelalar halinde odaya sızmaya başlamıştı yer yer. Oturduğu yerden kalktı, yorgun kollarını iki yana açarak uzun uzun gerindi Vali. Yeni bir gün başlıyordu Erzincan'da.

UMUT KÖPRÜSÜ: İLK GÜN

(23 TEMMUZ 1997)

Hiçbir zaman böyle merhametli bir ümitle sevmedi
hiçbir insan
hiçbir aleti
NÂZIM HİKMET

Sırtında safari gömleği, başında miğferiyle köprünün dikildiği kaidenin sol arkasındaki kayaya, kuş gibi iki büklüm tünemiş, bekliyordu Vali.

“Şantiyeden izleseydiniz,” demişti Kaymakam.

“Buradan her şeyi daha iyi görüyorum.”

“Size bir koltuk getirelim.”

Onu da istememişti.

“Bari bir yastık koysaydık altınıza.”

Kaymakam, etrafında dolananları onu rahat bırakmaları için ikaz etmişti. Günlerdir uykusuz olduğunu biliyorlardı. Sabahın erken saatinde evden çıkarlarken, “Dua edin,” demişti ev halkına, “hepiniz dua edin.”

“Ne olacaksa, olacak artık. Sen elinden geleni yaptın. Korkma,” demişti karısı, tam kapıdan çıkarken.

“Korkan kim!”

Bahçede koşar adım yürümüştü arabasına kadar. Ayaklarının geri geri gittiğini ise sadece kendi biliyordu. Yüreğinin bir köşesi bir an önce köprünün yanına varmak isterken, bir başka köşesi içeri kaçıp yatak odasına kitlenmek ve örtülerin altına gizlenip uyumak istiyordu. Bu iş öyle veya böyle bitene kadar uyumak. Arabada öne, şoförün yanına oturmuş ve yol boyunca hiç susmadan konuşmuştu. Susarsa, içi geçebilirdi. Dalarsa yine kâbus görecekti kesin. Arabadakiler, hep onun anlattıklarını dinleyerek, peşlerindeki diğer arabalarla bir konvoy halinde varmışlardı Başpınar'a.

Fırat'ın her iki yakasında da insan kaynıyordu karınca gibi. Ellerinde telsizlerle ekipler sağa sola koşuşturuyorlardı. Balkırı'dan, Avcı'dan, Aşağı ve Yukarı Mutludan, Şahinlerden, akın akın gelmişlerdi. Tüm Kemaliye nehrin kenarına birikmişti kadınlı erkekli, İliç’ten, Kemah'tan, komşu ilçe Ağın'dan bile gelenler vardı. Erkekler küçük çocuklarını omuzlarında, kadınlar yolluklarını sepetlerinde taşıyorlardı. Yavaş yavaş haberciler de geliyorlardı, yerel televizyonlardan kameramanlar, fotoğrafçılar, gazeteciler... Ne olur ne olmaz diye, ulusal basına haber vermemişlerdi. Köprü yerine hayırlısıyla oturduğunda, nasılsa resmi bir açılış yapılacaktı. Büyük açılışa saklıyorlardı ulusal basını. Feribot Çemişkezek yönünden, etrafında büyük bir kalabalıkla, beyazlar giyinmiş nazlı bir gelin gibi salına salına getirilmişti, içine inşa edilmiş iskelesiyle. Yaklaştıkça, karadakiler epey geçkin olduğunu fark etmişlerdi, nazlı gelinin. Küpeştesinde yazılı adı okunacak kadar yanaştığında, “Tüh be,” demişti kalabalığın içinden biri, “60. Yılmış teknenin adı. Miyadı dolmuş bunun, dayanabilecek mi bunca yüke?”

“Eski toprak o,” demişti bir diğeri, “dayanır.”

Mühendis, başında bir kask, feribotun içindeydi. Telaşla sağa sola koşuşturuyor, elindeki tornavidayla iskelenin vidalarını sağlama alıyordu. Medya mensuplarının feribotu sardığını görünce, Hakan'a seslendi, “Televizyoncular bota yaklaşmasın.” Sesi o kalabalığın içinde dağıldı gitti. Bu kez sinirli sinirli feribottan dışarı tırmandı, Kaymakamı yakaladı.

“Ben bu şartlar altında çalışamam. Strese giriyorum. Söyleyin bu adamlara, çekilsinler.”

“Kısa bir çekim yapsalar, müsaade etseniz de. Buraya kadar gelmişler, çekmeden gitmezler.

”

“Olmaz. Burada oyun oynamıyoruz. Fevkalade dikkat isteyen bir iş yapmaktayım ve zaten yeteri kadar gerginim. Tepeme toplanmasınlar arı gibi. Çekilmezlerse, ben çekip giderim, iş kalır.”

Zavallı Kaymakam habercilere bayıldığından değil, köprü alehinde çok şey söylenmiş olduğu için, özellikle kızdırmak istemiyordu medyayı. Çaresizlikle etrafına bakındı. Validen yardım istese miydi acaba? Vali kayanın ucuna kuş gibi tünemiş kıpırdamadan duruyordu hâlâ. Nazara inanmazdı ama, şu iki büklüm olmuş haliyle, sanki kötü nazarlara karşı hedef küçültmek ister gibi bir hali vardı. Gözlerini, feribotun içinde yükselen otuz tonluk demir iskeleye dikmişti. Ne düşünüyordu acaba? O da kaymakam gibi, botun bu ağırlığı taşıyabileceğinden mi kuşkuluydu, yoksa iskelenin ayaklarının feribotun zeminini delebileceğinden mi korkuyordu? Oysa, demir ayaklar zemini delmesin diye, Osman Usta günlerce uğraşmış, tabanı yeniden teçhiz etmişti. Kademeli ve dört adet hidrolikli iskele, dört kuleli kale gibi duruyordu feribotun içinde. Vali gözünü kırpmadan bakıyordu iskeleye. Belki de dua ediyordu içinden. Kaymakam ondan yardım istemeden önce, medyayla kendi başa çıkmayı denedi.

“Sevgili arkadaşlar... lütfen... daha resim ve film çekmek için çok erken. Boşuna harcamayın filmlerinizi... beyler şurayı boşaltır mısınız... asıl olay köprü karşıya ulaştığında... o anı beklesenize... hop... Hooop... yahu itmesene kardeşim. .. Çekmesene kardeşim... İstemiyor adam işte... ne bileyim ben, sinirli. Günlerdir uyku uyumuyor bu takım... Hepimiz asabiyiz, evet, n'olmuş?”

Allah belanızı versin, dedi içinden. Yeni bir olguydu bu haberciler hayatlarında. Onlarla başa çıkmak kolay değildi, çünkü her an bir çamur atabilirlerdi, kızdıklarında. Pis herifler. Pis herifler. Feribotun içindeki mühendis olacak sakallı herife de kızıyordu fena halde. Üç yıl içinde suratını sadece birkaç kere göstermiş ve bütün cefayı buradakilere çektirmiş olduğu halde, kurumundan geçilmiyordu. Neymiş? Projenin sahibi oymuş! Hüdai'ye hak vereceği geliyordu... Sersem, kolaysa gel sen uğraş gazeteci takımıyla.

Osman Usta birkaç işçiyle birlikte feribotu kalın halatlarla her iki yandan beton ayaklara bağlamak için uğraşıyordu şimdi. Valinin her bir ayrıntıyı dikkatle tarayan gözleri, küçük bota doluşmuş işçilerin arasında Bayram'ı seçince, içine bir sıcaklık yayıldı. Eski bir dosta rastlamış gibi sevindi. Bayram, feribotu ayaklara bağlamış, geri geliyordu. Karısını bu suyun başında kaybetmiş adamın, başka canlar da gitmesin diye işini sıkı tutacağını biliyordu Vali. En azından halatların sağlam bağlandığından yana huzurluydu içi. Cebinden telefonunu çıkardı, Erzincan'da haber bekleyen yardımcılarını aradı.

“İşler tıkır tıkır yürüyor çocuklar,” dedi, “iskele feribota hadisesiz binmiş. Feribot rahat taşıdı bu ağırlığı. Kallavi bir iskele, onu görünce endişem geçti, içime bir güven geldi. İskele ayaklarının zemini delmesinden korkuyorduk ya, boşuna korkmuşuz... ama henüz köprünün ağırlığı binmedi üstüne. Şu anda feribotu halatlarla ayaklara bağladılar... biliyor musunuz bizim Bayram da burada... Bayram, Bayram, şu Öksüz'ün babası... şimdi de köprüyü yüklemek üzereler iskeleye... evet çok kalabalık, televizyoncular, gazeteciler, ohoo, ana-baba günü burası... durun durun, köprüyü yüklüyorlar şu anda ama hafiften bir rüzgâr çıktı... Yok, çok hafif bir rüzgâr. Şimdi ben kapıyorum, çünkü... çünkü... vadide rüzgâr var yahu... rüzgâr şiddetleniyor. Ben kapıyorum, bizim evi arayıver de evdekilere durumu bildir. Her şey yolundaymış, deyiver... rüzgâr şiddetleniyor... Allah kahretsin, köprüyü de alıp götürecek rüzgâr yahu... aman... aman... Allah!”

Vali ayağa fırladı. Feribotun içinde koşuşan işçileri Osman Ustayı ve Mühendisi görebiliyordu. Telaş içindeydiler. Rüzgâr feribotu yan çevirip bir anda köprünün ayağına yasladı. Sahili dolduranlar çığlık çığlığa bağrıştı. İşçiler koşuştu, halatları germeye başladılar. Vali cebinde çalan telefonu açtı.

“Ne? Ha, sen misin? Yok yok, bir şey olmadı. Az daha olacaktı ama kurtardık. Rüzgâr feribotu ayağa doğru savurdu, şu anda ipleri geriyorlar, halatları yani... sabitleniyor. YAŞASIN SABİTLENDİ! Şimdi, işte tam şimdi, köprüyü oturtmak üzereler iskeleye. Kapıyorum. Ararım yine. Dua edin, dua.”

Vali atlaya sıçraya indi kayalardan aşağı. Mühendisin yüzünden düşen bin parçaydı.

“Çekmeyin dedim size ulan,” diye bağırıyordu bas bas. Kaymakam, Valinin geldiğini görünce hemen seğirtti yanına.

“Allah yolladı sizi. Şu Mühendise laf anlatamıyorum. Gazetecilerle aramızı bozacak. Kimse

film, fotoğraf çeksin istemiyor. Küfür edip duruyor. Bunları kızdırmanın hiç sırası değil şimdi. ”

“Ben konuşurum onunla.”

Vali feribota doğru yürüdü, içerde bir kargaşa vardı, kıpkırmızıydı Osman Ustanın yüzü. Mühendis onu görünce, feribottan sahile atladı, yanına geldi, “Bu kameralı adamları uzaklaştırın buradan, hidroliklerden biri bozuldu,” dedi Valiye.

“Aman Allahım! Ne olacak şimdi?”

“Hidrolik tamir edilecek.”

“Ne kadar sürer.”

“Hiçbir fikrim yok. Uğraşıyoruz işte.”

“Yapabileceğim bir şey var mı? Şehirden istediğiniz herhangi bir şey?”

“Şu anda Osman Usta bakıyor. Birazdan gerekenleri söylerim size. Cebinizi açık tutun lütfen,” dedi Mühendis, yüzü allak bullaktı, “ve Allah rızası için şu adamları uzaklaştırın başımdan.”

Vali, Başkanın kaleminden Ahmet'e işaret etti eliyle, yaklaşması için. Koşarak geldi Ahmet.

“Bu işi en iyi sen becerirsin Ahmet,” dedi Vali, “bir arıza olmuş hidrolikte, bizim Mühendis çok sinirli. Medyayı nasıl uzaklaştırırız sahilden?”

“ikramı bir saat öne alalım efendim. Saat zaten on bire geliyor. Ayran ve lahmacun getirtmiştik, onları dağıtırız.

“Onları hemen dağıt ve feribottan iyice uzak bir yere kur sofranı,” dedi Vali. “Hazır olunca beni de çağır, bir konuşma filan yapalım, dikkatlerini başka yere çekelim. Aman, arıza olduğunu çaktırmayalım kimselere.”

Öğleden Sonra “Yahu, olamaz böyle bir şey. Dört saattir arıza giderilecek diye bekliyoruz burada... Her ne olduysa bilmiyorum, hidroliği söktüler yeni baştan yapıyorlar... Yok, yok düzelecekmiş... olduk tabii, rezile yakın bir şey olduk... Anladılar elbette... Basından ne kadar saklanabilir böyle bir durum, yirmi dakika, bilemedin yarım saat. Allahtan hidroliklerden biz sorumlu değiliz, Valilik olarak... Yok, yok, çoktan gittiler. Medya güneşin altında dört saat bekleyecek değil ya, yavaş yavaş dağıldı. Neyse, Mühendis de rahat etti. Şimdi sabaha göre çok daha az insan kaldı sahillerde. Tamirat sürüyor. Osman Usta az kaldı dediydi, demin. Bekliyoruz işte. O tarafta işler nasıl gitti sabah? Komisyondan şu konut işine cevap geldi mi?... iyi, iyi... gelince bakarım.”

Vali kapattı cebini. Miğferini çıkartmıştı. Şantiye binasındaydı şimdi, çay içiyordu. Öğlen saatlerinde yüreklerini ağızlarına getiren rüzgâr hafiflemişti. Sabah gerginliği, uzun bekleyişin ardından, yerini tam bir gevşekliğe bırakmıştı. Hemen hemen herkes, ne olacaksa olsun havasına girmişti. Vali bu işin yarına sarkacağına kani olduğu için, artık sormuyordu bile tamiratın bitip bitmediğini. Saat dörde doğru Hakan girdi içeri, heyecanlıydı.

“Efendim, hidrolikteki arıza giderildi,” dedi, “şimdi dozer itmeye başlıyor köprüyü. Görmek isterseniz buyurun.”

Vali ve yanındakiler kalktılar, dışarı çıkıp sahile indiler. Kuşbakışı görüntüyü tercih ettiği için, Vali yine sabahki kayalıklara tırmandı.

Dozer, arkadan gelip köprünün ucuna dayanınca, Vali oturduğu kayada ayağa kalktı. Şimdi, dozer arkadan itip de köprüyü iskeleye bindirince, yani feribot yükünü tam alınca... ya kaldırmazsa ağırlığı? Vali bir yay gibi gerildiğini hissediyordu... ya batarsa... ya çok ağır gelirse... Dozer itmeye başladı köprüyü... az daha itti... az daha itti... “Allahım,” dedi Vali, “Allahım bizi mahcup etme...” Hafifçe sallandı feribot.. . “Hayır, hayır...” Biraz daha itti dozer... “Ah tamam! Tamam!” Köprünün boşlukta duran ucu, oturdu iskeleye. “Olamaz böyle bir şey!” diye bağırdı Vali. Tüm ağırlığıyla oturdu köprü. Mühendis aşağıdan el sallıyordu Valiye. Vali parmağıyla zafer işareti yaparken, cebinde çalan telefonunu açtı.

“Birinci fasıl başarıyla tamamlandı,” diyordu Kaymakamın sevinçli sesi. Orada, feribotun yanında, el sallıyordu o da Mühendisle beraber.

“Evet,” dedi Vali, “birinci fasıl... dört saat sonra bitti. Buna da şükür.”

İndi kayalardan, feribotun yanına geldi. Mühendis feribota atlarken, “Yol almaya başlıyoruz,” diye seslendi. “Nerede bu gazeteciler? Hangi cehenneme kayboldular? Resim çekeceklerse şimdi çeksinler işte. Köprü yola çıkıyor.”

Vali telefonunu çıkarıp Erzincan'ı aradı yine. “Birinci merhale bitti. Sağ salim oturdu köprü feribota. Şimdi ikinci fasıl başlıyor,” dedi yardımcısına. “Bakalım bu kez başımıza neler

gelecek?”

Feribot ağır ağır kaymaya başladı suyun üzerinde. Otuz santim, elli santim, bir metre, bir buçuk metre gitti, gitti, gitti... iki metre gitti... durdu.

“Ne oldu?” diye seslendi Vali.

“Arıza var. Bu sefer diğer hidrolik arızalandı,” diye seslendi Mühendis. At kuyruğunu ensesinde tutan lastik düşmüş, omuzlarına yayılmıştı saçları. Uzaktan bakıldığında, asabi ve çirkin bir cadıyı andırıyordu. Vali, tamirat ne kadar sürer diye sormaya cesaret edemedi. Yavaş yavaş şantiye binasına yürüdü. Canı ne evini ne ofisini aramak istiyordu. Sabahki uzun bekleyiş, tüm gücünü ve iyi niyetini emmiş, bitirmiş gibiydi, ikinci bir dört saatlik beklemeyi hiç kimse göze alamıyordu aslında. Ama şeytan azapta gerekti, bu iş ne pahasına olursa olsun bitirilecekti. Pencereden feribotun içindeki kaynaşmayı görebiliyordu Vali. Bayram, sürekli bir şeyler getirip götürüyordu Osman Ustaya. Mühendisin saçları, yeniden esmeye başlayan rüzgârdan dolayı taraz taraz olmuş, saçı sakalına karışmıştı. Artık ne kadına benziyordu ne erkeğe. Telaşla çalışan bir makineyi andırıyordu sadece. Valiye bir ara feribot suyun üzerinde kayıyor gibi geldi, Kaymakamı yanına çağırdı,

“Yahu baksana, işlemeye mi başladı yoksa tekne?”

“Ah, evet! Evet! EVEET! Yeniden yüzdürüyorlar.”

Saatine baktı Vali. Bir saat bile olmamıştı hidrolik bozulalı. Sevindi. Şantiye binasındakiler koşuşturarak sahile indiler. Feribot sabahki ahengiyle ağır ağır süzülüyordu yine.

“Haydi yavrum... haydi kuğu kuşum benim. Yüz canım, yüz... süzül suda böyle ağır ağır.”

Feribot dört metre daha ilerledi suda. Durdu.

“Eyvah! Yine ne oldu?” diye seslendi Vali.

“Bu kez bir şey olmadı, ama baksanıza hava kararıyor. Halatlarını henüz biraz ışık varken sağlama alalım... gerisi yarına kalır artık,” diye seslendi Mühendis. Havanın kararmakta olduğunun farkına bile varmamıştı Vali. Dağlara doğru baktı. Gerçekten de güneş yamaçların arkasında kaybolmuş, sadece kızıllığı kalmıştı suya da yansıyan. Fırat'ın üstünde, ilk defa ortaya dikme koymadan aşılacak olan altmış metrelik mesafenin, ite kaka ancak altı metresini gidebilmişlerdi ilk gün. Ve ilk gün akşama kavuşmak üzereydi.

Gece Vali, Kemaliye'deki otel yatağında, bir sağa bir sola dönüp duruyor, bir türlü uyuyamıyordu. Yatmadan evvel, Kaymakam ve tüm ekip konuşmuşlardı aralarında; her ne kadar ikide bir arıza çıksa da, sistem oturmuş görünüyordu. Feribot tüm yükü batmadan, sarsılmadan kaldırabilmişti. îş, artık köprüyü, yolda çıkan aksilikleri hallede hallede, karşı kıyıya nakletmeye kalmıştı. Onu da nasıl olsa başarırlardı. Kısacası umutlu ve iyimserdiler yatmadan önce. Ama herkes odasına çekilip de, karanlıkta düşünceleriyle baş başa kaldığında, Valiye yine afakanlar basmaya başlamıştı. Suyun orta yerinde kabak gibi bırakmışlardı köprüyü. Ya gece şiddetli bir rüzgâr çıkarsa ne olacaktı? Ya halatlar koparsa? Köprü iskelenin üzerinden kayar, suya düşerse? Kalkmıştı yatağından, Fırat'a tepeden bakan balkona çıkmıştı. İnanılmaz güzellikte bir manzara uzanıyordu gözlerinin önünde. Ayın pırıltıları, Fırat'ın üzerinde yakamozlarla desenler çiziyordu. Dağların rengi karanlıkta belli değildi ama, koyu mor gölgeleriyle kat kat uzanırlarken, bir masal ülkesinin şatolarını andırıyorlardı. Ve hava öylesine berraktı ki, çıtırdadığı duyuluyordu âdeta. Vali, köprüyü montaj süresince bir hafta için özel olarak sigorta ettirdiklerini hatırladı ve derin bir nefes aldı. Bir milyar lira da bu bir haftalık sigortaya ödemişlerdi. Biraz rahatladı içi. Odaya girip yatağın üzerine uzandı. Bu kez de aklına terör olasılığı geldi. Allahın cezası PKK, sırf montaj ekibi yerine ulaşamasın diye feribotlarını yakmamış mıydı? Fırladı yatağından, odanın ortasında ne yapacağını bilemeden öylece durdu. Şimdi giyinse, arabaya atlasa, şantiyeye gitse ve göz hapsine alsaydı köprüyü, bir işe yarar mıydı acaba? Kaymakamı uyandırmayı düşündü. Sonra acıdı zavallıya, vazgeçti. O da aylardan, hatta yıllardan beri, bu köprünün peşinde koşuşmaktan perişan olmuştu. Yatağına geri döndü. Pikenin üzerine uzandı yine. Gözlerini kapayıp uyumaya çalıştı. Gözlerini kapadığı anda, çat diye bir halat kopuyor ve feribot, üstünde iskelesi ve köprüsüyle, başıboş bir yelkenli gibi yalpalamaya başlıyordu nehirde. Ya da hain, sessiz ve sinsi eşkıya, karanlığın içinden süzülüp bir meşaleyle tutuşturuveriyordu feribotu, Vali alevlerin arasında köprünün suya devrilişini

seyrediyordu ağır çekimle. Karabasanlarıyla baş edemeyince, kalkıp giyindi. Balkona bir iskemle attı, pikeyi sırtına aldı şal gibi ve ayaklarını balkon demirlerine dayayarak uzun oturdu iskemlede. Bir süre sonra, nehir kızıla çaldı. Yeni günün şafağı, Fırat'ın suyunda söküy-

ordu bu sabah. İkinci Gün Araba Başpınar'a yaklaşırken, gözlerini yumdu Vali. Biraz daha gittiler.

"Açın gözlerinizi efendim. Feribot, üstünde köprümüzle, aynen dün bıraktığımız gibi duruyor," dedi Kaymakam.

Gerçekten de, iskele üstü köprüsüyle, hiçbir tarife sığmayan bir görüntü oluşturan feribot, suya bırakılmış bir azman oyuncak gibi salınıyordu nehrin ortasında. Ve sanki birazdan, boyu vaktinden evvel uzamış ergenlik öncesi bir oğlan çocuğu gelecek ve uzaktan kumandasıyla bu garip oyuncağı suyun üzerinde bir aşağı bir yukarı yüzdürüverecekti. Güneşin artık iyice sertleşen ışınları köprünün çeliğinde göz kamaştıran yansımalarla oynaşmaya başlamıştı.

İkinci günün birincisinden tek farkı, bir gün öncesinin kalabalığında esaslı bir azalma olmasıydı. Ama yerel televizyoncular ve gazeteciler yine tam kadro oradaydılar, öğlene doğru seyirciler çoğalmaya başladı. Habercilerin, rica üzerine feribotu kayıklara doluşarak değil de sahilden izlemeleri, sürekli yinelenen arızaları gidermek için çırpınan teknik ekipte bir rahatlamaya neden oldu. Bir gün öncesine göre, çok daha sakindi herkes. Hatta öğlene doğru, Vali mayosunu giyerek su kayağı yapmaya başladı, heyecanını yenmek için.

"Yanımızdan sakın hızlı geçmeyin," diye sürekli uyarıyordu Valiyi Mühendis. Kimse fotoğrafını veya filmini çekmeye kalkışmadığı için, rahat ve neşeliydi. Hidrolikler arızalandıkça, Osman Usta ve Hakan'la birlikte zemindeki kapakların altında kayboluyorlar, bir yirmi dakika veya yarım saat sonra ortaya çıktıklarında, beş-on metre daha yüzdürüyorlardı feribotu. Sonra, sil baştan, aynı işlem tekrarlanıyordu. Artık durum anlaşılmıştı. Sürekli arıza çıkacak, giderildiğinde biraz daha yaklaşmış olacaktı köprü, menziline. Ekip ne gocunuyor ne de şikâyet ediyordu bu durumdan. Vuslat, beklendiğinden daha geçe kalacaktı, işte o kadar!

"Zaten, efendim, acele işe şeytan karışır, diye boşuna dememişler. Biz yavaş yavaş da olsa emin adımlarla hedefe yürüyoruz. Önemli olan budur," demişti Osman Usta; Anadolu insanının tevekkülünün ve sabrının aynası gibi. Vali su kayaklarıyla kim bilir kaçıncı turunu atıyordu, feribotun içindeki telaşı fark ettiğinde. Eliyle, motoru kullanan Kaymakamın şoförüne işaret etti, durması için. Motor durunca, yavaş yavaş suya gömüldü, ayağındaki kayakları çıkarıp yüzmeye başladı feribota doğru. İyice yaklaştığında, güvertede koşuşturanlara seslendi.

"Ne oluyor Allah aşkına? Yine bir aksilik mi var?"

"Aksiliğin daniskası," diye geri seslendi Hakan. "Su seviyesi düştü."

"Eee, ne olacak şimdi?" Vali iskelenin üstündeki köprünün yokuş aşağı iner gibi kaykılmış durduğunu gördü ve bir demir pençe midesini sıkıyormuş gibi bir hisse kapıldı.

"Takoz lazım. Teknede takoz yapacak tahta veya demir var mı, diye bakıyoruz. "

"Ya yoksa?"

"O zaman size rica edeceğiz, sürat motoruyla hemen karşıya ulaşın ve en yakın köyde, bir marangoza takoz kestirtin," dedi Hakan.

"Tamam, bekliyorum," diye seslendi Vali. Tembel kulaçlarla yüzmeye başladı feribotun etrafında. Bir bu eksikti, diye düşünüyor ve hafifçe üşüyordu uzun süre suda kaldığı için. Midesini sıkan demir pençeden de kurtulamıyordu. Motorunun sürücüsü, suda bıraktığı kayakları toplamış, yaklaşıyordu yavaş yavaş. Sürücünün uzattığı koluna tutunup motora çekti kendini. Usul usul feribota yaklaştılar.

"Maalesef teknedeki alet edevatla beceremeyeceğiz bu işi," diye seslendi Mühendis, ölçü aldırıyorum, bize altı adet söyleyeceğim ölçüde takoz gerekecek. En kısa zamanda."

"Herhalde Başpınar'da bir marangozhane bulunur," dedi Vali, "hemen haber verelim birini yollasınlar." Vali sağına soluna bakınarak bir şey arıyordu motorun içinde. "Allah kahretsin!" diye söylendi. "Cep telefonumu şantiyede bırakmışım. Allah kahretsin."

"Hemen gidiyoruz," dedi şoför. Motoru çalıştırdı, gazlarken telaşla atıldı Vali,

"Aman dur, yavaş ol, dalgamızla sallamayalım köprüyü..."

Yavaş yavaş uzaklaştılar feribottan, sahile yanaştılar. Şoför tekneyi rıhtıma bağlarken, Vali karaya atladı, Kaymakamı aradı. Kaymakam olanları öğrenince, "Telaşlanmayın efendim," dedi, "Başpınar'da bir marangoz var bildiğim kadarıyla. Hemen gider bulurum onu. Adı neydi... belki de buradadır, şu ilerdeki kalabalığın arasında. Hemen bakacağım şimdi, yüzünü tanıyorum nasıl olsa."

Uzaklaşıp, köprüyü izlemeye gelmiş halkın arasına daldı. Az sonra, üzgün bir ifadeyle döndü, "Yok, bulamadım," dedi, "ben arabaya atlayıp gideyim en iyisi."

"Başpınar'da Hüdai'yi bul, o bilir marangozun adını da yerini de," dedi Vali. Kemaliye

meydanındaki tatsız olaydan sonra, Vali ve Hüdai bir-iki kere karşılaşmışlar ama meseleyi uzatmamışlardı her ikisi de. “Sen beni yanlış anladın, sayın Valim,”

demişti Hüdai.

“öyle olsun!” diye yanıtlamıştı Vali. Mühim olan, Kemaliyelilerin işin aslını anlamış olmalarıydı, Vali için.

Kaymakam, Valinin söylediği takoz ölçülerini bir kâğıda yazdı, arabasına binip Başpınar'a doğru yola çıktı. Vali üstünde mayosuyla şantiye binasına yürüdü. Cep telefonunu masanın üstünde buldu, hemen Mühendisi aradı.

“Kaymakam kasabaya gitti takozları hazırlatmaya,” diye bilgi verdi, “sen de fazla heyecanlanıp üzülme, ne yapalım bekleyeceğiz biraz.” Duvardaki çivilere asılı giysilerini aldı, tuvalete geçti giyinmek için. insanüstü bir gayret sarf ediyordu sakin gözükmeye. Kısa bir süre sonra, Kaymakamın arabası gözüktü. Arkasında bir toz bulutuyla, hızla yaklaşıyordu.

“Bu hayra alamet değil,” dedi Vali, etrafındakilere. “Çok çabuk geri geliyor. Bir aksilik olmalı.” Cep telefonunu kapıp merdivenlerden aşağı koştu. Kaymakam da arabasından çıkıyordu o sırada.

“Efendim, aksiliğe bakın, marangozun yerini buldum ama, adam bu sabaha karşı kızını taksiyle hastaneye götürmüş, doğuma.”

“Eeee?”

“Dükkânı açtırdım fakat takozları yaptıracak kimseyi bulamadım. Sizin motora atlayıp Kemaliye'ye kadar gidelim hemen.”

“Hüdai... o anlardı bu işlerden.”

“O da dün buradaydı biliyorsunuz ama bugün bir işi çıkmış, Erzincan'a inmiş.”

“Aksiliğe bak!” dedi Vali. “Bari Mühendise haber vereyim de gecikirsek telaşlanmasın.”

Cep telefonundan Mühendisi aradı, “Başpınar'da yaptıramadık bu işi. Marangoz yerinde yok. Kemaliye'ye gidiyoruz. Biraz gecikecek iş... Eee ne yapalım, başka çare yok.” Mühendisin söylediklerini dinledi bir süre.

“Hayır, marangozhane var da marangoz yok.” Vali eliyle Kaymakama, Mühendis için, boşuna konuşuyor gibisinden bir işaret yaptı. Birden yüzünün ifadesi değişti, “Ne?... Kim?... Orada, marangoz mu var? Aaa, ne diyorsun! Olur mu acaba?” Kaymakama döndü, “Feribotta bir işçi varmış, marangozluktan anlayan. Atölyeyi açtırabilir miyiz, takozları hazırlatmak için, borcumuz neyse, yarın öderiz sahibine.”

“Bu köprü herkesten çok Başpınarlıların köprüsü, sayın Valim, niye olmasın! Marangozhane zaten evin altındadır... Marangozun kaynanası beni atölyeye soktu da, ben ne yapacağımı bilemedim,” dedi Kaymakam.

“Motoru gönderiyorum. O işçiyi hemen yollayın,” diye konuştu Vali, telefona.

Şoför motora atlarken, Vali ve Kaymakam şantiyeye döndüler. Her ikisinin de şakaklarından ter süzülüyordu.

“Biliyor musun, şu köprüyü Mühendis bir kalp krizi daha geçirmeden yerleştirelim diye dua ediyorum,” dedi Vali. “Çıkan aksiliklere, zaman kaybına filan çok üzülüyor. Onun durumunda biri için bu kadar heyecan iyi değil.”

“Sinirlenmekte haklı,” dedi Kaymakam, “dünden beri başımıza gelmedik kalmadı.”

Motor son sürat geri dönüyordu. Pencerenin önünde telaşlı telaşlı dolaşıp duran Vali, “Gelsene buraya kuzum,” dedi Kaymakama, “şu motordaki, bizim Bayram değil mi Allah aşkına?”

“Aaaa, evet o!”

“Mühendisin marangoz dediği o muymuş?”

“Eyvah!” dedi Kaymakam. “O marangozluktan ne anlar? Bize yine Kemaliye yolu göründü, desenize.”

Vali ve Kaymakam koşa koşa indiler merdivenlerden, rıhtıma doğru koştular. Şoför motoru bağlarken sapsarı suratıyla Bayram karaya atladı. Sendeledi.

“Nesi var bunun?” diye sordu Kaymakam.

“Motor tuttu,” dedi şoför. “Feribotta devamlı sallandığı için, midesi bulanıyormuş zaten.”

“Bayram,” dedi Vali, “oğlum sen marangoz musun?”

“Değilem.”

“Niye yalan söyledin?”

“Yalan söylemedik. Anlardı tahta işinden.”

“Baban mı marangozdu?”

“Yoh.”

“Eeee?”

“Anların beg. Tahta kesmesünü, yontmasinü bilirih.”

“Bak Bayram, bu yalanı feribottan inmek için söyledinse, şimdi itiraf et. Hiç kızmayacağım. Suratın yemyeşil olmuş, belli ki hastasın, oğlum. Ama sakın bize vakit kaybettirme, bu işten anlamıyorsan söyle, bir an önce Kemaliye'ye varalım.”

“Tahta işini bilirih beg.”

“Nerede öğrendin?”

Kısa bir sessizlik oldu, gözleri yerdeydi Bayram'ın. Kulaklarının biber sürülmüş gibi yandığını hissediyordu. Duyulur duyulmaz bir sesle, “Mapusta,” dedi, “subyen goğişinde yatargene marangozhanede çalışırdım.”

“Yaa!” Şaşırmıştı Vali. “Suçun neydi? Niye düştün mapusa?”

Dudakları titriyordu Bayram'ın. Neyi nasıl anlatacaktı. Kendi bile bilemiyordu çocuk yaşta başına gelenlerin esas nedenini, işlemediğim suç yüzünden, paraya tamah edip mi düştüm deseydi, yoksa dayı dayağından kurtulmak için mi düştüm deseydi? Kim inanırdı ki ona?

“Adam vurdum,” dedi güçlükle. Vali'nin, 'Seni gidi katil herif, çek git gözüm görmesin seni,' demesini bekliyordu, başı eğik.

“Geçmiş olsun oğlum,” dedi Vali, “yaşın küçükmüş belli, kim bilir kimin suçunu üstlendin. Haydi bin arabaya Başpınar'a git de marangozhanede şu takozları çabucak hallet.”

Bir yarım saat sonra, takozlarla birlikte geri döndü Bayram. Motora binip feribota doğru yol alırken, sevinçle ellerini kollarını sallıyorlardı Hakan ve Osman Usta feribotun içinde.

“Bu işi bu kadar çabuk halledebileceğimizi hiç sanmıyordum. Allah yolladı bu Bayram'ı bize,” dedi Kaymakam, uzaklaşan motorun arkasından.

İkinci güne aksilikle başlanmasına rağmen, takozların yaptırılıp yerlerine yerleştirilmesinin dışında başka sıkıntı yaşanmadı. Akşam olduğunda, karşı kıyıya ulaşmaya on-on beş metre gibi bir mesafe kalmıştı. Şantiyeden Erzincan'ı aradı Vali, özel kalemine sıkı sıkı tembihte bulundu.

“Yarın bu iş kesinlikle bitiyor inşallah. Çok büyük ve beklenmedik bir aksilik çıkmazsa, köprü ayağına oturacaktır. Bütün basına haber verin. Saat on ikiden sonra, gazetecileri, yerel televizyonları, herkesi görmek istiyorum Başpınar'da. Tören için program zaten hazırdı. îşler yolunda giderse, A programını, bir aksilik olursa B programını uygulayacağız. Hazır olun ve benden haber bekleyin,” dedi.

Sahilden uzaklaşmadan önce, Vali, Kaymakam ve Mühendis yan yana durarak, feribotun üstünde yükselen köprüye baktılar, değişik duygular içinde. Her birinin gönlünde köprüye ait bir başka arslan yatıyordu. Yarın, bu çelik yığınını karşı yakadaki beton ayağa oturtabilirlerse, Kaymakam meslek yaşamında, halkına önemli bir hizmet sunabilmiş bir bürokratın gururunu duyumsayacaktı yüreğinde. Mühendis, Fıratın üzerinde bir köprü yapmanın, bir ilki denemenin, modern teknolojiyi zorlamanın onurunu taşıyacaktı yaşam boyu. Ayrıca, kapkaranlık bir tünele girdiğini sandığı günlerde, tünelin ucunda beliriveren bir ışık olmuştu köprü, ona. Yarın...

yarın pırıl pırıl ışıldayacaktı bu ışık, bin mumluk ampuller gibi. Vali, yüreğinde yöre insanının çeyrek asırlık hasretini taşıyordu, köprüyü beklerken. Sanki köprü çelikten yapılmış bir nesne değil de canlı bir varlıktı... Umut, sevgi, iyimserlik dolu bir varlık. Onu seviyordu Vali. Onun için çalışmış çabalamış, gecelerini gündüzlerini harcamıştı. 'Umut Köprüsü' adını takmıştı ona. Köprü ise, yılların hasretiyle tutuşan bir âşık gibi, sevdiğinin kollarına atılmaya hazır, tutkulu bir bekleyiş içindeydi. Bıraksalar, halatlarından koparak, iskelenin demirlerinden kayan bir yıldız gibi akarak, karşı kıyıya ulaşacaktı. Son Gün Köprü karşı yakadaki narin ayağın üzerine oturduğu anda, çılgınca bir alkışla birlikte, bir uğultu yayıldı vadiye. İnsanların neşeli haykırışları davulların üzerinde bir anda patlayan tokmakların coşkusu, zurnanın beklenen haberi müjdeleyen tiz sesi, çıplak dağlarda yankılana yankılana Fırat boyunca, kilometrelerce koştu, koştu taa Kemaliye'ye ulaştı. Bir grup insan, kazalardan ve Erzincan'dan getirilen folklor ekiplerinin arasına karışmış halay çekerken, bir kısmı da namaza durmuş, Tanrıya, bugünü onlara gösterdiği için dua ediyordu.

Bir gece öncesinden herkes haberdar edilmişti köprünün öğlen saatlerinde karşı yakaya kavuşacağından. Yine ilk günde olduğu gibi erkenden, kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu akın

akın gelmişlerdi köylüler. Rengârenk, çeşit çeşit insan çıplak dağların eteğinde dalgalanıyordu. Kimi ağlıyordu sevincinden kimi horan tepiyor, türkü çağırıyor, kimi naralar atıyordu. Bugün iki de koç vardı kurban edilmek için, biri Köprünün Başpınar ayağında, diğeri karşı yakada. Yıllardır çekilen eziyetler ve son üç güne yayılan arızalanmalar, engeller, kademe farkları, takozlar, krikolar, hidroliklerin oyunbozanlıkları... Hepsi unutulmuştu, hepsi geride kalmıştı. Şimdi sadece bayram ve bayram sevinci vardı. Köylüsünü de, kasabalısını da, devlet memurunu da, yoksulunu da, zenginini de, herkesi, yediden yetmişe o yörede yaşayan her bir insanı yüreğinden yakalamıştı mutluluk. İki yıl boyunca yorulmaksızın, "Bu iş olamaz," diye dolaşan Hüdai bile hüngür hüngür ağlıyordu sevincinden. "Hani ya, kollar kesilmemiş, yerinde duruyor," diyenlere, "Feda olsun bu köprüye Hüdai'nin kolları," diye yanıt veriyordu. Elazığ Bölge Müdürü, işini gücünü bırakmış, orada bulunmak için taa Elazığ'dan kalkıp gelmişti, kameramanlarıyla birlikte. Köprünün suya devrilişinin filmini çekemeyen kameramanlar, şimdi köprünün üzerinde halay çeken, oynayan insanların görüntülerini almaktaydılar.

Kurban kesme töreni sırasında, devleti temsil edenler ön safta buluştuklarında, Müdür, Valiye tebriklerini ilettikten sonra, "Vali Bey, siz bugün bu köprüyü tesadüfen yerleştirdiniz. Bu işi nerdeyse iman kuvvetiyle yaptınız," demişti.

"Tesadüf, bir anlıktır. Köprüyü bir anda oturtabilseydik ayağına, haklı olabilirdiniz. Ama biz burada iki buçuk gün ter döktük ve imanla başladığımız işi, mantıkla, teknikle çözdük. Siz, dört saat boyunca nasıl yapılamayacağını anlattığınız için, şimdi gözlerinize inanamıyorsunuz. Gelin öpüşelim ve bütün bunlar geride kalsın," diye yanıtlamıştı Vali. Birazdan kürsüye çıkıp konuşmaya hazırlanıyordu ve üç yılın ağır yükünü omuzlarından attıktan sonra kendini öylesine hafiflemiş ve mutlu hissediyordu ki, keyfini hiçbir şey kaçıramazdı. Sarıldığı gibi iki yanağından içtenlikle öpmüştü Müdürü.

Bayraklarla donatılmış kürsüye çıktığında, Vali, etrafını dolduran kalabalığı ilk kez bütünüyle gördü. O anda hepsinin yüzündeki ifadeyi sonsuza kadar resmedebilmek için, elinde sihirli bir fırça olsun istedi. Etrafına bakındı fotoğrafçıları çağırmak için. Halkın tenine sinmiş, gözlerine, dudaklarına yansımış mutluluğu, bu sevinç anını kaydetmeliydiler. Herkesin apaydınlık, güleç yüzü aynı şeyi müjdeliyordu, çile bitmişti, çile...

"Vatandaşlarım," diye seslendi onlara, "sevgili Kemaliydiler... Yılların hasreti sonunda bitti. Köprümüze kavuştuk. Bu bir toplum kalkınması örneğidir. Bir trilyonluk işi, yerel idare ve halk, el ele vererek yüz milyara mal ettik. İşte vatan sevgisi budur... gerçek anlamda milliyetçilik de budur. Hepinizi kutluyorum ve hepinize teşekkür ediyorum." Alkışların, çığlıkların arasında boğuldu sesi; "... Başpınar köprüsü şu andan itibaren geride kaldı. Darısı Taş yolumuzun başına..." Tören bitip kalabalık dağıldıktan saatler sonra, gün batımına doğru, Vali tek başına yürümeye başladı köprünün yüksek parmaklıkları arasında. Adımlarının zeminde çıkarttığı tok ses, çıplak kayalara çarpıyor ve muhteşem bir beste gibi yankılanıyordu kulağında. Yaz akşamının dingin havasına sinmiş dağ kekiğinin kokusunu içine sindirerek, kararmaya başlayan eflatun yamaçları seyrederek çok yavaş yürüyordu. Attığı her adımda, bu köprü uğruna çektiği sıkıntıyı, üzüntüyü, heyecanı, umudu ve sevinci düşünüyordu. Altmış yedi metreyi, altmış yedi değişik anıyla adımlaya adımlaya gittikten sonra geri döndü Başpınar istikametine. Sabahın çılgın kargaşasından, davul zurna ve hoparlörlerin sağır eden gürültüsünden sonra, şimdi ürkütücü bir sessizlik çökmüştü vadiye. Valinin korktuklarının hiçbiri gelmemişti başına. Ne eşkıya basmıştı töreni, ne köprü iskelenin üzerinden kayıp suya düşmüştü. îyi bir gündü geride bıraktığı, hayırlı, mutlu, güzel bir gündü. Yüzünde hâlâ kocaman bir gülümsemeyle, ağır ağır ilerliyordu, elleriyle köprünün demir parmaklıklarını okşaya okşaya, bir sevgiliyi hasretle, şefkatle sever gibi.

Yarı yola yaklaştığında, köprünün karşı ucunda, ona doğru gelen bir karaltı belirdi. Uzaktan seçemedi kim olduğunu. Biraz daha yaklaşınca bunun bir köylü ve küçük bir çocuk olduğunu ayrıştırmaya başladı, gözleri... Yürüdüler birbirlerine doğru...

Birkaç adım sonra, "Vayy Bayram, sen miydin!" diye seslendi Vali, "Sen de benim gibi tek başına mı tadına varmak istedin köprünün. Az emeğin geçmedi hani. Bu köprü biraz da senindir, arslanım."

Yaklaştılar birbirlerine. Şimdi köprünün ortasına duruyorlardı karşı karşıya.

"Bugün o kalabalıkta hiç görüşemedik. Nasılsın bakalım dünden beri?"

"Vali begim," dedi Bayram, "senün için korpide yürü dedilerdi, peşin sıra geldüh, elini öpmeğe. Sayende ekmek yemişem, nasibimi hep senden görmişem, Allah da sana heç dert

göstertmesin.”

“Sana da göstermesin. Yahu Öksüz nasıl, büyüdü mü? Aaa, yoksa bu çocuk o mu?” Elini uzattı çocuğun saçlarını okşamak için. Kocaman gözlü, sümüklü bir oğlancık babasının bacaklarının arkasına saklandı.

“Ne kadar büyümüş! Nerdeyse delikanlı olmuş. Ben son gördüğümde kucakta bebeydi henüz. Uzun zaman oldu bize uğramayalı. Bir gün getir de bizim hanım da görsün, emi. Kim bakıyor buna şimdi?”

“Bunu emziren avradı nikâhıma almışım. Başbağlar baskınında yanmıştı ya...”

“Bak buna sevindim Bayram. Senin için de, öksüz için de çok iyi olmuş evlenmen.”

“Beg, onin adı öksüz değeldir gayrı. Ona isim taktık, müsaadenle.”

“Çok iyi ettin. Ne koydun adını?”

“Ona senin adini koymişem beg, senin gibi has adam ossun deyi.”

Vali yutkundu. Bir şey söyleyecekken, vazgeçti. Elini Bayram'ın omzuna koydu.

Köprü, dünyayı ısıtan, sevgiyle gönenirken Vali, Bayram ve Öksüz, Başpınar istikametine dönüp yan yana yürüdüler üzerinde, yeni bir güne hazırlanan ufka doğru.

Ocak, 2001, Urla

SON

ayrac.org
sanal yayınevi